

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશના પ્રાણકોને ઓગણીસમી ભેટ

શ્રી

સંબોધ સમતિકા.

યાને

હિતગૃહણ-અહિત ત્યાગરૂપ સ વેગમાર્ગનું સ્વરૂપ.

(અનેક તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયો અને કથાઓ સહિત)

પ્રમિદ્ધર્મા

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા

ભાવનગર.

૧૧૨ સવત ૨૪૪૮

આત્મ સવત ૨૭

વિક્રમ સવત ૧૯૭૮

શ્રી આત્માનંદ જીન મધમાળી

(૧૪૦)

ભાવનગર-થી આનંદ પ્રી-તિ મધમા

શ્રી શુભાષ્યદેવ સુભાષ્યદેવ

પ્રસ્તાવના.

હોવાયેકલા પ્રમરા--કેરગતા ૧૪૩ જાણનાં એના ત્રિયોક ૩ શ્રી વધ માનનામિએ પ્રપેના અને આચાર્ય મહાગજઓએ ગુવેન--એલ ગાઓમાથી ઉદ્ભવેલી ગાથાવડે "મનોધની" શ્રોતા મોને આ અથ માનના નાચવા માનથી ઉત્પત થનાર રિત અલ્પ--અહિત ત્યાગરૂપ ન નથી ॥મમત્તિકા॥ નમ સિતે ગાથાવડે શ્રીમાન્ જયજેખ- સરીપરજીએ ઉપગેહત આ અથનુ માર્થ નામ નિરૂપણ કરેનુ છે આ અથ મૂળ શ્રીમાન્ જયજેખ-અનિ મહાગજ એવ છે તેના ઉપર ગુમારે પચીગેહ નો- પ્રમાણ શ્રી ભાગત મત્રાટ અ-મગ મા-શાક્તી અમામા જયની મેળનના શ્રી જયસોમ ઉપા યાચજી મતાગ જતા ગિધ્ય શ્રીમાન્ ગુાનિનયજીગાપિએ વિવજી મગ,તમા ઠગન છે અથ વામીઓે છતી જેમણે અગતર બિ દધારણ વ્યુ હતુ, એના શ્રી જિનચ દ્ર અગ્નિના પરિવારમા શ્રીમાન્ જિનદત્તસૂરિ મહાગજ જેવા ચમત્કારિક પુરોહ કે જેમના નામ માનવી કષ્ટો નાગ પામે છે એવા દા ૧ ગુર થયેન છે, તેમની પગ પરાએ આ અથના વૃત્તિનાર શ્રીગુણવિનયજીમણિ થયેના છે કે જેમણે આ રચના સવત ૧૬૫૨ની સાનમા પાલીપુરમા ઠરેલ છે આ અથ ખગેખગ અહિત ત્યાગરૂપ દોવાથી તે મૂળ અને વૃત્તિ માધે કે જે ધણી મહેનત સર્વ જનસમાજના ઉપ ૧૨ માટે ગોધી આપવાની રૂપા મુનિગજશ્રી ચતુગ્વિજ યજીએ કરી આપતા પ્રથમ અમાગ તકથી બે વાર ઉપગ પ્રમિદ કવ:મા આવન છે ખરખર એકનો બોધતામઃ તેમ નહિ પણ સાથે નેવ ઉપારેય પ દોવાથી, આ અથમા આવેન અનેક જામતો કેસાથે દેટનાકમા તો આગમ અને પૂનાચાર્યજીના અથોમાથી પુગવા તરીકે મા ત આપી એક નમ ૧૫ મનાવેન હોનાથી તેનુ બાધાતર કરી ઉપાય તો વધાર મનુષ્ય નાબ નર્વ રા, એમ ઉપા

મુનિ મહાગાંધીએ સુચના કરનારી તેઓથીનો ઉપમર માનનાં તેનુ મુગ્ધમતી
ભાગાતર કરાવી શ્રી માત્મા ૧૦ પ્રાગના આદ્યમને બેટ તરીકે અપાય તેા ધણા
મોટા પ્રમાણુમા મનુષ્યો વાચી માબળી નાબ રહિન-મોહ સાધી ની એ
રેતુથી અમોએ પ્રસિદ્ધ કરેલ છે

આ પ્રથમા ભુ ૧ ભુવ ન્વને રિતો આપેના છે પ્રથમ પ્રથમ મહા
ગજે મગાના ચાન, ૫ જાહેવની મુનિરૂપ મગા, અભિયેય પ્રોજન અને
મખધ ખતાવેન છે ત્યારમા નમર ગના મનુષ્યો જાણવાના માથે આ
મખોધ સમતિ' પ્રથમે અર્થ દી આ પ્રથમા મગા પરિપૂર્ણ ધર્માનુષ્ઠાન
કહેવાયેન છે કે જે મોખરજ હોનાથી પ્રથમ મોક્ષનુ કારણ જાણાયેલ છે
વળી મોક્ષ મોક્ષ મેજની શરૂ તે માટે પ્રમાણિત થાને જૈનધર્મ કેટલો સાત્ય અને
દાન છે તે જાણવાના પ્રથમ તા મહાગજ કર છે કે '—

‘ સેયમ્વગેય જામ્વગેય, બુદ્ધોવ જહવ જ્ઞોરા ॥

સમમાન માવિયપ્પા, રહદ મુચ્ચ ન સદહો ” ॥

અત્રાગાંધીએ જોઈ અથવા રૂપિય અન્ય મમલાવવડે ભાવિત
આત્મા હોય તે મોક્ષ મેજવ તેમા મટેક નથી મોન પ્રાપ્તિમા વપની
પ્રાધાન્યતા નથી પરતુ સમભાવજ મોનનુ રાણુ છે તે બતાયુ છે ' ઉપગુનું
કથન જૈનધર્મ અને તેના કથન ગનામ મહાત્માઓની પ્રમાણિતતા મત્પતા
C ગતાને સુચન કરનાર છે એમ સવ મારી સમજી શકે તવુ છે

આગાંધી અનતા મોક્ષ મેજવવાના નજીકના જાન શન આગિના
આગાંધી સમભાવ ધર્મ પુરુષાએ આ પ્રથમા બતાવેના ધર્માનુષ્ઠાનો
પાગરાનુ મગ મમ્ પૂર્વજ ધર્મ ગ ને માટે પ્રથમ મમ્ક
તરતુ મેનકેષ સુતે ગુરુ બો ધર્મનુ-દેવમા દેવ ગુરુમા ગુરુ અને
ધર્મમા ધર્મ તરીકે જે શુદ્ધિ થતી તે મમ્મન્વ કહેવાય છે જેથી તે નિગ્મનુ
સ્વરૂપ વિન્તાગથી બને હકીકતો સાથે સગર રીને આપવામા આવેનુ છે
તે સાથે દયા પૂજા વગેરે કારો જિનેદ્ર પ્રનુની આસા પૂર્વક કરવા જોઈએ
અને તે પ્રાણીના અનુકરણી (જ્યજ્ઞા અનુકયા) ગહિન દોય નો આસા
જગથી પ્રાણીઓ દુખી થાય છે તેથી તે પછી અહિ સાનુ વણુન તેનુ
ફળ દમ્ ભાવ રહીયનુ સ્વરૂપ અને તેના ઉપર મુખપસાન અને કાચખાનુ
દંદાન આપવામા આવન છે ત્યાર માદ ગુરુ રહનમા પાસમા વગેરે પાચ
પ્રમગ ॥ માહુઓ અનનીય છે તેમા આજાણનું દાન આપી તે નિત્યો જગ

બર સમજાવેન છે ત્યાગ્યા ચારિત્રની નિવમાનતામા સમ્યક્તન હોય
 જોડે, તેથી તેનું ઉપસાગ, સ વગ વગેરે સ્વરૂપ સ્ત્રી દેવગતિનું ગમન ફરી સ્થિ
 તિએ હોય તે બતાવે છે મમ્યકન્ધધારી આર્યે યથાનગે મામાયિ-અદ્યુ કનુ
 જોડે, તેથી સામાયિકનું સ્વરૂપ, કન માથે તેની અમૃત્યુનના મામાયિકના
 યાદ્યમા તે કનના લગ્ન પ્રાણી સાધ જેવા હોય છે, કયા રાજ્ય કરવાથી મામા
 યિ-નિમ્બ યાય છે ' પૂર્વ અથામા બતાવેન મામાયિકની વિધિ તે ઉપર જુલ
 જુલ આચાર્યો મહારાજના અભિપ્રાયો અને વિવિધ અધિકારના પૂર્ણતા બી તેના
 ઉપર ઉપર આચાર્ય મહારાજોના છત્રીશ ગુણોનું નર્તન, બા-ભાવના
 અને ક્રમાદિ દરેક ધર્મના સ્વરૂપ માથે બહુ સમ રીતે આપવામા આવેન
 છે સ્ત્રી મહારાજના ગુણનું વર્ણન કર્યા બાદ તે સદગુણી સાનુઓ પાં
 વર્ષા જ ગોમે છે, તેથી સાધુઓના અતાવીશ ગુણનું વર્ણન કરેલા માથે
 તેઓથી વદનિક પથ જણાવેન છે માધુ મુનિરાજે તે આવકાના પૂર્ણનિક
 વદનિક હોવાથી સાને આનકના એકવીના ગુણનું વિવરણ કરવામા આવેન
 છે તે ઉત્તમ ગુણ મુખ્ય આવકાએ પરમ સવેગ ઉત્પન્ન કરનાર શ્રી જિનેશ્વરનું
 આગમ માલણનું જોડે, જેથી ત્યારપછી આગમનું મહારમ્ય, આ
 કાળમા તેની ઉપયોગિતા, પચમઆગનો પ્રભાવ, મિદ્ધાતનું બહુમાન અને તેમા
 કરન કથનને અગીયાર નહીં કરનાર જમાનિ વગેરે જેમ મિત્યાદિ છે બી
 જિન આજ્ઞા પાનકે સ ઘ છે તેથી મ ઘ કોને -કેવો ? તેનું સ્વ
 રૂપ, ધર્મ, તપ, પૂજા જિનાત્તા અને વિધિએ કરવાથી શુ ફળ પ્રાપ્ત થાય કે
 તેનું વર્ણન દ્રવ્યસ્તન અને ભાનસ્તવના અધિભગી ગણ્ય થાય છે ? બી
 તે તેથી વિધિ પૂર્વક કરતા તેનું શુ મળ ઉત્પન્ન થાય છે 'તેનું વર્ણન તે ઉપર
 દ્રાપદીની કથા, દ્રવ્યસ્તવના મુનિ રી કેમ અધિ રી નથી ? તેનું વર્ણન, બને
 સ્તવની વચ્ચેનું અતર વગેરે વિષયોનું મુખ્ય રીતે વર્ણન કર્યું છે ઉપર કરેલા
 બને સ્તવ ગાનમા વચનાનના જ બહુમાન પામે છે તેથી તે પછી ગાનનું
 વર્ણન કરવામા આવેન છે શ્રી મહારીન નજીમે કથા કરેન ગાનમા
 મિનવત સાનુઓ જ વચન ક વા ગોચર છે, તેથી ત્યાગ્યા મિન (અદ્ય
 યના રૂપનું વર્ણન કરેન છે નિવવત પુ ગોએ અને મગ કરે જોડે ?
 તે માટે ઉત્તમ અને કુમિનનું વર્ણન આપવા માથે તેથી ઉત્પન્ન થતા ગુણ
 તથા દોષોનું સ્વ પ દિવાકરની કથા અને માથે બીજા અોક નાના ન્દાતો વદ
 આપવામા આવેન છે

શિવત સાધુઓએ તથા આવકાએ મિત્યાત્વ તજનું જોડે તેથી પ્રથમ

મિથ્યાત્વનું દુષ્ટપાત્ર બતાવી તેના આલિંગન દ્વારા પાપ પ્રાપ્તિ બેઠે જણાવે છે, સાથે પાપાધિથી જે ચાગ પ્રકારનું દેવ શુદ્ધ મળી અને પ્રાપ્તિ તથા લોકોત્થાર મિથ્યાત્વ તે જેમ સુખમાં બતાવે છે તેનું વર્ણન આગળ તે જેનાથી ઉપર થાય છે, તે ઉત્તર તે પી કુખના તથા રૂપનું સ્વરૂપ અને તે ત્યાગ કરનાર જ્યોત્સ્નાપૂર્વક પ્રતિ કરી જેઠા જેથી જ્યોત્સ્ના, ધર્મને કેમ ઉપજા કરનારી છે તે અચર મહારાજે જણાવે છે

જ્યોત્સ્નાવત મહારાજાઓએ કથાવત પ્રતિન કરી જેઠા જેથી તે પરી ચાર પ્રકારના કરાયો અને તેના રૂપનું વર્ણન, તે ઉપર એ સાધુઓની કથાઓ આપી આ વિષય પૂર્ણ કરી છે ત્યારબાદ પાપપ્રમુખોને કરેલા તે બતાવે છે પાપ પ્રમુખપણ પ્રમાણે ઉપર થયું હોવાથી ત્યાગમાદ મદ, વિષય કથા નિર્મળ અને રિક્તતા એ પાપ પ્રમાણના પ્રમાણોનું અને તેના રૂપનું વર્ણન કરે છે સાથે વિકલા ઉપર રોહિણીની કથા આપી તે વિષય સારી રીતે સમજાવે છે પ્રમાણના પગલાં જ્ઞાન આગળ ક્રિયાવાન સાધુઓએ કરેલા જેઠા જેથી તે પછી એકના જ્ઞાનનું અને એકલી ક્રિયાનું હજી જળમાં અમાધ્યમ્યલ - નિર્ધર્મકાલ અને બનેલા સંયોગની સિદ્ધિથી હજી રૂપ પ્રાપ્ત થાય છે તેનું સ્વરૂપ અને તે ઉપર આશ્રય આગળના આગળના જ્ઞાન આપી દુઃખમાં જ્ઞાન ક્રિયાનું સ્વરૂપ જણાવે છે હવે ચારિત્ર નિર્માણ જ્ઞાન પાપ હજી જળને સાધી શકાતું નથી અને ચારિત્રનું અપજ્ઞાન નિર્મળ જળને આપે છે, તે ઉપર જાણના દર્શન આગળ છે અને તત્ત્વાચ સુખના સમ્યક્, જ્ઞાન, જ્ઞાન ચારિત્રના આશ્રય આગળ આગળ આપી મોક્ષના મ જ્યોત્સ્ના નય માથે દોર ત્યારે થાય એમ મિત્ર મરી મનાવ્યું છે

ઉપર જણાવેલ ચારિત્ર ૧૧ પ્રતિમા નહન કરનાર નાવક સ્વિમર છે જેથી તે પછી જ્ઞાનની અગ્યાર પ્રતિમાનું વર્ણન વિધિ સહિત વિસ્તારથી આપવામાં આવે છે અચર મહારાજે આ વિષયમાં હેતુ છે કે તે આગળ ૧૧ પ્રતિમાઓને જાણી-વળન કરી પ્રવ્રજ્યા અદ્યુષ્ટે મુખના પાનાની ઉચિતતા જાણી જ્ઞાનના જાણને પ્રાપ્ત કરે મિત્રાવ વળી આગળ ૫ મનુષ્યોએ પ્રવ્રજ્યા અદ્યુષ્ટ મુખી નિવર્તન અન્ય રૂપ છે તેથી ધીર મનુષ્યો આત્માની તુલના કરી એવી રીતે પ્રવ્રજ્યા અદ્યુષ્ટ છે મનુષ્યને અધિ રીપણ ત્યારે પ્રાપ્ત થાય છે ને કે કેટલાં વિશિષ્ટ મનુષ્યોને મમ્મ પ્રવ્રજ્યા સંભવે છે તોપણ આ

માન્ય ગીતે આ ક્રમ થાય મગન છે વગેરે હળીકન જણાવી આ અધિભગ
સમાપ્ત થયો છે

આવા ઉત્કૃષ્ટ-ઉત્તમ આર્ય પણુ ધ્વજચારી થયુજ નેપથ્યે તેથી તે પછી
અથકાગ મહાગજ અહ્યય નુ સ્વરૂપ જાણવ છે મૈથુનના મેનથી નવવાખ
સુદ્ધમ જીવોની હાની થાય છે, તેમજ પાય મહાનતનો પણુ લગ થાય છે જેમ
મૈથુ ૧ જીવ મમકિતમા હેતુ છે તેમજ મધ, મધ, મામ અને માખણમા પણુ
તેના વર્ણુ જેના મનત જતુઓ ઉત્પન્ન થાય છે જે વજ્ય છે, તેનુ વર્ણુન
શાસ્ત્રાધાર માથે બનાવનામાં આવેનુ છે કે જે તીર્થ ઠગ ભગવાને કહેત છે જેથી
તે પછી " તીર્થ કર્મપાત્રુ ઝારણ ' અથકતા મહાશય જણાવે છે જેમા
પ્રાણીઓ તીથ કર્મપાત્ર શીરીને પામે છે ? આજ મહિત જિનદ્ર પની
વૃદ્ધિથી થતુ દુઃખ મને આજા ગદિત જિનદ્રવ્યની મદિથી આત્માને થતી દાની
તેમજ માથે જ્ઞાનદ્રવ્ય અને માધારણુ દ્રવ્ય આજા પૂર્વક આજા સહિત તેની
મદિ કેમ થાય ? વગેરે દષ્ટાત પૂર્વક બતાવનામા આવેનું

જિનેશ્વર ભગવાનની ભાવની વિશુદ્ધિ પૂર્વક કગયેન પૂજા પ્રણિધાન બોધ
આજ ઉત્પન્ન કરે છે તેથી જિનેદ્રપૂજના પ્રમગે, તેવી થતુ કળ વગેરે
બતાવેન છે ત્યાગ્યા ભાનપૂર્વક શુક્રદનથી શુ કળ પ્રાપ્ત થાય છે ? તે
ઉપર શ્રીકૃષ્ણ તથા વીરા સાગવીનુ દષ્ટાત આપી તે વિષય સમાપ્ત થયો છે

માધુર્યન કથા બના શ્રોતાઓનુ બલ્યપાત્ર વિચારી આજુનત વગેરેના
જ પતિયા ન કન્યા પૌષ્પના કળને હર જ્ઞાન છે પ્રથમ પોષ્પથી થતુ
જળનાની, પછી તે ૧ સિરતા પૂર્વક વિધિ અને- પ્રથોના આધાર માથે
માખી, અપ્રમત અને પ્રમતપણે જવાથી તેનુ દુઃખ નુ મગે છે તેપુ પત્ત અને
દરેક પત્તની કથા આપી ધણી મારીગીતે જણાવેત છે જેવો આ અથન પત્તક
દર્શાવી છે ન અતિ મજાગરૂપ પોતાના શુક્રની પદ પર પગ આપી શુ
ભક્તિ પણુ આ પત્તના મહાત્માઓ બતાવી છે

આ અથના વિવરણકતા શ્રીમાનુ શુણુવિનયજી મણિ મહાગજે ભમતી
કથા દીઠ, વિચાર રત્નમગદ્, ધ્રિય પગજ્ય શનક, પૈગમ્યસતક દત્તિ વગેરે
અથો જનસમાજના ઉપજા માટે ગ્યેના છે

માયોદ પગોકની મખમ પતિના માધનમૂલ આ અથ, મોશ તરક
અભિનાય અને મસાગ તરક પૈગમ્ય જેના મનમા વિદ્યમાન હોય એવા બન્ય
પ્રાણીઓને તેના પત્ત પાઠનથી જોવ થના સૌગન્ધો- ગિખરૂપ મોગમ્યાનને
પામે એવી પગમાત્માની પ્રાર્થના કરી આ પ્રસ્તાવના મમાપ્ત કરીએ છીએ

હજી મુખી પણ મગગ તથા છપાઈ ગેરેની મોક્કારી ચાલી હોવાથી
 ભારે દરે પેષ મામિકાના માલિકાએ તેનું લવાજમ વધાર્યું છતાં આ સભાએ
 જનસમાજને આઠી ઈંમતે નાચનનો ખેડોળો લાભ આપવાની આ
 તરફ શ્રી આત્માનંદ પ્રમુખ મામિકાનું લવાજમ તેનું તેજ રાખે ન છે
 અને દુનર્થે ભેગ તરીકે દસ રાખની છુક આપવાનો ધાગે છતાં
 ગુમારે વીરાધી પચીગ રાખનો ફળ ૧૨ મહોટો અથવા રેક વર્ષે આ
 માસિકતા ગ્રાહકોને કુવાક રખતથી ભેટ આપવાની ઉદ્દેશતા હજી
 મુખી આ સભાએજ ચાલુ નખેલ હોવાથી આ ઓગણીગમા વર્ષની
 માસિકની ભેટ તરીકેજ આ અપૂર્વ અથવા અમારા માનવતા ગ્રાહકોને
 પ્રેમ પૂર્વક અર્પણ કરીએ છીએ જેની કલ્પ અમાગ મુજબ ગ્રાહકો
 ક્યાં સિનાય રહેશેજ નહિ

આ અથ છપાવવા માટે પન્થામજી મારાજ શ્રીકૃષ્ણ જવિજયજી મહારાજ
 રાજના ઉપદેશથી એક રકમ રોક જવાનમત મનાજી તથા મૂનયજી વાતાજી
 તમગ-માનવા નિવાસી તરફથી મહાય માટે મળી છે જે માટે ઉકન મહારાજનો
 ઉપખર માનવા માથે સહાય આપનાર મુદરથોને ધન્યવાદ આપીએ છીએ

આ અથનું આગળ માલત મુનિગજ શ્રી કૃષ્ણરવિજયજી મહારાજને
 તપાસી આપે ન છે તેથી તેમનો તથા છપાઈ ગા મામ તપાસી જવા માટે
 બહુ શ્રી કૃતજ્ઞ આજી છનો ઉપખર માનવામા આવ છે

આ અથમા પ્રેસ દોષ કે નહિ હોવાથી ગ્રાહકો અથવા રખતના રી ગો ન
 હાય તે માટે કામા માગીએ છીએ

પ્રસિદ્ધ કર્તા

વિષયાનુક્રમણિકા.

નંબર	વિષય	પાન.
૧	મગન, અભિધેય, પ્રયોજન અને મગધનું વર્ણન	૧-૭
૨	આગ પ્રકાશના નમૂનાનું વર્ણન	૩
૩	મોક્ષરૂપ ફળનું વર્ણન.	૪
૪	સમ્યક્ વર્તનનું સ્વરૂપ	૭
૫	દેવગુરુ ધર્મનો સક્ષિપ્ત અર્થ	૮
૬	ધર્મત્રિપે કહેનાતા અહિમાનું સ્વરૂપ.	૮
૭	અદ્યારૂપ ગ્રંથિત દેવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ	૧૧
૮	તત્ત્વ નર્ણન	૧૬
૯	બાહ્ય આભ્યંતર પન્નિમહનું વર્ણન	૧૭
૧૦	દ્રવ્ય, ભાવ ઇદ્રીયનું સ્વરૂપ	૨૦
૧૧	ઇદ્રીય ઉપર પુષ્પમાળ અને લલચાનું દર્શાવ	૨૦-૨૫
૧૨	યોગનહન કર્યા નિના સિદ્ધાન્ત ભણાવના માટે કર્ત નિર્ગેધનું વર્ણન.	૨૬
૧૩	પાત્ર સમિતિ, નજી ગુણિનું વર્ણન	૨૮
૧૪	સ્વા પ્રગટના સાધુઓ અનુદીપ્ય છે	૩૦
૧૫	વિશુદ્ધ મુનિઓ પામ્યા આથે ગટેતા નિર્વન-થાય તે ઉપર અપ વમાગાની વ્યા	૩૫
૧૬	મમ્યકલવની દુલ બનાવું વર્ણન	૩૮
૧૭	સામાયિ નું સ્વરૂપ અને તેનું મોહાત્મ્ય	૪૦
૧૮	શુ કાર્ય કરવાથી સામાયિક નિષ્કળ થાય	૪૧
૧૯	સામાયિકની વિધિ	૪૨
૨૦	આચાર્યના ઇતીશ ગુણોનું વર્ણન, દશ ક્રમાદિ ધર્મ, આગ ભાવનાત્રિ વિગ	૪૩
૨૧	સાધુઓના મતાવીર ગુણનું સ્વરૂપ.	૪૬
૨૨	આવકાના એકવીગ ગુણનું વર્ણન	૫૦
૨૩	શ્રી આગમના મોહાત્મ્યનું વર્ણન	૫૧
૨૪	પત્રમ આચારના નજાવું વર્ણન	૫૪

૨૫ સમગ્રો હોવા ?	૫૩
૨૬ જિન આજ્ઞા ફળ વર્ણન	૫૭
૨૭ ધર્મ, તપ, પૂજા, જિનઆજ્ઞા પ્રમાણે કેમ કરવો ? અને તેનું ફળ	૫૮
૨૮ દ્રવ્ય સ્તવ તથા ભાવ સ્તનના અધિકાર કોણ ? અને તેનું ફળ ?	૬૮
૨૯ દ્રવ્ય સ્તવ ઉપર કૌતુહલીની કથા	૬૫
૩૦ જિનેશ્વરની પ્રતિમા વૈરાગ્યની પ્રતિ કરનાર શ્રી રીતે છે ?	૬૮
૩૧ ગચ્છનું સ્વરૂપ	૭૧
૩૨ સર્વ મતોમાં પ્રાધાન્ય શી રીતે રીતે છે ?	૭૩
૩૩ સુમિત્ર મિત્ર સગનું વર્ણન આ તે ઉપર દીનારની મ્હા	૭૫
૩૪ મિત્રતા તથા તેના મળનું વલન	૮૧
૩૫ જયજ્ઞાનું સ્વરૂપ	૮૭
૩૬ કન્યાઓ અને તેના કળનું વચન તે ઉપર મે માણુ દર્શન	૮૬
૩૭ પાપ શ્રમણનું સ્વરૂપ	૯૪
૩૮ પાપ નમરના પ્રમાણનું વલન	૯૬
૩૯ વિદ્યા ઉપર કૌતુહલીની કથા	૧૦૧
૪૦ જ્ઞાન અને ક્રિયાનું સ્વરૂપ	૧૦૮
૪૧ આગ્રિ મહિમાનું વલન	૧૧૦
૪૨ આવશ્યકતા (૧૧) પાપાનું સ્વરૂપ	૧૧૩
૪૩ અભિયંત્રનું સ્વરૂપ	૧૨૦
૪૪ ત્રીણ ક્રોધાશાના કાળનું વલન તે દ્રવ્ય, જ્ઞાન અને સાધારણ દ્રવ્યવધ અને ધર્મપ્રાપ્તિ ભાગ્યને મસારશક્તિ તેનું વર્ણન	૧૨૭
૪૫ જિન પૂજા ઉપર એક દર્શન કૌતુહલીનું દર્શન	૧૨૩
૪૬ શ્રી જિનેશ્વર પૂજન તેના પ્રકાર તથા ફળનું વર્ણન	૧૩૫
૪૭ સાધુ અને ફળવચન તથા તે ઉપર શ્રી મૃણુ તથા વારા માગી રીતની કથા	૧૩૫
૪૮ પોષણનું સ્વરૂપ વિધિ અને ફળ વર્ણન	૧૩૮
૪૯ પોષણ ઉપર પ્રવૃત્તિ અને કર્તવ્ય તેનું દર્શન	૧૪૭
૫૦ અશ્વમતી પદાવલી (પ્રશસ્તિ)	૧૫૭

શુદ્ધિ પત્રક.

પાનુ લીંડી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૪ ત્રિમઝાને કેવળતાન ડી	૨ ડીમઝનાગને અને કેવળતાન ડી
૧૧	૫ ન આપેત	આતા ન આપેત
૧૬	૨૫ બિન્ન થતા ડી ૨૪મા સ્વાળુ અનુવ	બિન્ન થતાના સ્વભાવના ગુ-નિ અનુવ અનુવ
૨૦	૨૧ જેમા	જેની ઉપ
૨૩	૨૮ જેમ	જેમ નેતો
૨૪	૧૮ આ સાનુ વર્તે છે	આ માનુ કહે છે
૨૫	૨૮ પ્રવેશ કરે છે	પ્રવેશ કરે છે તે અધુ ગયુ
૨૬	૧૮ સુગમ છે	સુગમ છે તેમને
૨૭	૨૫ વતમાન	વર્તના માન
૩૮	૨૮ ઇદપણ	ઇદપાઃ પ્રાપ્ત થાય છે
૮૭	૨૧ માધુઓને	માધુઓને ઉપદક્ષણથી મમમિતી
૯૭	૧૮ જિનોત્સે	જિનોત્સેધ
૧૦૬	૩ સુખ પાન્યો	મોક્ષ સુખ પાન્યો
૧૧૪	૩ પ્રેમ	પ્રેમ
૧૧૮	૧ પ્રતિમાનત	પત પ્રતિમા
૧૧૫	૧૦ યત્યો	"
૧૧૬	૮ ચાર	ચારો
૧૨૦	૫ અત	અમત્ર
૧૨૧	૨૧ આ	દત
૧૨૨	૧૪ દીપમયુર્મા	દીપને મે મનુ મા
૧૨૨	૨૮ અત્રાતના રહે	અવગાદના સાતા
૧૨૨	૨૨ આયુષ્ય સાતા	આયુષ્યવાળા ઉત્પત્ત-
૧૨૩	૧૩ મી	અને

૧૦૧	૧૨ હતો	મોઈ હતો
૧૦૪	૦૫ કરવા	ધ યા
૧૩૬	૨ સમ્યક્	સમ્યક્
૧૦૮	૩૬ ધારણ કરત	વધારે દોન
૧૧૮	૧૩ પોપમ	પોપધનુ
૧૪૦	૦૪ નમસ્કૃત	નમસ્કૃત
૧૪૬	૨૬ પરીક્ષણ	પરીક્ષણ
૧૮૮	૨૭ સોપો	સોપો અથવા દીનાર આગો

— મુશ્કેલી —

પા ૧૨૬માં ૦૭ મી લાખનમા ને ૬૭મો સ્થોલ છે તે આધારનો અર્થ પા
૧ ૦મા મોધી થી સાનમી લી દીમા છે તેમ ભલુ

॥ न्यायामोनिधि श्रीमाद्वेजयानन्दसूरीश्वर पाद पद्मोभ्यो नमः ॥

श्री संप्रबोध सप्ततिका ग्रंथः

सत्य ईर्त्तिवाणा, विदम्बण शुद्धोदपी पुष्पवाणा, अतुल्य
 इगने आपनाग अने विलसती जेवी श्रेष्ठ मिद्धिज्यो आपवामा
 ८ पट्टस समान जेवा श्रीपार्श्वनाथ प्रबुने प्रलाम ठरी देवोना
 अने मनुष्योना मभूढोपडे पूजयेला, मोक्षलक्ष्मीवडे सहित,
 हुम्नेशा हितगण्ड आत्मलक्ष्मीवड पधता जयराणा श्री वर्धमान
 निनेश्वरने स्तवीने, गजज्योनी पङ्क्तिज्योवडे नमःकार करायेला,
 यथानी उज्ज्वलतागडे यथथी अधिऽ जेवा अप्रमत्त श्री निन
 हत्तसूग्निने हृदयमा धाव्लु ठरीने-कुशलने उग्नार, सकल जनोना
 वाछितनी पुष्टिमा कुशल, ज्ञानादि कलाज्योवडे सहित अने
 कलिगलने विषे देहीभ्यमान महिमावाणा श्रीनिनकुशलसूग्निने
 स्तवीने, श्रीमद् जयनाम वाचऽ नामना शुभमहाराज पात्रेधी
 आगमना गृह्यने ज्ञानीने, मोहदूषी निद्रामा सूतेला प्राणीज्योने
 जगृत ठरनार जेवा स बोधसप्ततिका नामना अथनी अभो (वाच
 नाथार्य गुणविनय) वृत्ति उगीजे धीजे य

अहो ग्रासनी शत्रु-आतमा अक्षेप उचिवाणा जेवा अथ
 गारे पणु प्रथम शिष्ट पुत्रोना नियमने अनुसन्वा अने विघ्नोनी
 शांति वास्ते श्रेष्ठ भगवना म्यानउप छिष्टदेवनी भुति करवी
 जेधजे तथा 'शास्त्रनी गुरुआतमा धर्म, अर्थ, नाम अने मोक्ष

એ પુરુષાર્થને ઉપકારક અભિધેય (અથવા આવતા વિષય) ને સાબળીને તેને જાણવાની ઈચ્છા વગેરે કારણો વડે પ્રેરાયેલા મનુષ્યો સાબળવા વગેરેમાં પ્રવૃત્તિ કરે એ માટે અભિધેય પણ કહેવું જોઈએ, તથા અભિધેય કહેવા છતાં અને વિવિધ કર્તાઓ સાબળવા લાયક હોવા છતાં પણ નાનામાં નાના કાચ મા મન્દ મનુષ્ય પણ વિના પ્રયોજન પ્રવૃત્તિ કરતો નથી, માટે પ્રયોજન બતાવવાની પણ જરૂર છે તથા મગલ, અભિધેય અને પ્રયોજન બતાવેલા હોય છતાં પણ ‘શાસ્ત્રના સંબંધને સાબળીને શ્રોતાઓને તે તે અર્થો પ્રત્યે આદર થાય છે, આ કારણને લઈને શાસ્ત્રની શરૂઆતમાં તે સંબંધ અનેક પ્રકારે ઠહેવાય એટલે સંબંધ પણ જણાવવાની આવશ્યકતા છે એવું વિચારી એ ચારેને પ્રતિપાદન કરવાને ઈચ્છના શાસ્ત્રનાર (જયગેખરસૂરિ) પ્રથમ ગાથા કહે છે

નમિઞ્જ તિલોયગુરુ, લોયાલોયપ્પયાસમ વીર ।

સવોદસત્તરિમહ, રણમિ ઉદ્ધારગાદાર્હિ ॥ ૧ ॥

મૂળગાથાનો અર્થ—પણ લોકના શુર, લોક અને અલોક ના પ્રકાશક વીર પરમાત્માને નમસ્કાર કરીને હું (જયગેખરસૂરિ) ઉદ્ધાર ગાથાઓ વડે આ ભોધ મહત્તિમા નામના અર્થને રચુ છું ૧

વ્યાખ્યાર્થ—આ ગાથામાં પહેલાં બે પદોવડે ઇષ્ટદેવની શ્લુતિ તથા પાઠાના બે પદો વડે અભિધેય જણાવેલ છે સંબંધ અને પ્રયોજન તો સામર્થ્યથી જાણી શકાય છે તે આવી રીતે—સંબંધ તો ‘ઉપાયોપેય’ અથવા ‘સાધ્યસાધન’ નામનો છે તેમાં આ શાસ્ત્ર ઉપાય અથવા સાધન છે અને શાસ્ત્રના અર્થનું સમ્યગ્ જ્ઞાન એ સાધ્ય અથવા ઉપેય છે પ્રયોજન કર્તાનું અને શ્રોતાનું, તે એકેક અનન્તર અને પરપર એવા બંધને લેદોવાળું છે તેમાં કર્તાનું અનન્તર પ્રયોજન શ્રવેના ઉપર ઉપકાર અને પરપર પ્રયોજન મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે તથા શ્રોતાનું અનન્તર પ્રયોજન શાસ્ત્રના અર્થનું પરિજ્ઞાન અને પરપર પ્રયોજન તેને પણ મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે, એ સંબંધાર્થ ઝણો

હવે વિસ્તારરૂપે અર્થ કહેવાય છે—અહીં (અથની શરૂઆતમાં જો કે કાયા અને મનદ્વારા ડગયેલો નમસ્કાર પણ વિધોનો નાશ કરનાર છે, તો પણ સઘળા ઓતા વગેરેના સમન્ત વિધોનો નાશ થાય એ માટે આ અથમાં દેવની સ્તુતિ કરવા પૂર્વકજ પ્રવૃત્તિ કરવાવડે ‘ઇષ્ટદેવની સ્તુતિની બુદ્ધિથી અત્યંત સ્થિરતા થાઓ’ એવી ઇચ્છાથી વા હેતુથી ગામ્બના પ્રારબ્ધમાં વચનદ્વારા અભીષ્ટદેવની સ્તુતિ કરેલી છે નમસ્કાર પણ શાસ્ત્રને યોગ્ય હોય તો ભરાબર ઉચિત ગણાય છે શાસ્ત્ર ચાર પ્રકારના હોય છે ૧ થોડા અક્ષરોવાળું પરંતુ વિશાળ અર્થવાળું ૨ ઘણા અક્ષરોવાળું પણ થોડા અર્થવાળું ૩ ઘણા અક્ષરોવાળું અને ઘણા અર્થવાળું અને ૪ થોડા અક્ષરોવાળું તથા થોડા અર્થવાળું

આ (સંયોદસત્તરિ) શાસ્ત્રનો અપાક્ષર અને મહાર્થ એવા પહેલા પ્રકારમાં સમાવેશ થાય છે તેથી નમસ્કાર પણ તેવા જ પ્રકારનો ‘નમિક્કણ’ ઇત્યાદિ પદથી કહે છે

‘નમ્યા’ આ લોકમાં નમસ્કાર ચાર પ્રકારે થઈ શકે છે ૧ દ્રવ્યથી, છતાં ભાવથી નહિ તે પાલક^૧ વગેરેનો, ૨—ભાવથી, છતાં દ્રવ્યથી નહિ તે અનુત્તર વિમાનના દેવોનો, ૩ દ્રવ્યથી પણ નહિ અને ભાવથી પણ નહિ તે કપિલા^૨ વગેરેનો ૪, દ્રવ્યથી અને ભાવથી, જિનેશ્વર આદિને નમસ્કાર કરતા, ઉપયોગવાળા, વચન શુદ્ધિવાળા અને સમ્યજ્ પ્રકારે કાયાને સ્થાપન કરનારા સમ્યગ્દષ્ટિનો તેમાંથી વિધોની શાંતિ માટે એકાન્તિક અમોઘ મગલરૂપ થોડા પ્રકારના નમસ્કારવડે પ્રણામ કરીને, એ ભાવ છે કેને? ‘વીર’ વીરને, કર્મનું વિહારણ કરવા થકી અને તપવડે વિરાજતા હોવાથી અને શ્રેષ્ઠ વીર્યયુક્ત હોવાથી જગત્માં જે ‘વીર’ એ પ્રમાણે પ્રખ્યાતિ પામેલા છે તેને, કહ્યું છે કે—

“વિદારયતિ યત્ કર્મ, તપસા ચ વિરાજતે ।

તપોધીર્યેણ યુક્તઃ, તસ્માદ્ વીર ઇતિ સ્મૃત ॥ ૧ ॥

૧ પાલક કૃષ્ણનો પુત્ર હતો પણ અભન્ય હતો

૨ શ્રેષ્ઠ રાજાની દાસી, તે પણ અભન્ય હતી

તે વીરને-શ્રી વર્ધમાનશ્વામિને, કેવા પ્રકારના? 'ત્રિલોકગુર્જ' ૧૭ લોકના (તાત્પર્યાત્ તદ્વચનદેશ એ વચનથી) અર્થાત્ ૧૭ લોકના ગ્રહેનાન દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ, અસુર વગેરેના ગુરુ-તત્ત્વ સમજાવનાર તેને-૧૭ ભુવનમા રહેવાવાળા આણીઓને ઉદ્દેશી ધર્મનો ઉપદેશ કરનારને, વળી કેવા? 'લોચાલોવપ્રકાશ' લોક-એ ચાલ રત્નસ્વરૂપ કેડ ઉપર સ્થાપેલ હાથવાળા અને તિર્છા ફેલાવેલા પગવાળા પુરુષના આકારરૂપ, ધર્માસ્તિકાય વગેરે છ દ્રવ્યોથી પરિપૂર્ણ છે, અને અલોક ક્રૂણ આકાશાસ્તિકાય રૂપ છે, તેના પ્રકાશક-કેવલજ્ઞાનવડે જાણકાર એવા 'મહા' એ પદવડે પોતાનો નિર્દેશ કર્યો છે 'ઉદ્ધારણાયામિ' પ્રાચીન આચાર્યોએ રચેલા શામ્ભોભાથી ઉદ્ધરેલી ગાથાઓવડે સંબોધની-શ્રોતાઓને આ પ્રથના સાંભળવા માત્રથી જ ઉત્પન્ન થનાર હિત મહત્ત્વ, અહિતત્માગરૂપ જ્ઞાનની 'સત્તત્તિ' મીસેર ગાથા તે વડે ગુણેલ થયેને 'રચયામિ' રચુ છું આ પ્રમાણે સાર છે-આ 'સંબોધસત્તત્તિ' હું મારી પોતાની મતિપૂર્વક નવી કહેતો, પરંતુ પૂર્વોચાર્ય વિરચિત ધણા અર્થવાળી મ વેગરૂપ ગાથાઓને સ્વપરના હિત વાસ્તે એકત્ર કરીને લખુ છું એ કહેવાવડે પ્રથકાંડે પોતાના આ પ્રથનું નામ દર્શાવ્યું છે ૧

તેમા મધલા પરિપૂર્ણ ધર્માનુજ્ઞાનનું મોક્ષફલહોવાથી પહેલા મોક્ષનું ઠ'રણ બતાવવા પૂર્વક મોક્ષરૂપ ફલનેજ દર્શાવતા ગ્રહે છે—

સેયમ્યરો ય આમમ્યરો ય, કુદ્ધો ય અદ્ય અજ્ઞો યા ।

સમભાયમાયિયપ્પા, સ્હર્ષ મુક્ત્ય ન સંદેહા ॥ ૨ ॥

ગાથાર્થ—શ્વેતામ્બર, દિગંબર, જૌહ અથવા કેઈ પણ અન્ય સમભાવવડે ભાવિતા મા હોય, તે મોક્ષ મેળવે તેમા સંદેહ નથી ૨

વ્યાખ્યાન—'શ્વેતામ્બર' સફેદ વસ્ત્રવાળા, ઉપલક્ષણથી રજોહરણ, મુખવશ્ત્રિકા આદિ ઔષિકઉપકરણો સહિત સ્થવિરક દ્વી વગેરે શ્વેતામ્બરમય મહાવીરશ્વામિના તીર્થના સાધુઓની અપેક્ષાએ જાણવું એ પદવડે સિદ્ધના પદર ભેદોમાથી 'જિજ્ઞાસિજિજ્ઞાસિત્યાતિશ્ચ' એ ગાથામા કહેલ 'સ્વલિંગસિદ્ધ' એવો

લેદ દેખાડ્યો તેમા પોતાના ચિહ્ન રબોહરણાદિ રૂપમા રદ્યા છતા
 ને સિદ્ધ થયા તે ‘સ્વલિંગસિદ્ધ’ છે તથા ‘આશામ્બર’
 દિગ્બર-પહેરવા વગેરેના વસ્ત્રોથી રહિત લોકપ્રસિદ્ધ જૈનનો
 એકદેશી મત વિશેષ (આથામા જે જે ‘ચ’ ગળે છે તે તેઓને
 વિષે રહેલ અવાન્તર ભેદને ન્યૂનવનારા છે) તથા ‘ચૌદ્ર’
 ખૌદ્રમતાનુયાયી, ઉપલક્ષણથી નેયાયિક વગેરે ખીન્ત દર્શનોને
 ધારણ કરનારા વત્કલગીરી વગેરે સાધુઓ જાણવા એ પદવટે
 ‘અન્યલિંગસિદ્ધા’ એવો ભેદ દેખાડ્યો ‘અથવા અન્યો વા’
 ઉપર જણાવેલ જે ભેદોથી ખીન્ત જુદુસ્થના લિંગને ધારણ કરનાર
 મરુદેવી વગેરે ‘સમમાયમાયિયપ્પા’ સમશબ્દ સામાયિકના
 અર્થવાળો છે તેને માટે ‘આવશ્યકનિયુક્તિ’ મા ડહુ છે—

“સામ સમં ચ સમ્મ, ઇગમિદ્ સામાયસ્સ પગટ્ઠા ।
 નામં-ઠવણા-દધિપ્પ, માયમ્મિ ચ તેસિં નિક્ખેવો ॥૧॥”

અર્થ—અહીં સામં સમ ચ સમ્યક્કુ ઇકમ્ એ દેશી પદમા
 ક્યારેક પ્રત્યેગ અર્થમા વપરાય છે મ પૂર્ણ શબ્દના અવયવને
 ઉદ્દેશીને કહે છે કે ‘સામાયિકસ્ય પ્કાર્પકાનિ’ સામાયિકરૂપ
 એકજ અર્થને તે કહે છે એ પદોના નિરૂપાને જતાવતા કહે છે
 નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવમા નામાદિ વિવચમા એ અર્થ
 થયો તે સામ વગેરેનો નિરૂપ ડવ્યો તે આ પ્રમાણે—નામસામ,
 સ્થાપનામામ, દ્રવ્યસામ અને ભાવમામ એવી રીતે સમ અને
 સમ્મરૂપદના નિરૂપા મણ જાણવા તેમા નામ અને સ્થાપના
 પ્રસિદ્ધ છે દ્રવ્યનામ વગેરેને પ્રતિષાદન કરતા કહે છે—

“મહુરપરિણામ સામ, સમ તુલા સમ્મ સીગ્ગદ્ધુય ।
 દોરે દારસ્સ ચિદ્દં, ઇગમેયાદ તુ દવ્વમિ ॥ ૧ ॥”

અર્થ—અહીં ઓઘથી મધુર પરિણામવાળુ માકર વગેરે
 દ્રવ્ય તે દ્રવ્યમામ ‘સમ તુલા’ ભત અર્થ વિચારવામા સમ
 તુલાદ્રવ્ય ‘સમ્યક્’ ખીગ ખાડતુ મિશ્રણ તે દ્રવ્યસમ્યક્ તથા
 મૂતરને દોગે મોતીઓને અનુસરીને લાવિપર્યાયની અપેક્ષાએ
 ‘હાર’ મોતીઓના સમૂહમા પ્રવેશ ડરે તે દ્રવ્યધિક આથી જ કહુ
 છે કે—આટલા દ્રવ્યમા આટલા ઉદાહરણો દ્રવ્યમા અર્થાત્ દ્રવ્ય

વિવિધમા હવે ભાવમામ વગેરેનું પ્રતિપાદન કરતા છતાં
ઠહે છે—

“ આત્મમાય પરદુઃખમકરણ રાગદોષમજ્જસ્યં ।

નાળાદિતિમ તસ્માયપોયર્ણ માયસામાહ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—પોતાની ઉપમાએ (સમાન) બીજા જીવોને ગણીને
બીજાને દુઃખ ન કરવું એ ભાવમામ બાલવું (આ ગાથામા
અનુસાર છે તે અલાક્ષણિક છે) સાર એ છે કે—પોતાની જેમ
બીજાને દુઃખ નહિ કરવાના પરિણામ તે ભાવમામ તથા
' રાગદોષમાવ્યક્ત્ય ' રાગદોષને નહિ સેવવા વડે મધ્યસ્થપણ
' સમ ' સર્વત્ર પોતાની તુલ્યસ્વરૂપે વર્તવું તથા જ્ઞાન વગેરે
પણ એકા (સમ્યગ્ એ પ્રમાણે જાણી લેવું) તે આવી રીતે—
જ્ઞાન, દર્શન અને આરિત્ર એ ત્રણની યોજનાનુજ્ઞ સારી રીતે
મોક્ષનું સાધકપણ હોવાથી એ ભાવના ' તસ્ય ' પદવડે સામ
વગેરેનો સબધ છે ' આત્મનિ પ્રોત્તન ' આત્મામા પ્રવેશ ' ફક્ત '
કહેવાય છે એથીજ ડહે છે ' માયસામાદિ ' ભાવસામાદિમા આ
ઉદાહરણો છે એ ગાથાર્થ થયો (સામાયિક- ગણની યોજના તો
આવી રીતે જાણવી અહીં આત્મામા જ ' સામ્ન ફક્ત ' નરૂપાનિષા
તન થકી, ' જે લક્ષણવડે ન બનેલું હોય તે સધળું નિપાતન થકી
નિરૂપ થાય છે ' એ ન્યાયથી મામન્ શબ્દના નકારનો આય એવો
આદેશ થવાથી સામાયિકમ્ એની રીતે મમ ગણનો આયાદેશ
અથવા સમનો આય સમાય તેજ સામાયિકમ્ એની રીતે બીજો
પણ જાણવું તેથી સમરૂપ જે ભાવ-અનુવસાય અથવા સમપણ -
રાગદોષ હિતપણ એનો ભાવ છે તેનાવડે ભાવિત-વામિત તેના
સ્વરૂપે પરિણમેયો આત્મા-જીવ જેનો હોય, એવા પ્રકારનો હોતો
છતો ' મોક્ષ ' સર્વ કર્મના નાશ રૂપ મોક્ષને મેળવે છે એમા
શકા નથી ભાવાર્થ એજ છે કે—જે સમાત્મા રાગ-દોષથી રહિત
હોય છે, તેજ મોક્ષ પદવીને પ્રાપ્ત કરે છે કહ્યું છે કે—

“ રાગદોષો યદિ સ્યાતા, તપસા કિં પ્રયોજનમ્ ? ।

તાવેવ યદિ ન સ્યાતા, તપસા કિં પ્રયોજનમ્ ? ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ જો રાગદોષ છે, તો તપ વડે શું પ્રયોજન છે ?

અને જો તે બન્ને નથી તો તપ કરવાની શી જરૂર છે ? ૧ ” એથી મોક્ષપ્રાપ્તિમા વેધની પ્રધાનતા નથી, પરંતુ સમભાવજ્ઞ મોક્ષનું કારણ છે એમ સૂચવ્યું અહીં અન્યલિંગે, શૃંગિલિંગે જે મોક્ષનું પ્રતિપાદન કર્યું તે ભાવથી સમ્યક્ત્વને સ્વીકારનારને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પછી તત્તજ્ઞ કાળ જ્ઞાનને માટે જાણવું અન્યથા જો તેઓ પોતાનું લાભ આયુષ્ય જીવે તો સાધુના વેધને અવશ્ય સ્વીકારે ૨

હવે ૫ એ દ્વિતીયપદ્ય, મનુષ્યપદ્ય, આર્યદેશ, ઉચ્ચકુલમા ઉપન્ન થવું વગેરે સદ્ધર્મના સાધનોની મામત્રીવડે શોભતા એ પદ્ય મોક્ષના કારણ જ્ઞાન ચારિત્રના આધારભૂત સમભાવના ઇચ્છા લબ્યપુરૂષે શ્રી સમ્યક્દર્શનને વિશેષ યત્ન કરવો જોઈએ જાણ કે—સધના ધર્માનુષ્ઠાનો પાળવાનું ફક્ત સમ્યક્ત્વ પૂર્વજ્ઞ થઈ શકે છે ત માટે આચાર્યગ ગિર્યુક્તિમા (ગા ૨૨૨ મા) કહ્યું છે કે—

તમ્હા કમ્માણીય, જે ડ મળો દસજમ્મિ પયયેજ્ઞા ।

દમજયતો દિ મફલાણિ, દુન્તિ તય-નાજ-ચરણાણિ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ તે જાણથી ઈર્મરૂપી મૈત્ર્યને શુભવાના મનવાળા પ્રાણીએ દર્શનમા પ્રયત્ન કરવો કેમકે સમ્યક્ત્વવાનું પુરૂષનાજ તપ, જ્ઞાન અને ચારિત્ર સફલ થાય છે તે સમ્યક્ત્વ, મુદ્ધેવ, સુશુર અને સુધર્મના ઉપ-દેવ શુર અને ધર્મબુદ્ધિરૂપ ડહેવાય છે કહ્યું છે કે—

“ યા દેવે દેયતાયુદ્ધિર્ગુરો ચ શુક્તામતિ ।

ધર્મે ચ ધર્મધી શુદ્ધા, સમ્યક્ત્વમિદમુચ્યતે ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ દેવમા જે દેવ તરીકેની બુદ્ધિ, શુર તરફ શુરપણી મતિ અને ધર્મના ઉપર શુદ્ધ ધર્મબુદ્ધિ આ સમ્યક્ત્વ ડહેવાય છે ” અથવા ‘તત્તત્ત્વસદ્દશન સમ્મત્તમસગ્ગદ્દો ન પયમ્મિ એ સૂત્રના ડથન પ્રમાણે ‘તત્ત્વના સ્વરૂપમા શુદ્ધા તે સમ્યક્ત્વ ડહેવાય છે એમા અસદ્દશરૂપજ નથી ’ એમ જાણીને તેના આધારભૂત ત્રણે તત્ત્વોના સ્વરૂપનેજ ડહે છે —

અદ્દસદોસરહિઓ, દેવો ઘમ્મો ય નિરુણ્ણદયસહિઓ ।

સુગુર ય ઘમ્મચારી, આરમ્મપરિગ્ગહાવિરઓ ॥ ૩ ॥

ગાથાર્થ—અદાર દોષોથી રહિત તે દેવ, નિપુણ દયાસહિત તે ધર્મ અને આરબ-પરિગ્રહાદિથી વિરમેલ બ્રહ્મચારી તે મુશર જાણવા ૩

વ્યાખ્યાર્થ—એવા પ્રજાગ્ના દેવ, ધર્મ અને ગુરૂ ત્રણ તરફ છે અદાર દોષો અજ્ઞાન વગેરે આગળ કહેવાયે તે દોષોથી રહિત દેવ અર્હન્ છે તેમા 'દિવ્યતિ' એટલે પન્માનન્દ પદમા વિલાસ કરે તે દેવ 'દેવ' એ પ્રમાણે કહે છે તેમામાન્યપણે હરિ, હર વિગેરે લોક પ્રસિદ્ધ દેવો પણ આની જાય, તેથી ભિન્ન જણાવવા 'અણદશદાપરહિત' એ પ્રાદ વિશેષણડે યુગ્મ અર્હન્ વની સિદ્ધિ કરી છે ભાષાર્થ એવા છે કે-દેવ બુદ્ધિવદે આવા પ્રકારના દેવજ્ઞ જ્ઞાન કરવા લાયક છે તથા 'ધર્મો ય નિરુણદયસ દિમા' (એ પદમા ચ શબ્દ સમુચ્ચયને સૂચવે છે) દુર્ગતિમા પ્રસરતા (પડતા) જન્તુઓને જે ધારી રાખે તે ધર્મ કહેવાય છે કહ્યું છે કે—

“ દુર્ગતિમ્મૃતાન્ જતૂન્, યસ્માદ્ ધારયતે તથા ।

યતે ચૈતાન્ શુભ સ્થાને, તસ્માદ્ ધર્મં હિતિ સ્મૃત ॥ ૧ ॥

અર્થ—“ જ કારણથી દુર્ગતિમા પ્રસરતા જન્તુઓને ધારી રાખે છે અને તે જન્તુઓને શુભ સ્થાનમા આપે છે, તે હેતુથી 'ધર્મ' કહેવાય છે 'લોખ્લેષ્ટિવડે દ્રવ્યધર્મ પણ ધર્મ કહેવાય, તેથી તેનાથી જુદો જોડાખાવવા 'નિપુણદયાસહિત' એમ કહ્યું છે નિપુણ એટલે જિનેશ્વરની આના પાળવા પૂર્વક જે દયા અર્થાત્ હિસાનો ત્યાગ તે વડે મહિત માર એવો છે કે—મધણુ અનુષ્ઠાન કૃપા સહિતજ કરાવું હતું સિદ્ધિના જગજાગૃત થાય છે કહ્યું છે કે—

“ કિંચ પિ ધર્મમ્કિંચ, પૂયાપમુદ્ધ જિજિન્દ આજાપ ।

મૂયમણુમ્મહરદિયં, આજામગાઝ દુહદાહ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ પૂજા વગેરે ધર્મકૃત્ય પણ જિનેદ્ર પન્માત્માની આજ્ઞાપૂર્વક કરવું જોઈએ અને તે જો પ્રાપ્તિઓના અનુગ્રહથી (જયણા-અનુકંપા) રહિત હોય તો (જિનેદ્રની) આજ્ઞાજ ગરી વધારે કુ ખદાયી થાય છે ” તેમજ કહ્યું છે કે—

‘ મળે જીવા ચિ દુન્નન્તિ, જીવિત ન મરિજ્જિત ।
તમ્હા પાણિયહ ઘોર, નિગ્ગન્યા ઘજ્જયન્તિ ણ ॥ ૧ ॥ ’

અર્થ—“ દરેક જીવો જીવવાને ઈચ્છે છે, મરવાને ઈર્ષ્યા
હતુ નથી માટે ઘોર એવા પ્રાણિવધને નિર્જય પુરૂષા વર્જિત છે ”
ખીનએએ પણ કહ્યું છે કે—

‘ માતૃવત્ત પગ્ગારાણિ, પગ્ગયાણિ લોપ્પયત્ત ।
આત્મયત્ત સરમૂતાત્તિ, ચ પશ્યતિ સ પશ્યતિ ॥ ’

અર્થ—“ જે મનુષ્ય પગ્ગારીને માતા સમાન, પરદ્રવ્યને
માત્રીના ઢેકા સમાન અને દરેક પ્રાણીને પોતાની સમાન જીવે, તો
વાસ્તવિક રીતે દેવો છે ” તેમજ વળી કહ્યું છે કે—

‘ ણ્ણ મુ નાણિણા સાર, જ ન હિમન્તિ કિંચણ ।
અહિસામમય ચેય, ણ્ણાગ્ગન્ન ચિયાણિયા ॥ ૧ ॥ ’

અર્થ—“ નિશ્ચયે રીતે જાનિતો સાર એવોજ છે કે જેથી
તેઓ ઈર્ષ્યા પણ જીવની હિંસા કરતા નથી અહિસાનો સિદ્ધાન્ત
એટલોજ છે એમ બાબતુ ”

‘ કિં તામ પઠિયામ, પયયોદીપ પગ્ગમ્મયામ ’ ।
જ દિસિય ન નાય, પરમ્મ પીડા ન વાયયા ॥ ’

અર્થ—પગ્ગા સમાન (નિર્જયક) કરાડો પદો બાબુવાથી
શુ ? કે જેથી એટલું પણ ન બાબુવામા આવે કે ખીનને પીડા
ન કરવી

‘ માતૃવ મર્યમૂતાનામહિસા હિત્તકારિણી ।
અહિસંય દિ સમારમરાગ્ગમૂતમાગ્ગિ ॥ ૧ ॥ ’

અર્થ—“ અહિંસા એ સઘળા પ્રાણીઓને માતા સમાન
હિત કરનારી છે અહિંસા જ ન સારરૂપી મરૂભુમિમા અમૃતની
નીડ સમાન છે ”

“ અહિંસા દુ મદાવાગિપ્રાવૃપેણ્યધનાવલી ।
મયમ્મરગાનાનામહિંસા પરમૌપધી ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ અહિ ના એ દુ ખડખી દાવાનજને બઝવવામા વર્ષા ાગના વાદળાઓની ધગ સમાન છે અહિ સા એ ન મારને વિરા બમણ ડગા ઉપ રોગવી પીડિત મનુષ્યોને ત્રેહ ઓપધિ સમાન છે ”

‘ દોષમાયુ પર મ્પમારોગ્ય શ્લાઘનીયતા ।

અર્હિમાયા વ મથે કિમન્યત્ કામદૈષ મા ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ લાણુ આયુધ્ય શ્રેષ્ઠ રૂપ, નીંગોગીપાડુ, પ્રથ સા એ મગણુ અહિ સાનુ રૂપ છે વધારે શુ ? તે વાંછિત વસ્તુને આપનાર છે ’

અર્હિમા પ્રથમા ધર્મ , મરનાલેખુ ચિત્ત ।

યત્ર જીવદયા નામ્તિ તત્ મર્ત પરિરજયેત ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ મર્ત શા ત્રીમા પ્રગિદ્ધ અહિ મા એ મુખ્ય ધર્મ છે જેમા જીવદયા ન હાય તે મગણુ ત્યાગ કરવુ જોઈએ ”

‘ મરત્તદા ન તત્ કુચુ , મર ચક્ષાઢ મારત ।

મર્થે તાર્ગમિષેકાથ યત્ કુચાત્ પ્રાણિના દયા ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—હું યુધિષ્ઠિર ! પ્રાણીઓની દયા જે કરે ન, તવુ મગણા વદો, મધગા ચક્ષો મને સગા તીધાના ાલિ રગ ડરી શ તા નવી ’

“ હુત પ્રાણિરધો યત્, નામ્તિ યજ્ઞસ્તર્હિમય ।

મર્થમર્થેર્થર્હિમય, દયાયના યુધિષ્ઠિર ! ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ હું યુધિષ્ઠિર ! યજ્ઞમા અત્ય ત્રાણીનો વવ થાય છે, હિ ના નગર યજ્ઞ સેતો નથી, તેથી હું પ્રાણીઓ તરફ મહિ સા એ દયાયન જે ખરા યજ્ઞ છે ’

અત્ર તમમિ મજ્ઞામ , પશુમિર્ય યજ્ઞામહે ।

હિંસા નામ મરદ ધર્મા, ન મૃતા ન મચિપ્યતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—“ જે અમે પશુઓ નહેવન ત્રીએ ત્રીએ ત અતિ યથ અ ધારમા ડુનીએ ડીએ હિ ના એ ડાપિ ધર્મ હોઈ શકે ન હિ, ગાપિ યથો ાથી મને ચરો પણ હિ ’ તેમજ મી

આશાગંગમુદ્રમા બીજા અંશનમા રીત દેગ મા 'નસ્થિ કાલ
સ્મજાગમો' એ મૂળની વ્યાખ્યામા આજ રહ્યું સૂચવેલ છે તે
આવી ગીતે—કાગ એટલે મૃત્યુનું અનાગમન અર્થાત્ નહિ માવ
વાનો અવસર નથી માગશ—નોપકમ આયુષ્યવાળા પ્રાણીની એવી
ઢોઈ પણ અસ્થા નથી કે જેમા ઈર્ષા રૂપી અગ્નિની અદર ગંદ
નાર જીવ લાખના ગોળાની જેમ પીગળે નહિ કહ્યું છે કે—

“શિશુમશિશુ કઠોરમકટોરમપણિટતમપિ ચ પણિટત,
ધોરમધોર માનિનમમાનિનમપણુમપિ ચ પણુમ ।
યત્તિમયતિ પ્રકાશમયલીનમચેતનમય સંગેતર,
નિશિ દિવમેડપિ માન્યમમયેડપિ ધિનન્યતિ કોડપિ રથમપિ ॥”

અર્થ—“ બાળક હોય અથવા યુવા કે વૃદ્ધ હોય, ઠોર
હોય કે કામળ હોય, પહિત હોય કે મૂર્ખ હોય, ધીર હોય કે ચ
પણ હોય, માની હોય અથવા માન રહિત હોય, શુભોચી રહિત હોય
અથવા વણા શુભો અહિત હોય, યતિ હોય કે શૂદ્ધથ હોય, ખુલ્લો
બેઠો હોય કે છાની ગીતે અ તાર્ક ગયેલો હોય, જડ જેવો હોય અ
ચના ચેતન હોય, અમે તેવો હોય તેને ગત્રે, દિવને અવવા મદ્રા
કાળે ઢોઈ પણ વખતે ને ઢોઈ પણ ગીતે કાગ વિનાગ રહે છે ” એવી
ગીતે મૃત્યુનું નર્નર દુ ખદાયડપણુ વિગતી અહિ મા વગેરેના
પાલનમા એકાગ્રતા (નાસ્થાનતા) રાખવી શ્રી મૂદ્રાકૃતાગમ્યદ્રમા
વીરવ નામના અંશનમા પણ કહ્યું છે કે—

“દાણાણ મેટ્ર અમયપ્પયાણ, મન્નેસુ વા ળણરજ્જ વયન્તિ ।
તત્તેસુ વા ઉત્તમરમ્મચેર, હિંડત્તમે સમણે નાયપુત્તે ॥ ”

અર્થ—“ મદ્રા દાનોમા અલયદાન અને મદ્રા મત્યોમા
નિપ્પાપતા ગ્રેહ ડટેવાય છે મદ્રા તપમા ળદ્ધરયે ઉત્તમ તપ છે
અને મદ્રા લોહિમા ઉત્તમ વ્રમણુ જ્ઞાતપુત્ર મદ્રાવી- નામી
છે ૧ ” બીજા વચોમા પણ કહ્યું છે કે—

ક્રોદામુ મુજ્જતમ્ય હુજ્જતરજ મહારવાત્યા મયો-
દન્ધર્ગાન્નમનાગ્નિમેઘપટલી મચેતદ્વતી ધિયા ।
નિથેણિદ્ધિદિયોક્કમ પ્રિયસગ્ગી મુક્તે રુમયર્મગ
મન્નપુ મિયતા કૃપય મયતુ વનેશૈરર્ગો પર ॥ ૧ ॥

અર્થ—“ પુણ્યને કોડા કરવાની પૃથ્વી, પાપરૂપ કુલને નાશ કરવામા પવનના અમરૂ રૂપ, મ સારરૂપ સમુદ્રને તરવામા વહાણ નમાન, ન ડટરૂપ અગ્નિને શાત કરવામા મેધમ ડળ સમાન, લક્ષ્મીની માથે સ ડેત કરી મેગવી આપવામા દ્વતી સમાન, સ્વર્ગ મા આરોહણ કરવાને નીસરણી સમાન, મુકિતની બ્હાલી સખી અને કુગતિને આગ્રહવામા અર્ગલા સમાન એવી કૃપા-દયા દરેક પ્રાણિયો તરફ કરો બીજા સઘળા કલેશોથી સમુ ”

તથા ‘ સુગુરુષ ’ ધર્મશાસ્ત્રના અર્થનો ઉપદેશ આપે તે ગુરુ જ્ઞાન-આદિ ગુણગણવડે યુક્ત હોવાથી અને શ્રેષ્ઠ શાસ્ત્રોના ઉપદેશ ઠપણાવડે ગૌરવને યોગ્ય એવા શ્રેષ્ઠ ગુરુ તે મુગુરુ તે ડોણુ ? ‘ બ્રહ્મ ચારી ’ બ્રહ્મચર્યશબ્દ મૈથુન થકી વિરામનો વાચક છે, અને જોધ થકી ન ચમનો વાચક છે તેણુ બ્રહ્મચર્ય જેને હોય તે બ્રહ્મચારી અર્થાત બ્રહ્મચર્યનો પાળનાર બધા ધર્મોમા દુ ખે કરી પાળી શકાય એવો બ્રહ્મ ત સમાન બીજો ડોધ પલ ધર્મ નથી જડુ છે કે—

જહ ઠાળી જહ મોળી જહ મુડી થક્લી તયસ્મી ધા ।
પરિધતા અગમ ધંભા વિ ન રોયપ મજ્જ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે ક-થાની, મોની, મુ ઠ, વ ડલધાગી આ તપ ન્વી બ્રહ્મ પણુ જો અબ્રહ્મ (મૈથુન) ની માથ ના કગનાર ડોય તો તે મને ડચતો નથી તથા કહુ છે કે—

છટ્ટદમદનમાઈ તવમાળા વિ હુ અદ્ય ડગ્ગતર્થ ।

અવગલિયમીલધવળા જયમિ ધિરગ મહામુણિણો ॥ ૧ ॥

જ લાપ વિ સુણિચ્છહ નિયતધમાહપ્પરજિયજ્ઞયા વિ ।

દોગાયણ-વિમામિત્ત-પમુહરિસિણા વિ વદ્ધમદ્ધા ॥ ૨ ॥

અર્થ—જહ, અહમ, દશમ વગેરે પ્રાણના અત્ય ત ડાન ત પને તપતા જતા પણુ અબ્બાલિત શીલ ને ઉચ્ચલ એવા મહા મુનિઓ જગત્મા વિરલા જ જોવામા આવે છે કારણ કે—
વોડમા પલ નલગાય છે કે—પોતાના તપના માહાત્મ્યવડે

જગત્ને રજિત કરનાર દેવાયન, વિશ્વામિત્ર પ્રમુખ ઋષિયો પણ પોતાના રીત વધી બ્રહ્મ વધા હતા, એ ડાંગણથી જ બીજા શ્રેયોભા ડહુ છે કે—

“ ન હુ કિંચિ અણુશ્ચાય, પદ્ધિસિદ્ધ વા વિ જિજિવશિન્દેહિ ।

મુત્ત મેહુણભાવ ણ ત ત્રિણા રાગદોસેહિ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—તીર્થક્રમેએ માવઘડપ ડર્મ પણ અનુગા આપેલ નથી તેમજ અસસ્તરણાદિમા આવડનો પણ અગીઠાર કરેલો હોવાથી માવઘડપ એકાતે નિષેધેલ નથી ઉત્તર્ગ અને અપવાદ એ બે લેલો વડે કડીને બને મર્વ વ્રતોમા મ મતિ અને નિષેધ કરેલ છે પૂજ્ય શ્રી જિનવલ્લભચરિએ ડહુ છે કે—

“ મયગ્ગમિ અસુદ્ધ, દોણદ વિ ગિણ્હતદિતિયાણ દિય ।

આડરદિદ્ધુત્તેણ, તેં વેય દિય અસયરણે ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ મથારામા અશુદ્ધ, ગ્રહણ કરનાર અને દેનાર બનેને પણ શેગીના કષ્ટાન્તવડે હિત છે અને તેજ અમથારામા હિત છે ૧ ”

પરંતુ મૈથુનભાવને સુકીને અર્થાત્ ચોથાવ્રતના ભાગને ડેડીને, ડાંગણ કે—તેમા ઉત્તર્ગ અને અપનાદ નથી કેમકે તે ગાજ-દેવ નિના મલવતુ નથી અને તે રાજ-દેવ જ મમારના મૂળ આરભના થાલલા છે ડહુ છે કે—

કા હુયય વાવિજ્ઞા ? કરમ વ સુવચ્ચે હિ વિમ્મહંતો હુજ્ઞા ? ।

વા ધ ન લહિજ્ઞ મુચ્ચે ? રાગદોમા જહ ન હોન્ના ॥ ૧ ॥ ”

અર્થ—“ જો ગાજ અને દેવ ન હોત તો આ જગત્મા ડોણ કે બામત ? અથવા ડોને સુખમા વિમ્મય થાત ? અથવા મોક્ષને ડોણ ન મેળવત ? અર્થાત્ ગાજ અને દેવના અભાવમા જગત્મા ડોઈ દુ ખી દોઈ શકે નહિ અને મર્વ ડોઈ મોક્ષમા નિવાન કરનાર ધર્મ મુખી દોવાથી ડોઈને પણ મુખમા આશ્ચર્ય થાય નહિ ૧ ”

તેની બ્રહ્મચર્યવાન્ એમ ડહુ છે એ વ્રતનો આરાધક જમત્ય બોલતા નથી તથા અદત્ત વસ્તુને પણ ગ્રહણ કરતો નથી

જોથી બીજી અને ત્રીજી મહામત ઉપજતી જાણી લેધુ હુ ગીલ
મનુષ્ય અમત્ય જ બોલે છે ઝરણ કે-‘ ઝગી પુત્રપોત મત્ય હોતુ
નથી ’ તથા તીર્થ ડાહિએ ન આપેલ વસ્તુને જ તે સ્વીકારે છે
વળી કેવો ? ‘ આરમપરિગ્રહાપરિચો ’ આરભ-જીને ઉપદ્રવ
ડવો આરભપદ નરભ અને સમાજભનુ ઉપલક્ષ્ય છે ડહુ છે
કે-“ ન ડપ તે ઝરભ, પરિતાપ ડરનાર મમારભ હોય છે
નાના ગુદનયથી તો ઉપદ્રવ તે આરભ બાણો ” અને પરિ
ગ્રહ-ધનધાન્યાદિનો સ્વીકાર તે આરભ અને પરિગ્રહ બન્નેથી
નિવૃત્ત થએલા દોષા ભેદજો (મૃગમા પ્રાકૃત હોવાથી હીર્ષ
થએલ છે મમાહારદ્વંદ્વ ડયે છે તે આરભ અને પરિગ્રહથી વિરામ
પામેલા એમ યર્થ થકે, પરંતુ અદ્રવ્યવાનિ વિરૂદ્ધ પદાર્થોનો દ્વંદ્વ
એકરત્ન વિરુદ્ધે ડહેલ હોવાથી ડામ અને ક્રોધની જેમ આ બંનેનો
પણ પર-પર વિરોધ ન હોવાથી એકવદ્ભાવ ઘટતો નથી) આ
વિરોધહો વડે પ્રથમ પચમહામતની મુચના ડરી તેથી પચમહા
મતધાનક જગત્ના જતુઓનો નિસ્તાર ડગનાર ડુગધુ હોય છે
એમ ન્હુ ૩

પૂર્વમા અગાં દોષથી રહિત દેવ હોય છે, એમ ડ્યુ, તે
અદાં મેપો નીચેની મે ગાથામા જણાવમા આવે છે તે દોષોથી
રહિત દેવને નમસ્કાર ડરે ૧,

અંત્રાણ કોર્હે મયે માર્યે લોહ માર્યો રર્હે અ મરર્હે અ ।

નિર્દો સોય અલિચરયર્થે ઘોરિયો મચ્છર મયોં ય ॥ ૪ ॥

પાણિર્વર્હે પેર્મે કીર્તોવેસગ હાસો ય અસ્સ ડ્ય દોમા ।

અદ્ધારસ વિ પણઢા નમામિ દેવાહિદેવ ત ॥ ૫ ॥

ગાવાર્થ — અગાં ૧, ક્રોધ ૨, મ ૩, માન ૪, ભોભ ૫,
માયા ૬, રતિ ૭, અરતિ ૮, નિદ્રા ૯, ગોડ ૧૦, મૃપા ભાપણ ૧૧,
ચોટી ૧૨, મત ૧૩, ભય ૧૪, પ્રાણિવધ ૧૫, પ્રેમ ૧૬, ડાંડ
પ્રમગ ૧૭, હાન્ય ૧૮ એ અદાર દોષો જેના નાન પામ્યા દોષ તે
દેવાધિને ૯ પ્રણામ કરે ૩ ૪-૫

વ્યાખ્યાયાર્થ—અજ્ઞાન=અશય, અન-અવમાય અને વિપરીત તાડપ મૃદના ૧, કોધ=ક્રોધ ૨, મદ=કુલ, બળ, અધ્યર્થ, રૂપ, વિદ્યા ઈત્યાદિનો (વડે) અહિ ડાર ડવો તે અવના ખીજનો પગ ભન ડવવામા ડાગપુડપ ૩, માન=હંસાનહનુ ન મૃડનુ તે અથના યુક્તા વડે નનુ ન નહુણુ ડવુ તે ૪, લોભ=બુધવતા આનન્દિ ૫, માયા=ભ ૬, અતિ=ઈષ્ટપદાર્થ ઉપન મનની પ્રીતિ ૭, અન્તિ=અ નિષ્ઠ ન યોગવી ઉત્પન્ન થતુ માનમિડ દ બ ૮, નિદ્રા=લયન-ઉવ લેવી તે ૯, મોહ=ચિત્ત ધી વિક્લવતા ૧૦, અલિડ નગન=અમત્ય બોલવુ તે ૧૧, ચોગિડ=ખીજના દ્રવ્યને અપહનુ ત ૧૨, મત્સ્ય=ખીજાની સુ પત્તિને ન મહન ડવી તે ૧૩, ભય=ખીડ ૧૪, પ્રાણિવધ=પ્રાણિયોનો નાગ ડરનો તે ૧૫, પ્રેમ=નેહવિગ્રેષ ૧૬, ક્રીડાપ્રમગ=ક્રીડામા આનન્દિ ૧૭, હાન=હાન્ય ૧૮ એ અઢાર દોષો નેના ઝિવકુલ નષ્ટ થના હોય તે દેવાધિદેવને ભક્તિથી નમ્ર બના નમન્દાગ ડડે ૩ સર્વ દોષોથી અલિત હોવાથી તજ દેન મર્દદેવોના વિશિષ્ટ છે ૪-૫

એના પ્રનાના દેવાધિદેવ મુન, અપુન, નન, તિર્વંખાની પાન અહિમા ડપ વમ નડાયો તર્વ અહિમાને જ ધીવેની ગાથાના વર્ણન ૮

સગ્નાયો ત્રિ નર્દયો, કમેણ જહ સાયરમ્મિ નિરહતિ ।

તહ મગવહ્ અર્હિસ, મઘ્ને વમ્મા મમલ્લિતિ ॥ ૬ ॥

ગાથાર્થ—ત્રેમ બધી નીઓ અનુક્રમે મમુદ્રમા આવે છે, તેમ બધા ધર્મો ભગવતી અહિમાને આવી મળે છે ૬

વ્યાખ્યાયાર્થ—સમન્ત ગગા, મિધુ વગેરે નીઓ નવી રીતે લવણનમુદ્ર વગેરેમા પરપગએ પ્રવશ ડે છે, તેવી રીતે પૃન્ય દયા પ્ર ચે છેએ દર્શનોના ઈષ્ટ ધર્મો આગ્રિત બન છે ભાવાર્થ એજ છે છેએ દર્શનો દયાને માને ડેજ ૬

અહિમાના આગધઃ માધુઓ જ હોય, નેથી બે ગાવાઓ વડે તેઓને જ ગજુરૂપ સ્વીકાર ॥ ડડે ૮ ડે—

ससरीरे वि निरीहा, बज्जम्भित्तर परिग्गहविमुक्का ।

धम्मोन्नगरणमित्त, वरति चारिचरकसद्धा ॥ ७ ॥

पाचिंदिय दमणपरा, जिणुत्तसिद्धन्तगहियपरमत्या ।

पचसमिया तिगुत्ता, सरण मह एरिसा गुरुणो ॥ ८ ॥

ગાથાર્થ—પોતાના શરીર ઉપર પણ નૃહા વિનાના, જાણ
જન અવ્યતર જને પ્રારના પરિબ્રહ્મી રહિત, તથા જ્યો
શાન્તિની ન્દા માટે માત્ર ધર્મના ઉપકરણના ધારણ કરે છે
જ્યો પાપ દ્વિયોન દમવામા તત્પર છે જને જિનેદ્ર પરમાત્માના
સિદ્ધાંતથી જેમણે પરમાર્થ બ્રહ્મ જ્યો છે, જેઓ પાપ સમિતિ
તથા ભુ શુભિયુક્ત છે, જેવા શુદ્ધહારાન માટે ગરણરૂપ છે ૮

વ્યાખ્યાય — આવા નગરના શુક્રા મને શરણરૂપ થાઓ
('મનુ' એવું અધ્યાત્મની અહીં જાણી લેવું) કયા પ્રકારના
શુક્રા ? પોતાના દેહ તરફ પણ નિમ્મૂલ

मनसि हि गणनादयण्डकलमन्यमेयमज्ञातु ।

पुण्यमिह स्वर्गद्वारं दुर्गायै असुखीभक्त ॥ १ ॥

सचाग्निजतगत्तयश्च मुक्ततमयलपुष्पम् ।

देह रोज्ञा वि नागकारण असुहृतेडम्भि ? ॥ २ ॥

ભાવાર્થ—ભાસ, હાન, લોત્રી, ન્યાયુથી મટેલ જન વીર્ય, મલ, મેદ, મજ્જતથી પૂર્ણ તથા અપવિગતાથી ઝીભત્ત દુર્ગધિ આમહાના કોશરૂપ અગ્રુચિના કારણભૂત આ દેહને વિષ રાગતુ ઝાન શુ હોય ? ૧ અર્થાત્ વાસ્તવિક રીતે વિચારતા ગરીબ રાગ ધરવાતુ કંઈ કારણ નથી તથા શ્રીઆચારાગમ કહ્યું છે કે—
“ મેરુરધમ્મ વિદ્વસણધમ્મ અધુવ અણિતય અસાસય ચયાનચ ચદ્ય વિપરિણામધમ્મ ” ઇત્યાદિ ભાવાથ—“ હિન થવાના સ્વભાવ વાળુ, અધુવ, અનિત્ય, અગાન્ધત, ચય-અપચય સ્વભાવવાળુ અને ફેરફાર થવાના સ્વભાવવાળુ આ સરીર કે ’ તેમજ કહ્યું છે કે—

दोष्ताभयाप्रजातारिदारुदरगभीषत ।

जम-म-युमयाश्लिष्ट शगगे वत । सोद्वमि ॥ २ ॥

ભાગ્યાર્થ—“ દીપ્ત થયેલા બન્ને તરફની અગ્નિભાગવાળા વાતાગિ ઝાડના લાડડાની અદ્વના ટીકાની માફક હે શુભ ! જન્મ-મન્થુ એ બન્ને વડે આપ્ત થયેલા એના આ શરીરમાં ખેદની વાત છે કે તુ મીઠાય (મુર્ખાઈ ટીકી થાય) કે ૧ ”

એ પ્રમાણે ભાવના ભાવતા જેઓ શરીર ગ્દ્યાને પણ નથી કરતા, તે પગ્નિન આદિની ગ્દ્યામાં તે તેમની પ્રવૃત્તિનો ગિલકુલ અભાવ હોય જ એ અપિશબ્દનો અર્થ સૂચવે છે

વળી કેવા પ્રકારના ? ‘ માતામ્યન્તરપરિગ્રહનિમુક્તાઃ ’ (કન્દસમામના અન્તે ગ્દ્યો પરીગ્રહ ગ્રહ બનેને તોડાય છે) બાહ્યપગ્નિગ્રહ અને આત્મતરપરિગ્રહ તેમાં બાહ્યપગ્નિગ્રહ ધન, ધાન્ય, ખેતર, વાસ્તુ, રૂપુ, મોતુ, ચાપગા, બેપગા અને બીજી ધાતુઓ એમ નવ પ્રકારે મનાય છે

આજ્ય તરપગ્નિગ્રહ ૧ મિથ્યાત્વ, ૩ વેદ, ૬ હામ્યાદિ, ૪ કપાય એ લેદો વડે ચોદ પ્રકારે બાણુનો ઠણુ છે કે—

મિન્દુત્ત યયતિગ તામાઈ છક્રગં ચ ચોધવ્ય ।

કોદાઈણ ચક્ર ચક્રદમ અદ્વિતરા ગણ્ડી ॥ ૧ ॥ ’

એનો ભાનાથ ઉપર આવી ગયો છે તે બન્ને પ્રકારના પગ્નિગ્રહથી નહિત હોય છે બાહ્ય પરીગ્રહમાં પ્રાણિવધ ઈત્યાદિ જરૂર થાય છે તે આવી કીતે-ગવેડા, ઉટ વગેરે જીવોનો પરીગ્રહ હોત છે તેનાથી ઉપત્ત થતી જીવહિના, તથા ઈધ્યાં વગેરે ઠાર છોથી મિત્રના પ્રગમમાં ડરવા વડે મૃત્યુ, જડાત વગેરેનો ભગ કરવાથી અદ્વત્ત, ગાય વગેરે તન્દ્ર માદર્શવગેરેને મૂડવાથી મૈથુન, પોનાની ઠાયા વડે પણ પ્રહ્લચર્યનુ પાળવુજ મુસ્કેલ છે તેને પણ ઝકિનતાથી પાગતો ડોણ બીજાઓને પ્રહ્લચર્યના બડનમાં નથી પ્રવર્તીસતો ? એ પ્રમાણે પગ્નિગ્રહથી સર્વ વ્રતોના અતિયા રનો મ ભડ ગ્દ્યે કે તથા ઠણુ કે કે—

‘ મગ્દાણન્યનિમિત્ત આયામકિન્દિમકાગ્નમમાગ ।

માઝુણ ધણ ધીમ ન હુ ટુમ્મદ તમ્મિ તણુય પિ ॥ ૧ ॥

“ ક્યાધાન્ ના નિર્ગળતિ મૃત્યુજનનજ્યાનિવયં ન ક્ષમ
 નેપ્રાનિપ્રયોગયોગત્તિકૃત્ત મધ્યયદ્ ન યા પ્રેત્ય ચ ।
 ચિન્તાયન્ધુવિરોધવન્ધનવધપ્રામાન્યદ્ પ્રાયશા
 વિત્ત ચિત્તવિચ્છેદન ભ્રમમપિ ક્ષેમાવહ નેમ્બને ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ દ્રવ્ય યાધિઓને અટકાવી ગતતુ નથી,
 મરણ, જન્મ, જગનો નાશ કરવામા સમર્થ નથી, ઇંદ્રિયો વિયોગ
 ટાળનાર નથી અનિષ્ટ યોગોને હરનાર નથી, અથવા પરલોકમા
 નાથે આવતુ નથી, પ્રાયે શિ તા, બધુઓ માથે વિરોધ, બધન,
 વધ અને હયનુ ન્યાન છે, એવા દ્રવ્યને આન્મજાની વિચક્ષણ
 પુરૂષ ફાલુમાત્ર પલ એમ—કુશલતા કરનાર ભેતા નથી ૧ તથા
 શ્યુ છે ૮—

“ દ્રવ્યના અર્વી પ્રાપ્તિઓ ગતને એવે છે, વિનય ગણા
 છે નબરતાપૂર્વક નાન એવે છે ગતદિવસ તેઓની આગળ ફા
 છે તેઓના પગ મર્દન કરે છે, અશુચિ મ્યાનોને પાવે છે, તેઓના
 નચન પ્રમાણે મર્વ અધમ ડોર્મોને કરે છે, અથવા વેપારમા પ્રવર્ત
 છે, મુગ્ધ વિશ્વામી મનુષ્યોને જે છે, દેશાતંગમા બાય છે ટા, તાપ
 વેનાને ચડેન કરે છે, કુધા, તૃષા મહન કરે છે. મગ
 દ્રવ્યના નાગવી કવેન પામે છે બહુ કહેવાથી શુ ?

ન તત્તિજ્ઞ મ પત્તિતિ નેય મેધનિ જ ન પળમતિ ।

કિં કિં ન કુળનિ નગ મહિયા આસાપિમાર્ગ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—“ આગાડપ પિગાગીવે વિડબના પામેલા
 મનુષ્યો, તેની ડોર્મ વન્તુ નથી તેવો ડોર્મ પુરૂષ નથી કે જેની પાસે
 જે વન્તુની પ્રાર્થના ન કરે તેવો ડોર્મ નથી કે જેને ન તેવે, પ્રભુમ
 ન કરે તેઓ નુ શુ ની ન્તા ? અર્થાત્ ન કરવાતુ પત્ત મધ્ય
 કરે છે ૧

‘આવ્યતર પન્નિરત્તે તો નેપકથન કરેવાય છે શાન્ધુ કે
 મિથ્યાત્વ વગેરે ગાતરિત પન્નિરત્તે અનત ભવમા બ્રમણ કરવાના
 કે એવી નીતે પન્નિરત્તેને તરલ અનર્થોના કરણરૂપ નામીને જેઓ
 મર્વથા ફુર્મોની મગતિની માફક તે બને પ્રકારના પન્નિરત્તના

ત્યાગ કરનાર હોય છે તથા જેઓ મયમના પરિપાલન માટે (ધર્મોપકરણમાત્ર એમા જોડેલો માત્ર ગૃહ સાધનમાત્રમાનવ એ વામ્યની માફક બીજાની નિવૃત્તિરૂપ અર્થવાળો છે) ધર્મના ઉપદરશનેજ ધારણ કરે છે તેમા જિન નિષ્ઠ યુનિઓને નીચ જણાવેલ ઉપધિ રાખવાની હોય છે

“ વત્ત વત્તાય ધો પાયદ્વયણ ચ પાયવંમરિયા ।

પકગઈં રચત્તાણ, ગાચ્છમા પાયનિચ્છાગા ॥ ૧ ॥

“ તિ-જેય ચ વચ્છાગા ચ્ચદરણ ચેપ દોઢ મદવત્તી ।

વસા જ્ઞાત્તમવિદો ઉવદો જિણવપ્પિયાણ મુ ॥ ૨ ॥

બા-સર્થ—જેનાવટે મતધારી ઉપકૃત યાગ તે ઉપકરણ, આત્માની મત્રીપે સયમને ટકાવી રાખવા વસ્તુનું નાશ કરવું તે ઉપગ્રહ, ઉપગ્રહ જેનું પ્રયોજન હોય તે ઔપગ્રહિક અર્થાત્ ગાળુ પ્રાપ્ત થયે છતે મયમ-ચાત્રાને વાન્તે જ ગહણુ મન્ય, પન્તુ નિત્ય નહિ તે ઔપગ્રહિક તેમા પણ ઔધિ- ઉપધિ ૧ ગળુના પ્રમાણવટે, ૨ પ્રમાણ પ્રમાણવટે એમ બે પ્રકાર છે તેમા ગળના પ્રમાણ એ- બે ગળ ઇત્યાદિ પ્રકારે અને પ્રમાણ પ્રમાણ તો લ બાઈ, પટોળાઈ ઇત્યાદિ પ્રકારે એવી રીતે ઔપગ્રહિક ઉપધિના પળુ બે ભેદો બાણી લેવા તેમા અહીં જિનકપિઓની ઔધિ- ઉપધિ ગળુના પ્રમાણથી પ્રતિપાદન કરવામા આવે છે તેમા પાત્ર=પાત્રગ ૧, પાત્રગ ધ=૨ શોખ હા વચ્ચના જગાવડે પાત્રા ધાની રખાય તે (ઝોળી) ૨, પાત્ર-થાપન=, બવમય વચ્ચ કે જેમા પાત્રા રથાપન કરવામા આવે છે ૩, પા કેમરિન=પાત્ર પ્રત્યુપે મળિન કે જે ચિલિમિલિકા (ચરવ લી) એવા નામથી પ્રસિદ્ધ છે ૪, પત્રલ=(પટલા) ભિક્ષા માટે જામણ કરતા જે પાત્રગઓની ઉપર રખાય છે ૫, રજઆલ=પાત્રગના વીંટણા (પ્રાકૃત દોવાથી સૂત્રમા એકવચન બતા મુ છે) ૬, ગોરુડ=(ગુરુડો) મમળના કન્ધરૂપ હોય છે કે જે પાત્રા ઉપર રખાય છે ૭, આ માતે પ્રકારનો પાત્રગઓનો પરિચય છે તથા ત્રણજ પ્રકાર =પ્રાવરણ

વગર, એ સૂરમય અને એ- ઉનમય મળીને હોય છે તથા રજોહ-
-ભ=જોગો ૧૧ અને મુહુપત્તિ ૧૨ આ બા- પ્રકારનો ઉપધિ
ઉપદેશથી જિનક્રિયાઓને હોય છે

અને ન્યવિંક ક્રિયાઓને તો ચાંદ પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે
તે આ પ્રમાણે—

‘ યદ ચત્ર કુચાલમ્, મત્તમ અદરેગ ચોલ્પટ્ટો ડ ।
પલ્લો ચત્રવનરુગા, ઉચદી પૂજ ધેન્કપમ્મિ ॥ ૧ ॥ ’

ભાવાર્થ—“ જિનક્રિયાઓને ઉપદેશતાવેલી પાતરાથી
લઈને મુહુપત્તિ મુધીના બા- પ્રકારની ઉપધિ ઉપરાત માતરીયુ
(પાત્ર વિશેષ) ૧૩ અને ચાલપટ્ટો ૧૪, એ બંને મેળવતા ન્યવિં-
ક્રિયાઓને ગણના પ્રમાણથી ચાંદ પ્રકારની ઉપધિ હોય છે ૧ ’

કાગા વિના અધિક ઉપકરણો મહત્ત્વ કુવામા પાત્રત્યાગભ
થાય છે એ નળે શ્રી ધર્મદામ ગણિ ક્ષમાશ્રમાણુઓ
ઉપદેશમાળામા કહ્યું છે કે—

“ ધમ્મવદ્દા ડ અદિચ્છદ, ઘરાધર્મિ મમર પરિકલ્લેતો ય ।
ગણનારૂપમાણેણ ય અદરિત્ત વલ્લ ડચગ્ગણ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ ધર્મકથા આણુવિજ વાન્તે ભાલો અને તં
કથાઓને કહેતો છતો ૧૦ ૧૦ ભમે તેમજ ગણનારૂપ પ્રમાણવર
અધિ- ઉપગણુ વહન કહે (નાખે) કહ્યું છે કે—

‘ જિજ્ઞા ઘામ્મરૂઘાદ, ઘેરા ઘાદ્મરૂઘિણો ।
અજ્ઞાણ પત્રવીમ તુ, અજ્ઞા ડવ્વં ડચગ્ગદો ॥ ૧ ॥ ’

ભાવાર્થ—“ જિનક્રિયાઓ બા- પ્રકારની ઉપધિઓને ધા-ણુ
કુનાન હોય છે, તથા ન્યવિંક ક્રિયાઓ ચાંદ પ્રકારની ઉપધિને
ધા-ણુ કહે છે, નાધ્વીઓને ધર્મશીલ પ્રકારની ઉપધિ નાખવી કહી
કે તેથી અધિક હોય તો ઉપગ્રહ કહેવાય છે ” એ પ્રમાણે, તથા
પ્રમાણ પ્રમાણવર—

‘ વપ્પા ત્રાયપમાણા, અદ્દહાન્નજ્ઞાન્ન ત્રાયયા દન્થા । ’

ભાવાર્થ— પોતાના મની-પ્રમાણે (લાભ) કર્ય (કપા) બહો રાય પહોળા રાય છે' ઇત્યાદિવડે ઉપર મુદ્દાના આથી અધિક ઉપર (એકાદશી) વહુન કર તો તે પાનથી એ વાય છે

વગી ત કવા પ્રગળના? પંચિદિવકમળગા ઇદ્રિય= ('ઈવિ પરમેશ્વરે એ ધાનુશી મર્વ ઉપવિધિભોગ વર્મશ્ચર્યાના ૧૫ થથી મુદ્દ=૭૫) ઉપરુ ચિહ્ન ૭૫ જોયેયુ, -પર્થેલુ ઇત્યાદિ ('ઈદ્રિયમિન્દ્રિયક્રમ' ઇત્યાદિ નૂન-નિપાતન કરવાથી ચિહ્ન થાય છે) અને તે ઇન્દ્રિય મે પ્રગર છે ૧૬-થે નિદ્રિય, ૨ ભારેદ્રિય તેમા નિવૃત્તિ ઉપરુભા ૬ થેન્દ્રિય એવાય છે અને લબ્ધિ, ઉપયોગ એ ભારેદ્રિયમા કહેવાય છે અપા વો- ૭ પાચ ઇદ્રિયો છે, નના કમરમા તપર અર્થાત્ અનાદિ ભરના અવ્યાયથી પોતપોતાના વિષયોમા ઉપર બલપો નર્ત ના (ઇદ્રિયો) ને પોતાને ના કરનાન વશ ના ને એ ને ઇદ્રિયો અનર્થના કાલકર્ય છે કાલુ કરુ છે ૬—

‘તયકુલકાયાર્થમા પડિષ્વકમળા જાણિદ્વપદા ।

શ્વમળાણિ રણમુળાણિ ચ ર્નિયયમગા અણુર્થમિ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—“ ઇદ્રિયોને વશ થયેના પુરુષ તપર્થે અપદા કુળથી અપદા, નતિનો નાન, પાદિ યને પ્રાપ્ત અનિષ્ઠ માગ અને મુદ્દા નિર્ગમ મને અનુભવ છે ૧

તથા—

‘શ્રામમુપનિર્ય ચિન્તન પીતમાત્મદિગાધિમોહિત ।

વિદુરસ્ય મત્તમોડપિ વિદુરેનિન્દ્રિયેરુત્તર વિદુરીકૃત ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—મોહકરથી મનિના પાનવડે મુદ્દ થયેયો એવો મા લાભા નળનો પલ આત્મા કરી ગત વાત આશ્ચર્ય અને એની વાત તા એક છે, કે પોતાના કિન્દ્ર-મનના દિવ કરી કિન્દ્રોએ તેને કિન્દ્ર કર્યો છે ૧ ’ તથા અન્યર નુ છે ૬—

“જયો વત્ વાહુબલિનિ, ટણવત્ નિપાતનમ્ ।

જિતાનિતાનિ રામેન્દ્ર ! રૂપીકાણ્યત્ કારણમ્ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાધ — “હે નરેન્દ્ર ! બાહુબલિની જે છત અને નવ
 છત્રુ ન મળી નીપજ્યુ એમા વચ કહેલ અને વગ નહિ ઠગેલ
 એની ધ્વજિયો ન ઠગણ છે ૧ ’ તેમા શ્રોત્રે દ્રિયના વિષય ઉપ-
 ઉદાહરણ—

વન તપુ નામના નગન્મા પુષ્પસાગ નામ એક ગાવવિદ
 (ગવંથા) હતો તે અત્યંત મધુર સ્વવાણો અને કુરૂપી હતો
 તણે લોહાના હૃદયોને હડી લીધા હતા તે નગન્માથી નાર્થવાહ
 દેગાતન્મા ગયો હતો તેની શ્રી બ્રહ્મ હતી તેણીએ ઠાઈ પણ ઠાંગણ
 વાન્તે દામીઓને મોઢલી તે દામીઓ આલગવા મેડી તેથી તેણી
 આંશે નતા ઠાગને જણ્યા નહિ લાગે ઠાગે આવેલી તે દામીઓ
 હજેવા લાગી કે—‘વામિનિ ! એપ ન ઠગે, અમે જે આજે આલ
 જ્યુ કે તે પશુઆને પણ લોભાવે તેવું હતું, તો હંમેશાથી ! ચતુ-
 મનુષ્યને લાભાવે તેમા શુ પૂજુ ? ‘જ્યા ? ‘એમ મેલાણીએ
 પૂછ્યુ ત્યારે દામીઓએ તેણીને જણુ ત્યાર પછી તેણી પોતાના
 હૃદય માથે ચિતવના લાગી કે ‘હું કેવી રીતે જોઈશ ? ઠાઈક
 દિવસ તે રાહેન્મા દેવતાની યાત્રા થઈ અને ઇશુ ગ્રંથ ગયુ તે
 ગવંથો પણ ગયો લોક પણ પ્રણામ કરીને પાછા ફરે છે અને
 પ્રભાતકાળ વર્તે છે તે ગવંથો પણ જાન કરીને ચાકી ગયો હતો
 નગન્ની જહાન્ના ભાગમા મૂતો તે સર્વવાહની શ્રીએ પણ
 દામીઓ સાથે આવીને પ્રણામ કરી દેવજને પ્રદક્ષિણા કરી દામી
 ઓએ જણુ કે—‘આ તે છે ’ મબ્રાત થયેલી એવી તે મેલાણી
 તે તરફ ગઈ પછી લાગા દાનવાળા કુરૂપી એના તે ગવંથાને હજેવા
 લાગી કે ‘જહાન કેપવહે જ ગાયન જોઈ લીધુ ’ તેણીના આવા
 તિન્નજને આ ગવંથાએ નંદોદાન જણ્યો તેને અમર્ષ ઉત્પન્ન
 થયો તેણીના વગ્ની મમીપમા પ્રભાતકાળના મમયે ગાવાને
 આગ્યુ (તેણીની અલચલણ ગાયનમા જિતાગી) જેવી રીતે કુશ
 લાફિ પુછે છે, જેમ ત્યા ચિતવે છે, જેમ લોકોને વિમર્ષન કરે છે,
 જમ આવેલા ઘન્મા પ્રમેશ કરે છે તેણી ચિતવના લાગી ‘માથુ
 નાં છે ’ તેણી માને ગણ્યુ થાન કરે એવુ વિચારી ગાત્રગ

તળથી પોતાના દેહને પડેના મ-યો-એમ એ શેઠાણી મળે પામી
એવી રીતે શ્રોત્રે દ્રિય હુ ખના ડારણરૂપ થાય છે

એવી રીતે ચતુરિદ્રિય-૪ ડારણથી શ્રીઓના મુખ, નેત્ર,
હાત, અધર, ન્તન, સાથમ વગેરે જોના વડે પૂર્ણચ દ્ર, ડમળ, કુદ
ડગી, પ્રવાલ, સુવર્ણ ડલચ, કેળચલ આદિ ઉપમાઓ આપવાથી
મસ, માસ, ચન્ની, લોહી, આયુ, આમદુ, હાડકાડપ પ્રતુત
વસ્તુ સ્વરૂપને દ્ર ડરવા પૂર્વક મિથ્યા કથવામા પ્રવૃત્તિ કરે
તે માટે ઠહુ છે કે—

‘ ક્લયતિષ્ઠમિયમયના, રમણીણ વિલાસહાસરમણીણ ।

મજ્જહ અયાણુયજના, દોષસિંહાપ પયગાચ ॥ ૧ ॥ ’

ભાનાર્થ—વિલાસ, હાઆદિવડે રમણિક એવી રમણીઓના
ઉપમા નેત્ર આપન ડગતો એવો અજ મનુષ્ય દીવા પી આગમા
પતંગી માની માફક બધાયે ૧ નિવૃત્તિ તો—

‘ ન શક્ય રૂપમદ્રુત ચશ્રુગાચરમાગતમ્ ।

રાગદ્વેષા મુ ચી તપ, તો મુધ પરિષર્જયેન્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—“ દૃષ્ટિગોચર થયેલ ઉપ ન જોવું એ અગત્ય છે,
પરંતુ તે રૂપ જોનામા જે રાગ દ્વેષ થાય તેને બુદ્ધિમાન પુકડે ત્યાગ
કરવો જોઈએ ૧ ’

નાસિકા-ધ્રિય પણ સુગંધ અને દુર્ગંધના ડારણરૂપ દોવાથી
ગગ-દેવવડે આત્માને ડમનો બધ ડગવનાર છે તેને માટે
ઠહુ છે કે—

‘ અસુપ્તેષુ મા ચિચ્છન્, મા મચ્છહ સુરમિગચદ્વેષુ ।

મધાભિર્મગઓ મિગપત્રગા નણુ ગયા નિહન ॥ ૧ ॥ ’

ભાનાર્થ—“ અશુભ (દુર્ગંધ) પદાર્થોના નિષેધમા વિનાગ
ન કેન અને સુ સિ (સુગંધ) પદાર્થોમા આમક્ષિ ન ડગ
ડારણ કે મધની આમક્ષિથી નિશ્ચયે ભમગ તથા મર્ષો મરણ
પામ્યા છે ૧ ” એવી રીતે જિવેન્દ્રિય માટે પણ મમજવું કાળુ
ડે-ધ્રિ, અનિષ્ટ આહવાને વિષ રાગ અન દ્વેષ ઉપરે ૭ મમ—

“મહુરજવાળમસાદરસચિસેસેહિ મોહિયા મુદ્દા ।

ગલજન્તપાસવદ્દા, મીળ વ્ય વિળાસમુવદ્દિ ॥ ૧ ॥”

ભાવાર્થ—“મધુર અન્ન, પાન, માસ આદિ નસ વિશેષવડે મોહિત થયેલા મુગ્ધ માછલાઓ ગળાને વિગે ચત્રપાશવડે બાંધ થઇને વિનાશ પામે છે ૧”

સ્પર્શેન્દ્રિય પણ અશુભ અધ્યવસાયના કાળુભૂત હોવાથી દુર્ગતિનું કાગળ છે જેમકે—

“જ્ઞાણ-વિલેષણ-મયજા-સજાણ સીમતિજીણ અગાણ ।

ફાસેસુ ગદિયદિયયા, વડ્ઘતિ ગવઘ્વ ધીરા ચિ ॥”

ભાવાર્થ—“જ્ઞાન, વિલેષન, ગયન, આસન અને મુદ્ધ ઝીઓના અગોના સ્પર્ગ વિગે આમકૃત હૃદયવાળા ધીરપુરૂષો પણ હાથીની માફક બધાય છે ૧”

એવી રીતે એકેક ઇન્દ્રિયના વિષયથી પણ અનર્થ થાય છે, તા પછી જે પ્રાણી પાચે ઇન્દ્રિયોવડે પ્રવૃત્તિ કરે, તે ઘણા લાખા કાળમુધી ગમારમા જરા, મરણાદિને પ્રાપ્ત કરે (એ સ્વાભાવિક છે) જેમ ત કાચબાને બન્યું હતું તેનું ઉદાહરણ—

ગગા નામની મહાનદીના કિનારે ગગાદહડ ત્યા વણા મજરમગ્ધ, કાચબા વિગેરે જળનિવાસી પ્રાણીઓ વસે છે તેમાના બે કાચબાઓ અજાણ વિચરનાગ અને કીડા, દેડગ વગેરેના માસમા આમકૃત હતા તે દ્રહની ચોતરફ ભ્રમણ કરતા તે કાચબાઓને ચડ-લય કર થઈ કરતા (ચીસા પાડતા) મુદ્ધ પાપી શિયાળોએ જોયા કાચબા પોતાની તરફ આવતા શિયાળોને જોઈ પોતાના ચાન્ પગ અને (પાચમા) માથાને ગોપની દઈ ચેષ્ટારહિત-ડપનગહિત થઈ નિશ્ચીવની જેમ રહ્યા શિયાળો પણ આવીને તે કાચબાઓને અહિ થી તહિ ફેરવે છે, ચલાવે છે, સ્પર્શ કરે છે, ઉપાડે છે, પાડે છે, પરંતુ જ્યારે કાંઈપણ કરી શકવાને અસમર્થ થાય છે ત્યાર તે શિયાળો કોઈ નજીકના ભાગમા ગયા અને શુભપણે રહ્યા તે બે કાચબામાથી એક કાચબાએ પાછાથી તે

શિયાળોને દૂર ગયેલા જાણી પગ પસાર્યા અને ડાક ઉઠી ઠરી, તેટલામા શીઘ્રતાથી આવી એક શિયાળો તે ગયેલાને મુખપડે પડ્યો અને ખડખડ કર્યો બીજો કાચળો તો ચાકી ગયેલા અને પરિશ્રમને પામેલા શિયાળો ગયા ત્યામુધી પોતાના અગને સ કે ચી રાખવાપૂર્વક નિચળ રહ્યો અને સ્વભાવ પછી પાખડપ પાજ રામાથી પહેલા એક પગને ઢહાડ્યો, પછી બીજા પગને અને છેવટે માથાને બહાર ગદયુ એ પ્રમાણે ડરવાથી તે આત્માના મુખપૂર્વક વિચર્યો

આ દશાતનો ઉપનય ઇદ્રિયોને જોપવવા ન જોપવનાના ગુણ દોષપૂર્વક જાણી લેવો

તથા જિનેશ્વરોએ ડહેલ નિદ્વાત અર્થાત્ અગપ્રવિષ્ટ, અનગપ્રવિષ્ટ એવા ભેદવાળા તીર્થંકરોએ પ્રરૂપેલા આગમોનો યોગવહ નપૂર્વક સંશયરૂપા મુખકમલથી જેઓએ પરમાર્થ-રહસ્ય નીકાર લે હોય તે જિજ્ઞાસુનિદ્વાન્નગૃહીતપરમાર્થ જાણવા ડાગ્યુ કે- યોગવહન કર્યા વિના સિદ્ધાત જાણવાનો આગમમા નિરોધ કર્યો છે તે માટે શ્રીકાણુગસૂત્રમા કહ્યું છે કે-“ત્રણ વાચનાને અયોગ્ય જ લાગ્યા છે તે આવી ગીતે-અવિનીત ૧, વિદૃતિપ્રતિબદ્ધ ૨, અશાન પરમકોષ ૩” ઇત્યાદિ સૂત્ર મુજબ છે ‘ન વાચનીયા સૂત્રો અગમ ન જનવનો આ કારણથીજ અર્થ પછુ ન સંભાવવો કારણ કે સૂત્રથી અર્થની અધિકતા છે તેમા અવિનીત-સૂત્ર તથા અર્થ આપનારના વદનાદિ વિનયથી નહિત ૧ તેને જાણવામા દોષ છે જેથી કહ્યું છે કે-

“ इयरह वि ताव यद्वद्, अविनीतो अभिओ विमु सुपण ।

માણદ્વા નાસિદ્ધિ સ્વપ વ મારો ચ મંગાઓ ॥ ૧ ॥ ’

ભાનર્થ-“અવિનીત શ્રુત જણ્યા વિના પણ ન્યાયે સ્તબ્ધ રહે છે, તો શ્રુતને પ્રાપ્ત કર્યા પછી તો શુ ડહેલુ ? અર્થાત્ અધિ-અવિનીત-વિનયહીન સ્તબ્ધ થાય છે માનયુક્ત પ્રાણી સત થયેલાને દારનુ સિચન કરવાની માફક અધિક નષ્ટ થાય છે ૧”

“ દેવો ત્રણ સ્થાનને પરિતાપને પામે, તે આવી રીતે-
 બહો ! મેં જેને બળે, જેને વીર્યે, જેને પુરુષાર્થે, મેં અને
 મુલિકતાની પ્રાપ્તિમા આચાર્ય, ઉપાધ્યાય વિદ્યમાન હોતા હતા
 પણ નિરોગી શરીરવડે ઘણા શ્રુતનો અભ્યાસ ન કર્યો ૧, બહો !
 આ લોકમા આસક્ત પ્રતિબદ્ધ અને પરલોકમા પરાશ્રમણ એવા
 મેં વિચયતૃષ્ણાવડે લાગા કાળ મુખી માધુષર્મ પરિપાવન કર્યો
 નહિ ૨, બહો ! મહે જલ્દિગારવ, સગારવ, શાતાગારવવડે અને
 લોગની અલિલાપામા આનંદ થઈ વિશુદ્ધ ચારિત્ર અપર્યુ
 (પાણ્ય) નહિ ૩, આ ત્રણ સ્થાનકોવડે દેવો પરિતાપ
 પામે છે ”

આ કારણથી તપસ્યાતું વહન કરવા પૂર્વક જેમણે સિદ્ધા
 ન્તનો સાર શ્રદ્ધા કર્યો છે તથા ઇર્યાસમિતિ, ભાષાસમિતિ, એક
 સ્થાસમિતિ, આદાનનિમેષસમિતિ, પારિષાપનિકાસમિતિ એ પાંચ
 સમિતિવડે યથોક્ત મનન વગેરે કૃત્યોમા પ્રવૃત્ત થયેલા તથા
 ગોપનશુભિ (‘ સ્થિવા સિ ’ એ મૂલથી છિત્રપ્રત્યય થયો છે)
 આવતા કર્મરૂપી કચરાનો નિરોધ એવો આશય છે અપુશ્યથી
 નિવૃત્તિ અને કુશળમા પ્રવૃત્તિરૂપ મનોશુભિ ૧, વચનશુભિ ૨,
 કાયશુભિ ૩ એમ ત્રણ શુભિઓવડે શુભ કહ્યું છે કે—

“ મણગુપ્તિમાદ્યાઓ, ગુનીઓ તિષ્ઠિ હુતિ નાયઙ્વા ।

અકૃમલનિવિનિરુદ્ધા, રુસલ્પવિસિસ્તરુદ્ધા ચ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ મનોશુભિ ૧, વાચશુભિ ૨, કાયશુભિ ૩ એ
 ત્રણ શુભિઓ જાણવી તેના સ્વરૂપને કહે છે અપુશ્યગ્ગણરાગ મન,
 વચન અને પ્રયાના નિરોધરૂપ, તેમજ કુશળ મન, વચન અને
 કાયાની પ્રવૃત્તિ સ્વરૂપ તે હોય છે ૧ ”

વિવેચન—અહિ મનોશુભિ ત્રણ પ્રકારની છે આર્ત અને
 ગૌરવ ધ્યાનને અનુસરનાર કંપનાઓનો સમૂહ વિયોગ તે ૧,
 શાસ્ત્રને અનુસરનારી, પગલોકને સાધનારી, કર્મધ્યાનના અનુભ
 વવાળી મધ્યમથણની પરિણતિ ૨, કુશળ અને અપુશ્ય મનો-
 વૃત્તિના નિરોધવડે ચેતનનિરોધ અવસ્થામા થનારી પોતાના
 આત્મામા વીનતારૂપ ૩

વાગ્શુસિ જે પ્રકારની છે મુખવિકાર, નેત્રવિકાર, શ્રુવિકાર, આગળીઓ મરોડવી, ભાષા થવું, ઉધગસ આણવી, હુકાર કરવો, કાઠરા ફેડવા ઇત્યાદિ પ્રયોજનસૂચક ચેષ્ટાઓનો પરિહાર કરી ‘આજે મ્હારે ન બોલવું’ એવો અભિગ્રહ કરવો તે પ્રથમ વાગ્શુસિ ૧, (કાગ્લુ કે ચેષ્ટાઓવડે પોતાના પ્રયોજનને સૂચનાઓ મેળવવાનો અભિગ્રહ નિષ્ફળ ન બાળવો) તથા વચન, પૂછવું, બીજાએ પૂછેલ અર્થનો ખુલાસો કરવો ઇત્યાદિમા લોક તથા આગમનો વિરોધ ન થાય તેમ મુહપતીવડે મુખકમળને ઢાંકી બોલનારને પણ વાણીની પ્રવૃત્તિના નિયત્રણરૂપ બીજી વાગ્શુસિ સમજવી ૨, વાગ્શુસિના આ જે લેદોવડે સર્વથા વાણીનો નિરોધ અને સમ્યગ્ભાષણરૂપ વાણીની પ્રવૃત્તિ એ બન્ને પ્રતિપાદન કર્યા બાધાસમિતિમા તો સમ્યગ્ વાક્યપ્રવૃત્તિ ન છે, એમ વાગ્શુસિ અને ભાષાસમિતિમા તક્ષવત છે જુલુ છે કે—

“ સમિતો નિયમા ગુત્તો, ગુત્તો સમિવસનમિ મયણિજ્ઞો ।
 ત્સલ્લયમુદીરતો, જ વયગુત્તો વિ મમિતો વિ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—શુસિમાનુ પુરૂષ નિશ્ચયે સમિતિયુક્ત પાંચ, નમિતિયુક્તમા શુસિની ભજના મમજવી જેમકે—કુશળ=પ્રશન્ત વચનને બોલનાર વચનગુમ અને નમિતિયુક્ત પણ જહેવાય છે ૧

ઝાયગુસિ જે પ્રકારની છે ચેષ્ટાઓની નિવૃત્તિરૂપ ૧, આગમને અનુચ્છેદી ચેષ્ટાઓના નિયમરૂપ ૨ તેમા ફેવસ બધી, મનુષ્ય વગેરે ન બધી ઉપનર્ગોની પ્રાપ્તિમા અને ક્ષુધા=ખખ, પિપાસા=તૃષ્ણા ઇત્યાદિ પગીપહ વગેરેના સંભવમા કાઉચ્છગ કરવો ઇત્યાદિવડે કાયાને જે નિશ્ચલ કરવી તે, અને મધળા યોગોની નિરોધ અવસ્થામા જે મર્ધથા કાયાની ચેષ્ટાઓનો નિરોધ કરવો તે પહેલી ઝાયગુસિ ૧, તથા શુરને પ્રશ્ન કરવો, શરીરને, મન્તારકને તથા ભૂમિ વિગેરેને પ્રતિલેખવી અને પ્રમાર્જન કરવું એ વિગેરે મિદ્ધાતમા જહેલી ક્રિયાના મમૂહ પૂર્વક માધુએ શયન વિગેરે કરવું બેઠે, તેથી કરીને શયન, આસન, નિમેષ (મૂકવું) અને આદાન (મહાન કરવું) વિગેરે ક્રિયામા અવચ્છેદ ચેષ્ટાનો ત્યાગ

કરીને જે નિયમિતપણે કાયાની એટા ડરવી, તે બીજી કાયગુણિ
હેવાય છે ૨ ૮

આવા પ્રજગના માધુઓ ગુરૂ (ગુનિ) ગુણે ડરીને રહિત
પામતાદિડ હોય છે, તેઓને વાપવા જોઈએ નહીં, એ વાત
હે છે—

પાસત્યો ઓસત્તો, હોદ કુસીલો તહેવ સસત્તો ।

અહંદો વિ ચ દદ, અવદણિજા જિણમયમ્મિ ॥ ૬ ॥

ગાથાર્થ—પામત્યો, ઓસન્નો, કુશીલ, મ સક્ત અને યથા
છ ૬ એ પાત્ર જિનેશ્વરના મતમા અવદનિકે મ્હેલા છે ૬

વ્યાખ્યાયાર્થ—તેમા દર્શનાદિની પાસે રહે એ પાર્શ્વસ્થ,
અથવા મિથ્યા વ વિગેરે જાઘના હેતુરૂપ પાશમા રહેનાર પાશસ્થ
“ તે પાસત્યો સર્વથી અને દેશથી એમ જે પ્રકારે જાણુનો તેમા
નર્વથી જ્ઞાન, કર્મન અને ચારિત્રની પાસે રહે તે મર્વ પાર્શ્વસ્થ
ઠેવાય છે જે નાધુ શર્યાતપિડ, અજ્યાનૃતપિડ, નિરાતપિડ,
નીચ પિડ (હુગ દનીય ડગનો) અચપિડને વિના કાજો વાપ નેશ
પાર્શ્વસ્થ જલાય છે તથા ગૃહ-થોના ઘરની નિશાએ વિચરે, વિના
કારણ ન્યાપના કુલમા પ્રેશ કરે સકૃતિ જેવા જાત તેમજ
ગૃહથોનો પરિચય કરે તે માધુ પણ નેશપામત્યો ઠેવાય છે ”

માધુસામાચારીના પંચિપાલનમા જે મહ-શિથિર હોય તે
અનમત જાણુનો “ ઓસત્ત પણ સર્વથી અને દેશથી એમ જે
પ્રકારે હોય છે પીક, ફલક વિગેરેના મહાકાળ વાપરના આસક્ત
ન્યાપનાપિડ ગણેના આહાગુનો ભોજન કરનાર સર્વથા ઓસત્ત
જાણુનો આવશ્યક, આશ્વાય, પ્રતિજ્ઞાના, ધ્યાન, લિશા, આહા
ક્રિયાજિમ, આનવા જવામ, ન્યાનમ, સૂચા જોસવામા ઉપયોગ
પૂર્વક પ્રવૃત્તિ ન કરે અથવા ગુરૂવચન જલાફિકથી કરે તો પણ
ન્યૂનાધિક કિયા કરે, તેને દેશથી ઓસત્ત કહેવામા આવે છે જેમ
અવિનીત જાગદ ધોમરીને ભાગી નાખે છે તેમ ગુરૂમહારાજના
વચનને નહિ કરતો સાધુ પણ જલાત્કાથી કિયાનો નાશ ને છે

‘જેનું’ ગીલ જગજ હોય તે કુશીલ ઢહેવાય “ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમા એમ ત્રણ પ્રકારનો કુશીલ વીતગગ પરમાત્માએ અવદનીય પ્રતપેલ છે કાલ વિગેરે જ્ઞાનાચારની વિગ્રધના ડરના જ્ઞાનકુશીલ, દર્શનાચારની વિરાધના ડરનાર દર્શનકુશીલ અને કૌતુક, ભૂતિર્મ, પ્રજ્ઞાપ્રજ્ઞ, નિમિત્ત, આજીવ, માયા, લક્ષણ, વિદ્યા, મત્ર ઇત્યાદિથી આજીવિત ચલાવનાર માધુ ચારિત્રકુશીલ ડહેવાય છે

બીજાઓને સાંભાળ્યાદિ માટે જ્ઞાનાદિ ડરાવવું તે કૌતુક ડહેવાય છે તાવવાળા વિગેરેને લન્ધ આપવી ત ભૂતિર્મ ડહેલ છે સ્વપ્નવિદ્યાનુ ડથન અથવા ડર્ણપિશાચિત વિદ્યા, મત્ર વિગેરે દ્વારા જે બીજાઓને ડહે તે પ્રજ્ઞાપ્રજ્ઞ, ભૂત, ભવિધ્યાદિ ભાવોનુ ડથન નિમિત્ત ડહેવાય છે જાતિ, કુલ, શિષ્ટ, ડર્મ, તપ, શુણ, સૂત્રાદિ માત્ર મઠારનુ આજીવ ડહેવાય છે શઠતાથી બીજાને ડગવું તે માયા, શ્રી, પુત્રપાદિકના લક્ષણો ડહેવા તે લક્ષણ, વિદ્યા અને મત્ર એ પ્રમિદ્ધ છે

તેમજ મ મહત્ત જેમ પાસત્યા વિગેરે અન ડનિડ છે, તેમજ મ મહત્ત પણ અવદનિડ છે તે પાસત્યાદિને અથવા તપન્નિને પ્રાપ્ત ડરીને દોષ, શુણનો મમીપનર્તા થાય છે ડહુ છે કે-“ જેમ ગાયોને ચારા આપવાના વામણમા તેનું ડરિંદ્ર અને અનુરિંદ્ર મર્વ ઘામ મિશ્રિત ઘર્ષ વ્તય છે એ પ્રમાણેજ જેટલા મૂલશુણ અને ત્ત-શુણના દોષો અને શુણો છે, તે તેમા મમીપ રહેલા હોય છે તેથી તે મ મહત્ત ડહેવાય છે રાજવિદ્વપક વિગેરે અથવા જ્ઞાન પાહુતપી નટ અથવા હુજાદરનો ગગ વિગેરે વણા નર્ણની મેળવળી, એવીજ રીતે શુદ્ધ યા અશુદ્ધ જવાની સાથે મળે તેના પ્રકારનોજ થાય છે તેથી તે મ મહત્ત ડહેવાય છે ગગ, દ્રવ, મોહને છતનારા જિનેશ્વરોએ તે મ મહત્ત મ કિલ્લ અને અમ કિલ્લ એમ બે પ્રકારે કહેલ છે પાચ પ્રકારના આશ્રવમા પ્રવર્તેલો, ત્રણ પ્રકારના ગારવમા આમહત્ત અને શ્રી, ગૃહ વિગેરેમા મ ડલેશ પામનાર મ કિલ્લ નામનો સચ્ચત ડહેવાય છે પાસત્યા વિગેરેમા યા મ વિમ્ન માધુઓમા કત્યા મળે ત્યા તેના પ્રકારના

ધર્મ ઉપર પ્રેમવાળો અથવા શિથિલ થાય છે તેને અસ કિંવદ સ સંકત ડહેવામાં આવે છે

આગમની અપેક્ષા ગમ્યા સિવાય સંસ્કૃતિના જે પ્રવૃત્તિ કરે, તે સાધુ યથાચ્છદ ડહેવાય છે કહ્યું છે કે—“ઉત્સૂત્રને આચરતો, ઉત્સૂત્રને જ પ્રરૂપતો સાધુ યથાચ્છદ અથવા ઇન્દ્રિયોદ્ધર વાચ છે ઉત્સૂત્રને, ગાત્રમા ન ઉપદેશેષુ, સ્વછદથી વિદ્યેષુ, અતુવાદ વિનાતુ, બીજને કવેગ પમાડે છે તથી તે બોલનાર યથાચ્છદ જાણ્યો સ્વછદ મતિથી વિદ્યેષ વરનાર, ઈર્ષ્યક સુખચાત્ર વિદ્યુતિમા આસક્ત તલ ગારવવટે મ સાગમા ફૂલે છે તેને યથાચ્છદ જાણ્યું” એ પામત્યા વિગેરે જિનેશ્વરના મતમાં અવધનીય કહ્યા છે પરંતુ લોકમાં નહિ હ

હવે પામત્યા વિગેરેને વદન કરનારના તુ હોય? એ કહેવાય છે—

“વાસવ્યાદી વંદમાણસ્ત, નય વિત્તી ન નિજગ દોષ ।

જાયદ વાયવિભેદ્યા ચંચો વચ્ચસ્ત આજાર્ઘ ॥ ૧૦ ॥

ગાથાર્થ—વાસવ્યાદિને વદન કરનારની કીર્તિ અથવા નિર્જન થતી નથી, કાયકલેષ અને આશાજન આદિ કર્મનો જ ધ વાય છે

બ્યાખ્યાર્થ—ઉપર્યુક્ત લક્ષણયુક્ત વાસવ્યાદિને નમસ્કાર કરનારની ‘અહો ! ના પુણ્યચાળી છે’ પ્રત્યાદિ પ્રકારની કીર્તિ વતી નથી, પરંતુ ‘જરૂર આ પણ આવાજ સ્વરૂપવાળો છે કે આ વાસવ્યાદિને વદન કરે છે એવી અપ્રીતિ થાય છે તથા કર્મના ક્ષયલક્ષણવાળી કર્મની નિર્જન થતી નથી, કારણકે તીર્થ કરોની આજ્ઞાની વિગ્રહના કરવાથી તેઓ નિર્મુલી છે (જે એકદુ કરાય તે) કાયકલેષ તેને નમાવેલો એ વિગેરે પ્રકારનો કલેષ ઉત્પન્ન થાય છે કારણ કે વદન તે સિવાય ચર્ચ થકતુ નથી તથા ‘જે કરાય તે કર્મ જ્ઞાનાવરણ વિગેરે પ્રકારનું’ તેને વિશેષ ન્યનાવેડ આત્મામાં રચાયું, અથવા પોતાના સ્વરૂપને તિગ્દર કરનાર આત્માનો જ ધ તે કર્મજ ધ થાય છે તથા આજ્ઞાજન

વિગેરે દોષોને પામે છે લગવંત્રપ્રતિકૃષ્ટ-પ્રત્યનીક (આજ્ઞા લોપી)
વિરાધક હોય તેને વદન કળ્યામા આજ્ઞાલગ કેવી રીતે ? તેને
જોધને બીજાઓ પણ વદન કે જે અનવસ્થા, તેઓને વદન
કરતા જોધ બીજાઓને મિત્ર્યાત્ન, કાયકલેગથી અથવા દેવતાઓ
થકી આત્મવિગવના તેઓને વદન કરવાથી તેઓએ કરાતી
અમયમની અતુભોદનાથી અમયમની વિગધના ઇત્યાદિ દોષોથી
વર્મિત થાય છે ૧૦

પામત્યા વિગેરે નિર્દયતાવડે આરભયુક્ત હોય છે આથી
તે ભાવપ્રધાન શુભશાલિના વદનનો આજ્ઞા લેતો પોતાને તથા
નિષ્કાન્ત નમ-કાર કરનાર એવા બીજાઓને જે રૂળ ઉત્પન્ન કરે
છે તે દુષ્ટાતદાન કહે છે —

જહ લોહસિલા અપ્ય પિ, ગોલણ તહ વિલગ્ગણુરિસ પિ ।

દ્વય સારમો ય ગુરુ, પરમપ્પાણ પિ ચોલેહ ॥ ૧૧ ॥

ગાથાર્થ—જમ લોહાની શિલા પોતાને તથા પોતાને વળ
ગલા પુરૂષને પણ બૂડાડે છે, તેમજ આરભયુક્ત ગુરુ પોતાને
અને પરને દુખાવે છે ૧૧

વ્યાખ્યાન—(‘યથા’ શબ્દ ઉપમામા છે) લોહાની શિલા
પોતાને પણ અસુદ્રની અદર બૂડાડે છે તથા પોતાના પગ ચડેલ
પુરૂષને પણ દુખાવે છે અહિ પાપાણુમયી શિલા પણ ભારે હોવાથી
પોતાને અને પરને બૂડાડવામા પોતાના વભાવવી સમર્થ છે જેમ
કહ્યું છે કે—“ હેવીર ! જે પત્થરાઓ દુરતર સાગમા પોતે રહે
છે અને પગને બૂડાડે છે તે પત્થરાઓ પણ તકે છે અને વનગલ
ટોને તારે છે, એ પત્થરના ગુણો નથી, સમુદ્રના ગુણો નથી,
વાનગઓના ગુણો નથી, પરંતુ તે આ શ્રીમદ્ ગમચ દ્રશ્યો
પ્રતાપ-મહિમા મુરારાયમાન થાય છે ” લોહાની શિલા તો તેનાથી
પણ બહુજ ભારે હોય છે તો તેને માટે શું કહેવું ? આ પ્રકાર
પૃથ્વીકાય વિગેરે જીવોની હિંસા કરનાર, (‘અ’ શબ્દથી) બ્રહ્મચર્ય
પરિબ્રષ્ટ ગુરુ વદન કરનારને અને પોતાને પણ સ સારરૂપી આગ
મા બૂડાડે છે આવશ્યક નિર્ચુક્તિમા કહ્યું છે કે—

“ જે વખતેરમઠા, પાપ ઉદ્ધતિ વખતારીજી ।
તે હાંતિ કુટમંડા, વાહી ય મુલ્લહા તેમિ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ બ્રહ્મચર્યથી બ્રહ્મ જે મનુષ્યો બ્રહ્મચારિને પગે લગાડે તે વૃક્ષ-લગણ થાય છે અને તેઓને બોધિણીજી બહુ દુર્લભ થાય છે ”

વિશેષાર્થ—જે પાસત્યા વિગેરે બ્રહ્મચર્યથી મહિત છતાં અભિમાનથી પોતાને વદન કરનાર બ્રહ્મચારિ તરફ પગ મ્થાપે છે, અર્થાત્ તેઓને વદન કરવામા નિવેધ કરતા નથી, તેઓ તેથી ઉપાશ્રય કરેલ કર્મના (નાસ્કપાત્ર વિગેરે પ્રકારના) વિપાકને મેળવીને ઘણા કષ્ટથી મનુષ્યત્વ મેળવે છે, ત્યારે પણ લૂલા-પાગળા થાય છે અને જિનગ્રાસનના જ્ઞાન-સ્વરૂપવાળી, મકળી હુંળના વિનાશરૂપ બોધિ તેઓને એકનાર મળેલી હોવા છતાં પણ તેઓ અનત મ આજ્ઞા હોવાથી બહુ દુર્લભ થાય છે તથા “ જેઓ ચારિ નથી અત્યંત બ્રહ્મ હોવા છતાં માગ માધુઓના પરિવારવાળા શામ્બોક્ત ક્રિયા-ત્તાપને કરનાર ગુણગાદિ સાધુવર્ગને વદન કરવે છે તેઓ પોતાના માત્રાને મન્માર્ગથી અત્યંત દુઃખે છે ” એવી રીત ન કરનાર અને વદન કરવાનાર બન્નેને હોષનો સભવ હોનાવી પાસત્યા વિગેરેને પણ વદન ન કરવું જોઈએ તેમ જ જેઓ ગુણના હોવા છતાં પણ તેઓની માથે સમર્ગ કરે તેઓને પણ નાદવા નહિ જોઈએ તે બીજા નયમાથી દર્શાવવામા આવે છે —

“ જેમ વિદ્યા વિગેરે અગ્રુચિ સ્થાનમા પડેલી અપઠમાલા સ્વરૂપથી મુદર હોવા છતાં પણ અગ્રુચિ મ્થાનના મ સર્ગને લીધે મસ્તક ઉપર ધારણ કરાતી નથી, તેમ પાસત્યા વિગેરે જેનાં મ્થાનોમા વર્તમાન સાધુઓ પણ અપૂજ્ય, અવદનીય બાણવા પાસત્યા વિગેરેના મ્થાનો ઉપાશ્રય, બહિર્ભૂમિ વિગેરે સેવાય છે બીજાઓ શમ્ભાતરપિઠ મ્થાદિના ઉપશ્રોત સ્વરૂપવાળા મ્થાનો ઠહે છે જેના મ સર્ગથી પાસત્યા વિગેરે થાય છે પરંતુ એ મારી રીતે ન્થતા નથી કારણ કે તેઓ પણ તદ્દલા રૂપજ ગાય છે અપઠમાના ઉપાશ્રયના ઉપાન પણ એવી રીતે જ માગ નટે છે

ચ પદમાલા કથા.

ચ પાના યુષ્મનો ગ્રેમી એક કુમાર પોતાના મન્ત્રક ઉપર ચ પદમાલા સ્થાપન કરી ઘોડા ઉપર બેઠીને જતો હતો ઘોડાવડે ઉચ્છળતા કુમારની તે ચ પદમાલા અશુચિ સ્થાનમાં પડી ' હું બ્રહ્મણ ઠરે ' એવું વિચારી, અશુચિ જોઈ મૂંઝી દીધી તે કુમાર ચ પાના યુષ્મો વિના વૈર્થ પામતો ન હતો, તો પણ તેણે તેને સ્થાનના દોષથી મૂંઝી દીધી એવી રીતે ચ પદમાલાના સ્થાને લાધુઓ, અશુચિના સ્થાનમાં પાસત્યા વિગેરે જાણવા જે વિશુદ્ધ તેઓ (પાસત્યા વિગેરે) ની સાથે મળે નથવા મ વાગ ઠરે તેનો પણ પગલાં કર્યો નેમ્એ તેને માટે ચાલુ અર્થ નાધવા માટે જ બીજું દ્રષ્ટાંત ઠરે છે

“ નિહિતકુમાર વમના ચઉદ વિદ્યાના પાગ્રામી પણ નિહિત થાય છે મકુનિગજ્ઞથી ચઉદ વિદ્યાસ્થાનો લેવાય છે ”

“ શિક્ષા ૧, ઈપ ૨, ન્યાયરણુ ૩, ઈન્દ્ર ૪, દ્યોતિપ ૫, નિમ્લિત ૬ એ છ અંગ, ૪ વેદ ૧૦, મીમાંસા ૧૧, ન્યાયવિરત ૧૨, પુગાળુ ૧૩ અને ધર્મશાસ્ત્ર ૧૪ એ ચઉદ વિદ્યાસ્થાનો કહેવાય છે ”

“ એમ જ પાસત્યા વિગેરે કુમીલ નાધુઓ મધ્યે વમનાર સુવિહિત નાધુઓ પણ નિહિત થાય છે ” આ વિષય ઉપર એક વધારાવાળા આવે છે

એક વ્રાજ્ઞણને ચૌદ વિદ્યાસ્થાનોના પાગ્રામી પાત્ર પુત્રો હતા તેમાંથી એક બટુક એક દાની માથે લાગ્યો-આસન થયો તે દાની મદિન પીતી હતી, આ પીતો નહિ તેણીએ કહ્યું કે ' ને તું પીએ તો આપણો મુદ્દર ગ્રેમ થાય, અન્ય થા વિલક્ષણ મયોગ કહેવાય ' એવી રીતે બટુ વાર બોલતી તેણીએ તેને મદિરા પીવળવી પ્રથમ છાનો પીતો, પાછળથી પ્રકટગીત્યા પીવા લાગ્યો પડી અતિ પ્રવગથી મામ ભક્ષક થયો દુગત્યાની જનો સાથે મહાવાસ કરવા લાગ્યો

તઆની નાથે જ બાવા, પીવા અને વસ્ત્રના લા થો પત્રી
તેના પિતાએ અને વજનોએ તેને સર્વજ્ઞાત્ય ઈર્થો અને તેનો
ધર્મ પ્રવેશ બધ કર્યો અન્યદા તેને સ્નેહામય બીજો ભાઈ
તેની કોટડીમાં પ્રવેશ કરી પૂછતો અને તેને દાઈક આપતો તેથી
તેના પિતાએ તેને ઠગડા આપી બહાર કાઢી મૂક્યો ત્રીજો મહોલ
બહાર નહો હતો પૂછવા લાગ્યો અને મહોલ આપે તો તેથી તેને
પણ બહાર ઈર્થો આપો પં પગએ અપાવે તો તેને પણ બહાર
ઈર્થો પાચમો ગધ પણ ઇચ્છતો નહિ એવી રીતે તેણે ઇદ્રિયોને
કાબુમાં ગાળી તેથી તેને મર્વ ધનો આપી જના થો બીજા ચારે
પુત્રોને બહાર ઈર્થો તેઓ લોકમાં નિહિત થયા આ દુષ્ટાતનો
ઉપનય આ પ્રમાણે કે-જેવા દુગચારી તેવા પામત્યા વિગે,
જેવો ગ્રાહણ તેવા પ્રાર્થા, જેવા પુત્રો તેવા માધુઓ, જેમ
તેઓનો બહિષ્કાર કરવામાં આ થો એવી રીતે મહિષ્કાર કર
વામાં આવે છે કુશીલી ગા નાથે ૧૬૬ ડગી પ્રવચન (ન ધ) મા
નિહિત થાય છે, જે કુશીલીઆના મ ગને ત્યજે છે તે પૂજ્ય થાય
છે અને સાવનન્ત મોક્ષને પામે છે એવી રીતે કુશીલીઆઓએ
પોતાના સ ગ કરનારાને પણ વિભુમાડ્યા છે તે માટે મ્હુ છે કે—

“ જે જેવાની માથે મંત્રી કરે, તે થોડા વખતમાં તેવો થાય
છે, પુષ્પોની નાથે વનતા તલ પણ ફલની ગધરાગા થાય છે

કિંકર્મ ચ પમસા, મુહમીલપણમ્મિ કમ્મવધાય ।

જે જે પમાયટાણા, તે તે ઉવગ્ગહિયા કૃતિ ॥ ૧૨ ॥

ગાધ્યાર્થ—મુખ ગાતામાં ૧૫૦ પામત્યા વિગેને વદન કર
તુ, પ્રગ મા નવી તથી કર્મગધ થાય છે જે જે પ્રમાણમાં છે
તે તે પુષ્પ થાય છે ૧૦

વ્યાખ્યાન—ગાતાલ ૫૦ પામત્યાદિ લોકને કૃતિકર્મ
વદન કરવું, ‘નમન વિગે - તુ’ તથા ‘આ લોકશ્રુત અથવા વિ
નયવાનછે’ એવા પ્રગરની પ્રગ મા કરવી તે જ્ઞાનાવગ્ગીય વિગે
૮ પ્રકારના કર્મની વિગેપ ન્યના માટે થાય છે

નવ્વ કે પ્રગ મા - નાથી તેઓ ‘અમે પૂજ્યજી ડીએ’ એમ

અત્યંત નિષ્પેક્ષ બનાવવા છે. વળી તેઓને વર્ણ પ્રશ્નમાં ડગલા મા જે દોષોની પુષ્ટિ થાય છે, તેજ કહે છે. અથવા ઈર્ષા ધનાજ કારણને કહે છે જે જે પામત્યા વિગેરેના પ્રમાદ્વચનાનો છે, તે જેમા પામત્યા વિગેરે જિજ્ઞાસ થાય છે, તે તે સમર્થિત થાય છે, અનુમત થાય છે. ‘પામત્યા વિગેરેની પ્રશ્નમાં કડવામાં તેઓની સર્વ પ્રમાદ પ્રવૃત્તિ પણ પ્રશ્નિત થઈ જાય છે’ એ કહેવાનું તાત્પર્ય છે. પા પની અનુમોદનાથી મહાનુભાવ થાય છે.

અહિં કેટલાક સર્વથાજ અચાગ્રિત્રને પામત્યા માને છે. પરંતુ મહદ્દયોને તે યુક્તિયુક્ત જણાતું નથી. કેમકે એકાન્તથીજ પામત્યા અચાગ્રિત્રી હોય તો સર્વથી અને દેશથી પામત્યા એવા જે વિરુદ્ધની ક પના વ્યર્થ થાય, કારણ કે જાને વિરુદ્ધમાં ચાગ્રિત્રનો અભાવ સમાન છે. તો એ જે ભેદની રૂપનાથીજ જણાય છે. —અતિચાર સહિત ચાગ્રિત્ર પામનારને પણ પામત્યા માનવામાં આવે છે. આ કથન કાંઈ અમાની પુદ્ધિથી કહેવામાં નથી. આજીવન નિર્ગીયચરિત્રીમાં પણ એવું જોવાય છે.

“પામત્યા નૂત્રપૌરુષીમાં જોને છે, અથવા અર્થપૌરુષી કતો નથી, દર્શનાતિચારમાં વર્તે છે, ચાગ્રિત્રમાં વર્તતો નથી. અથવા અતિચારને વર્જતા નથી, એવી રીતે પામત્યા વચ્ચે કહે છે. આ પામત્યા પામત્યાનો સર્વથા ચાગ્રિત્રનો અભાવ નથી જણાતો, પરંતુ અતિચાર સહિત ચાગ્રિત્રપણું પણ જણાય છે. ૧૨

ચાગ્રિત્રની વિષમાનતામાં અવચ્ચ નમ્ય વ હોય એથી સમ્યક્ત્વનું નિરૂપણ કહે છે—

અરિહ દેવો ગુરુણો, સુમાદુણો જિજ્ઞાસય મહ પમાણ ।

કચાડ સુહો માત્રો મમ્મત્ત મિતિ જગગુરુણો ॥ ૧૩ ॥

જાથાર્થ—અહિં ત ૨૫, સુમાધુ ગુરુ અને જિજ્ઞાસુ પ્રભુનો મત માટે પ્રમાણ છે. ઇત્યાદિ ગુણ ભાવને જગદ્ગુરુ તીર્થ ૨૨ પર માત્રા સમ્યક્ત્વ કહે છે.

વ્યાખ્યાયાર્થ—નમ દેવ સમુદે સ્વેદી અગ્રોદ્વેષ વિગેરે

આઠ નહાપ્રતિહાર્યરૂપ પૂજાને યોગ્ય હોય તે અર્હન્ કહેવાય છે
કહ્યું છે કે—

અરહન્તિ પદ્મનમમનાણિ અરહન્તિ પૂવમકાર ।

મિત્રિગમણ ચ અરહા અરહન્તાતેણચુચ્ચતિ ॥ ૧ ॥”

“વદન, નમસ્કાર, પૂજાસત્કાર અને મિત્રિગમનને યોગ્ય
હોવાથી અર્હન્ ત અર્હન્ કહેવાય છે ”

અથવા ૩૮ (માદડી) કુટિ (ઓગી) વિગેરે સ્થળમા પણ
અનખલિત નિગવણુ ઠેન ગજાનવટ જગતના સમસ્ત ભાવો જોનાર
હોવાથી જોનાથી ગર્ભપણુ યુગ (નુ) નથી, તેથી તે અગ્રહા, અ
થવા ગ્રહ વિગેરે મઠવ પગિનહુ જેને નથી તે અર્થ ઉપરથી અગ્રહ, અ
થવા ડોઈ પણ સ્વજનાદિમા ન ગ નહિ પામતા તે અગ્રહન્ અથવા
‘રદ ત્યાગે’ ધાતુનો નયુર્પૂર્વક પ્રયોગ કરવાથી નગ, ઠેપાદિના કારણુ
ભૂત મનોહુ અથવા અનિષ્ટ વિષયોના સમર્ગમા પણ રીતરાગ
વિગેરે નિજભાવનો ત્યાગ ન કરનાર અગ્રહન્ વીતગગ દેવ કહેવાય
હે, તથા મોક્ષમા નિ નાધનાના ઉત્તમ નાધુઓ શુદ્ધ તથા જિનેશ્વર
પરમાત્માએ એવો આગમ એ ત્રણ જિનેશ્વરની આજ્ઞા આરા
ધવામા સાનધાન એવા મારે પ્રમાણ તરતરૂપ હે ઇત્યાદિ (અહિ
આદિ સખથી ઉપગમ, મનગ વિગેરે સ્વરૂપવાળો) મિથ્યાત્વાદિ
ઠલ કડપી કિચ્ચરથી રહિત ગુણ ભાવ (તરનો અધ્યવનાય)
સમ્યક્ત્વ છે એમ ત્રિભુવનના શુદ્ધ તીર્થંકરો ક્રમાને છે ૧૩

હવે મમ્યકરની હુલ્લભતાને પ્રકર કરતા કહે હે—

લગ્મદ સુરમામિત્ત, લગ્મદ ચ પદુત્તસ ન મદેહો ।

અગ નવરિ ન લગ્મદ, દક્ષહરયણ ચ મમ્મત ॥ ૧૪ ॥

ગાથાર્થ—દેરાતુ સ્વામિત્વ અને મનુષ્યોતુ સ્વામિત્વ તે
મેળી ગકાય છે એમા મ દેહ નથી, પરતુ ક્રમ ચિતામલિગ્ત
સમાન દલ ભ સમ્યક ન પામી ગમતુ નથી ૧૪

વ્યાખ્યાર્થ—પુણ્યના પ્રભાવથી દેરાતુ સ્વામિપણ અથાત
દેરાતુ કહ્યું છે કે—

“ હિતોપદેશથી મણિરત્નજડિત- મુકુટધારી, ચપલ કુડલ આભરણવાળો, ઐશવણ વાહનવાળો ગક થયો ” વળી પૃથિવીનું અધિપતિત્વ-નરનાથપણ મેળવી શકાય એમા સદેહ-ગ ડા નથી વિશેષતા એજ છે કે દેશવિગતિ, સર્વ વિગતિથી રહિત ક્રુદ્ધ એકલ તત્ત્વોમા શ્રદ્ધારૂપ મમ્યકત્વ પણ (દેશવિગતિ થા મર્વવિગતિ મ હિત તો ફર ગ્હો) ચિતામણિરત્નની જેમ મેળવી શકાતું નથી જેમ લોહમા લાગ્યહીન શુભાને ચિતામણિ ફર્લભ હોય છે, તેમ મમ્યકત્વ અટપપુણ્યવાળા પ્રાણિયોન મળી શકતું નથી તેન માટે પણ કહ્યું છે કે—

ભાવાર્થ—“ સામાન્ય તથા રૂપ મહિત હોવાની અને મનુ ષ્યોની મ પત્તિ મેળવી શકાય છે, પરંતુ મ આગ્રહી નમુદ્રમા વહાણ મમાન સમ્યકત્વ પામી શકાતું નથી ૧ ”

હવે મમ્યકત્વનોજ દેવગતિમા ગમનરૂપ ખીજો શુણુ ઠહે છે—

મમ્મત્તામિ ઉ લલ્લે, વિમાણવજ્ઞ ન વધણ આડ ।

જહ વ ન સમ્મત્તજહો, અહવ ન રહ્વારઘ્ઘો પુલ્લિ ॥ ૧૫ ॥

ગાથાર્થ—મમ્યકત્વ પ્રાપ્ત થયે છેતે, જે મમ્યકત્વનો ત્યાગ ન કરે અથવા પહેલા (સમ્યકત્વ મેળવવા પહેલા) આયુધ્યનો બંધ ન કર્યો હોય, તો વિમાન નિરાયના આયુધ્યને ન બાધે

વ્યાખ્યાર્થ—મમ્યકત્વધારી શુન અહિ ઉત્કૃષ્ટવી તેજ ભ વમા સિદ્ધ થાય કાગ વિગેરે મ પૂર્ણ સામગ્રીના અભાવવા જે તે ભવમા નિર્નાણુ ન પામે, તે શુવ પણ મમ્યકત્વ મેળવ્યે છેતે સ્વા ધર્મ વિગેરે દેવલોહ મિવાય આયુધ્ય ન બાધે અર્થાત્ નાગક્રી, તિ રીચ, ભવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી વિગેરે ગતિનો રોધકરી વે માનિકદેવોમાજ જાય અતિપ્રમ ગદોપનું નિવારણ ઠહે છે ‘ જે છેલ્લા મમયે સમ્યકત્વ રહિત ન થાય ’ (મિથ્યાત્વે ન જાય) ઉપ- લક્ષણથી વૈદ વિગેરે ઠરજોવન જે કલુપિત સમ્યકત્વવાળો પણ ન થાય અથવા શ્રેણિકુ રિગેરે ॥ જેમ નિશ્ચય મમ્યકત્વધારી પણ જે પહેલેથી આયુધ્ય બંધ ઠરના ન થયો હોય પહેલેથી આયુધ્ય

બાધ કરનાર સમ્યક્ત્વી અનિયમિતપણે ચારે જાતિમા પણ ઉત્પન્ન થાય છે. દેવો અને નાન્દી છવા મમ્યગૃહષ્ટિ હોય તો પણ મનુષ્યો માજ ઉત્પન્ન થાય છે. કાગણુકે તેઓને દેવગતિનો નિષેધ છે એમ સમજવું.

હવે મમ્યક્ત્વધાની શ્રાવક યથાર્થે આમાયિક પ્રહણ કરતું જોઈએ. આમ્યથક ચૂર્ણીમા ડહુ છે 'જ્યાં નમય હોય ત્યારે આમાયિક કરે' આથી તેની અધિકતા દર્શાવતા કહે છે—

દિવસે દિવસે સસ્સ, દેહ સુનણ્ણસ્સ સહિય એગો ।

એગો પુણ મામાદય કરેહ ન પહુપ્પણ તસ્સ ॥ ૧૬ ॥

ગાથાર્થ—એક મનુષ્ય પ્રતિદિવસ લાખ રોનયાનું દાન કરે અને એક મનુષ્ય આમાયિક કરે, તેમા દાન કરનાર આમાયિક-રનારની બરાબર નમર્ય થઈ શકે નહિ ૧

વ્યાખ્યાયાર્થ—જ્ઞાન, દર્શન અને આનિરૂપ સમ નો આવ લાભ ત સમાય એજ આમાયિક (ચિત્તયાદિ ગાત્રમા પાક હોવાથી ઠઠ પ્રત્યય નવાર્થમા થાય છે) શિષ્ય ગાત્ર ઠઠ ઠઠ—તે ગણમા નમય શબ્દ કહેલ છે. તો સમાય શબ્દમા કેમ પ્રયય થાય? જવાબમા જણાવવાનું કે 'एकदेशविष्टतमनस्यवदमयति' એ ન્યાયથી અથવા સમ નગ, દેવ રહિત છવનો આવ લાભ તે સમાય કહેવાય. નગ દેવ નિતિ છવ દરક લણે ચિતામણિ, ઠ પવલ વિગેરેના પ્રભાવને ન્યૂન કરનાર, ઉપમા નહિત મુખના ઠારણબત અપૂર્વ જ્ઞાન, દર્શન, આનિના પર્યાયો સાથે જોડાય છે. જે કિના નુષ્ઠાનનું પ્રયોજન સમાય હોય ત આમાયિક, પાપકાની પ્રવૃત્તિ ના પરિહારરૂપ અને નિર્દોષ ક્રિયાના નારવાર એનરૂપ વ્રતવિશે પને કહેવામા આવે છે. સર્વ પ્રકારના આરબવી નિવૃત્ત થયેલા પાપા એમરેલા ગૃહ-ધ (નાનકે) ગૃહનામરૂપ મહાનાગની નિતર ઉછી નેહી ગણુ બહોળી પ્રવૃત્તિરૂપ ક વોલોના સમૃદ્ધ અને આવન (બ્રમરી) થી ઉત્પન્ન થયેલી આકુરતાને નાથ કર નાન, અત્યંત પ્રય ક મોહ રાજના મેન્યને તિન્નકાન કરનાર મહા મુભટ સમાન આ આમાયિક પ્રતિદિવસ વચ્ચે વચ્ચે મવકરો ૫ પૂર્વક કરતું જોઈએ.

પગમંનુનિઓએ કહ્યું છે કે—“ ગૃહસ્થધર્મીને પાપહારિ યોગોનો ત્યાગ કરવા માટે ફક્ત સામાયિક પગમં પ્રગત કરણ છે, એમ બાણી બુધજને આત્મહિતરૂપ પરમાર્થ કરવો જોઈએ ” “ જેથી સામાયિક કર્મે છતે આવક માધુ જેવો થાય છે, એ કારણથી સામાયિક ઘણીવાર કરવું જોઈએ ” હોઈએડ દાનશૂર પ્રતિ દિવસ ચાચકલોકોને લાખ સોનૈયા આપે, અને તેવું દાન કરવામા અશક્ત હોઈએક મનુષ્ય સામાયિકના અતિચારના ત્યાગ કરી સામાયિક કરે, તો લાખ સોનૈયાનું દાન કરનાર તે સામાયિક કરનાર સમાન ન થઈ શકે લાખ સોનૈયાના દાનથી પણ સામાયિક કરવામા અધિક ફળ છે એ કહેવાનો આશય છે ૧૬

હવે સામાયિક કરનારને એ ફળશાથી ? એજ કહે છે, અથવા સામાયિક કરનારનું વિશેષણદ્વારા કર્તવ્યસ્વરૂપ જ કહે છે —

નિંદપસસામુ સમો, સમો ચ માણાવમાણકારીસુ ।

સમસચણપરિચલમણો, મામાદ્યસગચો જીવો ॥ ૧૭ ॥

ગાથાર્થ—સામાયિકમા જોડેલો શુભ પોતાની નિંદા અને પ્રશંસામા તથા પોતાના માન કરનાર અને અપમાન કરનાર ઉપર સમાન હોય છે તથા સ્વજન અને પગજન પ્રત્યે પણ સમાન મનયુક્ત હોય છે ૧૭

વ્યાખ્યાર્થ—સામાયિક મતવડં યુક્ત પ્રાણી બીજા પોતાના દોષો બુદ્ધિ કરે અથવા પોતાના ગુણોની પ્રશંસા કરે એ બંનેમા સમાન અર્થાત્ નિંદાવડે મેલ ન પામે અને પ્રશંસાવડે તોલ ન પામે. વળી માન-સત્કાર, અપમાન-અવગણના કરવાના સ્વભાવવાળા લોક ઉપર તુલ્ય કેટલાક સત્કાર કરે અને કેટલાક તિરસ્કાર કરે, પરંતુ તેઓના ઉપજગત, દેખ નહિ કરવાથી સમાન ચિત્તવૃત્તિ ગણે છે તથા સ્વજન અને પગજનના તરફ સમાનચિત્ત ધરાવનાર હોય છે સામાયિક યુક્ત મનુષ્ય સ્વજન અને પગજનને એક સગાઈ કાઢીથી જુએ છે એ કહેવાનું તાત્પર્ય છે ૧૭

હવે સામાયિક જે કર્મ કરવાથી નિષ્ફલ થાય તે કહે છે—

સામાય્ય તુ કાઠ, ગિહકમ્મ જો ય ચિંતય સહો ।

અદ્વસદ્વોષગઓ, નિરત્યય તસ્સ સામાય્ય ॥ ૧૮ ॥

ગાથાર્થ—જે શ્રાવક સામાયિક કરીને આર્તધ્યાનવશથી પીડિત થઈ ધન સળધી ઝામ ચિતવે, તેનું સામાયિક નિર્ગર્થક બાણવું : ૧૮

વ્યાખ્યાન—જે શ્રાવક નવમા વ્રતરૂપ સામાયિક કરીને આર્તધ્યાનની પરતવ્રતાવડે વ્યાકુલતા પામ્યો છતો ધર સળધી કામકામને જેમડે—“ આજે ધન ધી નથી, હિંગ, લવણ, ઇંધણ નથી, આજે તો લોગન ચણુ પણુ કાવે કુટુંબનું શું થશે ? ગાયો તરશી છે, ભારી સી ધરમા પ્રવૃત્તિવાળી છે, આજે પરાણા આવેલા છે ” ઇત્યાદિ પ્રકારે ચિતવે, એથી મનનું દુઝ્યાન એ ઉપયોગ નૂન્યતા વિગેરેથી સાવધનિતા વિગેરેમા પ્રવર્તવું તે સામાયિકનો અતિચાર કહેલો છે તે ચિતવવાનું ક્ષણ કહે છે આર્તધ્યાનને વશ મનારનું સામાયિક નિષ્ફળ બાણવું ધર્મધ્યાનમા પ્રવર્તવાથી જ સામાયિકની મક્ષણતા છે એમ મમજવું

તેમા સામાયિક કરવાની વિધિ પૂર્વજ્ઞેમા આપી રીતે જોવાય છે આવશ્યક બૃહદ્વૃત્તિમા—“ અહીં ઋદ્ધિમાન અને ઋદ્ધિ વિનાનો એમ શ્રાવક બે પ્રકારના હોય છે ’ ઇત્યાદિથી ચરઆત ઠરી ” આ વિધિએ જઈ ત્રિવિધે સાધુઓને નમી પડી સામાયિક કહે, ‘ હે લગવન ! હું નામાયિક કહે છું, જ્યાં મુઘી સાધુઓની પર્યુપાસના ઠરે ત્યાં મુઘી બે પ્રકારના (કવ્વા અને કરાવવા આશ્રી) સાવધ યોગનું ત્રિવિધે ચચ્ચખાલું ઠરે છું ’ એમ કર્યા પછી ફરિયાવદિયા પડિછમે, પછી આવોયી આચાર્ય વિગેરેને વાદે ” તથા પચ્ચાનાક વૃત્તિમા—“ આ વિધિએ જઈ ત્રિવિધે (મન, વચન, કાયાવડે) નાધુઓન નમી સામાયિક કહે, ‘ કરેમિ મત્તે ! ’ ઇત્યાદિ ઉચ્ચાર્યા પછી ફરિયાવદિયા પડિછમે, પછી આવોચના કરી આચાર્યાદિને વાદે ” તથા નવપદ વિવરણુમા—“ આવેલો (શ્રાવક) ત્રિવિધે સાધુઓને નમસ્કાર કરી તેમની સાક્ષિએ ફરી ‘ કરેમિ મત્તે ’ ઇત્યાદિથી જ્ઞાપ્ય હાહ પચ્ચ

વાસામિ ઇત્યાદિ સૂત્ર ઉચ્ચારી સામાયિક કરે, પછી ફરિયાવહિયા પડિક્રમે અને પછી આગમનની આલોચના કરે ” હેમ જ પચાશકચૂર્ણિમા પણ શ્રી યગોદેવસૂરિએ ઠહુ ઠે કે-“ આ વિધિએ જઈ ત્રિવિધે માધુએને નમસ્કાર કરી સામાયિક કરે, ‘કરેમિમંતે-’ ઇત્યાદિ પાઠ ઉચ્ચાર્યા પછી ફરિયાવહિયા પડિક્રમે ” ઇત્યાદિ એવી રીતે ઘણા ગ્રંથોમા ‘સામાયિક ઉચ્ચાર્યા પછી ફરિયાવહિયા પડિક્રમવા’ એમ જણાવનારા પ્રમાણો વિધમાન હોવા છતાં જેઓ સામાયિક ઉચ્ચાર્યા પહેલાં ફરિયાવહિયા પડિક્રમે છે તેઓને સુદૃઢભાવથી પૂછવું જોઈએ કે-“ તમે કયા ગ્રંથના અભિપ્રાયવડે એમ કરાવો છો ? તેવા ભાવને જણાવનાર કોઈ પણ શાસ્ત્ર જોવામાં આવતું નથી ? આ સબધમા વિશેષ જિજ્ઞાસુએ અમારા ગુરૂ શ્રીજયસોમ ઉપાધ્યાયજીએ રચેલ સ્વોપન ફરિયાવહિયાવદ્વિવિધિકાવિવરણ જોવું

સામાયિકનો ઉપદેશ કરનારા સૂત્રિ તે ગુણવાન હોય છે એથી તેમના ગુણો કહે છે—

૧ ‘સામાયિક ઉચ્ચાર્યા પહેલાં ફરિયાવહિયા પડિક્રમવા’ એમ સ્વીકાર કરનારાનો આવો અભિપ્રાય છે ‘સામાયિક ઉચ્ચાર્યા પછી ફરિયાવહિયા પડિક્રમવા’ એમ સૂચન ાગ જે પાઠો ત્રીમકારે ઉપર જણાવ્યા છે તે પાઠોનો તેજ અર્થ રચવશુદ્ધિ જીવોની દૃષ્ટિમા તત્કાલ તો લાગે છે, પરંતુ સદમદ દિથી તાત્પર્યની ગમેપણા કરતાં તેનો વિપરીત અર્થજ થાય છે તે આવી રીતે / ઉપયુક્ત પાઠમા પ્રતિપાદન કરેલું ફરિયાવહિયોપસિદ્ધમણ તે આલોચના સમધિ છે ? અથવા વદન સબધિ છે ? આ સામાયિક સબધિ છે ? પ્રત્યુત્તરમા તમો પહેલાં જે પદ્ય માન્ય નહિ કરી શકો કાગલુ કે તેમ કરવા જતાં ઉપરુકત પાઠોથી તમારો પક્ષ યુષ્ટ થઈ શકશે નહિ કેમકે ફરિયાવહિયો પડિક્રમ્યા મિનાય જેમ પડિનેહજીનો આગ લ કરાતો નથી, તેમ આલોચના, વદનાદિ પણ ફરિયાવહિયા પડિક્રમ્યા મિના કરી શકાય નહિ એ વિષયમા બન્નેનો એકજ મત છે આ કારણથીજ પ્રતિક્રમણની ઉક્તિમા પણ ત્યાં ત્યાં આલોચના કરવાનો ઉપદેશ અને આચાર્યને વદન કરવાનો ઉપદેશ મરી ગીને સગન જણાય છે ‘વચ્છા’ (વચ્ચાત્) એવું પદ પણ આપના પદને માધી શકતું નથી, કારણ કે એક વિધિ સંમાપ્ત કર્યા પછી બીજા વિધિને દર્શાવવાના સમયે વચ્ચાત્

પટિસ્વાઈ ચુદસ, ચતિમાઈ ચ દસપિહો ધમ્મો ।

ચારમ ચ માવળાઓ, સરિગુણા હુતિ છત્તીસ ॥ ૧૬ ॥

ગાથાર્થ—પ્રતિઉપ વિગે ૧૪ ગુણો, ક્ષમા વિગે ૧૦ 'પ્ર
ગ્નો ધર્મ', અને ૧૦ ગ્જારની ભાવના એ સુગ્મિહારાજના ૩૬
ગુણો ૭ે ૧૮

(પદ્મજા) । નો પ્રયોગ ૮ ગ એ પ્રથમરાની નખવાની ગતિને મમન છે ત્રીજો
પાંચમાં વામા આવ તો ન ત્રીજો ઉચિત નથી મેં અતિ સામાયિકવિધિ
પૂર્ણ ૩? અથવા મપૂર્ણ ૩? પ્રથમ પો વિધિ પૂર્ણ ૩, એમ નો પ્રેવામાં
આવ તો મુદ્ધરિન રિયેલરી સામાયિક-મહિસાનુ સામાયિક પાંડ મેસલો
સહિસાનુ એમલો પાંડ સત્તમય સહિસાનુ મત્તમય વર એ આદેશો નહિ કહેલ
તેવાથી સ્પષ્ટ રીતે (તે વિધિ) કનિષ્ઠ કહેવાય અન્યથા વિધિમાન શો
કદાચલ ૨ તો પછી કરેમિ મેંતે ઈત્યાદિ પાંડ આચાર્યમહારાજે શા માટે કહ્યો ?
એમ પણ નમારાથી કહી મમને નહિ કેમ તે પાંડ સર્વ સામાયિકના બેદને
દશાવધાના તાત્પર્ય છે એ એમ ન લેલ તો તેદલેજ સમાયિક સૂત્રનો પાંડ
માન્ય રાખવાનો (અનિષ્ટ) પ્રમય ઉપસ્થિત થાય છે આ હેતુથીજ અહિ
જાણ હત્યા પાંડ અનિષ્ટ કયો નથી શ્રીમદ્ અભયદેવમુનિના શિષ્ય
શ્રીમાન પરમાન સ્તુતિએ પણ પોતે કરેલી સામાયિકીમા સામાયિક ઉ
અર્થાં પદના ઈરિયાવહિયા પદિકકમવાનુ પ્રતિપાદન પ્રેર છે ત્હેમજ
બંનેએ (ખગતર અને તપાગ) સ્વી રેલ ત્રીમ્ વાદિ-રતાવશાતિમુરિ
જીએ પણ શ્રીતત્તરાધ્યયન મનની બહુતિમા તેવી રીતેજ પ્રતિપા ન કર્યું
૮ તે બંનેના પાંડ નાને પ્રમાણ ૭ે — જોયે સામાયિક (નત) અગીકાર
કયુ ૧૫ તેને બને નખ્યાએ સામાયિક અદબુ વરુ તો વિધિ આ પ્રમાણે
છે પોમદશાનામા સાધુમમીરે અથવા ગુના એક ભાગમા ઈરિયાવહિયા
પદિકમી લક્ષ્મણ પુત્ર મુદ્ધરિ પદિની પદને ખમામનશે સામાયિક
સમાનુ ? બીજો ખમામમણુ સામાયિક ૧૮? એ પ્રમાણે કહી અર્થો નન્યો છતો
નમસ્તગપર્વક વજેમિ મેંતે સામાયિક ઈત્યાદિ પા બેલી 'અનાવો એ પ્રથમ
પાંડ છે

‘સામાયિક-શ્રીમરનાગ તે (સામાયિક) નાગ્યનારની સ્તુતિ કયવી જોઈ
એ” એ તત્તગખ્યનના રક્ષમા અધ્યયનની રૂતિમા રહેનો બીજો પાંડ ૭ે

બીજા પદ (અપૂર્ણ વિધિ) મા તો ચર્ચાજ તજવી (ન કરવી) કારણ કે
સામાયિકી વિધિજ અતિ પ્રતિપાદન કરી નથી એથી અનુષ્ટુપદ્ય હોવાથી
ઈરિયાવહિયા પદેના પદિકમમા એમ સ્વીકારવુ ઉચિત છે

અર્થ—સૂરિના આ ૩૬ ગુણો છે તે આવી રીતે—પ્રતિરૂપ વિગેરે ૧૪ ગુણો (આકૃત હોવાથી મૂળમાં એવચન મૂક્યું છે) તેમાં—

“ પઢિરૂપો તેયમ્ની, જુગપ્પહાણાગમો મહુરવકો ।
 મેમોરો ધોમતો ડયપસપરો ॥ આયરિઓ ॥ ૧ ॥
 અપ્પરિસાચો મોમો, મગહમીલો અધિગ્ગહમર્ક ય ।
 અધિકત્થણો અચ્ચલો, પમતદિયઓ ગુરુ હોઈ ॥ ૨ ॥ ”

“ પ્રતિરૂપ ૧, તેજસ્વી ૨, જુગપ્રધાનાગમ ૩ મધુરવાક્ય ૪, ગભીર ૫, પીમાન્ ૬, ઉપદેશતત્પર ૭ અપરિશ્રાવી ૮, સૌમ્ય ૯, નચ્છરીલ ૧૦, અભિગ્રહમતિ ૧૧, અનિકત્થન ૧૨, અચપલ ૧૩ પ્રશાન્તહૃદય ૧૪ એ ૧૪ ગુણુકળ શરૂ તે આચાર્ય કહેવાય છે

વિવેચન—વિશેષ પ્રકારની અવયવોની રચનાવડે જેનું રૂપ—
 યાગીરની આકૃતિ સુદૃઢ—શુભોગ્ય હોય તે પ્રતિરૂપ (આ વિશેષણવડે શરીર મ પત્તિ કહી) અથવા પ્રધાનગુણ સહિત હોવાથી, તીર્થ—
 ૮૦ વિગેરે તરફની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી તીર્થરાદિના પ્રતિગિં બરૂપ જેનો આકાર હોય તે પ્રતિરૂપ ૧, તેજસ્વી=તેજ વાળા દેહીપ્યમાન ૨, વર્તમાનકાળમાં બીજા જનોની અપેક્ષાએ બહુ હોવાથી જેનું કૃતજ્ઞાન ઉત્કૃષ્ટ હોય તે જુગપ્રધાનાગમ ૩, મધુરવાક્ય=પ્રિય હિતકર વચન બોલનાર ૪, ગભીર=તુચ્છ ન હોય તે, બીજાઓની જેના હૃદયની શુદ્ધ બીનાઓ લઈ ન ચકાય તેવા ૫, ધૃતિમાન=જેના ચિત્તમાં ટપ ન હોય તે ધીંગ્નવાળા ૬, મદ્દ મનોવડે માર્ગમાં પ્રવર્તાવનાર તે ઉપદેશતત્પર ૭, છિદ્ર વિનાના શિલાના પાત્રની જેમ બીજાએ કહેલ નિજગુણરૂપી પાણીને ન ઝરે તેવા તે અપરિશ્રાવી ૮, પોતાની આકૃતિવડેજ આદર્યા ઉપજાવનાર તે સૌમ્ય ૯, તે તે પ્રકારના ગુણો વિચારી શિષ્ય, વસ્ત્ર, પાત્ર વિગેરેને ગ્રહણ કરવામાં તત્પર, કાણુકે તેવા પ્રકારનો ગુણ ગણની વૃદ્ધિ કરવામાં હેતુબૂત છે તેવા ગુણવાળા એટલે સ ગ્રહશીલ ૧૦, દ્રવ્યાદિમાં વિવિધ પ્રકારના નિયમો તે અભિગ્રહ, તેવા અભિગ્રહ પોતે ગ્રહણ કરવામાં અને અન્યને ગ્રહણ કરાવવામાં જેની મતિ હોય તે અભિગ્રહમતિક ૧૧, અધિકત્થન=ગહુ ન બોલનાર અથવા

પોતાની પ્રશ્ન મા ન કરનાર ૧૨, અથપલ=સ્થિર અલાવવાળો ૧૩, પ્રશ્નપ્રદ્ય=જેનું ચિત્ત ક્રોધાદિના સ્પર્શને ન પામતું હોય તે ૧૪ એવા પ્રકારના ગુણોવડે શ્રેષ્ઠ ગુણ તે આચાર્ય કહેવાય છે તથા ક્ષમા વિગેરે ૧૦ પ્રકારનો ધર્મ—

“અતી ય મદ્વજ્જય, મુત્તી તવ-મંજમે ય મોઘચ્ચે ।

મય મોય આર્કિચણ ચ વંર્મ ચ મરુધમ્મો ॥ ૧ ॥”

ક્ષાન્તિ ૧, માર્દવ ૨, આર્જવ ૩, મુદ્ધિ ૪, તપ ૫, સ યમ ૬, સત્ય ૭, શૌચ ૮, આકિચન્ય ૯, પ્રક્ષયર્થ ૧૦ એ દસ પ્રકારનો યતિધર્મ જાણવો મમર્થ અથવા અમમર્થ સ બંધી સહન કરવાનો પરિણામ, અર્થાત્ મર્વયા ક્રોધનો ત્યાગ તે ક્ષમા ૧, નિરહ કાગી કો મૂઠ, તેનો ભાવ અથવા કર્મ તે માર્દવ અર્થાત્ નમ્રતા, નિર સિમાનવૃત્તિ ૨, જેનું મન, વચન અને કાયાનું કર્મ વફ ન હોય તે સ્થુ=સગળ તેનો ભાવ અથવા કર્મ સરળપણ તે, આર્જવ=મન, વચન, કાયાની વિક્રિયાનો ત્યાગ અર્થાત્ માયારહિતપણ ૩, બાહ્ય અને આંતર વસ્તુઓની તૃપ્તિનો છેદ અર્થાત્ લોભનો ત્યાગ તે મુદ્ધિ ૪, રસ વિગેરે ધાતુઓ અથવા કર્મ જેનાવડે તપે તે અનશન વિગેરે બાર પ્રકારનું તપ ૫, આશ્રવથી વિરતિ કરવી તે સ યમ ૬, મૃષાવાદથી વિરામ પામવો તે સત્ય ૭, સ યમમાં નિશ્ચિત્યારતા તે શૌચ ૮, દ્રવ્યનો અભાવ, ઉપલક્ષણથી શરીર અને ધર્મના ઉપકરણો વિગેરેમાં પણ મમતાનો અભાવ તે આ કિચન્ય ૯, પ્રક્ષયર્થની ૯ શુભિ સહિત પ્રક્ષયર્થ પાળવું તે પ્રક્ષ ૧૦ આ દસ પ્રકારનો યતિધર્મ છે, બીજી રીતે તેમાં લાઘવ=દ્રવ્યથી ઓછી ઉપધિ રાખવી અને ભાવથી ગૌરવનો ત્યાગ કરવો તે ત્યાગ=સર્વ મજો ત્યજવા તે અથવા સ યમિઓને વશાદિ આપવા તે બાકી ઉપર પ્રમાણે કહેવામાં આવે છે

તથા બાર ભાવના—“૧ અનિત્યભાવના, ૨ અશરણુભાવના, ૩ સ સારભાવના, ૪ એકત્વભાવના, ૫ અન્યત્વભાવના, ૬ અશુ ચિત્તભાવના, ૭ આસવભાવના, ૮ સ વરભાવના, ૯ નિર્જરાભાવના, ૧૦ લોકસ્વભાવભાવના, ૧૧ ગોધિદુર્લભભાવના, ૧૨ ધર્મ

કથનાર અહીં છે એ ઉપર્યુક્ત બારે ભાવના પ્રતિદિવસ ભાવવી જોઈએ તે ભાવનાઓનું કોઈક સ્વરૂપ અમે નિરૂપણ કરીએ છીએ.

તેમા સસારમા સર્વ પદાર્થોની અનિત્યતા વિચારવી તે અનિત્યભાવના ૧ પ્રાણિયોને મરણ વિગેરે ભયવાળા આ સસારમા કોઈપણ શરણ નથી એમ ચિંતવવું તે અશરણભાવના ૨, જીવોને ચોરાશી લાખ યોનિમા પરિભ્રમણ કરવું પડે છે એમ વિચારવું તે સમારભાવના ૩, એકલોજ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, એકલોજ ક્રમેને એકઠા કરે છે, એકલોજ તે ક્રમેને ભોગવે છે ઇત્યાદિ વિચારવું તે એકત્વભાવના ૪, દેહથી જીવ જુદો થયે છતે પુત્ર, સ્ત્રી, ધન વિગેરે પદાર્થોથી અત્યંત ભેદ થાય છે આ ઝારણથી વાસ્તવિક રીતે લોકમા કોઈનો પણ સંબંધ નથી, ઇત્યાદિ ચિંતવવું તે અન્યત્વભાવના ૫, સાત ધાતુમય દેહના નવ દ્વારો નિરંતર સંન્યા કરે છે, મલ, મૂત્ર, શ્લેષ્મ વિગેરે બીબત્સ વસ્તુઓ સહ ચાગિ હોય છે આથી દેહનું શુચિત્વ ક્યાવી હોય ? ઇત્યાદિ વિચારવું તે અશૌચભાવના ૬, મસારમા રહેલ સમસ્ત જીવોને મિથ્યાત્વ, કપાય, અવિરતિ, પ્રમાદ, આર્તક્રાંત, રૌદ્રક્રાંત વિગેરે હેતુઓને નિરંતર કર્મો બધાય છે ઇત્યાદિ ચિંતવવું તે આક્ષવ ભાવના ૭, મિથ્યાત્વ વિગેરે કર્મબંધના હેતુઓને મવગના સમ્યક્ત્વ વિગેરે ઉપાયોને વિચારવા તે સવરભાવના ૮, નિર્જગ એ પ્રકારની છે ૧ અકામા, ૨ અકામા તેમા સકામા નિર્જરા સાધુઓને અને અકામા નિર્જરા અજ્ઞાની જીવોને હોય છે બાર પ્રકારના તપવડે જે કર્મો ક્ષય કરવામા આવે તે સજામનિર્જરા અને તિર્થંચ વિગેરે જીવોને તરથ, ભૂખ, છેદ, ભાર ઉપાડવો વિગેરે અનિચ્છાએ કષ્ટ મહન કરવામા જે કર્મો ક્ષય થાય તે અકામ નિર્જગ જાણવી એવા પ્રકારની નિર્જરાભાવના ૯, કેડ ઉપર હાથ સ્થાપી પગ તિગ્ધા પહોળા કરી ગ્રહો પુરૂષ જેવા આઝરવાળા ધર્માસ્તિકાય વિગેરે છ દ્રવ્યોથી બનેલ ચાદ રાજલોકનું ચિંતવવું તે લોકસ્વભાવ ભાવના ૧૦, અનંતા ઝાળે મનુષ્યપણું વિગેરે સામગ્રી મળવા છતાં પણ પ્રાગે બોધિણી જીવોને ફર્લ છે ઇત્યાદિ

વિચારવું તે બોધિદુર્વલભાવના ૧૧, હવે ધર્મના કથન કરનારા અહીંનું છે એ બાબતી ભાવના —

“દેવળગાનના પ્રકાશવટે લોકલોકેનું અવલોકન કરનારા અહિં તોજ યથાર્થ ધર્મનું કથન કરવામા અતિ કુશળ છે, પણ શીજી નથી નિશ્ચયે વીતગગ પગભાતમાજ મર્વત પરોપકાર કરવામા ઉદ્યમવત થઈ કથાય પણ અસત્ય ન બોલે તેથી તેમનો પ્રકરેલો ધર્મ સત્ય છે જિનેશ્વરજીએ દ્વાન્તિ (ક્ષમા) વિગેરે ૬૪ પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે, જે ધર્મને વિધિ પૂર્વક કરતો જ તું મ સાગરપ સમુદ્રમા ડબતો નથી, પૂર્વાપરમા વિરોધવાળા, હિંસા વિગેરે કળાવનારા, વિચિત્ર પ્રકારના વચ્ચનો પોતા ઠી ઈશ્વરજીએ પ્રબંધ કરનાર મિથ્યા મત સ્થાપકોએ પ્રફુલ્લ નદગતિના વિરોધિ સઘળા ધર્મો સારી રીતે કહેવાયલા છે એમ ઠમ કહેવાય? અને જે તેઓના નિદ્રાત (મત) મા કવચિત્ કથા, સત્ય વિગેરેની પુષ્ટિ જોવામા આવે છે, તે માત્ર વચન રૂપજ છે, કિંતુ વાસ્તવિક નથી એમ વિદ્વાન પુરૂષો બાળી શકે છે, જે અનર્ગલ મહત્તી ઉન્નત યજ્ઞેલ હાથીઓની શ્રેષ્ઠ મહિત નામ્રાન્ય મળે છે, જે સમન્ત જનોને પ્રમોદ ઉત્પન્ન કરનાર વલય મેળવાય છે, જે પૂર્ણચંદ્ર સમાન બાહુજાતો ગુણનો નમૂદ્ર પ્રાપ્ત થાય છે, અને જે પરમ સૌભાગ્ય પ્રગટે છે તે સમન્ન ધર્મની લીલા છે જે ઠહોલોની શ્રેષ્ઠિયા આકુળ મમુદ્ર પૃથ્વીને જલમય નથી જનાવતો, જે મેઘ જલની ભગ્નૂર વૃષ્ટિથી સકળ પૃથ્વીને આનંદિત કરે છે, જે જગત્મા નધળા અધકારનો નાશ કરવા સૂર્ય, ચંદ્ર ઉદય થામે છે, તે અમસ્ત અવસ્થ ધર્મનું જ માહાત્મ્ય છે આ લોક અને પરલોકમા હિતસમૂહને ઉત્પન્ન કરનાર, બધું રહિતનો બધું, મિત્ર રહિતનો મિત્ર, રોગની પીડાથી પીડિતોને આપધરૂપ, નિર્ધનતાથી પીડિત મનવાળાઓને ધનરૂપ, અનાથોનો નાથ, ગુણહિત જનોને ગુણનો જાળનો એક ધર્મજ જયવત વર્તે છે, અરિહત પરમાત્માએ કહેલો આ ધર્મજ તત્ય છે એમ વિચારી બુદ્ધિશાળી પુરૂષે સર્વ પ્રકારની વિભૂતિ કરનાર ધર્મમા અત્યંત દૃઢ રહેવું જોઈએ જે સર્વ પ્રાણી આ ભાવનાઓમાથી નિર્મલ એક ભાવનાને પણ નિષ્પત્ત ભાવે, તો તે પણ પ્રાણિયોને દુષ્ટ આપનાર સમસ્ત

પાપોનો નાશ કરે છે તો પત્રી ચમન્ત જન મિદ્ધાતને બાણના જે સનુધ્ય આદ્યપૂર્વક બાંધે ભાવનાઓ ભાને તે અનુપમ અતુલ મુખને પામે તેમા શુ આશ્ચર્ય? અર્થાત્ તેમા આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી," ૧૮

મુનિ મહાનન્યો નમ્સુર્ણી નાધુઓવી પરિવર્ચાજ શોભે છે, એથી નાધુઓના ગુણને કહેના પૂર્વક નાધુઓનું વધપણ કહે છે —

છવ્વય-છત્તાયરચત્તા, પચ્ચિદિય લોહનિગ્ગહો સંતી ।
 માવવિસુદ્ધી પટિલેહણાકરણે વિસુદ્ધી ય ॥ ૨૦ ॥
 સજમજોણ જુત્તય, અકુસલમણ-વચણ-કાય-સરોહો ।
 મીયાડપીડસહણ મરણ ઉપસગ્ગયદણ ચ ॥ ૨૧ ॥
 સત્તાવીસગુણહિ, દાદિહિ જો તિમ્મસિમ્મો સાદ્ ।
 સો પણમિજ્જહ મત્તિન્નરેણ દિયદણ મે જીન? ॥ ૨૨ ॥

ગાથાર્થ—૭ મત અનં ૭ઠાયની ન્દા, પાચ ઇદ્રિયોન વગ નાખની, લોહનો નિગ્રહ કરના, દામા અત ક્ષણની વિગુદ્ધિ, પટિલેહણ નિગેરે કરનામા વિશુદ્ધિ નાખવી (૨૦) સયમના યોગમા યુક્ત થવું, અકુસળ મન, વચન અને કાયાનો શોધ કરવો, શીત વિગેરે પીડા સહન કરવી, મરણાતિઠ ઉપમર્ગને સહન કરવા (૨૧) એ મત્યાવીજ ગુણોવડે જે માધુ વિભૂષિત હોય તેને હે છવ્વ! ભક્તિથી ભરપૂર હૃદયવડે પ્રણામ કરવો જોઈએ ૨૦

વ્યાખ્યાર્થ—પૂર્વોક્ત મત્યાવીજ ગુણોવડે જે મુનિ અલકૃત હોય તેવા સાધુને આદ્યની અધિકતા પૂર્વક અત કરણથી (મનવડે) હે આ મન! નમસ્કાર કરવો જોઈએ ‘ગુણવાન્ પાત્રને ભાવની પ્રધાનતાએ કરેલો નમસ્કાર ગુણને માટે થાય છે’ એમ સૂચવ્યું હવે માધુના ગુણોને ગણતા હતા કહે છે ‘છવ્વય’ ઇત્યાદિ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વિગેરે લક્ષણવાળા શત્રિભોજન વિગ્મણ પર્યંત ૭ મત (પ્રાકૃત હોવાથી વિભક્તિને લોભ થશે)

પૃથિવી વિગેરે છદ્મની સારીરીતે રક્ષા કરવી, યોત્ર (કર્ણ) વિગેરે પાચે ઇદ્રિયોનો નિગ્રહ (ઇષ્ટ, અનિષ્ટ શબ્દાદિમા રાગ, દેવ ન કરવે,) લોભનો નિગ્રહ વિરાગિપણુ, ક્રમા-ક્રોધનો નાશ, અત કરણની શુદ્ધિ પડિલેહણુ વિગેરે પ્રવૃત્તિમા વિશુદ્ધિ, (શાસ્ત્રોક્ત પડિલેહણાદિ ક્રિયા સારીરીતે ઉપયોગ ગમી કરે,) સધમયો ગમા આત્માન જોડવો, અકુશળ મન, વચન, ડાયાનો નિરોધ (અટકાવવુ) કુશળ મન, વચન, ડાયાને ન અટકાવવા, શીત વિગેરે પીડાઓ સહન કરવી, કટ્યાણમિત્રની શુદ્ધિપૂર્વક મરણાંતિક ઉપ મર્ગને સહન કરવા એ સાધુ અનગારના શુભો છે ૨૦, ૨૧, ૨૨

અનગારના શુભો કહ્યા, હવે આવડોના શુભો ત્રણ ગાથાવડે કહે છે —

ધમ્મરચણસ્મ જુગ્ગો, અંકુરુદ્ધો રૂંચવ પેગહસોમો ।

લોગેપિઓ અફરો, મીર્લ અસંદો સુદવિસણો ॥ ૨૩ ॥

લજાલેઓ દયાલૂ, મર્મરેલો સોમદિદિ ગુણરાંભી ।

સકદ સુપરેંજુતો, સુદીહદસી નિસેંસન્ન ॥ ૨૪ ॥

બુદ્ધાણુગો નિર્ણીઓ, કપરેંણુઓ પેરેહિયત્યકારી ય ।

તહ ચેવ લદ્દેલકણો, હગવીસ ગુણોદિ સપ્પો ॥ ૨૫ ॥

ગાથાર્થ—અહુદ ૧, રૂપવાન ૨, પ્રવૃત્તિભોમ ૩, લોકપ્રિય ૪, અકુ ૫, પાપભીટ ૬, અશક ૭, સુદાક્ષિણ ૮, લક્ષ્મણ ૯, દયાળુ ૧૦, મધ્યસ્થ-સૌમ્યદષ્ટિ ૧૧, શુભરાગી ૧૨, સત્કથારાગી ૧૩, સુપદ્મયુક્ત ૧૪, સુદીર્ઘદર્શી ૧૫, વિશેષજ્ઞ ૧૬, વૃદ્ધાનુગ ૧૭, વિનીત ૧૮, કૃતજ્ઞ ૧૯, પરહિતકારક ૨૦, ધર્મરૂપ લક્ષ્યને મેળવ નાર ૨૧ એ ૨૧ શુભોવડે યુક્ત મનુષ્ય ધર્મ રત્નને યોગ્ય બાણવો ૨૩, ૨૪, ૨૫

વ્યાખ્યાર્થ—આ ૨૧ શુભોવડે યુક્ત મનુષ્ય ધર્મોમા રત્ન નમાન શ્રી જિનેશ્વર પ્રત્યેક દેશવિન્તિ-ધર્મ-રત્નને મેળવવા યોગ્ય છે શુભ અને શુભિનો કથચિદ્ અલેદ મનાતો હોવાથી શુભિનુ પ્રતિપાદન કરવા પૂર્વક તે શુભોનેજ જોડે છે પ્રથમ અશુદ્ધ-તુરુ

મતિથી રહિત ૧, રૂપવાન-પ્રથમનીય રૂપશાલિ અર્થાત્ ૨૫૫૫
 એ દ્વિય ૨, પ્રવૃત્તિસોમ-સ્વભાવથી પાપકર્મ ન કરનાર ૩, લોકપ્રિય
 -સદા સદાચરણ કરનાર ૪, અકૂ-મત્સર વિગેરેથી જેના પરિણામ
 દ્વિત ન હોય તે ૫, ભીરૂ-આલોક અને પરલોકના અપાય (કષ્ટ)
 થી ભીરૂ ૬, અલક-અન્યને નહિ ઠગનાર ૭, સુદાક્ષિણ્ય-પ્રાર્થનાને
 ભગ કરવામા ભીરૂ ૮, લજ્જાળુ-અકાર્યનો ત્યાગ કરનાર ૯, દયાળુ
 -પ્રાણીયો પ્રત્યે દયા કરનાર ૧૦, મધ્યમ ગગ-દ્રેવથી રહિત આ
 થીજ આ મોમદષ્ટિ-મત્ય ધર્મ વિચારડ હોવાથી દોષોનો દરથીજ
 ત્યાગ કરનાર ૧૧, ગુણરાગી-ગુણનો પક્ષ લેનાર ૧૨, મત્કથ-જેને
 ધર્મગથા પ્રિય હોય તે ૧૩, સુપક્ષયુક્ત-મુશીલ અને અનુકૂળ પરિ-
 વાર સહિત હોય તે ૧૪, સુદીર્ઘદર્શી-ધણી સારીરીતે વિચારેલા,
 પરિણામે સુ દર એવા કાર્યને કરનાર ૧૫, વિશેષજ્ઞ-પક્ષપાત રાખ્યા
 વિના ગુણ દોષની વિશેષતાને જાણનાર ૧૬, વૃદ્ધાનુગ-ઠરેલ-
 પરિપક્વ બુદ્ધિવાળા પુરૂષને સેવનાર ૧૭, વિનીત-ગુણોવડે કરી
 વડીલ જનોનું ગૌરવ કરનાર ૧૮, કૃતજ્ઞ-પરના પોતાની તરફ
 થયેલ ઉપકારને ન ભૂલનાર ૧૯, પરહિતાર્થજાગી-નિઃપૃહ થઈ
 ખીજ તરફથી જાહેલો અથવા આવા રાખ્યા વિના પરોપકાર કર
 નાર (સુદાક્ષિણ્ય પ્રાર્થના કરાયો છતોજ પરોપકાર કરે છે, આ તો
 સ્વયમેવ અન્યનું હિત કરવામા આનદી હોય છે તેથી એ જાને
 ગુણનો લેલ છે) ૨૦, તેમજ લબ્ધલક્ષ્ય-જેણે ધર્માનુષ્ઠાનના વ્યવ-
 હારરૂપ લક્ષ્યને મેળવ્યું હોય તેવો, અર્થાત્ જેને સહેલાઈથી શિક્ષા
 આપી શકાય તે ૨૧ એ ૨૧ ગુણોથી યુક્ત મનુષ્ય ધર્મગત્નને
 યોગ્ય છે ત્યાં '૨૧ ગુણો જેને હોય તે શ્રાવક ઢહેવાય છે' એવો
 અર્થ જાણવો ૨૩, ૨૪, ૨૫

માધુઓએ અને શ્રાવકોએ પરમ સ વેગ ઉત્પન્ન કરનાર શ્રી
 નિનેશ્વરનો આગમ માલજવો ટોઈએ એથી તેનું મહાત્મ્ય પ્રકટ
 કરતા હો છે —

કત્ય અમ્હારિસા પાણી, દૂસમાદોસદસિયા ।

દા ! અણાદા કહ હુતા, ન હુંતો જડ્યાગમો ? ॥ ૨૬ ॥

ગાથાર્થ—જો જિનેશ્વર પ્રભુનો આગમ ન હોત તો હા !
અમ્હારા જેવા દુષ્પ્રમજાગના દોષથી દૂષિત અનાથ પ્રાણિયોનું શું
થાત ? તે કહી શકતું નથી ૨૬

વ્યાખ્યાર્થ—અમારા જેવા પાપની બહુલતાવાળા પ્રાણિયો
જ્યા ? કેવા પ્રજારના ? ૨૭ હબ્બર વર્ષના પ્રમાણવાળા પાપમા
આગના પ્રભાવથી મધમા ગભ બાયો ઈમ પામે છે “ આયુષ્ય ૧,
૬ ન ૨, ૨૨૨૨, ૧૧૧૧, ૧૧૧૧ ૫ જો પાપને માનના
તેનાવા પાપમાન જેના ૧ ૧

અહિ દુષ્પ્રમયુષ્મ નામના નાશા આરામા દેવના થયે
લાજ ભ ય પ્રાણિયો નાશાત્ જિનેશ્વર પ્રભુના મુખડી ન દ્રવી
ન-જેલ બહોળા વચનડી મમૂતનું પાન કરનાન હોય છે હા !
જો સૂચને છે તે અનિદ્રિત પ્રભુનો સિદ્ધાત ન હોત તો અમાન
જેવા આમિનિદ્રિત મેવકોનું શું થાત ? અર્થાત્ આ વલિકાલમા
જિનેશ્વરપ્રભુનો આગમજ આધાર છે ૨૮

હવે આગમની પ્રધાનતા પ્રકટ કરતા કહે છે

આગમ આયરતેણ, અચળો હિયકસિણા ।

તિત્થનાહો ગુરુ ધમ્મો, સવે તે વહ્મન્નિયા ॥ ૨૭ ॥

ગાથાર્થ—પોતાનું હિત ઇચ્છનાર, આગમ પ્રમાણે આશ
ગણ કરનાર મનુષ્યે તીર્થ કર, ગુરુ અને ધર્મ એ મર્વનું બહુમાન
કર્યું એમ કહી શકાય ૨૭

વ્યાખ્યાર્થ—પોતાનું હિત ઇચ્છનાર, અનિદ્રિત પ્રભુએ
ગ્નેલ નિદ્રાતમા કહેલ આચાર । સ્વીકારનાર મનુષ્ય અનિદ્રિત
(દેવ), ધર્માચાર્ય અને ધર્મ એ મર્વનું ગૌરવ કર છે કહેવાનો
માગ્ય એ છે કે-જે આત્મહિતનિષિ પુરુષે શ્રીમદ્ધાતનું બહુમાન
કર્યું અર્થાત્ તે નિદ્રાતમા કહેલ મધ્ય મગીકર કર્યું, નહિ કે
આલિ નિગે નિદ્રાતમા જેમ નિદ્રાતમા એક અગને પાત અથ
માણિ કર્યો દોષ, તેને અનિદ્રિત, ગુરુ અને ધર્મને બહુ માન્ય
કરતા છે જે આગમના ગૌરવો ગાત । સીનને ગૌરવ

રત્ન સ્થિત શુભ નિહ્વણી પત્રિમા ગણાય છે ઠારણ કે ગાસના આવે પાઠ છે —

“ સૂત્રમા હોલ વચનમાથી એ પદ તર્ક પણ અગ્નિ ધરાવનાર મિથ્યાદષ્ટિ બાણવો ” ૨૭

આગમ શ્રી સ ધને વિષે પ્રતિષ્ઠા પામે છે, કેવા પ્રકારનો મ ધ ન હોવાય એ કહે છે—

મુળગીલાઓ સન્નિદ્ધારિણો ગેરિણો સિવપદસ્મ ।

આનામદ્વારો નજ્જનાઓ મા મળત સઘુત્તિ ॥૨૮॥

ગાથાર્થ—મુળગીલીઆ સ્વછ દયાગિ, મોક્ષમાર્ગના પેરી, પન્માત્માની આજ્ઞાથી બ્રહ્મ જાણેલા એવા પણ જનોને પણ ‘મ ધ’ જોમ ન હોય’ ૨૮

વ્યાખ્યાર્થ—આવા પણ લોકોને પણ સ ધ જોમ ન હોય કેને ? એ કહે છે, ગાતાલ પદ તથા સ્વેચ્છાએ આલનાર શુદ્ધી આજ્ઞાએ ન પ્રવર્તનાર તેવાને, મોક્ષમાર્ગના ટેવિઓને, શા માટે એ પ્રમાણે ? એ કહે છે—ભગવતના આદેશથી ચ્યુત થયેલા હોવાથી તેવાઓને સર્વ અનુષ્ઠાન વિગેરે આજ્ઞાપૂર્વક ઠરાય તોજ મદ્ધ છે અને આજ્ઞાહિત તો નિષ્કળા મમજલુ જેમ હલુ છે કે—“ આરાધેલી આના મોક્ષ આપના થાય છે અને વિગધેલી આના મ સાગ આપના થાય છે ” ૨૮

આનાથી બ્રહ્મ બહોળા લોકો પણ ‘મ વ’ કહી ગઠાય નહિ, પરંતુ આના ધારણ કરનાર અદ્ધ પચકિતને પણ મ ધ કહી ગઠાય છે એ જ દર્શાવે છે—

एगो माहृ ण्मा य साहृणो सावधो य सद्गो य

आणानुत्तो सधो, मेसो पुण अट्टिमघाओ ॥ २९ ॥

ગાથાર્થ—એક માધુ, એ માધી, એક આવધ અને એક આપિત નિનેશગની આના પાલનાર એ મ ધ છે, પરંતુ બાકીના (નિનેશગની આજ્ઞા ૧ માનનાર) તો અગ્નિનો સમૂહ હોઈ શકાય એ સ વ ન કહેવાય ૨૯

વ્યાખ્યાયાર્થ—એક માધુ મુનિ, એક માધ્વી, એક શાવક અને એક શ્રાવિકા એ ચારવટે મળેલા આજ્ઞાપ્રધાન મઘ ડે અને બીજો જિનેશ્વરની આજ્ઞાથી રહિત ગણાજો નાધુ વિગેરે લોક સમુદાય પણ હાડતો સમૂહ કહેવાય અર્થાત્ તેની માફક અસાર છે ડેટ લાકે તો ‘ બાકીનો આનાબાહ્ય સઘાત-જશ્યો છે પણ મઘ નથી ’ એવી વ્યાખ્યા કરે છે, પરંતુ મઘપદ્ધત બૃહદ્વૃત્તિમા વૃત્તિકારે પૂર્વ પાઠના અર્થનુજ મમર્થન કરેલ હોવાથી તે પાઠાંતર ઉપેક્ષણીય છે ૨૯

પુન મઘનુ -વરૂપજ કહે છે—

નિમ્મલનાણપહાણો, દસણજુતો ચરિત્તગુણવત્તો ।

તિત્થયરાણાજુતો, વુચ્છદ્દ દ્યારિસો સયો ॥ ૩૦ ॥

ગાથાર્થ—નિર્મળ જ્ઞાનવટે પ્રધાન-મુખ્ય, મમ્યકત્વ મહિત, ચારિત્ર ગુણ મુક્ત, તીર્થ કરની આજ્ઞા માનનાર આવા પ્રજારનો મઘ કહેવાય છે ૩૦

વ્યાખ્યાયાર્થ—આવા પ્રજારનો મઘ કહેવાય છે કેવા પ્રજારનો ? ઉત્તરવલ જ્ઞાનવટે મુખ્ય સઘણ અનુધાન જ્ઞાનપૂર્વક કળાય તોજ મફળ થાય છે જેમ કહ્યું છે કે—

“ પદમ તાણ તઓ દયા, ણવ ચિદ્દર મઘ્યસજ્જપ ।

અજ્ઞાણી વિં વાહી ?, વિં વા નાહી ડેય-પાઘય ? ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ પ્રથમ જ્ઞાન, કે જેથી જીવનુ સ્વરૂપ, તેને રક્ષણ કરવાના ઉપાય વિગેરે બાબી ગદાય તેવા પ્રજારના જ્ઞાન પછી દયા-સયમ તે એકાંતે સર્વથા ઉપાદેય હોવાથી ભાવપૂર્વક કરી શકાય છે આવી રીતે જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયા સ્વીકારનાર સર્વ પ્રવ્ર જ્ઞાધારી સયમી હોય છે જે અજ્ઞાની-માધ્ય, તેના ઉપાયો, તેનું ક્ષત્ર વિગેરે મળધિ જ્ઞાનથી રહિત, તે શુ કશું ? સર્વત્ર અધ જુગ્ય હોવાથી તેની પ્રવૃત્તિ નિપ્રયોજનહ અથવા પ્રવૃત્તિ કરતો તે મુદર હિત અથવા પાપને મમયોચિત શુ બાણ્યે ? અર્થાત્ સમ્ય જ્ઞાન નહિ હોવાથી સમસ્ત કારણનો અભાવ હોવાથી તેનું કરવું

લાવથી (સત્ય ગીતે) નહિ ડગવા ઘરોળા છે જેમ આગ લાગવાના મમયે અધતુ પલાયન અથવા ઘુણાશન ન્યાયવતુ નિરર્થક પ્રવૃત્તિ થાય છે ”

વળી કેવા પ્રકારના ? મમ્યકલ્પયુક્ત જ્ઞાન, દર્શનના એક સ્વામિત્વ ન્યૂનવાને તન્તજ ‘ દર્શનયુક્ત ’ વિશેષણ મૂકેલ છે જેમ કહ્યું છે—“ જ્યા જ્ઞાન ત્યા નિશ્ચયે દર્શન અને જ્યા દર્શન ત્યા નિશ્ચયે જ્ઞાન હોય છે ” તથા સચમશુણ્યયુક્ત, જ્ઞાન, દર્શન બંનેથી સહિત હોવા છતાં પણ જો ચરિત્રવડે પવિત્ર ન હોય તો મદગતિ ની પ્રાપ્તિ ન થઈ શકે જેને માટે કહ્યું છે કે—“ જહિમ ચ દનના ભાગને વહુન ડગના જધેડા કક્ષત ભાજનોજ ભાગી હોય છે, પરંતુ ચ દનનો ભાગી ચઈ શકતો નથી, એવી જીતે આગ્રિથી હીન જ્ઞાની પણ ખરેખર જ્ઞાનનોજ ભાગી થાય છે, ઠિતુ સ્વર્ગ તિનો ભાગી બની શકતો નથી ”

એ ત્રણે શુણ્યથી દેવીખ્યમાન હોવા છતાં પણ જો તીર્થડરની આજ્ઞાથી હિત હોય તો મધણ નિષ્કળ જાણવું આ હેતુથી કહે છે ‘ તીર્થકગજાયુત્ત ’ પરમાત્માના દુઃખાન મુજબ ડરનારૂપ તીર્થ ડગની આજ્ઞાવડે યુક્ત જેમ કહ્યું છે કે—

મમદપવિત્તી સઘ્યા, આણાગ્ગત્તિ મવફલા અથ ।

તિત્યયરુદ્ધેસેણ યિ, ન તત્તર્થો સા તદુદેસા ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ પોતાની મતિ પ્રમાણે કરેલી મર્વ પ્રવૃત્તિ આજ્ઞાબાહ્ય હોવાથી મસાન્રૂપ ડગને આપનારી જ થાય છે, તીર્થડરનો ઉદ્દેશ ડરીને ડગયેલી પણ તે પ્રવૃત્તિ વાન્તવિડ રીતે તીર્થડગના ઉદ્દેશ પ્રમાણે નથી ૧ ”

વમતિ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ આવા પ્રકારના દોષના ડરણરૂપ છે જેમકે—“ અહો ! ઘણા એકની વાત છે કે અનાની છવો વચ ત કતુના મમયમા ધર્મને જ્ઞાને પૂજ્ય દેવોના મનીરમા પીચગરી-ઓથી જળકીડાની લીલા, હીચકવુ, દહગમકીડા વિગેરે અત્યંત હાન્યજનક નસારના હેતુભૂત કર્તવ્યો ડગે છે ” તથા “ આ ચૈત્યમા આપના માળાપની પ્રતીતિથી અશવા અમુક ધનિકે આ

માસમા ચારાઓ ઠરી છે, તેની જ ગીતે તમારે પણ ડબ્બી જોઈએ, ઇત્યાદિ પ્રકારે આવા લોકો અનુચિત ધર્મ ગૃહસ્થો દ્વારા ગા માટે ઠગવે છે ? બ્રાહ્મ, પરબ, મૂર્ચ, ચક્ર, ગ્રહ, માહ મહિનો, સ ડાલિ વિગેરે, પાપના કારણભૂત, ઉચ્ચવલ્લભ્યુક્તિસમૂહથી રહિત, મિથ્યા ત્વિ લોકોના પર્વોને અજ્ઞાનો જ્ઞનો પોતાના વગમા ગા માટે ડરે અથવા ઠગવે છે ? "

આથી ડહેવાનો એજ સાજ ઠ ડ-ત્રણ શુભ (જ્ઞાન, દર્શન, આરિત) થી યુક્ત હોવા છતાં પણ જિનેશ્વરની આજ્ઞાએ પ્રવર્તી નાખે જ ' સ ધ ' કહેવો ઉચિત છે એથી વિપરીતને ' સ ધ ' ન કહી શકાય ડ

પર આના એ જ નડલ ધર્મકેષ ડ પટલાનુ બીજ છે, અમ વ્યતિરક દ્વારા દર્શાવતા ડ છે —

નહ તુસસહણ મયમહણાઈ મ્નાઈ સુન્નરમિ ।

નિહલાઈ તહા જાણસુ, આણારહિય અણુઢાણ ॥ ૩૧ ॥

ગાથાર્થ—કેદારને ખાડવા, અતક (મડકા) ન વિભૂષિત ડરવુ, ગૂંચ અરબ્યમા ડરવુ એ જેમ નિષ્કળ છે, તમ જ માનારહિત અનુષ્ઠાન પણ નિષ્કળ છે અમ જાણો ડ

વ્યાખ્યાર્થ—જેમ ધાન્યના ફેલતગને ખાડવાયામા નાખી સામેલાથી ફટવા-ખાડવા ફેલતરા મહિત ધાન્યને ખાડવુ તે વ્યા જખી છે પરંતુ આ તો ધાન્યરહિત ડેવળ ફેલતને ખાડવા એ જેવી ગીતે, અથવા જેમ મરણ પામેવ પ્રાણીના ચરીગને મોના, રૂપાના આભુષણોથી વિભૂષિત ડરવામા આન, તથા જેમ નિર્જન અડ વીમા ડખિત જનોનુ ડરવુ નજરુ થાય છે તેમજ પગમાત્માના આદેશથી નહિત જિનપૂજન, આવશ્યક ડરવા ઇત્યાદિ ધર્મકાય નિષ્કળ જાણવા જેમ કહ્યુ છે —

“ જિજાણાપ ધમ્મો, આણારહિયાણ પુઢ અહમ્મુ ત્તિ ।

इय मणिऊण य तत्त, जिजिआणाप पुण्ह धम्मं ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ જિનેશ્વરની આજ્ઞાએ કમય તે ધર્મ છે અને તેમની આજ્ઞાથી રહિત પ્રકટરીતે અધર્મ છે, એ પ્રમાણે તત્ત્વ જાણીને જિનેશ્વરની આજ્ઞાએ ધર્મ કરે ૧ ” વળી ઠહુ છે કે— સે કડો લયોથી (ઉપલક્ષણથી) અન ત જન્મથી ડરતા પ્રાણિ યોને સર્વજ પગ્માત્માની આજ્ઞાનો લ જ કરતા લય ઉપગે છે કારણકે લવલીક જીવો તો— જેમ પ્રમાદના દોષથી રાત્રની આજ્ઞાનું ઉલ્લેખન કરનારા મનુષ્યો બ ધ, વ ધ, રો ધ, દેદ, મગ્ણ પર્યંત સ કટ પામે છે તેમજ પ્રમાદના દોષવડે જિનેશ્વરપ્રભુની આજ્ઞાનું અતિક્રમણ કરનાર પ્રાણીઓ હજારો કરાટો મ કટોવાળા દુર્ગતિ માર્ગોને પ્રાપ્ત કરે છે છત્યાદિ જાણી આજ્ઞાલગથી ડરે છે પરંતુ લવાલિનદિ જીવોને તો જિનેશ્વરની આજ્ઞાનો લ જ કરવો તે કી ડાની જેવી કાંડાજ છે જોમ મહુ વિગેરેને ચએલ મુદ્ધિપ્રહારાદિ દુ ખર હોવા છતાં પણ કાંડાકપ થાય છે, મુકોમળ ગરીરવાળા પ્રાણિયોને તો તે પીડાકારક થાય છે એવી રીતે મ સારથી નહિ ડરનાગએને જિનેશ્વરની આજ્ઞાનો લ જ કીડામાત્ર છે અને તે બીજાઓને તો લયના ડરણકપ છે ૩૧

હવ તપ વિગેરે આજ્ઞાપૂર્વક કરવામા આવે તાજ ત પ્રમાણ ગણાય એ કહે છે—

આણાદ તમો આણાદ સજમો તહય દાણમાણાદ ।

આણારહિઓ ધમ્મો, પલાલપૂલ વ પહિહાદ ॥ ૩૨ ॥

ગાથાર્થ—આજ્ઞાવડજ તપ, આજ્ઞાવડજ મયમ તથા આજ્ઞાવડેજ દાન ગણનામા ગણાય છે અર્થાત્ મદજ થાય છે આજ્ઞા રહિત ધર્મ પરાણના પૂજાની માદક (નિષ્ફળ) માલૂમ પડે છે ૩૨

વ્યાખ્યાયર્થ—‘ સર્વ વાક્ય અવધાનજી મહિત કહેવાય છે ’ એ ન્યાયથી જિનેશ્વરની આજ્ઞાવડેજ કરાતા જેનાવડે ધાતુઓ અથવા અગુલ કર્મ તપાવાય તે તપ—અણસણ વિગેરે પ્રકારનો જેમ ઠહુ છે કે— ‘ મજ્જા, હાડકા, લોહી, માસ, ગમ, ચગ્ગી અને વીર્ય એ સાત ધાતુઓ અથવા અગુલ કર્મ આથી તપાવાય છે

એ હેતુથી તપ નામ નિઝકિત પ્રમાણે કટેલું કે ૧ " પ્રમાણ છે. તપના વિષયમાં જિનેશ્વરની આજ્ઞા આ પ્રમાણે છે

“ સો દુ તનો કાયવ્વો, જેણ મણો મગુલ ન ચિંતેદ્દ !

જેણ ન શ્દિયદાણી, જેણ ચ જોગા ન હાયતિ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—તેજ તપ કરવા જોઈએ કે જે તપથી મન અગુલ ન થિ તવે, જે તપવડે ધ્વિયોની હાનિ ન થાય અને જે તપવડે યોગો નાશ ન પામે ૧ " તેનું ક્ષણ આ પ્રમાણે છે —“ દેષદેવોને પણ અત્યંત દુર્લભ આમોચહિ, વિષોસહિ, શાંતિદ્રોત પ્રમુખ લગ્નિયો તપવડે થાય છે દેવદોષમાં અમનઓના હાથથી ચલાવાતા આમશેથી વીંજતો દેવેદ ને મુખોને લોગવે છે, તે આ તપ રૂપી વૃક્ષનું પુષ્પ છે સ્ફુરાયમાન નિર્મલ પ્રતાપવત ભરત વિગેરે ચક્રવર્તિઓ ને ભવતમેત્રને લોગવે છે, તે તપના પ્રભાવવડેજ કે આજ્ઞાથી રહિત તપ વધુ તપનીઓ કરેછે, પરંતુ તે મર્ષ નિષ્ક્રાંત સમજવું જેમ કહ્યું છે કે—“ તામલિ તાપસે સાઠ હજાર વરસ લગી એકવીશ વાર પાણીથી ધોએલ આહાનું પારણ કરતા તપ તપ્યો હતો, પરંતુ અજ્ઞાનતપ હોવાથી તે અત્યંત ક્ષણ આપનારજ થયો ” તથા આજ્ઞાવડેજ સ્વયમ—(અહિ ભારમાં અપ્રત્યય થયો છે) નવા કર્મરૂપી કથરાને માવતા ઐશ કંવામાં તત્પર આસવ દારથી વિરમવું તે, પા યો છતો પ્રમાણ છે તાપ ૧ વિગેરે હો કોની જેમ આજ્ઞાથી ગહિત જનોનો સ્વયમ પણ નિષ્ક્રાંત જાણવા તથા આજ્ઞાવડેજ સુપાત્રને વિષે ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલ નિર્દોષ વસ્ત્ર, પાત્ર વિગેરે વસ્તુઓ આપવી તે મોક્ષ આપનાર થાય છે દાનના અધિગારમાં જિનેશ્વરની આજ્ઞા આ પ્રમાણે છે —“ આ રાસા વિગેરેથી રહિત, શ્રદ્ધાવડે, સોમાચરૂપી ડચુકચુકા થઈને, ક્ષુદ્રા કર્મક્ષય માટેજ સુપાત્રોને દાન આપવું આરભથી નિવૃત્ત થએલા, પોતે આરભ ન કરનારા, બીજા પાસે ન કરાવનાર, ધર્મમાં મતિવાળા સુપાત્રોને ગૃહસ્થોએ, ધર્મ માટે દાન દેવું જોઈએ મોક્ષના કારણભૂત એવું દાન એ પ્રમાણે સૂત્રમાં વર્ણવેલ વિધિ પ્રમાણે આપવું જોઈએ, અનુકંપાદાન તો સર્વજ્ઞ આપવામાં જિનેશ્વરએ ઠાકળ પણ નિષેધ કર્યો નથી કટતાડને ચિત્ત (આપ ૧ ॥

ભાવના) હોય છે, બીજા કેટલાકને દ્રવ્ય હોય છે, કેટલાક જીવોને ચિત્ત અને વિત્ત બન્ને હોય છે, પરંતુ ચિત્ત, વિત્ત અને પાપ એ ત્રણે તો કોઈક ધન્ય પુણ્યશાળીને જ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે આજ્ઞા વિના અત્યંત આપવામાં આવેલું નિષ્કળજ્ઞ જાણવું

હવે આજ્ઞાની વિકલતામાં જે થાય છે, તે કહે છે—આજ્ઞા રહિત તપ વિગેરે ધર્મ પલાલપૂલની જેમ—કણથી રહિત શાલિ, મીઠી વિગેરે ધાન્યના તુણના સમૂહની જેમ જોવાય છે જેમ પગ-જનો સમૂહ ધાન્ય રહિત હોવાથી નિષ્કળ છે, તેમ આજ્ઞાથી રહિત ધર્મ પણ નિષ્કળ સમજવો (‘કણ વિનાના મીઠી વિગેરે પલાલ ઠહેવાય છે,’ જેમ ઉણાદિવૃત્તિમાં કહેલ છે, પૂલશબ્દ લોકરૂઢિએ પૂજા અર્થેને ઠહેરે) ૩૭ એજ કહે છે—

આણાખડણકારી, જહવિ તિકાલ મહાવિમૂર્છા ।

પૂણ્ડ વીયરાય, સન્ન પિ નિરત્યયં તસ્મ ॥ ૩૩ ॥

ગાથાર્થ—પરમાત્માની આજ્ઞાનું બંધન કરનાર, જો કે (૪ દાથ) મહાવિભૂતિવડે ત્રણે કાળ (સંધ્યાએ) વીતરાગ પરમાત્માને પૂજે તો પણ તેનું સર્વ નિરર્થક સમજવું ૩૩

વ્યાખ્યાર્થ—આજ્ઞા જિનપૂજામાં—“ત્રસ વિગેરે જીવથી રહિત વિશુદ્ધ ભૂમિલાગમાં પ્રાસુક પાણી વડે અથવા અપ્રાસુક ગળેલા પાણીવડે વિધિપૂર્વક સ્નાન કરી, સ્વેત વસ્ત્ર પહેરી, મુખકોશ ઠરી ઘઘમ દિરના બિંબોને પ્રમાર્જન કરે ત્રણ લોકના બધું જિનેન્દ્રિયને મુગધિ પાણીવડે અભિષેક કરી, ગોઝીર્ષ ચ દન વિગેરેથી વિલેપન કરી પૂજે ઈત્યાદિ સ્વરૂપવાળી જાણુવી તેને બંધન કરનાર, અથવા સામાન્યથી આજ્ઞા બંધન કરનાર—પોતાની મતિની કદપનાઓ રૂપી ચિત્તપથી આગ્રિત છતાં જો ત્રણે સંધ્યાએ ચ દન, કપુર, કેસર, કસ્તુરી ઈત્યાદિ પ્રજારની પૂજના ઉપકરણોની સામગ્રીપ મહાસમૃદ્ધિવડે અરિહંત પ્રભુને પૂજે, તો પણ તે આજ્ઞાબંધન કરનાર મનુષ્યનો લગવતની પૂજા માટે જગતો દ્રવ્યનો અર્થ વિગેરે નકામો થાય છે આજ્ઞાવડે કરવામાં આવતું જિનપૂજન તો મદ્દળ છે જેમ કહ્યું છે કે—” પૂજા પ્રમુખ ધર્મદૃત્ય પણ જિને

દ્રોની આજ્ઞા પ્રમાણે કરવું જોઈએ, જીવેના અનુકૂળ (દયા)થી
ગદિત કૃત્ય આજ્ઞાલગથી હું ખાયાક થાય છે ૧ ” તથા શ્રીજિન
વક્ત્રભૂમિજીએ પણ કહ્યું છે કે—“ વિધિપૂર્વક કરેલ જિનજીવ
(નિગમ) જિનજિભ, જિનપૂજા, જિનચારા, વિગેરે તથા દાન,
તપ, વ્રત વિગેરે અને ગુણભક્તિ, શ્રુતાધ્યાત્મ વિગેરે આદરને યોગ્ય
છે, પણ તું હજી કુમત, કુચુર, કુઆહ (કાચહ), કુગોધ (મિથ્યા
જ્ઞાન), કુદેશના દ્વાગ થએલ હોય તો લેશ ઝેરના પડવાથી શ્રેષ્ઠભો
જનની જેમ અનિષ્ટ કરનાર નીવડે છે ” ૩૩

આ હેતુથી એ પ્રમાણે ? એ કહે છે —

રક્ષો આચાર્યમગે, ર્હુ ચિય દોદ નિમ્મહો લોણ ।

મુવ્વન્નુધ્ધાણમગે, અણતસો નિમ્મહ લહર ॥ ૩૪ ॥

ગાથાર્થ—આ લોકમા રાજાની આજ્ઞાને લગ કરવામા
એકજ મરણ હું ખ થાય છે, મર્વજની આજ્ઞાને લગ કર્યે છતે
જીવ અનતીવાર નાન પામે છે ૩૪

વ્યાખ્યાર્થ—ગજાના આદેશને ખડન કર્યે છતે આ લોક
સખધિજ મરણ હું ખ લોકમા થાય છે, પોતાની આના-ખડનાર
મેવને તે રાજા મારે છે, એ પ્રતિદ્ધ છે જેમ કહ્યું છે કે—

આજ્ઞામત્રો મરેદ્રાણા, મહતા માતમ્પણનમ્ ।

મર્મમ્પ્રકાશન પુત્તામશ્ચયથ ઉચ્ચતે ॥ ૧ ॥ ’

ભાવાર્થ—“ ગજાઓની આજ્ઞાને લગ, મહાપુરુષોનું
અપમાન, લોકોની મર્મને પ્રકાશિત કરવા તે શસ્ત્ર વિના વધ
કહેવાય છે ” ૧

એ મુલાપિતને અનુસારે આનાને વિસધનારનું જીવિત
ક્યાથી ? મર્વજ દેવાધિદેવ પરમાત્માની આજ્ઞાને લગ કરવામા
અનતીવાર મરણ હું ખ પામે છે જિનેશ્વરની આના એવા પ્રકાર
નીજ છે કે—‘ગીતાર્થ આચાર્યોની પરપરાથી ગ્રાસ થએલા
અર્થને પોતાની નિપુણ બુદ્ધિએ અપ્રમાણ ન કરેલો । જેમ
શ્રીમૂવકૃતાગ નિર્ચુકિતમા કહ્યું છે કે—

“ આચરિયપરપરણ આગર્ય જો ડ છેયયુદ્ધીય
ફોયેઈ છેયવાઈ, જમાલિનાર્મ મ નાસિદિઈ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ આચાર્યોની પગ પગવડે ગ્રામ થએલ સૂત્રના અભિપ્રાયને જે કોઈ પોતાને પડિત માનનાર પુરુષ પોતાની માનેડી પડિતાઈવાળી બુદ્ધિવડે દ્વિપિત કહે—સર્વજ્ઞ પરમાત્માના કથનને પણ અન્યથા કહે તે મનુષ્ય જમાલિનિહ્નવની જેમ નાન પામશે— જે દનો જેમ મ સાચ થકાવામા બ્રમણ કરશે ? ”

જે કોઈ પોતાને પડિત માનનાર પુરુષ પરમાત્માની તે આજ્ઞાને પ્રમાણિત ન કરે, તેણે તીર્થ કરની આજ્ઞા ખડિત ડગી એમ કહી શકાય, અને તેમની આજ્ઞાને ખડિત કરવાથી તે અનત મળુ પામે છે, પશ્ચિમતપ્રકરણના પણ આ પ્રમાણે કહ્યું છે પણ કોકોર મિગેરની પણ આજ્ઞાનો ભંગ કરવાથી મરણુદુ ખ થાય છે, તો ત્રણ લોકના પ્રભુ દેવાધિદેવ જિનેદની આજ્ઞાનો ભંગ કરવાથી (અનત મળુ હું ખ) થાય એમા શેા સદેહ ? અર્થાત્ અવશ્ય અનત મરણુ હું ખ ભોગવવા પડે ૧ ”

હવે જિનેશ્વરની આજ્ઞાનો ભંગ કરી, અવિધિએ કરેલ ધર્મનું અને જિનેશ્વરની આજ્ઞા પાળવાપૂર્વક વિધિએ કરેલ ધર્મનું આ દ્વિપિત સહિત દર્શાવતા કહે છે—

જહ મોયણમવિહિકય, વિણાસણ નિહિકય જિયાવેઈ ।

તહ અવિહિકઓ ધમ્મો, દેહ મવ વિહિકઓ મુક્કલ ॥ ૨૫ ॥

ગાથાર્થ—જહમ અવિધિએ કરેલ ભોજન વિણમાટે છે— વિનાશ કરે તે અને વિધિએ કરેલ ભોજન જીવાડે છે, તહમ અવિધિએ કરેલ ધર્મ મ માગ આપે છે—વધાડે છે, અને વિધિએ કરેલ ધર્મ મોક્ષ આપે છે ૩૫

વ્યાખ્યાર્થ—જહમ અવિધિએ ગમની આસક્તિએ જીવિતની અપેક્ષા રાખ્યા વિના જે સર્વ અવશ્ય ભક્ષણ કરવાથી અમર્યાદિત રીતે કરેલ ભોજન જીવિતથી મ્યુત હૃદયે છે આ કાગળથી કરેલ છે ૩૫

જિહા ! પ્રમાણ જાનોહિ મોજને વચનેડપિ ચ ।

અતિમુક્તમતીષોકને મહાનર્પાય જાયતે ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“હે જીવ ! જોગનમાં અને વચનમાં તું જ માણ જાણ-મર્યાદા રાખ, કારણકે—અતિ ખાધેયુ જોગન અને અતિ જોગાયેલ વચન મહા અનર્થકારક થાય છે ૧ ”

તેજ જોગન વિધિપૂર્વક કરવામાં આવ્યે છતે જોગન કરનારના જીવિતને—આયુષ્યને વધારે છે તથા જિનેશ ની આજ્ઞાનો લોપ કરવારૂપ અવિધિએ કરેલ દેગવિગતિ અથવા નર્વવિરતિ ધર્મ અમારની વૃદ્ધિકરે છે જેમ કહ્યું છે કે—“જિનેશ્વર પરમાત્માના મતથી વિરુદ્ધ રીતે કરેલા લોકો વડે નમસ્કાર કરાતા તપ, ચારિત્ર, દાન વિગેરે પણ મોક્ષરૂપી કૃપા આપતા નથી, કદાચ અહિંતકાર થાય કે અવિધિએ કરાતી જિનાના અગુભપરક અને વિધિએ કરાતી જિનાના શુભકારક થાય કે એમ જાણી અહિંતના હેતુભૂત વિરુદ્ધનારૂપ અવિધિ આ માટે આચરવે? ૧ ” વિના કારણ અવિધિ નજ એવવો એ આશય છે કારણ કે કારણ વિના અવિધિ કવો તે આજ્ઞાભંગ ગણાય તે માટે નિશ્ચીથચૂર્ણિમા કહ્યું છે કે—“કારણ વિના અવિધિ એવવાથી નિક્ષયે આનાભંગ, અનવચ્ચા, મિથ્યાત્વ, જોવવા પ્રમાણે નહિ કરનાર થાય છે ”

તેજ ધર્મ આગમોમાં કહેલ પ્રકાર પ્રમાણે કરવામાં આવ્યે છતે મોક્ષ નાપે છે વિધિ બીજા ઘણી જાણવો જે કે આગમોમાં કહેલ મર્વ વિધિ અમાગ જેવા તપન્વિઓ (મદશકિતવાળા) થી બનવો અશક્ય છે, તે પણ વિધિ પૂર્વક કરવા માટે ચત્ન કરવા જોઈએ કારણકે—વિધિ પૂર્વક કરવાનો અધ્યવસાય પણ મોક્ષરૂપ કૃપા આપવામાં નગણ્યત છે જેઓ અવિધિ માત્રથી બીરૂબની ॥ જે મનુષ્ય આગમના ક્યેન પ્રમાણે કરતો નથી તેનાથી અન્ય કોણ મિથ્યાદ્રષ્ટિ છે ? બીજાને શકા ઉત્પન્ન કરતો તે મિથ્યાત્વને વધારે છે ૧ ”

“આજ્ઞાવડેજ ચારિત્ર છે, તે આજ્ઞાના ભંગમાં શું નથી ભાગ્યું ? તે કહો આજ્ઞાનું અતિક્રમણ કરનાર ખાકીનું (અન્ય) કોના આદેશથી કરે છે ” એમ વિચાર કરનારા જિનપૂજા, આમાયિક, પ્રતિક્રમણ વિગેરે સર્વથા કરતા નથી, તે મૂઠ જીવો ઉત્સર્ગ અને અપવાદને જાણતા નથી કારણકે—

—“ અવિદિવાયા વરમવય, ઉમ્મસૂયવયણ મળંતિ સમયન્નુ ।
પાયચ્છિજ્ઞ સમ્મદા, અકપ મરુર્મ કપ લહુમ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—“ અવિધિએ ઠરેલથી ન કર્યું મારૂં, એ વચ-
નને સિદ્ધાંતના બાણ-દ્રાની પુરૂષો ઉત્પન્ન કહે છે, કેમકે ન કરવાથી
મોટું પ્રાયશ્ચિત્ત છે, અને કરવાથી નાનું પ્રાયશ્ચિત્ત કહેલ છે ૧ ”
ઉપરના કથનનો આ અભિપ્રાય છે કે—સ સ્તરણુમા (ગ્રહિત છતે)
ઉત્સર્ગવિધિજ્ઞ સેવવો જોઈએ અને અસ સ્તરણુમા અપવાદ વિધિજ્ઞ
જેમ શ્રી વિશેષકદંબચૂર્ણિ તથા તેના ભાષ્યમા કહ્યું છે કે—

“ હવે જિનકટપની સ્થિતિ કહે છે તે વિષે મોજુ એ ગાથા
છે તે ગાથામા જિનકટપસ્થિતિનું ગ્રહણ કર્યું છે તેથી કઠીને
ગમ્મમાથી નીકળેલ જિનકટપીની સામાચારી મૂકીને જે બાકીની
છે, તે ન્યવિરકટપની સ્થિતિ બાણવી તે જે પ્રકારની છે ૧
ઉત્સર્ગયુક્ત, અને ૨ અપવાદયુક્ત પલ્લવામા એ ગાથા—પ્રલબ્ધ
સૂત્રથી આરભ ઠગી આ છ પ્રકારના કટપની સ્થિતિના સૂત્ર સુધી
બાણવું તેમા “ ઉત્તર્ગમા અપવાદ કરતો અને અપવાદમા
ઉત્તર્ગ કરતો મનુષ્ય અગ્રિહ તોની આશાતનામા વર્તે છે, અગ્રિ
હ તે પ્રરૂપેલ ધર્મની આશાતનામા વર્તે છે, આશાતનામા વર્તમાન
છવ તીર્થ સ સાગી થાય છે, તે કાણ્ણથી પ્રલબ્ધસૂત્રથી માડી છ
પ્રકારના કટપની સ્થિતિના અતમા ઉત્સર્ગ પ્રાપ્ત થયે છતે
ઉત્સર્ગવિધિ કરતો અને અપવાદમા અપવાદ પ્રાપ્ત થયે છતે
અપવાદનો વિધિ જયણાપૂર્વક કરે ” તથા બૃહત્કદંબમા પણ
વહ્યું છે કે—

“ ખરેખર આ ઉત્સર્ગ અને અપવાદના માર્ગો પાતપોના
ના મ્થાનમા કહ્યાણ કરનાર અને બલવાનુ દોષ છે, બીજા બીજા
ઓના સ્થાનમા અનર્થ ઠરનાર અને દુર્ણ જ હોય છે ન્વમ્થાન
અથવા પરમ્થાન તે શુ ? એનો પુતામો કે જે કે—પુરૂષ વિરો
ધથી ન્વમ્થાન અને પરમ્થાન થાય છે ”

“સ સ્તરણુવી એટલેસમર્થને ઉત્સર્ગ ન્વમ્થાન અને અપવાદ
પરમ્થાન છે, અસમર્થને અપવાદ ન્વસ્થાન અને ઉત્સર્ગ પરમ્થાન છે,
એ હેનુવટે વન્નુ પિના ક્ષમ્પણ ન્વમ્થાન અથવા પરમ્થાન નથી
માટે વિન્નાલી રાયુ આતુ વિપવ ઉપા આવીએ છીએ” ૧” ૩૫

દ્રવ્યસ્તવ એ આવકનો ધર્મ છે અને ભાવન્તવ એ સાધુનો ધર્મ છે એ હેતુથી વિધિ પૂર્વક ડગ્ગામા આવેલ તે બન્ને ધર્મો જે કૃણ ઉત્પન્ન કરે છે, તે હશે છે

ઉક્ષોમ દગ્ગત્યય, ચારાહિય જાહ અચ્ચુય જાવ ।

માવત્થણ પાવહ, અતમુહુત્તેણ નિવ્વાણ ॥ ૩૬ ॥

ગાથાર્થ—ઉ કૃષ્ણી દ્રવ્યન્તવ આરાધીને છત (આવક) અચ્ચુત દેવલોક સુધી જાય છે, ઉત્કૃષ્ણી ભાવન્તવવડે છવ(સાધુ) અતમુહુત્તમાજ નિર્વાણ-મોક્ષ પામે છે ૩૬

વ્યાખ્યાન—ઉત્કૃષ્ણી ભાવઆવક પુષ્પાદિવડે પૂજન વિધિ પૂર્વક કરી બાજમા દેવલોક સુધી જાય છે જ્ઞેમ શ્રી મહાનિરી થમા ત્રીજા અધ્યયનમા કહ્યું છે કે—

“ કચ્છમણિમાવાણ, યમસદ્દસૂતિપ મુષ્ણતલ
જો વાગ્વેજ્ઞ જિજ્ઞાસુ, તમા વિ તવ-મજમા અજનગુણા ॥૧॥

તથ-સંજમણ ચદુમવસમજિય પાવકમ્મમલમેય ।
નિદ્ધાવિઙ્ગ અદરા, અજનતમાકર્મ વપ માન્વ ॥ ૨ ॥

વાકં વિ જિજ્ઞાસયણેદિ મદ્ધિય સન્ધમહ્ણીયોદ્ધ ।
દાણાદ્ધવડ્ઢણ, સદ્દહો ગન્ધિજ્ઞ અચ્ચુય જ પરજા ॥ ૩ ॥

ભાષાર્થ—“ જે આવક કચ્છનમય જ્ઞેમજિત પગથીયા વાળા, હજારો ચાલલાથી વિભૂષિત, મોનાના બૂનગવાળા જિન મદિરો ડરાવે, તેથી પછી તપ નયમ અને તગણ કૃણ આપે છે ૧ તપ સયમ વડે ઘણા ભવમા ઉપાર્જન કરેલ પાપકર્મકેથી મલ લેખનો નાશ કરી ચોડા વખતમા અને ત મુખવાળા મોક્ષમા જાય છે ૨ આવક નમસ્ત ભૂમ ડળને જિનેશ્વરના મદિરોથી વિભૂષિત કરી દાન, શીલ, તપ, ભાવની આરાધના વડે અચ્ચુત દેવલોક સુધી જાય છે તેથી આગળ જઈ શકે નહિ ૩ ”

તથા ભાવન્તવવડે ઉનવિહાર વિગેરે સ્વરૂપવાળા સર્વવિગત અયમવડે કરીને દીક્ષા સ્વીકાર્યા પછી અતમુહુત્ત (જે ઘડી)મા ઉત્કૃષ્ણ શીમોક્ષ પામે છે, કેમકે ન્નાતક નિર્મ થતુ જયન્તથી અતમુહુત્ત વડે

નિર્વાણ મ'લગાય છે (રાત્રમા કહેલું છે અથવા ગુરુપૂજનાથી મ'લગાય છે)

અહિ કેટલાક લોકો છે જીવનિકાયના વધરૂપ હોવાથી દ્રવ્ય તત્ત્વનું બહુમાન ડગતા નથી, તેઓને તીર્થબાહ્ય સમજવા જોઈએ કારણકે દ્રોપદી વિગેરેએ ભગવતની પૂજા કરેલી છે તે પાઠ આ પ્રમાણે—ત્યાગપત્રી તે દ્રોપદી શ્રેષ્ઠ ગજકન્યા ન્યા મર્જન (સ્નાન) ગૃહ છે, ત્યા આવે છે આવીને મર્જનઘરમા પ્રવેશ કરે છે પ્રવેશ કર્યા પછી બલિકર્મ કરી, કોતુક, મગલ, ત્રાયશ્ચિત્ત કરી શુદ્ધ, જિનમદિગમા પ્રવેશ કરવા ચોખ્ખા માગલિક વસ્ત્રો પહેરી મર્જનઘરથી બહાર નીકળે છે બહાર નીકળી ન્યા જિનમદિર હોય ત્યા આવે છે આવીને જિનપ્રતિમાના દર્શન થતા પ્રજ્ઞામ કરે છે પીછીવડે પ્રમાર્જન કરે છે પ્રમાર્જન કર્યા પછી જેમ સૂર્યાલ દેવે જિનપ્રતિમા પૂજી તેવીજ રીતે પાઠ અહિ પણ જાણવો ચાવત ધૂપ ઉમેવે છે, ધુપ ઉમેવી ડાળા દીંચણને કાઢી નમાવે છે અને જમણા દીંચણને ભૂમિ ઉપર ન્યાપે છે (ભૂમિને અણુલ ગતા કર્યું ઉચો અધર ગમે છે) ન્યાપીને સહેજ મસ્તકાદિ પૂર્વ ભાગવડે નમસ્કાર કરે છે ચાવત'એ હાથ જોડી આ પ્રમાણે મોઢે છે ' અગિહત ભગવતને નમસ્કાર થાઓ ' ઇત્યાદિ નમોસ્તુ જ પદ્ધતી, નવસાજ સુધી " એ અધિગાર શ્રીજ્ઞાતાંગ મધ્યે ૧૬ મા અધ્યયનમા છે

' વિવાહાદિમા આ લોક મળ ધી ફળની આકાક્ષાથી દ્રોપદીએ જિન પૂજા કરી હતી ' એમ ન કહી શકાય કારણકે ત્યા ' નમોસ્તુ જ ઇત્યાદિ શકસ્તવનો પાઠ કરેવાથી પગલોક મળ ધી નિર્જરારૂપ ફળનીજ પ્રાર્થના કરેલી છે ફક્ત આ લોક મળ ધી ફળની આકાક્ષા કરનાર પરલોક મળ ધી ફળને ન ઇચ્છે એ વ્વા ભાવિત છે, ' દ્રોપદી સમ્યકત્વ રહિત હતી ' એમ પણ ન કહી શકાય કેમકે શ્રી જ્ઞાતાંગ મધ્યે ૧૬ મા અધ્યયનમા નારદના આ ગમન પ્રસંગમા—“ ત્યાગ પત્રી દ્રોપદી કરુ (લગોટ) વાળાના

દેને અસયતિ, અવિરતિ, અપ્રતિહત, પાપકર્મના પ્રત્યાખ્યાન નહિ
 ડરનાર જાણી આદર આપતી નથી, સમ્યગ રીતે જાણતી નથી,
 અકબુત્યાન કરતી નથી તથા પશુપાસના કળી નથી ' એ કથ
 નથી દ્રોપદીએ સમ્યક્ત્વની મલિનતા થવાના ભયથીજ અસયત
 પણ વિગેરે દ્રોપદુક્ત નારદનો આદર ડરો નહિ હોય એમ સ
 ભાવના ડગાય છે ' શ્રેષ્ઠ રાજાની કન્યા હતી ' એવા કથનથી તેણી
 સમ્યક્ત્વથી રહિત હતી એવી સ ભાવના થઈ શકે નહિ, ડરણ કે
 મહિન્વામી અને ગજમતીના સમ્યક્ત્વનો નિશ્ચય હોવા છતા
 પણ જ્ઞાતાસૂત્ર અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર એ બન્ને સિદ્ધાંતોમા ' ગજ
 વ કન્યા ' એ પદથી કથન કર્યું છે તે આવી રીતે " તે મમયે
 કુભરાજ તે સમુદ્ર માર્ગે મુસાફરી ડરનારાઓને યાવત્ સ્વીકારે
 ને, સ્વીકારી વિદેશી ગજ વ કન્યા મહિને ભોલાવે છે " એમ શ્રી
 જ્ઞાતાગમા કહ્યું છે " ત્યાર પછી નિયમ-વ્રતમા સારી રીતે સ્થિત
 રહેલી તે રાજવર કન્યા " એ વિગેરે શ્રી ઉત્તરાધ્યયનમા જણાવ્યું
 છે આ કારણથીજ શ્રી પ્રશ્ન ચારણ સૂત્રમા " સ્ત્રીયાય દ્રોપદાય "
 એ પાઠના વ્યાખ્યાન પ્રસંગમા શ્રીમદ્ અભયદેવસૂરિએ ' શ્રમણો
 પામિકા (શ્રાવિકા) હોવાથી આ મિશ્યાદૃષ્ટિ મુનિ છે, એમ ધારી
 દ્રોપદીએ અકબુત્યાન વ્યુ નહિ, તેથી તે દ્રોપદી તરફ દ્રેષ પામ્યો
 આ પ્રમાણે કહેવાથી તેણીને સમ્યક્ત્વ હતું એમ નિશ્ચય કરીએ
 છીએ તેમજ વગી પદ્મનાભરાજ દ્વારા અપહરણ થવા પડી તેણી
 એ આભિવ તપ કર્યો હોવાથી " ત્યાર પછી તે દ્રોપદી દેવી છકું
 છકુંને પારણે આભિલ મહિત સ્વીકારેલ તપ કર્મ વટે આત્માને
 ભાવિત કરતી હતી " એ પાઠથી અને પરશાત્તનમા-અન્યદર્શનમા
 આભિલતપનું કથન ન હોવાથી તેણી સમ્યક્ત્વ ધારિણી હતી એ
 દૃઢ થાય છે ' દ્રોપદીએ પૂર્વભવમાં નિચાણ કર્યું હોવાથી તેણી
 સમ્યક્ત્વ ગહિત હતી ' એ કથન પણ સ ભવતું નથી કેમકે દશા
 શ્રુતમા જણાવેલ સમ્યક્ત્વ વિગેરેના નાશક નિચાણ થી આ નિ
 ચાણ જુદું હતું આ કથન કાર્થ અસ ભવિત નથી કારણ કે તેણી
 ને તે ભવમા મવ વિરતિની પ્રાપ્તિ પણ આગમમા નાભળવામા
 આવેલ છે તેમજ બનવાન શ્રી વર્ધમાનત્વામિના વચનથી નિશ્ચ
 એ સમ્યક્ વચાગા સૂર્યાસદેવ પણ શ્રી જિનવ્રતિમા આગમ પુત્ર

પૂર્વક શકસ્તવનો પાઠ કહેલ છે આ પાઠ રાજપ્રતીય ઉપાગમા છે
 ' આ દેવોનુ કર્તવ્ય છે ' એમ ઠી ગકાશે નહિ, કેમકે તેઓ પણ
 મ સાગના અને મોક્ષના હેતુભૂત સ્વરૂપ વિશેષને સ્વીકારે છે તે
 આવી રીતે—મિથ્યાદષ્ટિ દેવ માર્ગમા નહેલ સાધુને યોગીને
 જાય છે અને મમ્મગ્દષ્ટિ દેવ તો સાધુને વાદીને જાય છે એ પ્રમાણે
 બને પ્રકારના દેવોનુ કર્તવ્ય સમાન હોવા છતાં પણ તે મ સાગ
 અને મોક્ષના હેતુભૂત થાય છે, એ સ્પષ્ટ છે સમ્યક્ત્વથી રહિત
 કોઈએ પણ શ્રી જિનપ્રતિમાની આગળ ભાવની મુખ્યતાએ શક
 સ્તવનો પાઠ કહ્યો હોય એમ આગમમા જોવામા કે માલગવામા
 આવેલ નથી 'દેવો અધર્મી' (ના ધર્મિયા) હોય છે ' એવા કથ
 નથી તેઓનુ કયુ કર્તવ્ય પ્રશસનીય છે? ' એમ ન કહેવુ જોઈએ
 કેમકે તેઓનુ અધર્મિપણુ વિરતિધર્મની અપેક્ષાએ સમજવાનુ છે,
 પરંતુ સમ્યક્ત્વની અપેક્ષાએ સમજવાનુ નથી તેનો પણ ધર્મપ
 ક્ષમાજ સ્વીકાર કરાય છે " તેણે અન્ય વસ્તુનો સમૂહ પણ
 પૂજેલ છે, તેમજ આ પણ જાણુવુ " એમ કહેવુ ઠી નથી કેમકે
 અન્યત્ર શકસ્તવ કહેવામા આવતુ નથી તથા જિન પ્રતિમાપૂજન
 અને જિનાન્ધિપૂજનમા—“ એવી રીતે ખરેખર દેવાનુપ્રિય સૂર્યાભિ
 વિમાનમા સિદ્ધાચતનમા જિનોત્સેધ પ્રમાણુ માત્ર ૧૦૮ જિનપ્રતિ
 માઓ ન્યાપિત છે મુધર્મા સલામા માણુવક ચૈત્ય સ્તંભને વિષે
 વજ્રમય ગોળાકાર ડાબલાઓમા ઘણી જિનદાદાઓ ન્યાપન કરેલી
 છે, તે દેવાનુપ્રિય અને અન્ય બહુ વૈમાનિક દેવ દેવીઓને યાવત
 પર્યુપાસનીય છે તે આ દેવાનુપ્રિયોનુ પૂર્વ કરણીય, તે આ દેવા
 નુપ્રિયોનુ પશ્ચાત કરણીય, તે આ દેવાનુપ્રિયોને પૂર્વ પશ્ચાત
 પણ હિત, મુખ, એમ, નિ શ્રેયમ્—કલ્યાણુ અને મોક્ષ માટે પર પ
 યોગ થશે " એ કૃણ કહ્યુ તથા અન્ય વસ્તુને પૂજવામા એવા
 પ્રકારનુ કૃણ કહ્યુ નથી એવી રીતેજ શ્રી વિવાહ પ્રજ્ઞસિમા મોધ
 મેન્દ્રે તથા જીવાલિગમમા વિજયદેવે જિન પ્રતિમાઓની આગળ
 દ્રવ્યસ્તવ પૂર્વકજ શકસ્તવ કહેલ છે તે જોઈ લેવો ' જ્ઞાન, ૬
 ગ્ન અને ચારિત્ર રહિત હોવાથી પ્રતિમા અનાગદ્ય છે " એમ
 કહેવુ મુખ્ય નથી, કેમકે ઋષભ વિગેરે નામના ઉચ્ચારણુમા પણ

સમાનતાજ છે ‘ નામ પણ જનનારાધ્ય છે જમ તો જ્ઞી પ્રાપ્તે નહિ સિદ્ધાતમા “ તેવા સ્વરૂપવાળા અગ્નિ ત ભગવતના નામ ગૌત્રને શ્રવણ કરવામા મહાકૃણ છે, તો હે મહાનુભાવ ! તેમને અ ભિગમન, વદન, નમસ્કાર અને પર્યુપાસનાથી તો થાય તેમા શુ કહેવુ ?” એમ કહેવાથી નામ અનાન્ય હોત તો મહાકૃણાનુ કથન કરત નહિ ત્હેમજ વગ્રી ગુરુ મહારાજે સ્વીકારેલ કામળ વિગેરે ઉપકરણ નાનાદિ રહિત હોવા છતા પણ તેને પમનો સ્પર્શ થઈ જતા આપ લોકોના વડે પણ આશાતના સ્વીકારવામા આવે છે આનંદ્યનુ અપમાન એ ન મારના હેતુબૂત કરેવાય છે ત્હેમજ શ્રી જિનાગમમા જ આચાર્ય, વિદ્યાચાર્ય સાધુઓએ નરીશ્વરીપ, કવ્યકદીપ, અને સુમેરુ ગિગિના શિખર વિશે ભૂપલકપ ન દન પાકુક વનમા રહેલ શ્રી જિનમ દિરેમા શ્રી જિનપ્રતિમાઓને વ દન કર્યું, એમ કહ્યું છે અનારાધ્ય હોય ને નેઓ તેમ કેમ કરે ?

અમે દરિદ્રાગી તો નથી, કેમકે સિદ્ધાતમા તેમજ જોવામા આવે છે ‘ આપનાના આગ્રાધનમા પ્રવિદ્યત કૃણની પ્રાપ્તિ ન થઈ શકે ’ એમ પણ કહી શકાશે નહિ, મરણને નાનસાગરિની શૃલિની મુલસાએ હરિભૃગમેષિ દેવની આપનાની પૂજા કરવાથી છ પુત્રો પ્રાપ્ત કર્યા, એમ સભગાય છે ત્હેમજ ચીતરેનો અથવા વટેવી મુજબ ઉપવાળી અલગ મુખ પૂતળી જોવાઈ હતી નગ દી વૃદ્ધિ ઉત્પન્ન કરે છે આ મરણથી જ મુજબ છે કે-

“ ચીતરેવી (ચિત્રવાળી) ભીતને અથવા સારી રીતે અલકૃત થએલી નારીને જોવી નહિ બહેમ સૂર્યને જોઈ દરિદ્રા પાગી ફેરવા લેવામા આવે છે તેમ દરિદ્રે જોવી લેવી જોઈએ ૧ ” તેથી જીતે નામિજના અગ્રભાગ ઉપર દરિદ્ર સ્થાપીને રહેવી, ગંગા દેવના ચિહ્નોથી કલુષિત નહિ થયેલી ભગવાનની મૃતિ જોવામા આવી હોય તો વેગ થની વૃદ્ધ કેમ ન ઉત્પન્ન રે ? આ તેનુયોજ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા પટેલ શ્રી હનિલ્લ સૂઝિએ શ્રી જિન પ્રતિમાને જોઈ કહ્યું હતું કે-

“ વપુરેય તવાષ્ટે મગવન ! ચીતરાગનામ ।

તરિ વોગ્ગમ્મયેગ્ગૌ તમમવતિ શાઘ્ત ॥ ૧ ॥ ”

હાવાઈ—“હે ભગવાન ! આપનુ શરીર આપમા વી તગગપણ હોય તેમ કહે છે આડની બખોલમા અગ્નિ હોય તો આડ કીલુ નજ હોઈ શકે ૧”

“ભગવાનના મમયમા તેમના એક લાખ, ઓગણસાડ હજાર શ્રાવકો હતા, પરંતુ કોઈએ પણ અરિહંતની પ્રતિમાની પૂજા નથી કરી. એમ કહેવુ સુક્ષ્મ નથી પહેલા તો તેઓનેજ પૂછવુ જોઈએ કે—શુ આપ તે સર્વના નામો બહો છે ? તે સર્વના નામોનુ યથા નિદ્ધાતમા પણ સાબળવામા આવતુ નથી, આનંદ, કામદેવ, અગાધ વિગેરે જે ડેટલાક શ્રાવકોના નામ મળાયા છે, તેઓનુ તો—પદ્મ—અન્યતીર્થિકાએ સ્વીકારેલ ચૈત્ય’ ઇત્યાદિ પાંદમા અન્યતીર્થિકાએ સ્વીકારેલ ચૈત્યોને વદન કરવાના પ્રતિષેધથી સ્વતીર્થિકાએ સ્વીકારેલ ચૈત્યોને વદનાદિ કવવાનુ ભગવતે ક્યુ ડેજ, એથી કોઈ પણ પ્રજાની શરૂ કરી સુક્ષ્મ નથી

વળી આ પૂર્વધર શ્રી ભદ્રણાહુસ્વામિએ પણ શ્રી આપ શરૂ નિરુક્તિમા ક્યુ છે કે—“મયમમા પગિપૂર્ણ પ્રવૃત્તિ ન કરી શકનાગ શ્રાવકોને મમારને પ્રતનુક્ષય કરનાર આ દ્રવ્યન્તવ યુક્તજ છે કોઈ કહે કે જે સ્વભાવથીજ અમુક તે શ્રાવકોને પણ કેમ યુક્ત હોઈ શકે ? એ ઉપર કવાનુ દ્રષ્ટાંત છે જેમ નવાનગર વિગેરેની સ્થાપનામા કેટલાક બહોળા પાત્રીના અભાવથી તુષ્ણાદિ યુક્ત થયા હતા તેને દર કવા માટે કવાને ખલે છે જે કે તેઓની તુષ્ણા વિગેરે વધે છે અને માગી, કાદવ વિગેરેથી તેઓ મલિન થાય છે, તો પણ તેનાથી ઉપજ થએલા પાત્રી વટે તેઓની તે તુષ્ણા વિગેરે અને પૂર્વનો મળ નાશ થાય છે, તથા ત્યાં પછીના મમયમા તેઓ અને બીજા લોકો મુખભાગી થાય છે એવી રીતે દ્રવ્યન્તવમા જોકે અમયમ છે, તો પણ તેનાથીજ તે પગિષ્ણામગુદ્ધિ થાય છે અમયમથી ઉપાર્જિત કરેલ બીજુ સર્વ પાપ ક્ષય પામે છે, તેથી ‘શુભાનુબધિ અને અત્યંત નિર્જગ કણ ફાયક છે’ એમ લાગી શ્રાવકાએ આ દ્રવ્યન્તવ કર્યો નેઈએ ૧”

એવી રીતે ‘લાવન્તવનુ હેતુબૂત હોવાથી દ્રવ્યસ્તવ પણ મોખનુ અગ છે,’ એમ જણાયુ. “એવી રીતે શરૂઓને કવાના

દષ્ટાતથી સ્નાન વિગેરે યુક્ત છે, “એવી રીતે મુનિરાજને પણ તે યુક્ત જ છે એમ હોવા છતાં મુનિરાજ સ્નાન વિગેરેમાં કેમ અધિકારી નથી ?” એ પૂર્વપ્રશ્ન છે એ વિષયમાં ઉત્તર કહેવાય છે - “મુનિરાજને મર્વયા સાવધ આપાગેથી નિવૃત્ત થયેલા હોય છે, તેથી કપાના ઉદાહરણથી પણ તેમાં પ્રવૃત્તિ કરતાં તેઓના ચિત્તમાં પાપ જ ઝુકે છે, ધર્મ ઝુકરો નથી કેમકે તેઓ હૃદયેશ્વર ગુણ ધ્યાન વિગેરેથી તેમાં જ પ્રવૃત્ત હોય છે અને ગૃહ-થો તે સ્વભાવથી માવધમાં નિરતર પ્રવર્તેલા હોય છે જ, નહિ કે જિનપૂજનાદિ દ્વારા -વપરોપકારરૂપ ધર્મમાં તે કારણથી તેમાં પ્રવર્તતા તેઓના ચિત્તમાં ધર્મ જ લાગે છે, પરંતુ પાપ નથી લાગતું એવી રીતે દરનારના પરિણામના વશથી અધિકાર, અનધિકાર જાણવો જોઈએ સ્નાન વિગેરેમાં ગૃહસ્થ જ અધિકારી હોય છે, પરંતુ મુનિરાજ અધિકારી નથી આગમમાં પણ એ જ વ્યવસ્થા છે

“દ્રવ્યસ્તવમાં છત્રવનિકાયની રક્ષાકર સંપૂર્ણ સંયમ વિરૂદ્ધ છે, તેથી સંપૂર્ણ સંયમને જાણનાર (મુનિરાજ) પુણ્ય વિગેરે દ્વારા દ્રવ્યસ્તવ કરવા ઈચ્છતા નથી ” ૩૬

દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવના ફળમાં તફાવત શો છે ? એ જ કહે છે—

મેરુસ્મ સરિસવસ્મ ય, અતિયમિત્ત તુ અતર હોદ્દ ।

દ્વચ્ચત્થય-ભાવત્થયાણ, અતર તત્તિય નેય ॥ ૩૭ ॥

મેરુપર્વત અને સરસવતી જેટલું અતર છે, તેટલું અતર દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવનું જાણવું ૩૭

લાખ યોજનના પ્રમાણવાળા મુવર્ણચિત્ર-મેરુનો અને મરુ મવનો જેટલો વિશેષ-તફાવત છે અર્થાત્ મહત્ત્વમાં મેરુની ઉત્કૃષ્ટ કાટિ છે અને અત્યંત લઘુ સરસવ છે તેટલા પ્રમાણવાળું અતર દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવનું જાણવું ભાવસ્તવમાં છત્રવનિકાયના વધનો અસંભવ હોવાથી તેને મેરુની સમાન કહેલ છે કેમકે-ભાવસ્તવને આનંદનારા જીવો કાળ વિગેરે સમય સામગ્રી વિદ્યમાન હોય તો તે જ ભવમાં મિદ્ધિરૂપી મહેલમાં આરંભ થાય છે

અને દ્રવ્યસ્તવ તો છ જીવનિકાયના વધ વિના ન થઈ, ગડતુ હોવાથી તેને સરસવ સમાન કહ્યું છે દ્રવ્યસ્તવને આરાધનારા જીવો ઉત્કૃષ્ટથી અચ્યુત દેવલોક મુખી જ જાય છે ત્યાંથી આગળ બઈ શકતા નથી ૩૭

કથન કરવામાં આવેલા દ્રવ્યસ્તવ અને લાવસ્તવ એ બન્ને ગ્રંથમાં વસનારના જ બહુમાન પામે છે, પરંતુ પોતાની મતિઠો વપનાથી આજીવિકા ચલાવનારના તે બહુમાન પામતા નથી એથી ગ્રંથના સ્વરૂપને પ્રગટ કરવા ઈચ્છતા અથકા પ્રથમ બે ગાથા વડે નામધારી ગ્રંથનો ત્યાગ કરવાનું દર્શાવે છે —

જત્ય ય મુણિયો કયવિકયાઃ કુચ્ચતિ નિચ્ચમુન્મદ્ધા ।

ત ગચ્છ ગુણસાયર !, વિસ વ દૂર પરિહરિજ્ઞા ॥ ૧૮ ॥

જે ગ્રંથમાં નિત્ય અત્યંતબ્રહ્મ મુનિયો કય, વિક્રયને કરતા હોય, તે ગ્રંથને હે ગુણમાગ ૧ તુ વિપની માફક દ્વરથી પરિહરજે—ત્યાગ કર ૩૮

જે ગ્રંથમાં—સાધુઓના સમુદાયમાં સદા સાધુઓના આચારથી અત્યંત પતિત થયા છતાં નામથી જ ચતિયો કય, વિક્રય વિગેરે કરે છે તેમાં મૂલ્ય વડે બીજાની પામેથી વસ્તુ ગ્રહણ કરવી તે કય અને મૂલ્ય વડે બીજાને પોતાની વસ્તુ આપવી તે વિક્રય કહેવાય છે મુનિયોએ કય, વિક્રય ન કરવો જોઈએ તે મળધમાં શ્રી ઉત્તરદેવચંદ્રન સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે—

“ મૂલ્ય વડે વસ્તુ ખરીદ કરનાર સાધુ કયિઠ તેવા પ્રકારના બીજા લોકોની જેવો થાય છે મૂલ્ય ગ્રહણ કરી વસ્તુ વેચતો સાધુ વેપારમાં પ્રવૃત્ત થવાથી વણિઠ અને છે કય-વિક્રયમાં વર્તતો લિપુ-સાધુ તેવા પ્રકારનો ન થઈ શકે કે—જેવા પ્રકારનો સાધુ સિદ્ધાન્તમાં કહ્યો છે લિપ્યાથી રૂત્તિ ચલાવનાર લિપુએ તેવા પ્રકારની વસ્તુની યાચના કરવી, પરંતુ વસ્તુ ખરીદ કરવી નહિ કેમકે કય-વિક્રય એ મહાન દોષ છે લિપ્યાવૃત્તિ મુખ કરનાર છે ”

મૂળમાં આદિ શબ્દ મૂકેલ હોવાથી સમજવું—ધાવવું વિગેરેનું ગ્રહણ કરવું હે ગુણમાગ ૧ ૫ ધમાં વિગેરે ગુણોના મમુદ્ર ૧

ગુણવાન શિષ્યજ ઉપદેશને યોગ્ય હોવાથી આવું મ બોધન મુક્યું છે મોક્ષના અભિલાષી સાધુ અથવા શ્રાવકે તે ગમ્મને ઠાલકટ ઝેરની જેમ ગણી ફગથી પરિહરવો જોઈએ જેમ ઝેર ખાવાથી પ્રાણોનો યગિત્યાગ કરાવે છે, એથી એ ફગ તત્ત્વ છે, તેમ બ્રહ્મા યાગિ સાધુઓના મનુદ્વાયરૂપ આ ગમ્મ પણ સયમરૂપિ જીવિતનો નાગ કરનાર હોવાથી પરિહરવા યોગ્ય છે ખગળ સજલ દોધાને જ ઉત્પન્ન કરે છે, એથી તેનો પરિહાર કરવા એ જ ઉત્તમ છે ૩૮

જત્ય ય અજાલદ્વ, પઢિગદ્માર્દ્ય વિવિહમુવગરણ ।

પરિમુજદ્ સાર્દદિ, તે ગોયમ ! કેરિસ ગચ્છ ? ॥૩૯॥

જ ગમ્મમા નાધ્વીઓએ પ્રાપ્ત કરેલ પાત્ર વિગેરે વિવિધ ઉપકરણો સાધુઓ વડે ઉપલોભમા લેવાય હે જાતમ ! તે ગમ્મ કેવા પ્રકારનો ? ૩૯

વ્યાખ્યાન—જે ગમ્મમા વેવમાત્રથી આજીવિકા ચલાવનાર મુનિઓવડે સાધ્વીઓએ આલેલ વિવિધ પ્રકારના પાત્ર વિગેરે ધર્મસાધન ઉપકરણો કારણ સિવાય મેવાય છે, સાધુઓવડે સાધ્વીઓને દેવાય છે, પરંતુ સાધ્વીઓએ આલેલ સાધુઓવડે ન સ્વીકારાય તેમ કરતા પાસતથા થાય છે ઠહુ છે કે—“ ગર્થ વિના નિમ્પર્યોજન દેવેન્દ્ર વિગેરેના અવગ્રહની અનુજા માને, દિવમે સુવે, સાધ્વીઓના લાલને ખાય, સ્ત્રીઓના આસન ઉપર (તણીઓના ઉઠ્યા પડી તગ્તજ જેસે ૧

‘ હે જાતમ ! તે કેવા પ્રકારનો ગમ્મ ? ’ આ પ્રમાણે શ્રી વધ માન સ્વામિયે ગાતમસ્વામીને ઉદેશીને ઠહુ છે એથી એવા પ્રકારના ગમ્મને પરિહરવો જોઈએ એમ સમન્ત-યુ છે ૩૯

જત્ય હિરણ્ય-સુવણ્ય, હત્યેણ પરાણગાપિ નો હિપ્પદ્ ।

કારણસમગ્નિયપિ હુ, ગોયમ ! ગચ્છ તય મણિય ॥ ૪૦ ॥

જે ગમ્મમા મુનિઓ કાન્લ પ્રસંગથી પ્રાપ્ત થવા છતા પણ ગૃહસ્થાવસ્થાના પોતાના અને પારકા પણ સોના રૂપાને હાથવડે સ્પર્શ કરતા નથી, હે જાતમ ! તેને ગમ્મ ઠહો છે ૪૦

વ્યાખ્યાર્થ—જે ગરુડમા ઘટેલું અથવા ન ઘટેલું સોનું
અન રૂપ ડોઢપણુ નિમિત્તે પ્રાપ્ત થવા છતાં પણ સાધુઓથી પોતાના
હાથવડે સ્પર્ગ કરાતુજ નથી હે જાતમ ! મર્વ તીર્થકરોએ તેને
ગરુડ કહ્યો છે પોતાનું મોનું, રૂપ વિગેરે દ્રવ્ય તો દીક્ષા ગ્રહણ કર
વાના સમયેજ તજી દીધેલ હોવાથી અહિં પાગકુ એવું પદ મૂક્યું
છે, દ્રવ્ય ગ્રહણ કરવું એ સાધુઓના નતથી વિરુદ્ધ છે કહ્યું છે કે—
“સે કટો દોપોના મળ-ભળરૂપ, પૂર્વ ઋણિયોથી વિવર્જિત, મુનિ
યોથી વર્મી નખાયેલા અનર્થરૂપ અર્થને જો તું વહન કરે છે, તો
પત્રી નિરર્થક તથા ગામાટે આચરે કે ? ૧

વગી કહ્યું છે કે—

“આરભમા કયા નથી, મહિલાના મજથી પ્રદાચર્ય
નાશ પામે છે ગજથી મમ્યકત્વ નાશ પામે છે અને દ્રવ્ય ગ્રહણ
કરનાથી પ્રનશ્વ નાશ પામે છે ”

હવે ગરુડમા શીલવત સાધુઓજ વહન કરવા યોગ્ય છે
એથી શીલનું જ્ઞાન કહે છે—

જો દેહ કણ્યકોદિ, અહના કારેહ કણ્યજિણમવણ ।

તસ્સ ન તત્તિય પુણ્ણ, જત્તિય થમવ્વણ ધરિણ ॥૪૧॥

જે કોઈ કરોડ મોનયા આપે અથવા મોનાનું જિનભવન
દેહજ કરાવે, તેને તેટલું પુણ્ય ન થઈ શકે કે જેટલું પ્રદાચર્ય
મન ધારણ કરવાથી થાય છે ૧

વ્યાખ્યાર્થ—જે કોઈ દાનવીર ચાચકોને કરોડ સોનયા
આપે, અથવા જે કોઈ મુનર્ણમય જિનમહિં કરાવે, તે કરોડ મો
નયા આપનારને અથવા મોનાનું ચાચ કરાવનારને તેટલું પુણ્ય
(ધર્મ) ન થઈ શકે કે જેટલું પુણ્ય શીલવત ધારણ કરવાથી થાય છે
દેમકે શીલવતનું પાળવું મર્વ ધર્મ કરતાં હુકમ કે કહ્યું છે કે—

દાન, તપ, ભાવના વિગેરે ધર્મો કરતા શીલ અત્યંત હુકમ
જેમ ભાગીને હે ભગ્યો ! ન તત પાળવામાજ અત્યંત
યતન કરે ૧

બીજા મતરૂપી ભારા વહન થઈ જકે તેવા છે, અને તે ભારો વીસામો વેત્તા પણ વહન કનય ૭ શીવમતરૂપી ભાર તે ભારાનું સુધી વીનામો લીધા વિનાજ વહન કરવો જોઈએ ૭ તે જ કહે છે—

સીલ કુલ-આહરણ, સીલ રૂપ ચ ઉત્તમ લોહ ।

સીલ ચિય પદિચ, સીલ ચિય નિરુપમ ધમ્મ ॥ ૪૨ ॥

શીલ એજ કુળનું આલુપણ છે, સીલજ આ લોકમા ઉત્તમ રૂપ છે, શીલ એજ પાડિત્ય છે અને શીલજ નિરુપમ વર્મ છે ૪૨

વ્યાખ્યા—શ્રદ્ધામત કુળનું જૂવણ છે શીલ એ ઉત્તમ રૂપ છે જેમ ચોકમા રૂપ આ લોકમા છે, તેમ સીલ પણ મધ્યા પોકાને આલુલાદ ઉપજાવે છે અથવા શીવવતનુજ રૂપ વખા જુવા લાયક છે શીલગઢિત મનુષ્યોના રૂપથી શુ ? તથા શીલ એજ પડિતાર્થ-ચતુશર્ધ છે કે શીવીઆઓનું પડિતપણ જા ઝામનું ? કહ્યું છે કે—

ન તાગ્યા ભયભીત વયેવા શ્વ મનુ યો પણ ધર્મતત્ત્વ જાણે છે ધર્મ તત્ત્વ કહે છે—પ્રજા આપ છે અને ભાવનાઓ ભાવ છે, પરંતુ શીલ ધાગણ કની-પાળી શકતા નથી ૧

તથા શીલજ અનાધારુ પુણ્યનો ઉપાય છે કહ્યું છે કે— નજ દાન, તેજ તપ, તેજ ભાવ, નજ મત ખરેખર પ્રમાણ થઈ શકે કે જમા આત્મિક શત્રુઓના હૃદયને બેદવામા નવીન પ્રગરના પ્રીલા (ન ય) જેવું શીલ ધારણ કરવામા આવતું હોય ૧

શીલવત કુમિત્રાનો નજ પરિહારો જોઈએ, એથી પણ જાણાઓ વડ કુમિત્રાના સગનો પગિહાર કનનતા ચ થકાર કહે છે —

ધર ત્રાહી વર મન્ચૂ, વર દાલિદમગમો ।

વર અરણ્યવામો ય, મા કુમિનાણ મગમા ॥ ૪૩ ॥

ગાથાર્થ—વ્યાધિ ભલે હો, મત્સુ ભલે હો, દારિદ્ર્યનો અયોગ ભલે થાવ અરણ્યમા વાસ પણ ભલે હો પરંતુ કુમિત્રાનો સગમ ન હો ૪૩

વ્યાખ્યાર્થ—આધિ-ગરીબની મફત (કુમિત્રોના મ-ગમની અપેક્ષાએ) શ્રેષ્ઠ છે, મગ્ન શ્રેષ્ઠ છે નિર્ધનતાનો યોગ શ્રેષ્ઠ છે, વનેચરપણ હિંદુ પરંતુ કુમિત્રોનો-અગણ સહાયકોનો મગમ ન હોઈ શકે છે—

જમ ખાવામાં આવેલું ફલોદ્ભવ એ પ્રાણોનો વિનાશ કરે છે, તેમ કુમિત્રોનો સયોગ પણ હુ ખોનો હેતુભૂત થાય છે, એમાં મશય નથી એર એકજ જન્મમાં મારે છે અને કુમિત્રોનો સયોગ તો ૧૦૦ જન્મમાં હુ ખાયાક થાય છે પ્રાણિયો કુમિત્રોના સગમથી હુ ખ પામે છે અને મુમિત્રથી પન્મ મુખ પામે છે આ વિષયમાં દિવાકરનું દ્રષ્ટાંત છે

દિવાકરની કથા

આ ભગ્વત્કેતુમાં અનંતિ દેગમાં મુવિધા નામની નગરીના નજી જયગજના અનુભુજ પુરોહિતને દિવાકર નામનો પુત્ર હતો પરંતુ તે અન્ય ત વ્યવની હતો પુત્ર ગુણવાન હોય તેજ મુક્ત છે તેજ મારે શકે છે—

“વર ગર્ભસ્ત્રાવો વરમ્નુપુ નૈવાભિગમનં,

વર જાત પ્રેતો વગ્મપિ ચ કર્મ્યેવ જનિતા ।

વર વધ્યા માર્યા વગ્મગૃહલાસે પ્રયતિત,

ન ચાચિદ્રાન્ સ્વપ્રવિણયલ્યુક્તોડપિ તનય ॥૧॥

ભાવાર્થ—ગર્ભ ગળી જાય એ માડ, શતુઓમાં મ્મી મસર્ગ નજ નરવો એ માડ, મરેલોજ પુત્ર અવતરે એ માડ, કન્યાજ ઉત્પન્ન થાય એ માડ, ભાર્યા વાગણી રહે એ સાડ, ગૃહ વાસમાં પ્રયત્ન ન નરવો એ નાડ, પરંતુ રૂપ, દ્રવ્ય અને બળથી મુખ્ય હોવા છતાં મર્જ પુત્ર હોય એ સાચો નહિ ૧ તેથી પિતાએ અતઃકાળે તેને શક્ય હોય તો ‘હિ વત્સ’ તું મુસગ કરને કુમગ કરીશ નહિ તેમક—

તે જેવાનો માથે મેત્રી કરે, તે થોડા વખતમાં તેવો થાય છે, ફૂલોના મહવાનમાં રહેતા વલ પણ તે ફૂલોની ગંધવાળા થઈ જાય છે ૧

દિવાકરે પણ પિતાનું વચન સ્વીકાર્યું કેટલાક દિવસ પછી તે પુરોહિત પદથી બ્રહ્મ થવાથી કેાઈક ગામમાં 'જર' નામના ઠાકોરની સેવા કરવા લાગ્યો અને તે ઠાકોરના સેવક પિંગલ સાથે તેણે મૈત્રી કરી, તથા તેના ઘઁની દાઁની મિત્રસેનાની સાથે સ્નેહ બાધ્યો કેાઈ એક વખતે જરઠાકોરે દિવાકરને કહ્યું કે- 'જયપુરના રાજા વિચારધવલની સેવા કરી અમારી કાંઈ પણ વૃત્તિ-આજીવિકા કર' એથી દિવાકર ત્યાં ગયો અને તેણે પોતાની વચન રચનાથી ગભા વિગેરે જનોને રન્જિત કર્યા કેાઈ દિવસે રાજાએ 'સમાન શીલવ્યસનેષુ સમ્યમ્' આવું કાવ્યનું ચોથું ચરણ બનાવીને કહ્યું કે- 'આ મમન્થા જે પૂરે, તેને હું ઇન્જિત વરદાન આપુ' એ માલગી દિવાકરે તે સમન્થા આવી રીતે પૂરી —

"મૃગા મૃગે સહમનુવ્રજન્તિ, ગાવશ્ચ ગોમિસ્તુરગાસ્તુરૈઃ ।

મૂલાશ્ચ મૂર્ખ સુધિય સુધીભિઃ, સમાનશીલવ્યસનેષુ સત્યમ્"

મૃગલાઓ મૃગલાની સાથે, ગાયો અથવા બળદો ગાયો અને બળદો સાથે, ઘોડાઓ ઘોડાની સાથે, મૂર્ખ મનુષ્યો મૂર્ખાઓની સાથે, બુદ્ધિમાન વિદ્વાનો વિદ્વાનોની સાથે મગ જે જે સમાન શીલ અને વ્યસનવાળાઓની "મૈત્રી હોય છે"

તેથી પ્રસન્ન થઈ ગભાએ કહ્યું કે- 'ભદ્ર ! શું આપુ ?' દિવાકરે જણાવ્યું કે- 'મારા સ્વામી જરઠાકોરના દાન્ત્રિનો નાગ કરો' ત્યારે વિચારધવલ રાજાએ ૭૫૦ ગામ માથે ક્ષીપુર નામનું નગર આપ્યું દિવાકરે તે પોતાના સ્વામીને ભેટ કહ્યું તેથી જરઠાકોરે પણ 'હું પણ તારૂં કાંઈક કાર્ય કરીશ' એમ સ્વીકાર્યું અન્યદા મગપાનમાં આમજા પિંગલને જરઠાકોરે જોયો એથી રાજાએ તેની જીભ કાપવાનો હુકમ આપ્યો ત્યારે દિવાકરે મિત્ર ઉપ માનેલા પિંગલને જીવિત અપાવવાથી તેના ઉપર ઉપગાર કયો એક વખતે મોરના મામ આવાનો દોહદ પૂરવાથી પોતાની પત્ની મિત્રસેના દાઁની ઉપર ઉપકાર કર્યો ત્યાંપછી રાજા કોપાયમાન થયો અને પોતાનું જીવિત જ્યારે મદેહવાળું થઈ પડ્યું, ત્યારે દિવાકર કૃમ ગતિની પરીક્ષા કરી મગવપુન્માં જઈ પૃથ્વીચદ્ર

રાજના સફળતા કુમાર ગુણવત્તને સેવવા લાગ્યો કોઈક વખતે
કુમાર વિપરીત શિક્ષા પામેલા ઘોડા ઉપર આરૂઠ થવાથી અટવીમા
પડેલો તેને તૃપાથી વ્યાકુળ જોઈને પાકેલા ત્રણ આમળા લઈ
દિવાકર તેની સમીપ ગયો દિવાકર તરફ જોઈ ગુણવત્ત કુમાર
બોલે કે-‘ તુ મને પાણી પા ત્યા પાણી ન હોવાથી દિવાકરે
કહ્યું કે-‘ તૃપાની ઉપગતિ કરનાર હોવાથી આ ત્રણ આમળાના
ફળનું મૃત્યુ નથી જોયું આ ફળ આપ ખાવ ’ રાજકુમારે પણ તે
ફળો ખાધા અને તૃપા શાંત થઈ કુમાર દિવાકર ઉપર અત્યંત
પ્રમન થયો ત્યારપછી કેટલાક વખતે ગુણવત્ત કુમાર રાજ થયો
ગુણવત્ત રાજને ત્યાં મ પૂર્ણ દિવસે પુત્ર ઉત્પન્ન થયો પ
રિવાર સહિત તે બાળ મન્ત્રી દિવાકરને ઘરે જવા લાગ્યો ત્યારે
દિવાકર મન્ત્રીએ વિચાર્યું કે-‘ જો ગળ મહારો મહાન દોષ
મહન કરે, તો રાજનું ઉત્તમપણ જણાય ’ ત્યાર પછી દિવાકરે
કોઈક વખતે ઘરે આવેલા તે કુમારને લક્ષ્ય રાખી સાવધાનીથી અ
ત્યંત શુભચિન્તે ભોયરામા રાખ્યો ગળએ કુમારને ભોજન સમયથી
મારી સૂર્યોદય થતા સુધી શોધ્યો, પરંતુ કુમાર મળ્યો નહિ પશ્ચિ
પારના મનુષ્યોએ જણાવ્યું કે-‘ સ્વામિન ! કુમારને મન્ત્રિના ઘરમા
પ્રવેશ કરતા અચ્છે જોયો હતો છેવટે રાજએ કુમારની શોધ કરવા
માટે પડોડો વજડાવ્યો તેવામા દિવાકર મન્ત્રીએ (પોતાના મિત્ર)
મનોરથદત્ત નામના શેઠને ઘરે જઈ જણાવ્યું કે-‘ હે શેઠ ! મહારી
ભાર્યાને (તેનું માસ ખાવાનો) દોહદ ઉત્પન્ન થવાથી ઉન્મત્ત થઈ
મે રાજના કુમારને મારી નાખ્યો છે સાહુમયી આ કામ કર્યું છે ’
આવી રીતે વસતનેના વેશ્યાને ઘરે જઈને પણ જણાવ્યું ત્યાર
પછી શેઠ અને તેની ભાર્યાએ પણ ગળ આગળ જઈને કહ્યું કે-‘ તે
કુમારને મે માર્યો છે ’ ત્યાર પછી મન્ત્રીએ પૂર્વોપકૃત રાજ પામેથી
જાતને અલય દાન અપાવવા પૂર્વે મુમ્મ ગતિની પરીક્ષા કરી ત્યાર
પછી મન્ત્રીએ રાજને પોતાને ત્યાં ભોજન માટે બોલાવ્યો રાજને
ભોજન કરાવી સર્વ અલગ કરેથી વિબુષિત રાજકુમારને તેના
બોળામા મૂક્યો વિશ્વમય પામેલા રાજએ અત્યંત કરુણથી આનંદિત
થઈ કહ્યું કે-‘ આ ગુ મુમ્મ ? ’ દિવાકરે જણાવ્યું કે-‘ સ્વામિન !

આપનું ઉત્તમપણુ જોયું ' ત્યાર પછી ત્યાં ઉદ્યાનમાં આનંદસૂરિને પધારેલા માત્રાની દિવાકર મંત્રી ત્યાં ગયો અને વદન કરી બેઠા પડી પૂછ્યું કે- ' ભગવાન ! સર્વોત્તમપણુ કયાં છે ? ' સૂરએ કહ્યું કે- " સાલગ-મિતિપ્રતિષ્ઠિત નામના નગરમાં જિતમત્તુ રાજાને સોમદત્ત નામનો મંત્રી હતો તેણે સહમિત્ર ૧, પર્વમિત્ર ૨, પ્રણામમિત્ર ૩ એમ ત્રણ મિત્રો કર્યા હતા અન્યદા રાજા એક યવાથી ભરખીત ઘરે તે જાત્રે એકથો સહમિત્રને ઘરે ગયો અને સહમિત્ર અંગતે તે સ્વરૂપ કહ્યું ત્યારે સહમિત્રે કહ્યું કે- ' ત્યાં સુધી મૈત્રી, કે જ્યાં સુધી રાજા રુદ્ર ન થાય, માટે તું મહારા ધરથી આવ્યો જા ' ત્યાર પછી તે પર્વમિત્રને ઘરે ગયો તેણે પણ એમજ કહ્યું પછી તે પ્રણામમિત્રને ઘરે ગયો ઉત્તમ હોવાથી તેણે પ્રશ્ન કર્યો કે- ' આ કેવા પ્રકારની અવસ્થા ? ' સોમદત્તે કહ્યું કે- ' મહારા ઉપર રાજા ક્રોધ્યો છે ' ત્યારે પ્રણામમિત્રે કહ્યું કે- ' કેમ ? ' પણ પ્રકારે તું ભય ન રાખ, હું તારા પીઠ રક્ષક છું " તેથી તે નિર્ભય થયો પછી આચાર્ય મહાગજશ્રીના ઉપદેશથી સહમિત્ર સમાન દેહને પર્વમિત્ર સમાન કુટુંબને અને પ્રણામમિત્ર સમાન ધર્મને જાણી દિવાકર દીક્ષા ગ્રહણ કરી તે દેવ અને મનુષ્યભવની ઋદ્ધિ પામી છેવટ મોક્ષ પામશે આ પ્રમાણે ઉત્તમની સેવા ઉપર દિવાકરની કથા

અર્ગીયત્યકુસીલોર્હિં, સમ તિવિદેશ યોસિરે ।

મુપલમમમિમે તિમ્બે, પહમિ તેણમે જહા ॥ ૪૪ ॥

ગાથાર્થ—અગીતાર્થ કુશીલીઆઓ ત્રાથે મન, વચન અને કાયાથી સંગતજવો જોઈએ કેમકે માર્ગમાં ચોરોની જેમ મોક્ષમાર્ગમાં આ લોકો વિદ્યત્ત છે ૪૪

વ્યાખ્યાન—સૂત્ર તથા અર્થને જાણનાર સાધુઓ ગીતાર્થ કહેવાય છે કહ્યું ॥ કે—

• " સૂત્ર એ ગીત કહેવાય છે તેનું વ્યાખ્યાન એજ અર્થ ગીત અને અર્થ એ જાનેથી સુક્ત પુરુષને તું ગીતાર્થ જાણ ૧ ગીતાર્થથી વિજ્ઞ તે અગીતાર્થ—મૂત્ર તથા અર્થને ન જાણ

નારા અર્થાત્ મૂર્ખલોકો જેઓનું શીલ-આચરણ નિહિત હોય તે કુશીલીઆ-તેવા પ્રજાગ્ના જૂગારી વિગેરે કહ્યું છે કે—

જૂગારી, ઉટ્ટક, ઉન્માર્ગગામી અને નિદા કરનારા વિગેરે જેઓ કુશીલીઆ હોય છે તેઓને પ્રયત્નપૂર્વક વર્જવા જોઈએ ૧

અથવા પામત્યા વિગેરે કુશીલીઆ કહી શકાય તેઓની સાથે આલાપ વિગેરે મળક મળ, વચન અને કાયાથી તજવો જોઈએ કહ્યું છે કે—

જૂગારી, વેશ્યા, નટ, વિટ, ભાટ તેમજ 'કુકર્મ'ને ઠરનારા-ઓના ઘર, હાટનો સવાસ વર્જવો જોઈએ, અને તેઓની સાથે મેંઘી પણ તજવી ૧

“કુતીર્થીઓનો સ સર્ગ, કુતીર્થગમન, બ્રહ્મચારીઓ સાથે પરિચય અને આલાપ વર્જવો જોઈએ ૨ તેમજ જુલુ છે કે—

“જ્યા અવિરતિ અસયતની વસતિ હોય, ત્યા ગમના ગમન ન કરવું જોઈએ કારણકે—ગમનાગમન કરવાથી તેઓ ની સાથે આલાપ થાય અને આલાપ પ્રીતિ—સ્નેહ ઉત્પન્ન કરે છે, પ્રીતિથી દાક્ષિણ્ય અને દાક્ષીણ્યથી ઉચિત ધર્મોનો સ્વીકાર કરવો પડે, ઉચિત ધર્મોની પ્રતિપત્તિ કરવાથી તેઓની સાથે વારવાર પરિચય કરવો પડે, એમ પરિચાદિક કરવાથી સમ્યક્ત્વ દૂષિત થાય, સમ્યક્ત્વ દૂષિત થતા જિનેશ્વર પ્રભુનો કહેલ ધર્મ નાશ પામે અને જિનેશ્વર પ્રભુના ધર્મ વિના આ અપાઞ સસાર રૂપી મહા સાગળ તરીકે શકાય નહિ, તેથી ત્યા ગમન કરવાનું નિષેધ્યુ છે

અગીતાર્થ અને કુશીલીઆના સગનો પરિત્યાગ કરવામા ઉપનય સહિત હેતુ કહે છે —(કારણમા કાર્યનો ઉપચાર થતો હોવાથી) આ અગીતાર્થ અને કુશીલીઆઓ મોક્ષના માર્ગમા વિનરૂપ છે અર્થાત તેઓની સગતિથી મોક્ષગમન દૂરજ રહી જાય છે જેમ માર્ગમા જતા મુસાફરને ચોર લોકો વિપ્નના કારણરૂપ છે, તેમ આ લોકો પણ છે

अवस्त य निवस्त य, दुण्ड पि समागयाइ मूलाइ ।

यसग्गीइ विगहो, अयो निवत्तण पत्तो ॥ ४५ ॥

ગાથાર્થ—આખાના અને લીંબડાના બનેના મળી-આ એકદા થયા તેમા સ મર્ગથી આખો વિનાગ પાત્રી લીંબડાપણ પામ્યો જય

આખ્યાર્થ—તાળા ડાળથી પટેલા કડવા લીંબડાના પાણી થી વાલિત થયેલી જુગિમા આખાનુ આડ ઉત્પન્ન થયુ ખટ્ટી ત્યા આખાના અને લીંબડાના બનેના મળે એકદા થતા મર્ગતિથી આખો નષ્ટ થઇને કડવા કૃષ્ણવાળો લીંબડો થઇ ગયો કહ્યુ છે કે—

“ગુણા ગુણજેષુ ગુણીમવન્તિ, તે નિર્ગુણ પ્રાપ્ય મવન્તિ દોષાઃ ।
સુન્દરાદુતોયમવહા હિ નય”, સમુદ્રમાસાઘ મયન્ત્યંપયા ॥ ૧ ॥”

“શુભો શુભ જાણનાગએને વિશે શુભરૂપ થાય છે, તેજ શુભ નિર્ગુણીને પાત્રી દોષરૂપ બની જાય છે અત્યંત નવાદિદ પાણીના પ્રવાહવાળી નદીઓ સમુદ્રને પ્રાપ્ત કરી-મગી પી ન શકાય તેવી ખારા પાણીવાળી બની જાય છે ૧

આ કથન વડે લાવુક દ્રવ્ય હોવાથી મધ્યમ્યોનેજ ન સજ થી શુભ અને દોષ થાય છે કહ્યુ છે કે—

સ મર્ગથી શુભ દોષ થાય છે એ મધ્ય જનોની નિયતિ છે ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યવાન અથવા ઉકૃષ્ટ પાપી સ સજ થી મહાશુ કરી શકતા નથી ૧

અમધ્યસ્થોને તો સ મર્ગ થી પણ શુભ દોષ થઈ શકતા નથી જેમ કહ્યુ છે કે—

વૈદુર્થ્ય મણિ ઘટા વખત મુખી યથમણિયોના સ સર્ગમા રહેવા છતાં પણ પોતાના પ્રાધાન્યશુભથી યથપણ પામતો નથી

જે તમને સ સજ જ પ્રમાણ હોય, તો પણ લાળા વખત મુખી ચેરડીના વાદમા રહેવા છતાં પણ નવસ્તબ મધુર કેમ નથી થતો? ૧ ૪૫

હવે સજ્જનોના સ મર્ગથી જે ફળ થાય તે ઉપનયપૂર્વક દર્શાવતા કહે છે

ઉત્તમ જણ સસગ્ગી, સીલદરિદ્ર પિ કુણદ સીલદ્ર ।

જહ મેરુગિરિવિલગ્ગ, તણ પિ કણચચણમુરેટ ॥ ૪૬ ॥

ગાથાર્થ—ઉત્તમ જનોનો એ સર્ગી શીલ રહિત જનને પણ
ગીલયુક્ત કરે છે જેમ મેઝગિરિને વળગેલ તુલુ પણ કનડપણ
પામે છે ” ૪૬

વ્યાખ્યાર્થ—મુશીલ લોકોનો એ યોગ શીલ ગહિત મનુષ્યને
પણ ગીલસમૃદ્ધ કરે છે અર્થાત્ ગીલહીન પ્રાણી પણ શીલવ તોની
મુગતિથી ગીલ પાળવાનું માહાત્મ્ય સાલળવાથી શીલ આદરે
છે જેમ મેઝગિરિનું આશ્રિત તુલુ પણ સુવર્ણપણ પ્રાપ્ત કરે છે
મેઝપર્વત ઉપર ઉગેલા તુલુ પણ સુવર્ણગિરિના આશ્રિતથી સુવ
ર્ણપણ પામે છે એ ભાવાર્થ છે ૪૬

હવે શીલવ ત સાધુઓએ તથા શ્રાવકોએ મિથ્યાત્વ તજવું
જોઈએ એથી મિથ્યાત્વનું અત્યંત હુકમપણ કહે છે

નવિ ત કરેહ અગ્ની નેય વિસ નેય કિણહસપ્પો ચ ।

જ કુણહ મહાદોસં, તિલ્લ જીરસ્મ મિન્દ્વચ ॥ ૪૭ ॥

ગાથાર્થ—“ તોને મિથ્યાત્વ છોડવે જે મહાદોષ ઠકે છે, તે
મહાદોષ અગ્નિ, જેવું ઠ ગળે સર્પ પણ ઠરતો નથી ૪૭

વ્યાખ્યાર્થ—પ્રજ્વલિત થયેલો અગ્નિ તે મહાઅનર્થને નથી
કરતો, કાલકુટ જેવ પણ નથી ઠરતું અને કાળો સાપ પણ તે મહા
દોષને નથી કરતો, કે જે મહાદોષને અત્યુલ્લંઘ્ય મિથ્યાત્વ-અતત્ત્વનો
અધ્યવનાય કરે છે એમ કહે અત્યંત કુપિત થયેલા તે અગ્નિ વિગેરે
નો એક ભવમાજ મરણના હેતુરૂપ થાય છે અને મિથ્યાત્વ તો
અનંત ભવ મુખી જન્મ-મરણના હેતુભૂત બને છે એજ મિથ્યા
ત્વનું મહાદોષ ઈર્ષ્ય જાણવું આલિંગિહિત ૧, અનાલિંગિહિત ૨,
આલિનિવેશિત ૩, સાશયિક ૪ અને અનાલોગ ૫ એમ મિથ્યાત્વ
પાય પ્રકારનું છે તેમા—‘ આજ દર્શન (મત) મુદર છે, બીજા ૬
ર્શન નાન નથી ’ આવા પ્રકારના કુદર્શન વિષયક અભિપ્રાય
થનું મિથ્યાત્વ આલિંગિહિત કહેવાય છે, જેના વચથી મનુષ્ય દુઃ
ર્શનોમાથા કોઈ પણ એક દર્શનને ગ્રહણ કરે છે ૧ એનાર્થ વિષ
યીત અનાલિંગિહિત મિથ્યાત્વ કહેવાય છે, કે જેનાથી ‘ જો મેં જોયું ને’

સારા છે 'એવા પ્રકારનું અદ્ય માધ્યમ્ય દૃષ્ય ૧ થાય છે ૨ અભિ
 નિવેશથી થયેલું મિથ્યાત્વ આભિનિવેશિક ગોષ્ઠામાદિ ૧ વિગેરની
 જેમ ૩ જેના વગથી અરિહન જનવતે ઉપગેશલા ૮૫૧ વિગેર
 તરવોમા ગમય ઉપજે, જેમકે-દુ નથી જાણી શકતો કે- 'આ
 જનવતે કહેવ ધર્માન્નિકાય વિગેર નાનું હોય કે અન્યથા ' ?
 આવા પ્રકારના નશયવાળું મિથ્યા વ ગાશયિત્ત ગણાય છે ૪
 અનાભોગિત મિથ્યાત્વ કે જે અનાભો ૧થી થયેલું હોય છે, તે એક-
 દિવ્ય જીવોને હોય છે ૫ તં મિથ્યાત્વને આવક પણ ત્રિવિધે ત્રિવિધે
 પ્રત્યાખ્યાન કરે છે-તજે છે ૫૦ તુ અભુવનોની જેમ દિવિધ ત્રિ
 વિધ વિગેર પ્રકારની નહિ કરુ છે કે- " મિથ્યાત્વ ત્વય મનથી
 ન કરે, બીજા પાને ન કરાવ, હતા એવા બીજાને જનુતા ન કરે
 એવી રીતે વચનથી અને કાયાથી પણ નમજવુ " તથા " આ
 પૂર્વોક્ત મિથ્યાત્વ દુ હે " અથવા 'એ ન્યય કરા અથવા 'બી
 જાએ કર્યો હતો આ નાહ વસુ ' એમ મનવરે ન જિતવે વચનવરે
 'દુ કરે ' એમ ન ખેલે, તુ કરે એમ બીજાને ન કહે, અને
 બીજાએ કરેલાની પ્રથ સા ન કર કાયાવદ અથ ન કરે કરન સા-
 હાયનો ઈસારો, જકુટિ ચઠાવવી ઈત્યાદિ દ્વારા બીજા પાને ન
 નવ અને બીજાએ કર્યું હોય તો અપગી તાગા, હસવુ, વિગેર
 ચણાઓ કરી વખાણે નહિ " તંવી જ્યાં મિથ્યાત્વ વિષયક અનુ
 મતિનો પણ નિષેધ કર્યો છે, ત્યાં જે મનુષ્ય કરુ, કરાવવુ અને
 અનુભવવુ એ ત્રણ પ્રકારથી કુટુંબને મિથ્યાત્વમા રિયર કરતો
 મિથ્યાત્વને સ્થાપે, તે પોતાને અને પોતાના વશને ગ સારરૂપી
 સમુદ્રમા નાખે, એમા શુ કહેવુ ? જણુ છે કે- મનુષ્ય વરનો
 અને કુટુંબનો સ્વામી થઈને મિથ્યાત્વનું ગપલુ કરે, તેણે પોતાના
 સમગ્ર વશને સ સારરૂપી સમુદ્રમા નાખ્યો ૧ તે મિથ્યાત્વો પૂ-
 ર્વના ઋષિએ કરેલા કુવકથી જાણવા, તે આ પ્રમાણે-

" સામાન્ય કેવલીઓમા શિરોમણિ એવા દેવ-જિનેશ્વરાના
 અને ગુરુઓના ચરણકમળને પ્રણામ કરી ધનને અનુતારે હું સમ્ય
 કર્તવ્ય ત્વગ્ન દશાંતુ છું દેવ, ગુરુ અને ધર્મ વિષયક શ્રદ્ધા તે
 મમ્યત્વ ધતમા કહેવા ગુણોવડે સુખ દેવ ગુરુ અને ધર્મને

દેવ, કુમારિકા લક્ષ્મ, ધર્મ માટે યૌવના અસ્વરી, જાસ યતિ લોકા
ની અક્ષયતૃતીયા, અર્કર્તન, જેડ પૂનમે તાદનો વિવાહ, અમાવા
ન્યાએ વિશેષે ભોજન કૃપા વિગેરે ખોદાવવા, ગોચર દ્વિત્વ, પ્રિ
યગ્ધ, કાગડા, જિત્તાડા વિગેરેને પિંડ આપવો, પવિત્રતા માની
ઝાડ રોપવા, તાલાચર પાસે કથા સાલગવી, ગોધનપૂજા, ઇંદ્રલગ્ન,
ધર્મમા નટ જોવા, પાળાઓનું ચુદ્ધ જોવું એવી રીતે બ્રાહ્મણ,
તાપસ વિગેરે લૌકિક સુરેઓને પણ નમવું મૂળ અને અશ્લેષા ન
સૂરમા બાળક હસત થતા લવનમા બ્રહ્મન્નાન, તેઓ (બ્રાહ્મણો)
ની કથા નાલગવી, તેઓ (બ્રાહ્મણો)ને દાન આપવું, તેઓને ઘરે
જવું, ભોજન વિગેરે એવી રીતે લૌકિક દેવ મળધિ અને ગુરુમ
બધિ મિથ્યાત્વ પગિહરીને લોકોત્તર મિથ્યાત્વમા અન્યતીર્થીઓએ
બ્રહ્મ કરેલા જિઓને વર્જવા જે જિનમદિગ્મા પણ ગત્રે અબ
ળાઓનો પ્રવેશ સાધુઓનો વાસ, નદિ, બગિચાન, સ્નાન, નૃત્ય
પ્રતિષ્ઠા, તથાવ વિગેરે આશાતનાઓ, જલહીડા, દેવોનું આદોલ
ન, એવું બીજું પણ લૌકિક દેવોની જેમ અસમજમ ચુકત
થતું હોય, ત્યાં પણ આગ્રપૂર્વક સમ્યક્ત્વને રમણ કરવામા તત્પ
ર, ઉત્સુક વર્જનાર સ્વતંત્ર મન્યગદ્દિયોને જવું જપ્તું નથી
હરવિગેરે દેવોના મદિગ્ ઉરતા જિનમદિગ્ની આજ વિશેષતા છે
કે-જિનમદિગ્મા સર્વ વિધિપૂર્વક થાય છે, ત્યાં અન્યત્ર મધણું
વિપરીત હોય છે જેમ તેમ પ્રવૃત્તિચુકા કરવું, તેજ જે પ્રમાણ
હોય તે ' નિષ્ઠીવનથી ન કરવું ' એ વિગેરે નિરર્થક જ થઈ જાય
વળી જિનેશ્વર પ્રભુની પૂજામા જે ત્રણ સંધ્યાનો નિયમ જ્યો છે,
તે પણ નિરર્થક થઈ જાય તથા પવિત્ર થઈને આવકે જિનેશ્વરોની
પૂજા કરવી, જિનજિઓની પ્રતિષ્ઠા, અધિમગ્નિ સૂચિનું પ્રસાધન
યુગપ્રધાનોએ આગમોમા વિગ્રહિત પ્રતિષ્ઠાજપ એ વિગેરેનું પણ નું
પ્રયોગન ? તેથી જ્યાં પ્રતિષ્ઠા, પૂજા વિગેરે સર્વ કર્તવ્યવિધિપૂર્વક
જવામા આવતું હોય ત્યાં જ મન્યગદ્દિયોને નિશ્ચયે ગમન વિ
ગેરે ચુકા છે

જે લોકોત્તમ લિંગ (જેનસાધુ વેવ)થી વિભૂષિત દેહવાળા
હોવા જતા પશુ પંચ, તાણુલ, મર્વ આધારકર્મ અને મધિયત્ત

જા, રૂળના બોન કળતા હોય, સ્ત્રી પ્રવગ વ્યવહાર (વિષાગ)
 શ્રેયોનો પ્રવહ, ગોલા, એકાકિયણે ભમવુ સ્વછત્રી ચેપ્રા અને
 સ્વછત્રી વચન, એત્ય, મહ વિગેરેમા વામ, વમતિયો (ઉપાશ્રય) મા
 પણ નિત્ય મિથિતિ, ગાયન, મોનાના ફલોથી ચોતાના પગ પૂજાવવા
 અથવા ટેવળ આગમને જ અવલખીને આચરણ કહે, તેમા જ તત્પર
 રહેવા છતા પણ વચન માત્રથી તેનો આલાપ કહે 'મ પૂર્ણ
 ચેત્ત્વન, બન્ને વખત '૭ પ્રકારના આવશ્યક, પ્રામુખ પાણી,
 મુદ્ધપત્તિ ગામી જિનણિ બો આગળ વાદણા દેવા, પડવાન વિગેરે
 અગિનાન, જિનણિ બોનુ દ્વધ વિગેરેથી મ્નાન પ્રક્ષાલન એ વાવકો-
 ને અચુન્ન કે એમ ચોતાની મતિથી શુતના અર્થને વિરુદ્ધ
 નાન જેઓ આવકપદના સ્વરૂપને ઠહેતા કહે છે તેઓ અતિશય
 શુતધર યુગપ્રધાનોની પણ અવગણના કરે છે જે યુગપ્રધાને શુત
 ને અનુમારે આ પ્રકૃષ્ટુ છે, તે મધણુ માર્ગાનુમારિ પુરોષોએ બહુ
 પ્રકારથી સમર્થન કર્યું છે એત્યવાસીઓની જેમ એનો ટોઈપણ
 શાસ્ત્રમા નિગેધ દીઠો નથી તેથી તેઓનુ દ્વેષુ એ વિગેરે ઉત્સૂત્ર
 જ જાણવુ નૂરને અનુમારે નઓને નદન કરવુ વિગેરે પણ કટપે
 નહિ, લાગુ કે શુતમા પામન્થા વિગેરે અવત્નીય ઠહ્યા છે તેથી
 ચાવી રીતે સર્વત્ર શુતના વિપરીતપણાથી વતુ મિથ્યાત્વ શુતના
 જાણ પુરોષોએ સ્વયમેવ સાગી ગીતે વિચારવુ આ પ્રમાણે ચારે
 પ્રકારના મિથ્યાત્વને વર્ણને નૂત્રોમા દશાવેલ વિધિ પ્રમાણે વર્ત-
 તા સમ્યગ્દષ્ટિયે જિનમનિને અને નાધુઓના તરફ આદર કર
 વો જેઓએ ત્રિવિધ (મન, નચન, ક્રયાથી) ત્રિવિધે (કરવુ, કરા
 વવુ અને અનુમોદવુ) મિથ્યાત્વને દ્રવ્યથી વર્ત્યુ છે તેજ નિશ્ચય-
 થી શ્રારકો છે, બીજા નો નામથી જ જાણવા જિનેશ્વર પ્રભુના મ-
 તને અનુમગતા જેઓ આ સમ્યક્ત્વને પાળે છે, તેઓ જશ્દી નિ-
 રિધ્ને નિશ્ચયે મુખકાગ્ધ મોદાને પામે છે' તેથી કુલકમા કહેલા
 આ અને બીજા પણ લોક પ્રચિદ્ર મર્મ મિથ્યાત્વ વર્ણવા એ ગદ્ય-
 ના જે ટેમજે—

ન મિથ્યાત્વમમ શત્રુને મિથ્યાત્વમમ વિષમ્

ન મિથ્યાત્વમમો મોર્ગો જ મિથ્યાત્વમમ નમ ॥ ૧ ॥

ત્રિપદ-વિષ-તમો-રોગૈર્દુ સમેકચ દીયતે ।
 મિથ્યાત્વેન દુરન્તેન, જન્તોર્જન્મનિ જન્મનિ ॥ ૨ ॥
 પરં જ્વાલાવિલે શિપ્તો, દેહિનાઽત્મા દુતાશને ।
 ન તુ મિથ્યાધમયુક્ત, જીવિતવ્ય કદાચન ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ—મિથ્યાત્વ મમાન કોઈ શત્રુ નથી, મિથ્યાત્વ સમાન એ ઠહી શકાય નહિ, મિથ્યાત્વ મમાન કોઈ ઝેર નથી, મિથ્યાત્વ સમાન અનાન અથવા અધકા પલુ ગાણી શકાય નહિ, કેમકે-દુરમન, ઝેર, અધકા અને રોગો જ્યારે એકજ લવમા હુ ખ આપે છે, ત્યારે દુરત-હુ ખે ઉચ્છેદી શકાય એવું મિથ્યાત્વ તો પ્રત્યેક જન્મમા જીવને હુ ખ આપ્યા ઠરે છે જ્વાલાઓથી વિકરાલ અગ્નિમા પોતાના દેહને હોમી દેવો એ અપેક્ષાથી શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ મિથ્યાત્વયુક્ત જીવિત ધારણ કરવું તે કદાપિ પ્રશસ્ત નથી ” ૪૭

મિથ્યાત્વ ઉત્સૂત્ર લાપણથી ઉત્પન્ન થાય છે, એથી હવે ઉત્સૂત્રની દુષ્ટતા દર્શાવે —

કઠ્ઠ કરતિ અપ્પ, દમતિ અત્થ ચયતિ ધમ્મત્થી ।

ઇક ન ચયઈ ઉસ્સુત્તવિસલ્લ જેણ વુદ્ધતિ ॥ ૪૮ ॥

ગાથાર્થ—ધર્માર્થી પ્રાણીઓ કષ્ટ કરે છે, આત્માને ઢમે છે, દ્રવ્ય તજે છે, પરંતુ એક ઉત્સૂત્રરૂપી ઝેરના લેશને તમતા નથી, જેથી રૂઝે છે ૪૮

વ્યાખ્યાર્થ—કષ્ટ-પીડા સહન કરવી તે ‘માગી રીતે ક્ષોભ કરવો, ઉપજુ પાણી પીવું, પૃથ્વી એજ શય્યા, ગતે ખે પહોંચ સૂવું, ટાઢ, તડકો સહન કરવો, મહા કષ્ટકાગી છટું, અદૃશ વિગેરે વિવિધ પ્રકારનો બાહ્ય તપ કરવો, થોડા ઉપકરણો ગળવા અને તેની શુદ્ધિ રાખવી ’ ઇત્યાદિ કરે છે તથા ઇદ્રિયો અને નોઇદ્રિયને દમવાથી આત્માને ઢમે ॥ તથા દ્રવ્યથી છેદન, ભેદન, વ્યયન, આયાસ, ઠવેશ, ભય, વિષાક, મરણ, વર્મજ્વલ અને અગ્નિ એ મર્ષ થાય છે ૧ ’ એમ જાણી સુકૃતના અભિનાયી પ્રાણીઓ દ્રવ્યને તજે છે, પરંતુ અજ્ઞાનથી આ શુભનિયોગથી એક મિથ્યાત્વને

તજતા નથી હજુ છે કે—સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ ઉપદેશેલા પ્રવચન ઉપર
પણ શ્રદ્ધા ગણે છે અને અનાલોગથી અથવા ગુરુનિયોગથી
અસૂક્ષ્મ ઉપર પણ શ્રદ્ધા ગણે છે ૧ તે શુ ? એ કહે છે—
સૂત્રનું અતિક્રમણ કરી નીકળેલું વચન તે ઉત્સૂત્ર, તેજ ઝેરના
દેવની જેમ માગવામા હેતુરૂપ હોવાથી વિપલવ ઉત્સૂત્રરૂપી
વિપલવથી હુ બમાગરમા હુએ છે જેમ કોઈ વિપલવના લક્ષણથી
મિથ્યાત્વ વિગેરે દ્રવ્ય બક્ષણ કરવા છતાં પણ ઝેરથી થતા શ્વાસરોધ
વિગેરે હુ બદગિયામા હુએ છે, તેમ મૂર્ખ મનુષ્યો બીજા કોઈ કંઈ
કના પણ વિપલવ સમાન ઉત્સૂત્રવડે અનત હુ બમાગરમા હુએ
છે કહ્યું છે કે—ઉત્સૂત્ર આચરતો જીવ અત્યંત ચીડ્યું કર્મ બાધે
જે, સ સાગ વધારે છે અને માયામૃપાવાહ કરે છે ૧

વજ્રા બેદની વાત છે કે—બીજા કોઈ કંઈ છતાં પણ જહા
મર્યાદા અનત થયેલા અજ્ઞાની જીવો જમાલિ વિગેરેનો જેમ
ઉત્સૂત્રને તજતા નથી

‘ ઉત્સુજમાસગાણ, ઘોહોનાસો અણત મસારો ।

પાણચપ વિ ધીરા, ઉત્સુત્ત તા ન માસતિ ॥ ૧ ॥ ’

બાવાર્થ—ઉત્સૂત્ર ભાષણ કરનાગઓને બોધિનો નાશ અને
અનત સમાગ વાય છે, તેથી ધીર પુરૂષો પ્રાણાતે પણ પ્રાણત્યા
ગનો પ્રમગ ઉપરિચિત થવા છતાં પણ ઉત્સૂત્ર બોલતા નથી ૧

‘ જુહપાગદમવદનો જહદ્વિય ઘોહિલામમુવદના ।

જહ મગવજો વિસાલો, જર-મરણમદોયદો આમિ ॥ ૧ ॥

બાવાર્થ—રુદુટ, પ્રકટ, યથાન્વિત ધ્યન ન કરનાર મનુષ્ય
બોધિબીજના લાલનો નાશ કરે છે જેમ ભગવાન મહાવીર સ્વા
મીનો જરા-મગ્ધરૂપ સ સાગ મહાસાગર વિશાળ થયો હતો ૧
નેવી ઉત્સૂત્ર તજ બોલવું જોઈએ એ સાગશ છે ૪૮

ઉત્સૂત્રનો પતિત્યાગ કરનાગઓએ જ્યોત્સનાપૂર્વકજ પ્રવૃત્તિ
કરી જોઈએ, એથી જ્યોત્સનાનેજ વિરોધણ આપના અથગ કરે કે—

જયણા હ ઘમ્મજગરી, જયણા ઘમ્મસ્ય પાલણી ચેવ ।

તજ્ઞાદિકરી જયણા, યગનસુહાવહા જયણા ॥ ૪૯ ॥

ગાથાર્થ—જયણા જેમ ધર્મને ઉપસા કરનારી જનની છે, ધર્મનું પાવન કરનારી જયણા છે, ધર્મવૃદ્ધિ કરનારી જયણા છે, એકાત સુખ આપનારી પણ જયણા છે ૮૯

વ્યાખ્યાયાર્થ—કૃત વ્ય કરવું અને ન કરવું ન કરવું એ ચતનાજ સુતચાત્રિ ૩૫ ધર્મને ઉપસા કરનારી-ધર્મજનની છે પુત્રને ઉપસા કરનારી જેમ માતા હોય તે તમ તથા ધર્મનું પાલન કરનારી જયણા છે, જેમ માતાજ પુત્રની નક્ષા કરે છે, તેમ જયણા વડે જ ધર્મનું રક્ષણ કરાય છે તથા તે ધર્મનીજ ઉત્તરવૃદ્ધિ કરનારી છે, જેમ માતા પુત્રને નસાગા ગાત્રાર્થથી વૃદ્ધિ પમાડે છે, તેમ સંવાયેલી જયણા પણ ધર્મવૃદ્ધિ કરે છે બીજું વિશેષ તુ વહવામા આવે ? જયણા એકાત અચ્ચિત્તારી પગમા નહાઈ પ સુખને કરનાગ નૈત્રીયિક આત્મતિક પરમ આનંદ આપનારા છે આ ગાવાના નાજ ભાવને દેવલાક આચાર્ય સંસ્કૃત ભાષાકાગ આ પ્રમાણે કહે છે

યતના સુધમજનની, યતના ધમમ્ય પાલની નિત્યમ્ ।

તમૃદિકરી યતમા, સર્વત્ર સુખાવહા યતમા ॥ ૧ ॥

કમઠ્ઠુદ્દશનમિય, પ્રાપ્ય દુરાપા જિનાધિપતિશ્રીશ્રામ્ ।

શયનાસનાદિચેષ્ટા, સર્વત્રાપિ દિ યતમવા વાયો ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—કાચળાન થયેલ ચક્રના દર્શનની જેમ દુર્લભ જિનેશ્વરપ્રભુની દીક્ષાને ખાની ગયેલ, આત્મ વિગેરે સઘળી અથ જયણા પૂર્વજ કરવી જોઈએ આ ધર્મમા મન નચન, કાયાના યોગથી પ્રયત્નપૂર્વક જયણા કરવા જોઈએ જયણા જ ધર્મના સાન છે એમ વીતગજ જિનેશ્વરજો કહ્યું છે જયણા પૂર્વક ચાલે, જયણા પૂર્વક ઉભા રહે, જયણા પૂર્વક જોએ જયણા પૂર્વક નૂવે, જયણા પૂર્વક ખાનાર અને ખોલનાર, માપકર્મ બાધતો નથી

પ્રકામય દિ યતના સંસેમ્ય વિલાનકમમલપટલા ।

પ્રાપુરમન્તા સર્વા શિવમક્ષયમધ્યયં સ્થાનમ્ ॥

ભાવાર્થ—ફક્ત એક જ જયણા નેવીને અનતા પ્રાણીઓ ઈર્મરૂપી મલને દૂર કરી અક્ષય, અવ્યય શિવસ્થાનને પામ્યા છે એમ હોવાથી સુવિદિત સાધુઓએ જયણા કરવી જોઈએ કેમકે

૧ આ શ્લોક ૪ અર્થ કરે આવી ગયો છે

—“ કાળની હાનિ વર્તે છે, મયમને યો ય ભેત્રો નથી, એથી જ
યજ્ઞાપૂર્વક વર્તવું જોઈએ, યતનાવતણુ અગ લગ્ન થતું નથી
સુવિહિત આધુઓએ મમિતિ, ડપાય, ગાન્વ, ઇદ્રિય, મદ અને
પ્રહસ્યની સુસિયોમા સ્વાધ્યાય, વિનય, તપ શક્તિથી જયજ્ઞાન
પાળવી જોઈએ મમયોચિત જયજ્ઞાવટે મત્તમ રહિત ઉદ્યમ કરતા
લોડ્યાત્રા રહિત યતિયોને મદા યતિપણુ હોય છે જયજ્ઞા
આ છતા પણ પ્રમાદની બહુલતાથી કોઈપણ પ્રકારે અપલના
થાય તોપણુ ચારિત્રની વિગવના થતી નથી કહ્યું છે કે—‘ જયજ્ઞા
વત મુનિરાજની પ્રમાદથી થતી અપલના ઝટાવાળા માર્ગથી
થતી અપલનાતુ.ય ગણાય છે, પરંતુ તે ચારિત્રનો નાશ કરતી
નથી ’ તેમજ કહ્યું છે કે—સૂત્રમા કહેલ વિધિયુક્ત જયજ્ઞા કરનાર
અધ્યવસાયની વિશુદ્ધિવાળા મુનિજાતી થતી વિનયના નિર્જંગ
રૂપ દર્શવાળી હોય છે ૪૯

જયજ્ઞાવત આધુએ ડપાયોમા પ્રવૃત્તિ ન કરી જોઈએ
એથી ડપાયોનું કર્મ રહે છે

જ અજિય ચરિત્તં, દેમ્વળાણ વિ પુવ્વકોડીણ.

ત પિ કમાડ્યમિત્તો, હારેહ નરો મુદ્ધુત્તેણ ॥ ૫૦ ॥

ગાથાર્થ—અરુપ અગથી ન્યૂન પૂર્વકોડી વગ્મ મુધીમા જે
ચારિત્ર ઉપાર્જન કર્યું હોય, તેને પણ ડપાયયુક્ત થતો મનુષ્ય
એક મુદ્ધુર્તમા હાની ભાય છે ૫૦

વ્યાખ્યાન—પૂર્વકોડીથી અધિક આયુષ્યવાળા, અકર્મ
ભૂમિ વિગેરેમા ઉપજાયેલા મનુષ્યને તો મત જ હોતું નથી, પૂર્વ
કોડી આયુષ્યવાળા મનુષ્યને પણ આઠ વગ્મથી ઉપગજ દીક્ષા હોઈ
શકે, એ હેતુથી દેશે જીવી પૂર્વ કોડી મુધીમા કુ જે પાળી શકાય
એવું તપશ્ચર્યારૂપ જે ચારિત્ર મેળવ્યું હોય, તે મધજાને કોઈક
ર્મના વશ થકી કુદા અતમુદ્ધુર્ત કાળ મુધી પણ અનતાનુબધિ
ડપાયોના ઉદ્યમા વર્તતો કોઈક મનુષ્ય નિષ્ફળ કરે છે તેવા પ્રકાર

ની કપાયોની તીવ્રતામા મળ્યું પામેલો જીવ કદાચિત્ નારકીમા પણ ઉત્પન્ન થાય છે એ મારાશ છે

ઉપશાત કપાયવાળો પ્રાણી પણ વાર વાર અનંત પ્રતિષાત પામે છે, તેથી થોડો કપાય પણ જાકી હોય તો તમારે વિશ્વાસ રાખવો નહિ થોડું મળ્યું, થોડો મણ (ધા), થોડો અગ્નિ, થોડો કપાય એ થોડું પણ જાડું થાય છે તેથી તેનો વિશ્વાસ રાખવો નહિ મળ્યું હાસપણ આપે છે, ફેલાતો નહ્યું થોડો વખતમા મળ્યું આપે છે, અગ્નિ મર્વનો હાડ કંઈ છે અને કપાયો અનંતાલવ આપે છે

હવે ચારે કપાયોનું જૂઠું જૂઠું ફળ કહે છે—

કોહો પીઠ પચાસેઈ, માણો રિણયનામણો ।

માયા મિત્તાણિ નાસેઈ, લોહો સન્ધવિણાસણો ॥ ૫૧ ॥

ગાથાર્થ—ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે માયા મિત્રોનો નાશ કરે છે, અને લોભ મર્વનો વિનાશ કરે છે ૫૧

વ્યાખ્યાર્થ—ક્રોધ-દ્વેષ કરવામા આવે તો જે કોઈ પણ સાથ પ્રમ હોય તે નાગ પામે છે ક્રોધ ક્રોધથી પ્રેમને તો જલાજ લિજ રીધી જાણવી કેમકે-ક્રોધાધ મનુષ્યના વચનથી પ્રીતિનો ઉત્કેષ થતા આપણે જોઈએ છીએ તથા માન-અહુ કાન વિનયનો નાશ કરે છે—(માનકથી મર્વ ફ ઉપર આડક થયેલ પ્રાણી) જનાવડે આઠે પ્રાણના ઈર્ષ્યને દૂર અથવા વિલીન કરી મરણ છે, તે અભ્યુ ત્યાનાઠિક ઉપચારરૂપ વિનયનો વિનાશ કરે છે કેમકે-અભિમાની મનુષ્ય મૂર્ખતાથી વિનય કરવા ઉચિત સમજતો નથી તથા માયા-શઠપણ એ મિત્રોનો નાશ કરે છે, કુટિલતા ધારણ કરનાર મનુષ્યોનો મિત્રો ત્યાગ કરે છે, એવું જોવામા આવે છે મૈત્રી અને કપાલવા એ જન્મેને હાથ અને તડાળી જેમ વિદોષ છે કહ્યું છે—

‘ શાત્રુયેન મિત્ર કલુષેણ ધર્મ, પરોપતાપેન મમૃદ્ધિભાગમ્ ।

મુસેન ત્રિધા પરુષા નારી, વાઙ્મનિ ચ વ્યક્તમપણિદવાસ્તે ॥ ’

ભાવાર્થ—જેઓ શકતાથી મિત્રને, કલુષિત કર્મ દ્વારા ધર્મને, બીજાઓને દુઃખ ઉપન્નવવા દ્વારા મમૃદ્ધિને, મુખવટે વિહાને, અને કઠોગતાથી નારીને વાહે છે, તેઓ પ્રકટ મર્ખાઓ જ છે

તથા લોભ-પ્રીતિ વિગેરે સર્વનો વિનાશ કરે છે કેમકે વાસ્તવિક રીતે લોભ થકી ક્રોધ, માન અને માયા થાય છે તેથી કરીને—

“ ઉપશમથી ક્રોધને હણવો, માર્દવથી માનને છૂતવો, મનુતાથી માયાને છૂતવી અને સતોષથી લોભને છૂતવો ”

ક્ષમા-ઉપશમવડે ઉદયમા નહિ આવેલા ક્રોધને રોકવાથી અને ઉદયમા આવેલા ક્રોધને નિષ્ફળ કરવાથી હણવો એવી રીતે માનને માર્દવવડે-નિરભિમાનતાવડે ઉદય નિરોધ વિગેરેને છૂતવો, અને માયાને ઋણુ ભાવથી-અશકતાથી ઉદયનિરોધાદિવડે છૂતવી, એવી રીતે લોભને સતોષ થકી-નિઃપૃહપણાથી ઉદયનો નિરોધવડે અને ઉદય પામેલને નિષ્ફળ કરવાવડે છૂતવો શુ છે કે—

નિગ્રહ નહીં કરવામા આવેલા-ઉન્મૃષ્ણલ ક્રોધ અને માન તથા વૃદ્ધિ પામતા માયા અને લોભ એ આઠે મ પૂર્ણ, કૃષ્ણ અથવા કિલ્લટ ક્ષાયો, અશુભ ભાવરૂપી પાણી વડે મુનર્જન્મરૂપી વૃક્ષના તેવા પ્રકાશના કર્મરૂપી મૂળીઆઓને મિચે છે આ અત્યંત અધમ આઠ ક્ષાયોમાથી એકેક ક્ષાય પણ નમાર સળધિ દુઃખો આપવામા કાગલુ બને છે તો સઘળા ક્ષાયો એકઠા થયા હોય ત્યારે તો શુ કહેવુ એ ઉપર દર્શાવ કહે છે

કેઈ છે માધુઓ ' પ્રતિજ્ઞા કરીને દેવલોકમા ગયા આ ત રક્ષે એક નગરમા કેઈ એક શેઠની ભાર્યા પુત્રને માટે નાગદેવતાની આરાધના કરવા ઉપવાસ કરી રહી હતી નાગદેવે કહ્યું કે—‘ દેવ લોકમાથી અ્યવેલો છવ ત્હારો પુત્ર થશે ’ ત્યારપછી તે બે સ્વાધુ

માથી એકનો જીવ દેવલોકમાંથી ચ્યવીને તેણીનો પુત્ર થયો તે પુત્રનું ગુણનિષ્પા (નાગદેવે આપેલ ટોવાથી) ‘ નાગદત્ત ’ એવું નામ પાડ્યું તે જરૂર જળાઓમાં નિપુણ થયો ગાધર્વ-સ ગીત તેને અત્યંત પ્રિય હોવાથી લોકો તેને ‘ ગાધર્વનાગદત્ત ’ એવા નામથી યોલાવતા હતા મિત્રવર્ગથી પરવર્યો છતો તે મુખને અનુલવતો હતો દેવ તેને ધણા ધણા પ્રકારથી બોધ કરતો હતો, પણ તે બોધ પામતો ન હતો ત્યારે તે દેવ અવ્યક્ત ચિહ્નથી જણાતો નહિ, કે-‘ આ સાધુ છે ’ કેમકે તેને રત્નેશ્વરજી, ઉપકરણ વિગેરે ન હતા કોઈ એક દિવસે ચાર સર્પના કંઠ ડીઆઓને હાથમાં ગ્રહણ કરી ઉઘા નમા રહેલા તે નાગદત્તની સમીપમાં આવી ઉતર્યો મિત્રોએ તેને કહ્યું કે-‘ આ મર્ષ બેલાવનારો મદારી છે ’ ત્યારે નાગદત્ત તેની પાસે ગયો અને પૂછ્યું કે-‘ આ કંઠ ડીઆઓમાં શું છે ? ’ દેવે કહ્યું કે-‘ સર્પો છે ’ ગાધર્વનાગદત્તે કહ્યું કે-તું મહારા સર્પો સાથે રમ-ક્રીડા કર અને હું તારા સર્પો સાથે રમું-ક્રીડા કર દેવ તેના સર્પો સાથે ક્રીડા કરવા લાગ્યો, તે સર્પોએ ડાળ દેવા છતાં મર્યો નહિ ગાધર્વનાગદત્તે અમર્ષ-અદેખાઈ ધરી કહ્યું કે-હું પદ્મ તારા સર્પો સાથે નમીશ દેવ બો યો કે-‘ તને બે ડસશે તો જરૂર મરીશ ’ જ્યારે આગ્રહ પૂર્વક તે કહેવા લાગ્યો ત્યારે દેવે માડણુ આજેખી ચારે દિશામાં કર ડીઆ આપ્યા પછી તેના સઘળા મિત્રો, પરિજન અને સ્વજનને મેળવી તેઓની સમક્ષ નાગદત્તને કહ્યું કે-હે લોકો! અહિં ગાધર્વનાગદત્ત મર્ષોની સાથે બેસવાને ઇચ્છે છે, કોઈ પણ પ્રકારે ને તેને મર્ષો ડસે તો એમાં મહારો દોષ નથી આ મહારા સર્પો સામાન્ય માહાત્મ્યવાળા નથી કેમકે-વિજીનીની માફક ચપલ જીવવાળો, ઊંચ ઝેર વાળો, ઊગતા સૂર્યની સમાન (લાલ) નેત્રવાળો માહાત્મ જન્મની જેવો, આ ગેષ નામનો વિપધર પ્રલય કાળની જેવો છે આઠ દેણુવાળો, જન્મની જેવી જીલવાળો, મેરુની જેવો ઉચો આ માન નામનો ક્ષુદ્રિધર છે, કે જેનાથી ડસા ચેલો મનુષ્ય ઈશ્વરને પણ તૃણ મમાન ગણતો નથી બે જીલવાળી કુટિલગતિ, છળમાર્ગને ગોધનારી, વિષમ સ્વભાવવાળી, જેનો મધ્યભાગ કોઈથી પામી શકાતો નથી તેવી આ માયા નામની શ્રેષ્ઠ

નામણી છે તથા ઉગ્ર વિષવાળો, ઘોર ક્રૂરાવાળો, જેના અપર્ગ મા
ગ્રી મનુષ્ય સમુદ્રની જેમ હુ ખે પૂરી શકાય તેવો થાય છે, તે આ
લોભ નામનો મહાનાગ છે આ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ
ચારે દુષ્ટ સર્પો છે, કે જેઓથી સદા સ તપ થયેલ જગત્ જીર્ણ થ
યેલ હોય તેમ કળકળે છે-હુ ખી થઈ રહ્યું છે એમ કહી તેણે તે
સર્પો મૂક્યા ભય કર આકાર ધારણ કરનાર તે વિવિધરોએ તેને
હામીધો, તેથી તે મૂર્છાવગ થઈ ભ્રમિ ઉપગ પડ્યો અને મરેલાની
જેમ ચેષ્ટાગ્રહિત થયો દેવે કહ્યું-હા હા ! શુ થયું ? ' વાર્યો
છતા પણ રહ્યો નહિ ' તેને પૂર્વે કહેલા મિત્રોએ આમટો કર્યા,
પરંતુ આમટો કામ ગુણદાગી થયા નહિ પછી તેના સ્વજન
વર્ગે પગે પડી કહ્યું કે-' હે સત્પુત્ર ! દયા કરો ' દેવે કહ્યું કે-
' આવીજ રીતે હું પણ હસાયો હતો, મને પણ હામીધો હતો
જો આવા પ્રકારનું આચરણ કરે તો જીવે જો તેમ પાલન ન કરે
તો સજીવન થવા છતા પણ ફરી મરે ' સ્વજનોએ કહ્યું-' કેવી
રીતે ? ' દેવે કહ્યું કે-આ ચાર પ્રકારના દુષ્ટ આશીવિષ સર્પોથી
હસાયેલા હું વિપના નાશ કરવા માટે વિવિધ તપ કર્મને આચરુ
છું, પર્વતો, જંગલો, મમાણા, શૂન્ય-ઉત્તમક ધરો, ઝાડોના મૂ
ળોને એવું છું તે દુષ્ટ સર્પોના કાણુ વાર પણ વિશ્વામ રાખતો નથી
અતિ આહાર પણ સહતો નથી અત્ય ત મ્નિગ્ધ આહારવડે પણ
તેઓ ઉદયમા આવે છે નિર્દોષ આહારને પણ હું અત્ય ત ઇચ્છતો
નથી સ્વજનોએ 'એમ' કહી સ્વીકાર્યું, ત્યાં દેવે ધ્યાન આરબ્યુ
ધારણા રાખી, શિખાળ ધ કર્યો, મત્ર-જાપ દીધો તે આવી રીતે-

“ સિદ્ધે નમમિકુળ, સંમારણા ય જી મહાચેક્ષા ।

યોચ્છામિ ડવકરિય, સવ્યવિસતિયારણીચિજ્ઞ ॥ ૧ ॥

મન્વં પાણાકવાય પચ્ચક્ખ્યાઈ સવ્ય અલિયયયણં વ

મન્વમદત્તાદાણ, મેહુણ પરિગ્ગદ સ્વાહા ॥ ’

ભાવાર્થ-સિદ્ધોને અને સમારમા રહેલા મહાવૈદ્યોને નમ
સ્કાર કરી હ કક્કની સર્વ વિષનિવારણી વિદ્યા હું કહીશ સર્વ પ્રા
ણતિપાત, સર્વ અલિક-અસત્ય વચન સર્વ અદત્તાદાન, મૈથુન
અને પરિગ્રહનું પ્રત્યાખ્યાન કરવું

ત્યારપછી મધર્વનાગરો મહેજ જગો ચલાવ્યા, અને આખો ઘાડી, નવજનોએ વૃત્તાત નિવેદિત કર્યો, છવિતની આ શાએ તેણે મત અગીકા- કયુ કટલાક દિવસસુધી તેની પાછળ ચાલનાર થયો, તેને મૂકી દોડ્યો પાછો તેવી-રીતે ભૂમિ ઉપર પડ્યો તે વૃત્તાત જાણનાર લોકોએ આવીને દેવને કહ્યું—‘આને સજ્જ કરો, એકવાર અપરાધ માફ કરો’ દેવે ફરીથી તેને પુનર્જીવિત કર્યો એમ બે ત્રણ વાર કયુ એક વખતે એ- મ્થળે મ્વાધ્યાય કરતા મુનિયો દેખાવ્યા તેઓની સમીપે ગયો, ધર્મ માળજ્યો દેવે કહ્યું કે—‘જો પ્રમત્ત્યા લે, તો મૂક’ તેણે કહ્યું કે—‘જહુ માફ’ પછી પૂર્વનો મળધ દહ્યો, તેણે પ્રમત્ત્યા મ્વીકારી એવી રીતે મર્ષોની નેવા આ કથાયો હરત સ સારના કારણભૂત ટોવાથી અપ્રશસ્ત છે ૫૧

કોપનો ઉપશમ એજ ક્ષાતિ છે, આથી તેને મુખ વિગેરેના કારણભૂત દર્શાવવાવડે ઉપનય સહિત કહે છે—

ત્વતી મુદાણ મૂલ, મૂલ ધમ્મસ્સ ઉત્તમા સ્વતી ।

હરદ મહાવિજ્ઞા દ્વ, સ્વતી સન્વાઈ દુરિયાડ ॥ ૫૨ ॥

ગાથાર્થ—ક્ષાતિ-ક્ષમા એ મુખોનું મૂળ છે ઉત્તમ ક્ષાતિ એ ધર્મનું મૂળ છે, મહાવિજ્ઞાની જેમ ક્ષાતિ સર્વ દુરિત-પાપ ક્ષોને હરે છે ૫૨

“ જિણઝળળી રમળીળ, મળીળ ચિંતામળી જદા પવળે ।

વપ્પલ્યા ય લલાળ, તદ્દા ચમા મ-વધમ્માર્ણ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—જેમ સર્વ રમણીઓમા જિતજનની શ્રેષ્ઠ છે, જેમ સધળા મણિઓમા ચિંતામળી શ્રેષ્ઠ છે, જેમ નવળી ચેલડીઓમા મ્દપવેલડી ઉત્તમ છે, તેમ સર્વ ધર્મોમા ક્ષમા એ શ્રેષ્ઠ છે ૧

આ લોકમા ક્રમ્ત એટલજ ક્ષાતિને સ્વીકારી, પરિપહો અને કથાયો ઉપર છત મેળવી અને ત પ્રાણીઓ અને ત મુખવાળા ૫૨ મપદને પામ્યા છે તથા—

પૂર્વના કર્મોથી નિર્માણ કરેલા, દુર્જન મનુષ્યના મુખડપી ધનુષ્યમાથી નીકળેલા, વચનરૂપી જાણો ક્ષાનિડપી ઢાલને વહન કરનામ માધુઓને લાગતા નથી

ક્ષમારૂપી ધનુષ્યને જો ગ્રહણ કર્યું, તો પછી દુર્જન શું કરી શકનાર છે ? તૂણ વિનાની ભૂમિ ઉપર પડેલો અગ્નિ સ્વયમેવ ઉપ થાત થઈ જાય છે

કોપ ઉપર અથવા ઠરી ભટ્ટાનુ અને ક્ષમાના વિષયમાં મુદ્દક મુનિનું ઉદાહરણ છે કોપ થકી ભટ્ટા હુ ખ પામી, અને ક્ષમાથી કી કુદ્દક મુનિને રેવો પણ નમ્યા હતા પર

ક્ષાતિ ધારણ કરનાર હોવા છતાં પણ આવા પ્રકારના અશુભ કર્મોમાં પ્રવર્તનાર સાધુ ' પાપશ્રમણ ' કહેવાય, તેથી એ પાપ શ્રમણપણ જ કહે છે—

સય ગૌહ પરિચજ, પરગૌહમિ ગવડે ।

નિમિત્તેણ વગરહઠ, પાવસમણો સિ વુચ્છે ॥ ૫૩ ॥

ગાથાર્થ—પોતાના ધરનો ત્યાગ કરી, પરધરમાં પ્રવૃત્ત થનાર, નિમિત્તથી અવહાર કરનાર ' પાપશ્રમણ ' કહેવાય છે પડ

વ્યાખ્યાયાર્થ—જે મુનિ પ્રવ્રજ્યા અગીકારકરવાથી પોતાના ધરનો પરિત્યાગ કરી પિરનો અલિલાપી થઈ સ્વય અન્યના ધર્મ માં વ્યાપૃત થાય—તેના કાર્યો કરે, શુભ અશુભ સૂચક વચનવડે કે પોષાઈને કહે તે પાપશ્રમણ પાપચતિ કહેવાય છે પડ

હવે તપ સબધિ પાપશ્રમણપણ કહે છે—

દુદ્ધ દહીં વિગર્દ્યો, આહારેદ્ અમિરસણ ।

અરણ અ તગૌકમ્મે, પાવસમણો સિ વુચ્છે ॥ ૫૪ ॥

ગાથાર્થ—જ સાધુ દૂધ, દહીં વિગેરે વિવ્રતિયો વારવાર ભક્ષણ કરે અને તપ કર્મમાં આમગ્ન ન થાય તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે પડ

વ્યાખ્યાયાર્થ—દહીં અને દૂધ વિવ્રતિ કરવાના કાણુ હોવાથી વિવ્રતિ-ઉપલક્ષણથી ધી વિગેરે બધી વિવ્રતિયોને તેવા પ્રકારના ખામ કાણુ વિના આહારમાં ગ્રહણ કરે કહ્યું છે કે—' જે સકમવાળા આહારને વાપરનાર હોય તે નિર્જાય ન હોય એમ કેમ કહ્યું ?—રમ કમવાળા લોજન-પાના આહાર કરનાર નિર્જાયને બ્રહ્મચર્યમાં

શેડા અથવા ક્રોક્ષા અથવા વિચિકિત્સા ઉત્પન્ન થાય અથવા લેદને પામે અથવા ઉન્માદને પામે અથવા લાળા કાળા મુઘી ટકનાર શેડા ગોની ખીરા થાય, અથવા કેવલિ લગવ તે પ્રરૂપેલા ધર્મચક્રી બ્રહ્મ થાય; તેમ હોવાથી નિર્ઘથ-સાધુએ રમકસવાળો આહાર વાપરે ન જોઈએ જીને અથો પણ કહ્યું છે કે-આત્માની ગણેશલા કળનાર મનુષ્યને વિભૂષા, શ્રીસર્ગ અને મિનમ્બ રસવાળું ભોજન એ તાલપુટ વિષ મમાન છે

તથા-“ વર્ષાવાસ-ચાતુર્માસ રહેલ હપ્ત, નીરોગી, ખવવતે શરીરવાળા નિર્ઘથ-સાધુ અથવા નિર્ઘથી-સાધવીઓને દૂધ, દહી, માખણ, ઘી, તેલ, ગોળ મધ, મરિચ અને મામ એ નવ નસ વિકૃતિયો વાળા વાપરવી ન કહે ” વળી જે તપ કર્મમા પ્રીતિ માન ન હોય તે પાપદ્રમણુ કહેવાય છે ૫/

પાપદ્રમણુખા પ્રમાદથી થાય ન, એથી લેદ મહિત પ્રમાદનું દળજ કહે છે —

મજ્જ નિસય-કસાયા, નિદ્રા વિગદા ય પચમી મણિયા ।

एए पच पमाया, जीन पाडेंति ससारे ॥ ५५ ॥

ગાથાર્થ—મજ્જ, વિષય, કસાયા, નિદ્રા અને વિકૃતિ એ પાચ પ્રમાદો જીવને સમારમા પાડે છે ૫૫

વ્યાખ્યાન—મધ-મરિચ, ઉપવશાનથી મરેય, મરડ, માસ, રસ વિગેરેનું મહણુ કરવું મધ તો આ લોકમા પણ ઘણી વિડબ નાઓનું કારણ છે

દુર્ભાગી મનુષ્ય પાસેથી શ્રી જેમ દૂર થાય છે, તેમ દારૂડી આની ભુદ્ધિ તેનાથી દૂર પેલાયન કરી જાય ન, દારૂડીઓ અન્ય ત નિદા પામે છે અને શુદ્ધના વાક્યોથી તન્નવાથી કલેશ પામે છે

દારૂડીઓ વિદ્વલ જની પ્રિયાને માતા સમાન અને માતાને પ્રિયા મમાન ગણી તેણે આચરણ કરે છે, કુબુદ્ધિવાળો તે છાકોટા રાજાને જોઈ તેને કિંકર સમાન ગણે છે અને કિંકરને રાજા સમાન ગણે છે

દારૂડીઆનો સર્વ મનુષ્યો ચોતરફથી ઉપહાસ કરે છે, તેના વશોને ચોર લોટો હરી જાય છે, ન્યા ત્યા પટેલા તે છાડતાના પહોળા ચર્મ ગયેલા મ્હોભા ફૂતરાઓ ખાટો ધારી મૂતરે છે

મદિગથી વ્યાધુજ મતિવાળો ચર્મ મનુષ્ય જરૂરી મૂર્છિત થાય છે, કરે છે, કપે છે, પોકારે છે, બળે છે, વમન કરે છે, ખેદ પામે છે, મ્ખલના પામે છે, દિશાઓ તરફ જુએ છે, રટે છે, શ્વાસ લે છે, હાફ છે, હમે છે, ખાય છે, ઈર્ષ્યા કરે છે, ગાય છે, ભમે છે, ગદ્ ગદ્ બોલે છે, પોત મૂકે છે, દોરે છે જ્ઞાનિયુક્ત બને છે, હણે છે, હર્ષિત થાય છે, હિત મમજતો નથી અને વિવાદ પામે છે

મદિનના મદથી મત્ત થયેલા શાળ વિગેરે કૃષ્ણના કુમારોએ ગિચારા દેખાયન ઋષિને તેવો કદચિત ઈર્ષ્યો કે-જેથી તે ઠાન્ડાના મદવ જનોની ૧૩૦ કુલોટાદિના કાયનો હેતુ બની મહાપાપનો પર્વત થયો

મદિશ પીવાથી ચિત્તની બ્રાતિ થાય છે, ચિત્તના બ્રમિતય જ્ઞાથી મનુષ્ય પાપજનક આચરણો આચરે છે, મદિગથી મૂઢ ગતી ગયેલા-વિહ્વલ થયેલા માણસો પાપ કરી દુર્ગતિને પામે છે તથા મદિગ ડોઝને દેવી નહિ અને પીવી પણ નહિ તથા વિષયો શબ્દ વિગેરે પાસ છે એ વિષયોનું સ્વરૂપ આવું છે

ઝામભોગો કાણ માત્ર સુખ આપે છે અને વણા ઝાળ સુધી દુઃખ આપનાર છે બરી ગીતે જોઈએ તો અત્યંત દુઃખદાયક છે સુખ આપનાર છે નહિ સ સાગ સ બધિ સુખના પણ વિપક્ષ રૂપ ઝામભોગો । અનર્થોની ખાણ રૂપ જ છે

વિષયોમા વાસ્તવિક રીતે સુખ નથી, પરંતુ ધનુષ વગેરેનું પાન કરવાથી બ્રમિત નેત્રવાળા મનુષ્યોને જેમ પત્થગને વિષે પણ આ સુવર્ણ છે એવી બુદ્ધિ થાય છે, તેમ જીવોને પણ ‘આ સુખ છે’ એવું અભિમાન થાય છે તેમજ કહ્યું છે કે આ ભોગો ભોગવતી વખતે મધુર જણાય છે, પરંતુ પરિણામે વિષ હોવાથી ક્રિયાક ક્ષણ જેવા છે, ખુજલી ખણવાની જેમ દુઃખ આપનાર હોવા છતાં ‘સુખઝરડ

છે ' એવી કુદ્ધિ આપે છે-કરાવે છે, મધ્યાહ્ન સમયે આજવાના જળની જેમ નિરતર મિથ્યા હૃદય વિચારો કરાવે છે અને લોગવ્યા જતા મહાવરી આ ભોગો કુયોનિયોમા જન્મ આપે છે વિષયોથી વ્યાકુળ ચિત્તવાળો થયેલો આ જ તુ હિત જયવા અહિતને બાલુનો નથી, તેથી અનુચિત આચરણ આચરતો જીવ લાભાકાળ મુખી હુ ખરેખરી અચર્યમા નજર આ ઠર છે તથા ક્ષાયો-જેમા પ્રાણીઓ પરમપર હણાય તે ક્ષ-સમાર જેઓ વડે જ તુઓ નસારમા ગમન ઠર તે ક્ષાય અથવા ક્ષનો-સસાગને લાભ જોઈથી થાય ત ક્ષાયો-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ કહેવાય છે તેમા ક્રોધ-અક્ષમાના પરિણામરૂપ છે, માન-ભૂતિ વિગેરે થકી કે પન થયેલો અહ ઠાર, માયા-બીજને કંગલુ વિગેરે-વરૂપવાળી, લાભ અસતોષ રૂપ હુબ્ધતાનો પરિણામ તે અનતાનુબધિ વિગેરે લેઈથી ૧ છ તમા અનત ન નારનો અનુબ ૩ કરાવવાના સ્વભાવવાળા ક્ષાયો અનતાનુબધિ કહેવાય છે કહ્યું છે કે-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ આ આ ક્ષાયો પ્રાણીઓને અનત મસાગનો અનુબધ કરાવે છે તથી તેઓની ' અનતાનુબધી ' એવી મજા નાખેલી છે જે કે બાકીના ક્ષાયોના ઉદય વિના તેઓનો ઉદય નથી, તો પણ અવસ્થ અનત મસાગના મૂળ કાગળ મિથ્યાત્વના ઉદયને ખેળી લાવનાર દોષથી જ ' અનતાનુબધિ ' ગણાઈ ઉચ્ચગત છે બાકીના ક્ષાયો અવસ્થ મિથ્યાત્વના ઉદયને ખેળી આણતા નથી આ હતુથી તેઓના ઉચ્ચતુ મુનપ્રપણ હોવા જતા પણ આ વ્યપદેગ થતા નથી એથી આ ક્ષાયોનુ જ આ અસાધારણ નામ છે

તથા જેઓના ઉચ્ચથી લેશમાત્ર પણ પ્રયાજ્યાન થમ શકતુ નથી, એથી તે ક્ષાયો અપ્રત્યાજ્યાન કહેવાય છે કહ્યું છે કે-આ નસારમા જેઓના ઉદયમાં પ્રાણી યોદા પ્રત્યાજ્યાન તરફ પણ ઉત્સાહ કરી શકતો નથી એથી આ બીજા પ્રકારના ક્ષાયો (ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ) ની ' અપ્રત્યાજ્યાન ' પ્રજા નાખી ૨

તથા નવ મિતિરૂપ નસારમા આ બાદિન કન્યા ત

જાણે ત્યાજ્યાનાવગ્ની કહેવાય છે કહ્યું છે ૬-અહિ નર્મ પ્રારના માવધ વ્યાપાગેથી વિગતિ કવ્વી, તે પ્રત્યાખ્યાન કહેવાય છે, તેને આવગણ કરનાર હોવાથી તે કોષ, માન, માયા અને હોભ ત્રીજા પ્રકારના ડપાયોની ' પ્રત્યાખ્યાનાવગ્નુ' એથી પ્રજા ત્યાગન કરવામા આવી છે

તથા પરિપક્ષો, ઉપસર્ગો આવી પડતા આગ્નિધાની મુનિને પશુ (અહિ સમ્ ગ્રાહ ફક્ત અર્થમા છે) નેજ નવલિત કહે નીત હર છે, એથી એ મ નવલન ડપાયો કહેવાય છે આવી રીતે એ આગે ડપાયોના પ્રત્યેકના આ આ નેહો થવાથી તે ૧ થાય છે તે ડપાયોનો દોષ આ પ્રમાણે છે

અમ કિલ્લ-ન ક્ષેષ વિનાનુ ચિત્તડથી મ્તન એ આત્મિક પ્રન કહેવાય છે જેનુ એ આત્મિક ધન દોષો (ચિત્તો) વડે ચોગર્મ ગયુ હોય તેને વિપત્તિયોજ ખાત્રી ગહે છે

હવે નિદ્રા-મૂઝુ. તેનો દોષ દર્શાવવામા આવે છે —

નિદ્રાગીલ-નિદ્રામા ૪ વિશેષ પ્રવૃત્ત થનાર મનુષ્ય પાનને અથવા દ્રવ્યને ભેગવવા ચમ્પિમાન, ચમ્પ ગકતો નથી નિદ્રાગીલ આગી જ્ઞાન અને દ્ર વથી હીન જાને છે જ્ઞાન અને દ્રવ્યના અભાવથી હોકમા અકિતીય દુ ખભાગી થાય છે મારે નિદ્રાવડે મર્ચુ

તે નિદ્રા પાત્ર પ્રકારની છે જેમાથી મુખે જાગૃત થઈ શકાય તે નિદ્રા ૧, જેમા દુ ખથી મુશ્કેલીથી જાગી શકાય તે નિદ્રા નિદ્રા ૨, હોમ રહેતા અને જોડાલાને નિદ્રા આવે તે પ્રચક્ષા ૩, ચાલતા ચાલતા નિદ્રા આવે તે પ્રચક્ષા પ્રચક્ષા ૪, દિવને ચિત્ત વેલ જાયને (ગત્રે) કરનારી, વાસુદેવથી અર્ધા જાગવાળી નિદ્રા સ્ત્યાનર્ધિ કહેવાય છે

તથા પાત્રમો પ્રમાદ વિદ્યા કહેવ છે તે આત પ્રકારની છે ત્રીકથા ૧, ભગ્નકથા ૨, દેશકથા ૩, ગણકથા ૪, મુદ્ધમરણિકી ૫ દર્શનજોદિની ૬ અને આગ્નિજોદિની તેમાથી—

સ્ત્રી કથા—ત્રીઓની નિન્દા પ્રશ્ન આ વિગેરે સ્વરૂપવાળી

જાણવી જેમકે—તે સ્ત્રી હંટ જવી ગતિવાળી, કાગડાના જવા
મ્બરવાળી, દોભામ્યવાળી, લાખા પેટવાળી, પીળી આખોવાળી,
દુ શીલ, દુર્ભાષણ કબ્બાગી છે ધિડ ધિક તેણીનું મ્હો ડોણ ભુવે ?
તેમજ તે સ્ત્રી પાતળા શરીરવાળી, સુલગા, યૌમ્ય મુખવાળી, પત્ર
પનાના જેવા નેત્રોવાળી, ભારે-મોટા નિતળવાળી, ઉંચા પુટ
સ્તનોવાળી, લલિત-સુદર ગતિ-ચાલવાળી છે

લકૃતકથા આવી રીતે—(મચાલા વિગેરેથી ન મ-કારેલા,
વારી) કળથી, કાગ, કાવિગ, કાગેલા અને કેરકાઓથી થના ભો
જનને ધિક્કાર હો અહા ! ધીની અધિકૃતાથી શ્રેષ્ઠ ગા—પડવાત
વાળુ, ભાત-દાળ વિગેરે અશનવાળુ, ઘી, ખાડથી મુખના ખીરનું
લોજન મનુષ્યોને અમૃતરૂપ છે હે વાર્દિક ! જોગોનો નાગ વન્વામા
વ્યાવી-વાઘલુસમાન મગની દાળ તુષ વિનાની-કાતના ગહિત
કેમ ? પ્રત્યુત્તર—ઝોદન-ઝોખાઉપ પ્રિયનો સ યોગ થવાથી એ
કાગળી રહિત થયેલી છે

દેશકથા—સારા ધાન્યને ઉત્પન્ન કરનાર માત્રેવો દેશ મ્મ
ળીય છે, કાચી દેશનું તો શુ વર્જન કરી મકાય ? શુજગતની
ભૂમિ દુર્ગ-દુ ખે જમન કરી મમય તેરી છે ઉજ્જવટ ભટોવાળો
લાટદેશ બિલ્લ જેવો છે, મુખના નિધિરૂપ કાશ્મીર દેશમા વનો તો
સાડ, કુતલદેશ તો મ્બર્ગ જેવો છે આવા પ્રકારની દેશ સગ ધિ
તથા દુર્જનોના મગની જેમ વર્જવા યોગ્ય છે તથા

ગજકથા આ પ્રમાણે—આ રાજા દુર્જમનોના સમૃદ્ધના
નાશ કરવામા સમર્થ, હોમ કરનાર અને ચોરોનો પિનાશ કરનાર
છે તે ખે રાજાઓનું ભય કર મુદ્ધ થયું અથવા તે રાજાએ આ
રાજાનો સારો પ્રતિપાર કર્યો આ દુષ્ટ રાજા મરી જાયો, આ રાજા
મારા આયુષ્યવડે પણ ઘણા લાખા વખત મુધી મજ્જ્ય કરે
આવા પ્રકારની ઘણા કર્મજનના ક્રરણજૂત રાજકથાને કાઢ્યા
મનુષ્યોએ તરવી

મૃદુકારણિકી—શ્રોતા જનોના હૃદયને મૃદુતા ઉત્પન્ન કરતી
હોવાથી મૃદુ અને પુત્ર વિગેરેના પ્રલાપની મુખ્યતાવાળી હોવાથી
નરણિકી પ્રવા મૃદુકારણિકી કહેવાય છે તે આવી રીતે—

હા પુત્ર ! હા પુત્ર ! હા વત્સ ! હા વત્સ ! મહને અનાથ ઠેમ
મરી મૂરી ? એવા કડ્ડુ પ્રલાપ કરતી તે સ્ત્રી (પુત્રની માતા)
પ્રત્યક્ષિત અગ્નિમા પડી

દર્શનભેદની—જ્ઞાન વિગેરેના અતિશયથી કુતીરિંકોની-
મિથ્યાત્વ લોકોની પ્રશ્ન સાડપ કથા જેમકે—એ કડો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ
યોથી યુક્ત, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ ડગ્ગાર, સૂક્ષ્મ અર્થોને જાણી શકે તેવી
બુદ્ધિ ધરાવનારઓએ એક શ્રેષ્ઠ જોદશાસન સામળવા યોગ્ય છે

આગ્નિભેદની—એ ડયાવડે અગ્નિકાગ ઠરેલ વ્રતધાળા-પ્ર
માણ્ય અથવા વ્રતને માટે ઉપચિત થયેલા ભાવયતિના આગ્નિનો
ભેદ કરવામા આવે તે આગ્નિભેદની કથા કહેવાય છે જેમકે—

કેવળજ્ઞાની, મન પર્યવજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, ચૌદ પૂર્વી, દશે
પૂર્વા અને નવ પૂર્વી પુરુષોથી રહિત એવા આ જાળમા શુદ્ધ અ
થવા અશુદ્ધ આગ્નિ યા તેના ભાવને ડોણ જાણી શકે ? તેમજ
જેમ જાણલા ઉપચી પડેલા મનુષ્યને બહુ થોડી શરીર પીડા થાય
છે, પરંતુ પર્વતની ટોચથી પડેલાને અન્યત્ર પીડા થાય છે, તેમ
આગ્નિથી બ્રહ્મ થયેલાને અન્યત્ર ભવ થાય છે

પ્રમાણ્ય બહોળતાવાળો જાણ છે, દર્શન અને જ્ઞાનવડે તીર્થ
ર્થ છે, આગ્નિ તો વિચ્છેદ થયુ છે તેથીશુદ્ધિ ધર્મ-શ્રાવકધર્મ
કર્યો શ્રેષ્ઠ છે

આવા પ્રગટની વિગથા છે વિકથા ઉપર રોહિણીની ડયા—
આ લોકમા નીતિની ગીતિથી શોભતી કુડની નામની શ્રેષ્ઠ
નગરી છે ત્યાં જિતશત્રુ નામનો રાજા હતો કે જે દુર્જન જનોનો
શત્રુ હતો ત્યાં ત્રાયે વિકથાઓથી વિગ્ઠા, અત્કથાઓ અને શુભો
રૂપી રત્નોને ઉત્પન્ન કરવામા રોહણગિરિ સમ્માન સુભદ્રા નામનો
શેઠ વસતો હતો તેને મનોરમા નામની બાર્યા હતી તેમને
શુભોથી પરિપૂર્ણ, જિનેશ્વરના સિદ્ધાતમા લબ્ધાર્થ, શ્રદ્ધીતાર્થ
અને પૃષ્ઠાર્થ રોહિણી નામનો બાળવિધવા પુત્રી હતી, તે રોહિણી
પ્રતિદિન ત્રિસંધ્ય જિનેશ્વરને પૂજતી હતી, તથા કોઈ પણ દિવ-
સને નિષ્કળ ન થવા દેતા અધ્યયનાદિ આચરતી હતી તેમ જ

નિશ્ચિત થઈને નિત્ય આવશ્યક વિગેરે કૃણ કરતી હતી, ધર્મરૂપી
 ઉપદેશને સ્વીચતી હતી, કોઈને પણ વચિત કરતી-કંઈક ન
 હતી, શુરમહાગજના ગરણ પૂજતી હતી, કમ્મપયટ્ટી વિગેરે પ્રથિને
 પોતાના નામની જેમ પિચાગની હતી, પ્રેમ દાન દેતી હતી, ગંગા
 નદીના પાણીની જેવું ઉજ્જવલગીલ ધાગણ કરતી હતી, યથાશક્તિ
 તપ કરતી હતી, અને પ્રગટત મનવાણી તેની શુભ ભાવનાઓ
 ભાવતી હતી. આવી રીતે નિર્મળ શુદ્ધધર્મ-આવકધર્મને પાળતી,
 પાપ થકી પાછી વળતી, હઠ મમ્મજલ્પથી ચલિત ન થતી, મત્ય
 જિનમતને પ્રકર કરવામાં પડિતા તં મૈદિગી વિવેક વીતા
 હતી હતી

આ તરફ ચિત્તરૂપી પ્રસિદ્ધ આટલીમા બુવન ઉપર આક્રમણ
 કરવામાં અતિશય પ્રયત્ન મોહ નામનો ગત્તનિહતક ગત્ય પાળે
 છે તે મોહગળ જ્ઞાચિત ગર પુર્યોના મુખ થતી પોતાના દોષોને
 ઉધાડા પાડવામાં નત્થર એવી મૈદિગીને નામળી અત્યત
 દિગ્ગમ જાતી ચિતા દરવા લાગ્યો કે- 'અહો ! જુઓ તો ખગ
 અતિશય હૃદયવાળા સદાગમથી વાસિત ચિત્તવાળી આ
 (રોહિણી) ને અમારા દોષો ગ્રહણ કરવામાં કેટલો ગધો વ્ય પ્રસર
 છે ! ! જો દોષપણ પ્રમરે આ (રોહિણી) કેટલાક કાળમુખી આવી
 રીતેજ જોશે તો નામના અમારી ધુળને પણ ઢાંકી દેશે નહિ '
 એવી રીતે ચિતા કરતા તં મોહ ગળની પાસે તેનો ગગ કેસરી
 નામનો પુત્ર આવ્યો, પ્રભામ કરતા તે પુત્રને પણ તેણે જાણ્યો
 નહિ, તેથી અત્યત હુ જિત થઈ એ (ગગ) બોલ્યો કે- 'પિતાજી
 માથ પૂજ્યપાદ પિતાજીને આટલી ગધી ચિતા કરવાની શી જ
 કર છે ? કેમકે-આ જગત્તમા આપની સમ અથવા વિષમ એવા કોઈ
 બીજાને હું જોતો નથી ન્યાટે મોહગળએ રોહિણીનું યથાશ્ચિત
 વ્રત્તાત તેને જણુ તે સામળી આ (ગગ) પણ મન્તકમા વજ્રથી
 આઘાત પામ્યો હોય તેમ દિલગી- થઈ ગયો ત્યાગપછી સઘણ
 નૈન્ય પણ નૃત્ય, ગીત વિગેરે યાચારોને એમએક ગધ કરીને
 પુષ્પ, તાજૂલ વિગેરે મૂકી દઈ અત્યત જિજ્ઞાસુ બની ગયું એવામાં
 એક બાગડ તથા એક શ્રીએ અદ્વૈતાસ મજ્જપુર્વક હાન્ય કર્યું

અને તે મોહનજીએ માલજી- ત્યાં અત્યંત શોકના વેગથી
 કાળા નીસાસા મૂકી મોહનજી ચિતવવા લાગ્યો- ‘હું હું ખી
 ઠા આવી રીતે અત્યંત સુખી થઈને ડાણ કીડાઓ કરે છે ?’
 પછી કુપિત થયેલા પોતાના શ્રેષ્ઠ સ્વામિના અભિપ્રાયને જાણી લઈ
 ‘હૃદયભિન્ન ધિ’ નામના મંત્રીએ જ્ઞાતિ ગહિત થઈ આ પ્રમાણે
 વિનંતિ કરી- ‘હે દેવ ! રાજકથા, સ્ત્રીકથા, દેશકથા અને લક્ષ્મી
 કથા ત્યાં આ મુખવાળી, યોગિનીની જેમ ભુવનના જનનાં મો
 હિત કરનારી આ વિકથા નામની મારી ભાર્યા છે અને આ જાણક
 અવત ઇષ્ટ પ્રમાદ નામનો મહારાજ શ્રેષ્ઠ પુત્ર છે, છતાં જ હેતુથી
 તેઓએ એકાએક હાન્ય ઠર્યું, તે તો તેઓનેજ પૂછવું જોઈએ’
 ત્યાર પછી ગજાએ તેઓને બોલાવીને પૂછ્યું કે- ‘તમો કેમ હસ્યા ?’
 તેમણી સ્ત્રી બોલી- ‘પૂજ્ય ! આપ આગે ગીત માલજો બાળક
 મારથી સાધી શકાય એવા કાર્યમાં પિતાજી આટલી બધી ચિંતા
 આ માટે વહન કરે છે ? એ વિચ્છેદન વચ્ચે આ પુત્ર સાથે મે
 હાન્ય કર્યું કેમકે- આપ પિતાજીના પ્રમાયથી હું આ ગૌહિણીને એક
 બર્ધ બધુમાં ધર્મથી પાડવામાં મમર્થ છું અથવા આ વિચારી
 માને આગળ ઠઈ જાયતરીમાં છે ? જેઓ ઉપજાત મન પર્યવસાની
 હતા તથા જેઓ શ્રુતજ્ઞાનથી સુક્ષ્મ હતા, તેવા કેટલાએ જીવોને
 મેં પૂર્વે ચારિત્રથી જાણ કર્યા છે, તેઓની સજ્જા પણ ગૌહિણી
 નથી વળી મેં જે શ્રેષ્ઠ પૂર્વધરોને ધર્મથી ખડકડાવ્યા છે- જાણ
 માં છે, તેઓ તો આજે પણ આપ પૂજ્ય પિતાજી પાસે ધુળની
 મોઢક રોજાય છે’ તે સાંભળી રાજાએ વિચાર્યું કે- ‘હું ધન્ય છું
 કે, જેના (મારા) સંન્યમાં આ અજાણાઓ પણ ભુવનવર્તી જન
 સમૂહને જીતવામાં સમર્થ બળવાળી છે’ એમ વિચારી રાજાએ
 પોતાને હાથે બીડી આપી, હર્ષપૂર્વક ‘મન્તક પ્રદેશમાં ચુબન
 કરી’ તમાચ માર્ગે વિદ્યગહિત હો, તમારી પાછળ જ મન્ય પણ
 આવશે’ એમ ઠહી તે સ્ત્રીને તે પુત્ર સાથે તરવાળ વિસર્જન કરી
 તે વિન્ધા ગૌહિણીની પાસે પહોંચી

ત્યાં પછી યોગિની વિકથાર્યા અધિષ્ઠિત થયેલી તે ગૌહિણી
 મન્તક દિશમાં પણ બીજી વાનિકાઓ સાથે નિવૃત્ત પ્રકાશની વિ-

થાઓ ડગવા લાગી, પ્રસન્ન મનવાળી થઈ રોહિણી જિનેદ્રોને પૂજતી ન હતી, ગુરૂદેવને પણ વદન કરતી ન હતી, બહુ હાસ્ય કરતી, બહુ ખોલી તેણી બીજાઓને પણ વ્યાધાત કરતી હતી મહર્ષિક-પ્રેમાદા યેડીઆની દીકરી એટલે ડોઈપણ તેણીને કામ પણ ઠહી ગયું નહિ અતિ પ્રસંગ થવાથી સ્વાધ્યાય ધ્યાનની રહિત થયેલી તે રોહિણીને એક શ્રાવકે ઠહુ—“ બહેન ! અતિ પ્રમત્ત થઈ ધર્મસ્થાનમા પણ આમ વાત શું કરે છે ? કેમકે જિનેશ્વરોએ લબ્ધ શ્રવેને વિદ્યાનો સદા નિવેધ કર્યો છે શુગા-રસની મુખ્યતાવાળી, મોહમયી, હાસ્ય-ક્રીડા ઉત્પન્ન કરનારી, બીજાના હોષો કથન કરનારી વિદ્યા ન જ કરવી જોઈએ, માટે જિનેશ્વરો, ગણધરો, મુનીઓ વિગેરેની સત્કથાઓ તરવારથી વિકથાઓ વેલડીને ઘેરી તુ ધર્મધ્યાનમા લીન મનવાળી થા ”

ત્યારે રોહિણીએ ઠહુ ક-‘ ભાઈ ! પીયરની જેવા જિન મહિરન પામી મહિલાઓ પોત-પાનાના સુખ-દુઃખ ઠહેવાથી ક્ષણવાર મુખી થાય છે ક્ષણ વાતોને માટે કોઈ પણ ડોઈને ધર ખાસ મળતું નથી, માટે મહેરબાની કરી જમ્હુને તમ્હાં કઈ ઠહેવું નહિ ’ આમ કહેવાથી ‘ આ નર્વયા અયોગ્ય છે ’ એમ જાણી તે શ્રાવકે મૌન રહ્યો રોહિણી પણ પોતાને ધર ગઈ ત્યારે તેણીના પિતાએ તેણીને કહ્યું કે-વત્સે ! વિકથાના વિષયમા લોકમા તહારો અપવાદ અત્યંત સ્પષ્ટાય છે, ત્યાં સાચા હોય અથવા ખોટો હોય પરંતુ તે પ્રકટ મહિમાને પણ હણે છે કહ્યું છે કે—

વિરૂદ્ધ હોય, સત્ય હોય અથવા અસત્ય હોય, પરંતુ સર્વ સ્થાનમા પ્રસિદ્ધ લોકવાદ મહિમાને હરે છે-નાશ કરે છે તુલા (ગણિ) માથી પસાર થયેલા, પ્રકટ રીત્યા સમસ્ત અધર્મનો નાશ કરનારા સૂર્ય તુ પણ કન્યા (રાશી) મા ગમન કરતા તેડુ તેજ હોતું નથી

તેથી હે મુનિ ! જો તુ સુખ આહતી હો, તો મુક્તિથી પ્રતિ રૂપ વર્તનારી નગ્નની વાટ જેવી પગ્ગોષકથા-વિદ્યાને મૂકી દે કહ્યું-છે કે—

જો તુ જોઈ જઈવડે જગતને વગ કરવા ઇચ્છે, તો પરના
અપવાદરૂપી, ધાન્યોમાથી ચરતી ગાયને જો

ભાવાર્થ—ત્યારે મન પરગુણ, પરદોષના કીર્તન કરવા
જગજ ધાય ત્યારે તેને વિશુદ્ધ ધ્યાનમાં મગ્ન જવું શ્રેષ્ઠ છે

ત્યારે રોહિણી બોલી કે—‘ પિતાશુ ! પ્રથમ તો આગમન
પર્વો જોઈએ, કે જેનાથી આ મધળી પરગુણ—પરદોષની કથાઓ
પ્રવૃત્ત થઈ છે આ જગતમાં કોઈ માન ધારણ કરનાર જોવામાં
આવતો નથી કેમકે—આ મહુર્વિયો પણ વિગિષ્ઠ શ્રેષ્ઠા ડરના
હોવા છતાં પણ બીજાના ચરિત્રોને ડચન કરવામાં તત્પર રહે છે
ઇત્યાદિ જેમ તેમ આગબાળ બોલતી રોહિણીની તેના પિતાએ
અવગણના કરી, તેમજ શુદ્ધ વિગેરેથી પણ ઉપેક્ષા કરાયેલી તે
રોહિણી સ્વચ્છ દતાથી ભમવા લાગી કોઈ વખતે ગજમાર્ગમાં
ગજની પટસાડીના રીલ સળધમાં બોલતી રોહિણીને દામી
ઓએ માભળી, દામીઓએ ગણીને ડહુ, ગણીએ રાજાને ડહુ,
તથી કોપાયમાન થયેલા રાજાએ રોહિણીના પિતાને બોલાવી
ખડો આપ્યો કે—‘ તારી દીકરી આવી ગીતે અમ્હાડ પણ વિડહ
બોલે છે ’ શેઠે ડહુ કે—‘ દેવ ! એ (રોહિણી) અમ્હાડ જવું
કરતી નથી ’ ત્યારે રાજાએ રોહિણીને બહુ વિડળના ડગી દેશ
પાડ કરી ત્યારપછી હલકા માણનોથી પણ પગલે પગલે નિંદાતી
મજાજનોવડે નેહાઈ દ્રષ્ટિથી જોવાતી, વિડયામાં આમકળ છવોને
આ લોડમાં પણ કેવો દાડણ વિપાક પ્રાપ્ત થાય છે ? ’ એમ
નતથા કરનાર પ્રાણીઓને વેગચ્છેસમાં ત્રિદિ ડરાવતી, ‘ નિશ્ચયે
આ લોડોનો ધર્મ પણ આવો છે, કે આતુ ક્ષણ પ્રાપ્ત થયુ, ’
એમ ડેકાણે ડેકાણે બોધિણીજનો નાશ કરાવતી ઘણા પ્રકારના
ગીત, આતપ (તડકો), બૂખ, તરમ, વર્ષા વિગેરે હુ બોથી
પીડાતી મરપ પામીને નાગડીમાં ગર્મ ત્યાથી નીડળી ઘણા ભવો
મુધી તિર્યંચોમાં, અનતકાળ નિગોહ છવોમાં ભમીને અનુક્રમે
મનુષ્યજન્મ પામી રોહિણી ઇવટ સિદ્ધિ પામી રોહિણીનો પિતા
સુભદ્ર શેઠ પોતાની પુત્રીની વિડળના જોઈ અત્યંત વેરાગ્ય પામી

પાપોને ગાત કરનાર થમણ (સાધુ) થયો અને તપ, ચરણ, કગણ, સ્વાધ્યાય, સત્કથાને આચરતો, પ્રમાદરહિત થઈ, વિકથાથી વિરક્ત ચિત્તવાળો બની અનુક્રમે સુખ પામ્યો ”

આવી રીતે વિકથાઓ કરનારા પ્રાણીઓને અમદા અનત દુષ્ટો પ્રાપ્ત થાય છે, એમ જાણી સબ મનુષ્યોએ નિરતર વૈરાગ્યાદિથી વિભૂષિત કર્મ બધના કારણથી રહિત એવી સત્કથાઓજ બોલવી જોઈએ

આ દષ્ટાંતો વડે પૂર્વે જણાવેલ પાપ પ્રમાદો નેવવામાં આવ્યાથી આત્માને સમારમાં પાડે છે, સ સાન્નિધી સાગરના તીર પર પહોંચેલા છવો પણ પ્રમાદને વગ મળ્યા છતાં ફરીથી મ સાર વૃદ્ધિ કરે છે, એ કથનનો સાર છે

તેમાં પ્રમાદ-પ્રમત્તના અર્થાન્ મદુપયોગનો અભાવ એવો અર્થ જાણવો મદ્ય વિજે પાપ પ્રમાદના કારણરૂપ હોવાથી પ્રમાદનું હાનિ રાખાય અન્ય વિદ્વાનોએ પણ જુ છે કે—

કેષલ રિપુરનાદિ માન ચં, મચદંચ સહચારિતામિત ।

ય પ્રમાદ્ ઇતિ વિમુત વગ-મન્ય વિત શઠકુન્ડિતામ્ ॥૧॥

યત્ કરાતિ વિકથા પ્રધાવતીયન્ સલપુ વિવચયુ મૃપ્યતિ ।

સુપ્રમત્ત ઇચ ચદ્ વિચેષતે, યત્ત યસિ ગુણ-દાપયોમિદામ્ ॥૨॥

મૃપ્યતિ મ્યહિતદેશનંડપિચદ યચ સીદ્ધિતિ દિતં ચિદ્મપિ ।

હોક ણ્ય નિમ્બિલ દુગતમનસ્તન્ પ્રમાદકૃન્નિપોવિઝ્મિમિતમ્ ॥૩॥

ઇત્યવન્ય પરિપોષ્ય પૌરુષ, દુઝવાડપિ નિપુન્ય ઝીપતામ્ ।

ચત્તુશ્ચાય ન મચ-ત્યુપેક્ષિતા વ્યાધવચ રિપવચ જાતુચિત્ ॥૪॥

બાવાર્થ—જે પ્રમાદ એવા નામથી પ્રખ્યાતિ પામેલ છે, તે અનાદિકાળથી સર્વદા સહચારિપણાને પ્રાપ્ત થયેલો સર્વથા દુશ્મન છે, એ પ્રમાદરિપુની તીક્ષ્ણ શક્તિને તમે જાણો

આ લોક જે વિસ્તારવાળી વિકથાઓ કરે છે, જે દુષ્ટ વિષયોમાં તૃપ્તિ પામે છે, જે અલ્પ ત પ્રમત્તની જેમ વિરૂદ્ધ યોદ્ધાઓ કરે છે, જે સુણ અને દોષનો ભેદ જાણતા નથી, પોતાના હિતનું કથન કરતા પણ જ કોઈ ડરે છે, વગી જે હિત જાણતા છતાં પણ નહ થાય છે, તે મધ્યુ હરાત્મા પ્રમાદ-દુશ્મનનું આક્રમણ જાણવું

એમ જાણી પુત્રપાર્થને પુષ્ટ કરી, દુર્જય એવા પાણુ આ હુશનને હતો, કારણકે-ઉપેક્ષા જગાયેલા વ્યાધિયો અને હુશનો કદાપિ સુખને માટે થતા નથી-અર્થાત્ અત્યંત દુખ આપે છે

તેમાથી તેના એક અશરૂપ નિદ્રા પ્રમાદના કળને નુકાર વિશેષ પ્રકારે દર્શાવે છે

મહ ચંદસપુલ્લધરો, વસહ નિગોણસુ શતય કાલ ।

નિદ્રાપમાયવસગો, તા હોહિસિ કહ તુમ જીવ ! ॥૫૬॥

ગાથાર્થ—ચૌદ પૂર્વધર પાણુ નિદ્રા પ્રમાદને વગ થઈ ને નિગોદોમા અનતા ઝાળ મુખી વને કે તો હે શુભ ! ત્હાડે ॥ થશે ? ૫

વ્યાખ્યાર્થ—જ્યારે ઉત્પાદ પૂર્વ વિગેરે ૧૪ વિશેષશ્રુત (પૂર્વ) ના અભ્યાસી, (નવ પૂર્વધર, દશ પૂર્વધર વિગેરે તો રહે) નિરંતર નિદ્રાઉપી મહિરા વડે ઘેરાતી આખોવાળા થઈ પડેન-પાઠન વિગેરે પ્રસંગના અભાવથી ૧૮ પૂર્વેને ભૂલી જઈ મગણ પામી સૂક્ષ્મ-ખાદર લેહવાળા, અનંતશુવાત્મક નિગોદોમા મનંત કાળ-અનંત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી મુખી વાસ કરે છે જેમ શુવાનુશાસનવૃત્તિમા ડહુ છે કે-“ ચૌદપૂર્વધર શ્રુતકેવલીઓ પણુ (પૂર્વ અબધિ શ્રુતના અભાવમા મરણ પામીને) અનંતકાલમા નિવાસ કરે છે, તો હે આત્મા ! પાચે પ્રમાદોને એવતો છુ કેવો (દુખી) થઈશ ? ત્હાડી રી ગતિ થશે ? એ અમે જાણુતા નથી આ વાક્યવટે ‘ અપ્રમત્ત થઈનેજ પ્રવર્તવુ ’ એમ બોધ કર્યો કેમકે લક્ષ્મી હાથીના કાનની માફક ચચળ છે, પ્રેમ સધ્યાના રગની જેમ ક્ષણ વિનાશી છે, શુવિત પાણીના પરપોટાની જેવુ ચપળ છે, તારૂણ્ય-તરૂણાવચ્ચા નિઝરણાના ધોધની માફક ચચળ છે, વાદહા (મનુષ્યો, પદાર્થો) નો સમાગમ સ્વપ્ન સમાન ક્ષણ પાર મુખીનો છે, કાયા રોગથી ભરપૂર છે, બહુ કહેવાથી શુ ? સસાર અસખ્ય હુજોનો ભંડાર છે ૫૮

પ્રમાદનો પરિહાર જ્ઞાનક્રિયાવાન આધુએ કરવો જોઈએ, એ

માટે સમર્થ છતાં એટલા જ્ઞાનનું અને એકલી ક્રિયાનું ઇષ્ટ કલમ
અમાધકપણ-નિરર્થકપણ દર્શાવતા નૃત્યગર કહે છે—

હય નાણ ક્રિયાહીણ, હયા અન્નાણ્યો ક્રિયા ।

પાસંતો પગુલો દદ્ધો, ધાવમાણો ય અધ્યઓ ॥ ૫૭ ॥

ગાથાર્થ—ક્રિયાવિનાશુ જ્ઞાન નકાશુ છે, અજ્ઞાનીની ક્રિયા
નિરર્થક છે, જોતો હતો પાગળો બળ્યો અને દોડતો આધળો
બળ્યો ૫૭

વ્યાખ્યાર્થ—ક્રિયા—નયમથી સંહિત શ્રુત કાર્યને ન માધતુ
હોવાથી હણાયા જેવું ગણાય, તેમજ અજ્ઞાનીની ક્રિયા—અજ્ઞાનીનું
ચરણ પલુ તેવું છે તેથીજ ત્યાં દદ્ધાત કહે છે—

આખવડે જોવા છતાં પણ પાગળો ફાગળો—બળ્યો અને દોડવા
છતાં પણ આધળો બળ્યો એ ગાથા અક્ષરાર્થ છે ભાવાર્થ તો
દહાહરણથી સમજી શકાય તેમ છે તે આ પ્રમાણે

એક મોટા નગરમા આગ લાગી, તેમા એક પાગળો અને
એક આધળો એવા બે જણા અનાથ હતા અગ્નિના સ જમથી
વિહ્વલનેત્રવાળા બની પલાયન કરતા નગરલોકોને જોતો પાગળો
પલાયનના માર્ગને જાણતા છતાં પણ ગમનક્રિયાના અભાવથી અ
નુકેમે અગ્નિવડે ભસ્મીભૂત બન્યો, આધળો પણ ગમનક્રિયાથી
યુક્ત હોવા છતાં પણ પલાયનમાર્ગને ન જાણવાથી જ દીથી
અગ્નિ તરફ ચર્મ જતા અગ્નિથી ભસ્મી બાઈમા પડી બળી ગયો
આ દદ્ધાત છે

ઉપનય—એવી રીતે ક્રિયારહિત નાની પણ કર્મરૂપી અગ્નિથી
પલાયન કરવામા અસમર્થ બને છે, તેમજ અજ્ઞાની ક્રિયા સંહિત
હોવા છતાં જ્ઞાન રહિતપણાથી ઉપર પ્રમાણે અસમર્થ બને છે
પ્રયોગ—જ્ઞાનજ વિશિષ્ટ રૂળને માધનાર ચર્મ શકતું નથી, સત્ક્રિ
યાના યોગથી રહિત હોવાથી, નગરના નાહમા પાગળાના નેત્ર
વિનાશનો જેમ ક્રિયાજ વિશિષ્ટ રૂળને સાધનારી ચર્મ શકતી નથી,
સમ્યક્ જ્ઞાનના યોગથી રહિત હોવાથી, નગરના દાહમાજ આધ
ળાની પલાયન ક્રિયાની માફક કોઈ વાદી કહે કે—‘એવી રીતે

એ ૧ મળેલ જ્ઞાન-ક્રિયાને પણ નિર્વાણ સાધનામા અસામર્થ્યનો પ્રમજ આવી જશે, પ્રત્યેકમા સામર્થ્ય નહિ હોવાથી, વેળુ-રેતીના તેલની જેમ, અને એતો અનિષ્ટ છે. એનો ઉત્તર—સમુદાયનું સામર્થ્ય તો પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ છે, કેમકે જ્ઞાન અને ક્રિયાવડે સાદહી વિગેરે કાર્યોની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, પરંતુ વેળુ-રેતીનું તેલનું ધર્મ શુદ્ધ, જોવામા આવેલ વસ્તુનો અપવાપ કરી શકાય તેમ નથી, એવી રીતે આ જાને જ્ઞાન-ક્રિયાવડે જોવાએલી કાર્યસિદ્ધિ પણ અવિરૂદ્ધ છે તેથી ઉપરનું કથન ઉપેક્ષાનીય છે, તેમ છતાં સર્વથા જ્ઞાન-ક્રિયાને આધન રૂપ નથી ઈચ્છવામા આવતું, જેણે પારિપક્વ વીઠાગય છે પછી

૨થી કહે છે—

મંજોગસિદ્ધીફલ વયંતિ, ન હુ એગચકેણ રહો પવાઈ ।
અંધો ય પગુ ય વણે સમિચ્ચા, તે સપડત્તા નગરં પવિટ્ટા ॥ ૫૮

ગાથાર્થ—જ્ઞાન અને ક્રિયાના ન યોગનાં સિદ્ધિથી કંઈ કહે ને, એક અકવડે ગથ પ્રચાલુ કરી શકતો નથી, વનમા આધણો અને પાગણો એ જાને મળી એક બીજાના મ પ્રયોગે નગરમા પ્રવેશ કરી શક્યા પછી

વ્યાખ્યાન—પરંતુ તેજ સમુદાયમા મમજપણ હોવાથી ઈષ્ટ કળને માધનાર થાય છે, કેવળ ભિન્ન ભિન્ન તો વિરલ હોવાથી, એક બીજા અપેક્ષા-યુક્ત હોનાથી સાધક થતા નથી, એમ હોવાથી ભિન્ન ભિન્નનું અસાધકપણ પ્રતિપાદન કર્યું છે વિન્તારથી સર્થ મળેલ જ્ઞો, ગાથાનું વ્યાખ્યાન પ્રકટ અર્થવાળું હોવાથી અમે નથી વિન્તારતા, પરંતુ ‘મમત્વ’ એવું પદ કહેવા છતાં પણ ‘તો મમમયુક્તો’ એવા પદનું પુનઃ જ્વન આત્યંતિક મ યોગ દર્શાવવા માટે છે એ ઉપર ઉદાહરણ—

રાજના ભયવડે લોઠો નગરમાથી નીકળી—નગરને રાત્રી કરી એક અરણ્યમા આવીને રહ્યા, ત્યાંથી પણ ધાઠના ભયથી વાહુનો નજીક પલાયન કરી ગયા, તેમા અનાથપ્રાય અધ અને પશુ એ જાનેને તણ સીધા ધાડ ગર્ભ ત્યારે લોઠી અગ્નિના પવનવડે ઢાવા

નગ લાગ્યો, તે જ ને ભયભીત થયા જેનો કાછડી છુટી ગઈ છે, એવો અધ અગ્નિ તરફ પલાયન કરવા લાગ્યો, પાગળાએ કહ્યું કે 'અધ! એ તરફ નાગ મા, એ તરફજ આગ છે' તેણે કહ્યું કે- 'ત્યારે કયા થઈને બાઉ?' પાગળાએ કહ્યું કે-હું પણ આગળ અતિ દૂર માર્ગે જતાવવામા અસમર્થ પશુ છું, તો મ્હને ખ ધે કરી લે, જેથી સાપ, કાઠા, અગ્નિ વિગેરે અપાયોને પરિહારાવતો ત્હને સુખે નગર પહોચાડું તેણે 'બહુ માડ' એમ કહી-વચન સ્વીકારી પશુના વચનને કાર્મણ મૂક્યું અને એમ-કુશળતાથી બન્ને જણ નગરમા ગયા, આ દષ્ટાંત છે, ઉપનય-શાન ક્રિયાવટ સિદ્ધપુર પમાય છે'

પ્રયોગ—વિશિષ્ટ ડારણોનો સ યોગ ધ્વંષિત કાર્યનો સાધક બને છે, સમ્યક્ ક્રિયાની ઉપલબ્ધિરૂપ હોવાથી, અધ અને પશુ ની નગરપ્રાપ્તિની જેમ, જે ધ્વંષિત કળને સાધનાર નથી થતો, તે સમ્યક્ ક્રિયાની ઉપલબ્ધિરૂપ પણ નથી હોતો ઇષ્ટ ગમનક્રિયાથી રહિત જૂઠા પટેલ એક ચક્રવાળા ગયની જેમ એ વ્યતિરે-દર્શાવ્યો પદ

હવે ચારિત્ર વિના ઘણું જ્ઞાન પણ ઇષ્ટ કળને સાધી શકતું નથી અને ચારિત્રયુક્ત અપજ્ઞાન પણ ઇષ્ટકળને માધી ગટે છે, એ બે ગાથાવટ કહે છે—

સુબહુપિ સુયમહીય, કિં કાહી ચરણવિવ્વહીણસ્મ ? ।

અધસ્સ જહ પલિત્તા, દીવસયસહસ્સકોઢી વિ ॥ ૫૬ ॥

અપ્પપિ સુયમહીય, પગાસય હોઢ ચરણજુત્તસ્મ ।

इकोवि जह पर्दवो, सचक्खुयस्सा पयासेइ ॥ ६० ॥

ગાથાર્થ—ઘણું ભણવામા આવેલું શ્રુત પણ અધ આગળ દેહીપ્યમાન લાખો અને કરોડો દીવા હોય તેની જેમ ચારિત્રહીનને શુ કરી શકે? પદ ચારિત્રથી યુક્ત મનુષ્યનું થોડું પણ ભણાયેલું શ્રુત પ્રકાશક થાય છે, જેમ એક દિવો પણ આખવાળા મનુષ્યને પ્રકાશ કરી શકે છે '૦

વ્યાખ્યાર્થ—અત્યંત ઘણું શ્રુત-આગમ ભણવામા આવ્યું

હોય છતા તે આશિરથી રહિતને શુ કંગે ? અર્થાત્ સ્વકાર્યને સાધતુ ન હોવાથી કામપણુ નહિ ડેમકે—

આશિરથી રહિત જ્ઞાન, દર્શન-સમ્યક્ત્વથી રહિત વેપને ન્વીમરવો અને સર્વમ વિના તપન્યા જે આચરે, તેનુ તે નિર્થક જાણવુ

તેમા દૃષ્ટાત કહે છે—જેમ અધને-આખરહિતને તેલ વિખેરે સિ અવાવડે અત્ય ત દેહીપ્યમાન કંગવામા આવેલ લાખો ડે ૬ ગડો હીવા પણ ઘર્ષ પ્રકાશ આપી શકતા નથી

તથા થોડુ પણ નુત-આગમ લાલુવામા આવ્યુ હતુ આશિરવત માપતુષ વિગેગની જેમ સ્વર્ગ અને મોક્ષના માર્ગને ઉગ્રોત ડગનાડ થાય છે જેમ ઘણા હીવા તો દૂર ગહ્યા, ક્રૂર એક હીવો પણ આખવાળાને પઠાર્થના મમકુનો પ્રકાશ ડરે છે એ ગાથાનો અર્થ જણા ચો

અહિ એજ આશયવાળી આવશ્યકનિયુક્તિમાની આ બે ગાથાઓની પહેલાની ગાથાઓ ઉપયોગી હોવાથી આખ્યા સહિત લખવામા આવે છે

‘મુચનાળમિ તિ જીયો, વદ્વતો ના ન પાડળા માક્ષ્ય ।

જા તથ સંજમમદ્વ, જોવ ન ચવ્દ્ થોદુ જે ॥”

ગમનિગ—શ્રુતજ્ઞાનમા તેમજ મતિજ્ઞાનાદિમા વર્તતો હતો પણ હવ મોક્ષ પામના નથી, એ કથનવડે પ્રતિજ્ઞાર્થ સૂચવ્યો કેમો હવ ? જે તપ મયમરૂપ યોગોને વહન ઢગી શકતો નથી, આ કથનવડે હેતુર્થ દર્શાવ્યો, દૃષ્ટાત તો જાણી લેલુ અથવા કહેશે પ્રયોગ—માત્ર એકલુ જ્ઞાન ઇચ્છિત અર્થ પ્રાપ્ત કરાવનાર થતુ નથી મલક્યા રહિત હોવાથી, પોતાના દેશને પ્રાપ્ત કરવા ઇચ્છતા, ગમ નક્રિયાથી રહિત, માર્ગ જાણનાર મનુષ્યના જ્ઞાનની જેમ અથવા સૂત્રમા જણાવેલુજ દૃષ્ટાત—માર્ગ જાણનાર નિર્યામક—ખલાસીથી યુક્ત, ઇચ્છિત દિશામા લઇ જનાર પવનની ક્રિયાથી રહિત વહાણની જેમ

જ કાગણુવડે જેમ છેક-દક્ષ નિર્યામક પ્રાપ્ત કરનાર વહાણ

મારા ડર્જુધાર (મુનની) થી અધિષ્ઠિત થયેલ હોવા છતાં પણ પવન વિના મહાઆગર તરીને વણિક લોકોની ઇષ્ટબુમિને પ્રાપ્ત કરવા મમર્થ થર્થ શકતું નથી, તેમ તુતજ્ઞાનરૂપી નિર્યામકને પ્રાપ્ત કરનાર શ્રવણી વહાણ, સુનિપુણ મતિજ્ઞાન-કર્ણધારથી અધિષ્ઠિત હોવા છતાં પણ (મમાગ સાગર તરીને સિદ્ધિ વસતિને પ્રાપ્ત કરી શકતું નથી) બાકીનું ચળકમિદ્દ ઈ, નિપુણ પાપ-પડિત પણ સામાન્ય શ્રુતજ્ઞાનનું કથન કરવા જતાં પણ 'તેનો અતિશય પ્રવૃત્ત કરવા નિપુણ પદ મૂલ્યુ ઈ' તેથી તપ નયમ અનુષ્ઠાનમા અવશ્ય અપ્રમાની થતું ત જાણતમા નિયુક્તિગરે કહ્યું છે કે—

જેમ કાઈ કાચળો ધણા તૃણ, પાદકાંડપ ઈદ્ર વિનાના આવ જણવડે આગ્રહિત થયેલા પાણીથી અધકાન્વાળા મહાદ્રહમા અને જળચર છનાવડે ચના ચોલ વિગેરે મકટોથી મનમા પીડાતો, પરિભ્રમણ કરતો, માઠમાઠ-ધાતી મુશ્કેલીથી આવશણના ઈદ્રને પ્રાપ્ત કરી, ત્યાંથી નીકળી, ચરદાનુમા ચંદ્રના કિન્હોના અપર્ણથી ચતા મુખને અનુભવી, ફરી પણ પોતાના બધું તરકના નેહથી ચિત્ત આકષાતા અદ્યદ્ધ યાજ—કયાણને ન જોનાર તે બિગાન ઓને પણ હું આ દેવલોડ મમાન કર્મકર ગેખાડુ' એમ નિશ્ચય કરી તે દ્રહમાજ નિમગ્ન થયો, પછી બધુંઓને લઈ તે ઈદ્ર મેળવવા માટે ભ્રમણ કરતા છતાં તેને ન જોતા અન્યત્ર વૃદ્ધમય મહત્ અનુભવવા લાગ્યો, એની રીતે આ શ્રવણી કાચળો પણ અનાદિ કર્મ પર પગના પડવવડે આગ્રહિત થયેલા મિથ્યા દર્શન વિગેરે અધકારથી મુક્ત, વિવિધ પ્રકારના શરીર-મન-સજાધી આખવેદના, તાવ, ક્રોધ, ભગદર, ઇષ્ટવિયોગ, અનિદ્રમ યોગ વિગેરે દુષ્ટરૂપી જળચરોવાળા મસાર થકી પરિભ્રમણ કરતા માઠમાઠ-ધાતી મુશ્કેલીથી મનુષ્યલવ તવર્તનીય કર્મરૂપી ઈદ્રને પ્રાપ્ત કરી મનુષ્યત્વની પ્રાપ્તિવડે ઉત્તર આવતા જિનેદ્રચંદ્રના વચનરૂપી કિરણોના બોધને પામી 'આ દુર્લભ છે' એમ જાણતો સ્વજનોમા અને સ્નેહવાળા વિષયોમા અનુગામી ચિત્તવડે કાચળાની જેમ કરી તેમા મજૂટા પ્રશ્ન-અજ્ઞાની કાચળો તો ફોજેજ, પરંતુ હિતની પ્રાપ્તિ અને અહિતના પરિહારને જાણનાર જ્ઞાની કમ ફોજે? ઉત્તર—ચારિત્રના

સુલોચી રહિત, ઘણું બાલુનાર પણ ફૂંચે થોડું બાલુનાર પણ ફૂંચે
અથવા નિશ્ચયનયની દૃષ્ટિએ જ્ઞાનના કૃણથી શૂન્ય હોવાથી એ અજ્ઞાન
છે વિસ્તારથી શુ-૧ પૃ-૬૦

‘ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ ’ આ તત્ત્વાર્થના
૧ મૂળના કથનથી સમ્યગ્દર્શન વિગેરે ત્રણ પણ સમુદાયરૂપ હોય
ત્યારે જ નિર્વાણના ડાઘભૂત થાય છે, પરંતુ પૃથક હોય તો નહિ
એ પહેલાં નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે

હવે એવા પ્રશ્નનો ૧૧ પ્રતિમા વહન કરનાર આવક ચારિત્ર
સ્વીકાર છે કહ્યું છે કે—

આવક તે ૧૧ પ્રતિમાઓને બાવી-નહન કરી પ્રમત્તયા પ્રહણ
કરે અથવા પોતાની ઉચિતતા બાવી ગૃહસ્થભાવને પ્રાપ્ત કરે ૧

પ્રશ્ન—ગા માટે પ્રતિમાઓવડે આત્માને બાવિત કરવામાં
આવે ? ઉત્તર—અયોગ્ય મનુષ્યોએ પ્રમત્તયા પ્રહણ કરવી નિયમિત
અનર્થ રૂપ છે, તેથી ધીર મનુષ્યો આત્માની તુલના કરી એવી
રીતે પ્રમત્તયા સ્વીકારે છે ૧

જો કે તુલના વિના પણ કેટલાક વિશિષ્ટ પ્રાણીઓને સમ્યક્
પ્રમત્તયા સંભવે છે, તો પણ સામાન્ય રીતે આ ક્રમ ન્યાયસંગત
છે તેમજ યથુ છે—

પરંતુ હાલ ઓધ વિશેષ વડે આ ક્રમ સુગત છે, ગરજ કે
ગળ અગુણ છે, આ કાળમાં મધ્યમ દુષ્ટ પાળી શકાય તેવો છે ૧

આ હેતુથી એક ગાથા વડે આવડની ૧૧ પ્રતિમા કહે છે ૧

૧ દસણ-૨ વય-૩ સામાદય-૪ પોસદ્-૫ પડિમા-૬ અંબમ-૭ સચિત્તે।

૮ આરમ-૯ પેસ-૧૦ ઉદિષ્ઠ-૧૧ વજ્રણ સમણભૂણ ય ॥ ૬૧ ॥

ગાથાર્થ—દર્શન ૧, મત ૨, સામાયિક ૩, પોસદ્ ૪,
પડિમા ૫, પ્રહાર્ય ધારી ૬ સચિત્ત ત્યાગ વાળો ૭ આરણ વર્જ
નાર ૮, પ્રેષણ વર્જનાર ૯, ઉદિષ્ઠ વર્જનાર ૧૦ અમણભૂત ૧૧ ૬૧

વ્યાખ્યાન—દર્શન—મધ્યવત્તવ, મત—અણમત વિગેરે, સા-
માયિક—પાપકાળી યોગોનુ વર્જણ અને નિર્દોષ યોગોનુ એવન

કરવું, તે પોષધ-અષ્ટમી, ચતુર્દશી વિગેરે પર્વના દિવસોએ આચરવાનું અનુષ્ઠાન, પ્રતિમા-કાઉસગ્ગ, અગ્રહ-અગ્રહચર્ચ અને સચિત્ત-સચેતન દ્રવ્ય (આ સમાહાર દ્વંદ્વ છે) આ વિષયમા ' પ્રતિમા ' પ્રસ્તાવથી જાણવી આમા દર્શન વિગેરે પાથમા વિધિ દ્વારા પ્રતિમાભિશ્રદ્ધ જાણવો અને અગ્રહ તથા સચિત્તમા પ્રતિષેધ પૂર્વક જાણવો તથા આરભ-પોતે એક વિગેરે કરવું પ્રેષ-પ્રેષણ બીજાઓને પાપકર્મોમા પ્રેરવા-જોડવા ઉદ્દિષ્ટ—તે જ શ્રાવકને ઉદ્દેશી સચિત્ત અથવા અચિત્ત પડાવેલું વર્ત્ત-પગિહરે તે આરમ્ભમેષોદ્દિષ્ટર્જક કહેવાય છે

પ્રતિમા તો પ્રસ્તુત છે જ તથા અહિ મૂલ શબ્દ ઉપમાન અર્થવાળો હોવાથી શ્રમણ-સાધુની જેવો જે હોય તે શ્રમણ ભૂત જાણવો આ દર્શનપ્રતિમા, પ્રતિમાપ્રતિમા, પ્રતિમાવ્રત ઇત્યાદિ જાણવું આ શ્રાવકોની ઉપાસકોની ૧૧ પ્રતિમા પ્રતિજ્ઞા અભિશ્રદ્ધ શ્રાદ્ધપ્રતિમા કહેવાય છે

હવે આ પ્રતિમાઓનું જ પ્રત્યેકનું સ્વરૂપ અન્ય અથથી કહેવામા આવે છે

તેટલી જ જ્યાવાળી અર્થાત્ પહેલી બીજી વિગેરે પ્રતિમા હોય, તેમા તેટલા માસ-તેટલી સ જ્યાવાળા મહિના હોય છે આ પ્રમાણે જાવાર્થ છે પહેલી પ્રતિમામા કાળનું પ્રમાણ એક માસ છે, બીજામા બે માસ, ત્રીજામા ત્રણ માસ, એમ અગીઆગ મુખી ૧૧ મી પ્રતિમામા ૧૧ માસ જો કે તે કાળપ્રમાણ દશાશ્રુતરુક છે વિગેરેમા સાક્ષાત્ ઉપલબ્ધ થતું નથી, તો પણ ઉપાસક દશાગમા પ્રતિમા કરનાર આનંદ વિગેરે શ્રમણોપામક-શ્રાવકોનું ૧૧ પ્રતિમાનું પ્રમાણ પાઞ વર્ષ પ્રતિપાદન કરેલ છે, અને તે પ્રમાણ પૂર્વમા ડહોલ એકથી માડી એકેક મામની વૃદ્ધિવડે સ ગત થાય છે તથા ઉત્તરોત્તર કરાવી તે પ્રતિમાઓમા પૂર્વ પૂર્વની પ્રતિમા ઓમા પ્રતિપાદન કરેલી અનુષ્ઠાન વિશેષરૂપ મધળી ક્રિયાઓ કરવીજ જોઈએ અહિ આવું તાત્પર્ય છે-બીજી પ્રતિમામા, પ્રથમ પ્રતિમામા કહેવું મધળું અનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ, ત્રીજી પ્રતિમામા તો પહેલી અને બીજી પ્રતિમામા કહેવું અનુષ્ઠાન પણ કરવું જોઈએ

એવી રીતે યાવત્ ૧૧ પ્રતિમામા પૂર્વની દશે પ્રતિમાઓમા કહેલું સમસ્ત અનુધાન કરવું જોઈએ

હવે દર્શન પ્રતિમાના સ્વરૂપનું નિરૂપણ કરવા માટે કહે છે—

સમ્યગ્દર્શન—સમ્યક્ત્વ એ દર્શન પ્રતિમા થાય છે એ સ બંધ દર્શાવ્યો પ્ર૦ કેવું સમ્યગ્દર્શન ? ઉત્તર—પ્રથમાદિ—પ્રથમ, સવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા અને આસ્તિક્ય એ પાત્ર ગુણોથી વિ શિષ્ટ—યુક્ત તથા કુઞ્ઞહ—તત્ત્વ તરફ શાસ્ત્રવાદિ તત્ત્વવડે નિન્ધ અભિ નિરેશ—આઞ્ઞહ, શકાદિ—શકા^૧ આકાક્ષા^૨ વિચિકિત્મા,^૩ મિથ્યા દષ્ટિ પ્રથક્ષા,^૪ મિથ્યાદષ્ટિ પરિચય પ એ પાત્ર સમ્યક્ત્વના અતિચારો જેઓનાવડે જન્તુ બાધ પમાઝાય તે શયો કુઞ્ઞહ, શકા વિગેરે શત્રોથી રહિત આવું હોવાથી અનધ—નિર્દોષ અહિ આવો ભાવાર્થ છે—કુઞ્ઞહ, શકા વિગેરે ગયોથી રહિત, અણુમત વિગેરે ગુણોથી ન્યૂન સમ્યગ્દર્શનનો જે સ્વીકાર તે પ્રતિમા, સમ્યગ્દર્શન પ્રતિમાની પ્રાપ્તિ તેને પૂર્વે પણ હતી ફક્ત અહિ શકા વિગેરે દોષોથી અને રાજાલિયોગ વિગેરે છ આગારોથી રહિત હોવાવડે વળી બરાબર સમસ્ત દર્શનાચારને વિશિષ્ટતાથી પરિપાલન કરવાના સ્વીકારવડે પ્રતિમાપણ સભવે છે અન્યથા ઉપાસકે દશાગમા પ્રથમ પ્રતિમાને એક માસ પાળવાવડે, બીજી ને એ માસ પાળવાવડે એવી રીતે યાવત્ ૧૧ મીને ૧૧ માસ પાળ વાવડે, અર્થાત પાા વર્ષ કેમ પ્રતિપાદન કરવામા આવે ? દશાશ્રુ તરફ ધ યકી આ અર્થ ઉપલબ્ધ નથી થતો કારણ કે ત્યા તેને મદ્દામાત્રપ પ્રતિપાદન કરેલ છે એવી રીતે દર્શનપ્રતિમા વિગે રેમા પણ યથાયોગ્ય ભાવના કરવી

હવે મત, મામાયિક અને યોગધ એ ત્રણ પ્રતિમા કહે છે—

અણુમતો—સૂત્રપ્રાણાતિપાત વિરમણ વિગેરે, ઉપલક્ષણથી ગુણુમતો, શિક્ષામતો, બધ, વધ વિગેરે અતિચારોથી રહિત અપવાદ વિના ધાગણુ કરનાર, સમ્યક્ પરિપાલન કરનારને બીજી મતપ્રતિમા થાય છે (સૂત્રમા પ્રતિમા અને પ્રતિમાવાનના અલેદ ઉપચાળથી આવો નિર્દેશ કર્યો છે) તથા ત્રીજી મામાયિક પ્રતિમામા—મર્વ સાવધ—પાપકારી યોગોના વર્જન અને નિરવધ—નિર્દોષ યોગોના

એવન સ્વભાવવાળું સામાયિક કરનાર કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે-પૌષ્ઠ ન સ્વીકારનાર, દર્શનમતથી યુક્ત થાવકે પ્રતિદિન બન્ને સંધ્યાએ નામાયિક કરવું એ ત્રીજી પ્રતિમા તથા ૪ થી પૌષ્ઠ પ્રતિમા-જેમા ચૌદશ, આઠમ વિગેરે દિવસોમા-ચૌદશ, આઠમ, અમાવાસ્યા, ધુનમ અને પર્વતિથિયોમા આહાર વર્જન ૧, ગરીરમત્કાર ત્યાગ ૨, અપ્રદાન્ય ત્યાગ ૩, વ્યાપાર પરિવર્જન ૪, રૂપ ચાદે પ્રકારના પશ્ચિર્ભૂ કોષ્ઠપણ પ્રકારથી ન્યૂનતા વિનાના પૌષ્ઠ સમ્યગ્ આગમમા ઠહેલ વિધિપૂર્વક પ્રતિમા અગીકાર કરનાર અનુપાલન કરે-એવે આ ચાદે મત વિગેરે પ્રતિમાઓમા બન્ધ વિગેરે-અધ, વધ, દ્વિચ્છેદ વિગેરે બા-
ન્ધમત સળધી અતિચારોને પ્રયત્નથી મોટા મત્નથી વર્જે પરિહરે

હવે પ્રતિમાપ્રતિમાના સ્વરૂપને કહે છે —

સમ્મ-સમ્યકત્વ, (મકાર અલાક્ષણિક છે) અણમત, શુભ મત અને શિક્ષામતવાળો-પૂર્વમા કહેલી ચાદે પ્રતિમાથી યુક્ત, સ્થિર-મત્વથી ચલિત ન થાય તેવો, કેમકે અન્ધિર મનુષ્યપ્રતિમાનો વિરાધક બને છે, કાળકુટિ-આ પ્રતિમામા રાત્રે ચોળાવગેરેમા કાચો મર્ગ ઠરવામા આવે છે, તેમા ઘણા ઉપસર્ગો મલવે છે જ્ઞાની પ્રતિમાના આચાર વિગેરેના પરિજ્ઞાનમા કુશળ, કેમકે અજ્ઞાની સર્વદ અચોખ્ખ છે, તો આ પ્રતિમા સ્વીકારવામા તો શુ ઠહેવું ? અષ્ટમી, ચતુર્દશીનું ઉપલક્ષણ હોવાથી અષ્ટમી, ચતુર્દશી, અમાવાસ્યા, પૂર્ણિમારૂપ પૌષ્ઠ દિવસોમા પણ પ્રતિમા-કાચોત્સર્ગ કરે કેટલા વખતના પ્રમાણવાળી ? ઉત્તર—એક રાત્રિ પ્રમાણવાળી-સર્વ રાત્રિકી તેને પ્રતિમા થાય છે

એ સિવાયના દિવસોમા જેવો એ હોય, તે દર્શાવવા કહે છે —

અસ્નાન-સ્નાન વર્જનાર, વિકટલોછ-પ્રકટ-પ્રકાશમા દિવસે-રાત્રે નહિ-દિવસે પણ પ્રકાશવાળા પ્રદેશમા અશન વિગેરે ભોજન કરનાર, પહેલા રાત્રિભોજનનો નિયમ ન હોતો તેથી આ કહ્યું છે, મહાલિથઠો-પહેરવાનો કચ્છ ન બાધનાર, દિવસ પ્રદાશ્યારી-દિવસે પ્રદાન્યર્થ પાળનાર, રસિ રાતે શુ ? ઉત્તર-સીઓનું

અથવા તેના ભોગોનું પરિમાણ ડગ્નાર, ક્યાં ? ઉત્તર—પ્રતિમા ત્રિપાદના—કાર્યોત્તમગર્ભિનાના અપર્વ દિવસોમા ૧

હવે કાર્યોત્તમગર્ભ—કાઉમગમા ઝેલ શ્રાવક જે ચિતવે તે કહે છે—

પ્રતિમામા—કાર્યોત્તમગર્ભમા રહેલ શ્રાવક ત્રણ લોકના પૂજ્ય, કાર્યોને છતનાર, દેવ વિજેતે મમસ્ત દોષોને દ્રવ કરનાર, જિન-તાર્કિકરાનું ધ્યાન ધરે—ચિતવન કરે, અથવા અન્ય-જિનરાજની ભૂષેમાએ પોતાના કામ, ક્રોધ વિજેતે દોષોના પ્રતિપક્ષરૂપ કામ નિદા, કામા વિજેતે ચિતવે પ્રશ્ન—આ પાત્રમી પ્રતિમા કેટલા પ્રમાણવાળી છે ? ઉત્તર—પાત્ર માસ સુધી

હવે છઠ્ઠી પ્રતિમા કહે છે —

શ્રગાગ્રકથા—કામકથા અને સ્નાન, વિલેપનધપન વિજેતે વિભૂષાના ઉત્તરને વર્જીતો—પગ્નિહરતો, કમ્પર્વ શબ્દના શ્રદ્ધા ૦ ત્રાથી શરીરમાત્રને અનુમરતી વિભૂષા કરી પણ ગઈ તથા સ્ત્રી સાથે એકાતમા લ્નેહવાર્તાને વર્જીતો એક અપ્રદા—મૈથુનને વર્જીતો ? ઉત્તર—પ્રતિમા અગીઠાર ડગ્નાર અપ્રદાવર્જન નામની છઠ્ઠી પ્રતિમામા છ માસ સુધી પૂર્વની પ્રતિમામા દિવને જ મૈથુન પ્રતિપેદ્યુ હતુ, પગ્નિ નરે પ્રતિપેદ્યુ ન હતુ, અને આમા તો વિવે અને ગતે પણ સર્વથા મૈથુનનો પ્રતિપેદ્ય ડગ્વામા આપ્યો છે, આથી જ આ પ્રતિમામા ચિત્તવિલ્લવ ડગ્નાર કામકથા વિજેતે પ્રતિપેદ્ય ડગ્યો છે

હવે માતમી પ્રતિમા કહે છે —

મચિત્તાહાગર્વર્જન નામની માતમી પ્રતિમામા ૭ માસ સુધી અચિત્ત અશન, પાન, આદિમ અને નવાદિમ આહાર ન વાપરે, તથા ‘પૂરે’ કહેલી પ્રતિમાઓનું તે તે સર્વ અનુષ્ઠાન ઉપગ્ની પ્રતિમાઓમા લાગુવું ’ આ પૂર્વમા કહેવાઈ ગયેલ દોષા છતા વિન્મ તણુશાલ-ભક્તી જવાના સ્વભાવવાળા શિષ્યોના અનુગ્રહ માટે કરી પ્રતિપાદન ડગ્યું છે એમ અન્યત્ર પણ લાગુવું

હવે આઠમી નવમી પ્રતિમાને પ્રતિપાદન ડગ્વા કહે છે —

‘પોતે આરભ વર્જવો’ એ આઠમી પ્રતિમા છે જેમા આઠ માસ સુધી પૃથ્વી વિગેરેના ઉપમર્દન રૂપ આરભનું પોતે કરવું વર્જ-પરિહરે આજીવિકા માટેના આરભોમા તેવા પ્રકારના તીવ્ર પરિણામથી રહિત શ્રાવક બીજા કર્મકર વિગેરે દ્વારા માવઘ વ્યાપાર પણ કરાવે પ્રશ્ન-પોતે પ્રવૃત્તિ નહિ કરવા છતાં પણ આરભોમા કર્મકરોને પ્રેરનારને પ્રાણીહિંસા તો નહીં જ ? ઉત્તર—સાચું, પરંતુ સર્વથા પોતે આરભો કરવાથી અને અન્ય દ્વારા કરાવવાથી જે ઉભયજન્ય હિંસા થતી હતી, તે પોતે નહિ કરવાથી તો પરિહરીજ અત્યંત વિસ્તાર પામતા મહાવ્યાધિમાથી અત્યંત થોડામા પણ થોડા વ્યાધિનો ક્ષય જેમ હિતકારી છે, તેમ તબીબો થોડા પણ આરભ હિતકારીજ છે નવમી પ્રેમ્યારભ વર્જનપ્રતિમા તેમા નવ માસ સુધી પુત્ર, ભાઈ વિગેરે ઉપર કુદુબ વિગેરેનો સમસ્ત કાર્યભાર સ્થાપન કરવાવડે અને ધન, ધાન્ય વિગેરે પરિચ્છેદોમા થોડી આસક્તિથી આરભોને ખેડ વિગેરે મોટા પાપકારી વ્યાપારોને સ્વયં તો વર્જે જ, પરંતુ પ્રેમ્ય-કર્મકર વિગેરે દ્વારા પણ વર્જે, છતાં આસન આપવું વિગેરે લઘુ પ્રવૃત્તિઓનો તો અનિવેધ જ જાણવો, કેમકે તેવા પ્રકારના કર્મો ધના કારણનો અભાવ હોવાથી તેને આરભ કહી શકાતો નથી

હવે દશમી પ્રતિમા કહે છે—

ઉદ્દિપ્તલક્ષ્મીવર્જનરૂપ દશમી પ્રતિમા દસ માસ સુધી થાય છે, તેમા તેને પોતાને ઉદ્દેશીને કરેલા ભાત વિગેરે લોજનને પણ પ્રતિમાધારી શ્રાવક ન ખાય બીજા સાવધ વ્યાપારના કારણભૂત આહાર તો દૂર રહેો તે દશમી પ્રતિમાને અગીકાર કરનાર કોઈ શ્રાવક છુરથી મસ્તક સુડાવે છે, અથવા કોઈ મસ્તકમા ગિખા ધારણ કરે છે તથા—

દશમી પ્રતિમામા રહેલ શ્રાવક, ભૂમિવિગેરેમા સ્થાપન કરેલ મુવર્ણ વિગેરે દ્રવ્ય પૂછતા પુત્રોને ઉપલક્ષણથી ભાઈ વિગેરેને જે જાણતો હોય તો કહે, કેમકે નહિ કહેતા વૃત્તિછેદ-આજીવિકાના જ થાય, અને ન જાણતો હોય તો “કેમકે પણ જાણતો

નથી ' એમ કહે માત્ર આ સિવાય બીજી કંઈ પણ ધર સ બ ધી
કૃત્ય કરવું તેને કદ્યે નહિ, એ તાત્પર્ય છે

હવે ૧૧ મી પ્રતિમા કહે છે —

કુરમુહ-કુરથી મુહિત બની અથવા લોચથી-હાથવડે
કેશોનુ હુચન કરવાવડે મુહ થઈ રજોહરણ અને પાત્રને ઉપલક્ષ
ણથી સાધુના સર્વ ઉપકરણોને ગ્રહણ કરી શ્રમણબૂત-શ્રમણ-નિ
શ્ચયના અનુષ્ઠાન કરવાથી સાધુસમાન થઈ વિહરે ઘરથી નીકળી
સાધુઓની સમસ્ત સમાચારી આચરવામા ચતુર થઈ, સમિતિ
શક્તિ વિગેરેને સારી રીતે પાળતો, શિક્ષા માટે ગૃહસ્થના ધરમા
પ્રવેશ કરતા ' પ્રતિમાપ્રતિપક્ષ શ્રમણોપાસકને શિક્ષા આપો '
એમ બોલતો ' તુ કોણ છો ? ' એમ કોઈ પૂછે ત્યારે ' હું શ્રમ-
ણોપાસક છું ' એમ બોલતો, ગામ, નગર વિગેરેમા અનગારની
જેમ માસકરૂપ વિગેરે પ્રકારે ૧૧ માસ મુખી વિચરે આ
મનમાન ઉત્કૃષ્ટથી કહ્યું છે, જઘન્યથી તો અગીઆરે પ્રતિમાઓ
પ્રત્યેક અતર્કુહર્તાદિ ઢાળપ્રમાણ વાળીજ છે, તે અત ઢાળમા
અથવા પ્રવર્જિત થવામા ગ્રહણ કરાય છે, અન્યથા નહિ તથા—

મમઝર-‘માઝ’ એવો અભિમાનનાગ પામતા, આ કથનથી સ્વ
જનોનું દર્શનાભિલાષી પણ કહ્યું, સ જ્ઞાત-સ્વજનોની પક્ષી-વસતિ
તરફ સ જ્ઞાત સ્વજનોને જોવા જાય ત્યા-સ જ્ઞાતપટલીમા પણ સાધુ-
સંયતની, જેમ વર્તે અન્યત્ર તો શુ કહેવું?, પરંતુ સ્વજનોના ઉપ
સાધ-આગ્રહથી ગૃહસ્થિતા વિગેરે ન કરે જેમમાધુ પ્રાસુક અને એ
પણીય ગ્રહણ કરે છે, તેમ તે પણ શ્રમણબૂત પ્રતિમાધારી પ્રાસુક-
અચેતનજ ગ્રહણ કરે ઉપલક્ષણથી એને એપણીય અશન વિગેરે
આહારને ગ્રહણ કરે જ્ઞાતિજન ધુઓ સ્નેહથી અનેપણીય ભક્ત
વિગેરે કરે છે અને આગ્રહથી તે ગ્રહણ કરાવવા ઇચ્છે છે, તેમ
પ્રાયે તેઓ અનુવર્તનીય હોય છે, એથી અનેપણીયનું ગ્રહણ
સમયે છે, તો પણ આ શ્રમણબૂત પ્રતિમાધારી ન ગ્રહણ કરે
એ આશય છે

આમા છે લી ૭ પ્રતિમાઓમા આવશ્યકચૂર્ણિમા પ્રજાન
તર પણ જોવામા આવે એ ‘ રાઘવમપરિવાર્ય ’ પાચમીમા રાત્રિ

લોજન ત્યાગ કરનાર, છઠ્ઠીમા 'સચિત્તાહારપરિણામ' અર્થાત્ સચિત્ત આહારનો પરિત્યાગ કરનાર, સાતમીમા 'દિવા ચમ્દ ચારી રાત્રો પરિમાણકરે' દિવસે પ્રજ્ઞાચારી, ગત્રે પરિમાણ કરનાર આઠમીમા દિવસે અને રાત્રે પ્રજ્ઞાચારી જ્ઞાન ન કરનાર તથા કેશ, અશ્ત્રુ, રોમ, અને નખ ત્યાગ કરનાર, નવમીમા 'સ્વાર ચરણિણામ' સ્વયં આરણનો પરિત્યાગ કરનાર, દસમીમા 'વેસ્ટાત્મપરિણામ' પ્રેમ્ય-ત્મ કરદાશ પણ આરણને વર્જનાર, અગ્નીઆરમીમા 'ઉદ્ધિર્દેવસચિવજ્ઞપ સમણમૂષ ઉદિષ્ટ-ઉદેશીને કરેલ આહારને પણ વર્જનાર ચમણભૂત થાય છે તને આવી ગીતે હોય છે—સર્વ પ્રાણાતિપાતથી વિરમણુ યાવત્ સર્વ રાત્રિભો જનથી વિરમણુ ૧૧ મી પ્રતિમા વહન કરનાર કુરમુહ અથવા ઉશણુ અન કરનાર તેમ એકશાટિક-એકવસ્ત્રવાળો હોય છે ઇત્યાદિ ૧૧ શ્રાવડપ્રતિમાઓની વ્યાખ્યા ચર્ચ ૬૧

હવે ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકે પણ પ્રજ્ઞાચારી જ થવું જોઈએ કહ્યું છે કે—
ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક મચિત્ત આહારને વર્જનાર, એકાસણે લોજન કરનાર, તેમજ પ્રજ્ઞાચારી હોય છે ૧

પ્રશ્ન—એમ શા માટે ? , ઉત્તર—મેથુનમા આસક્ત થયેલ શ્રી-પુરૂષને ઉત્કૃષ્ટથી સૂક્ષ્મ નવ લાખ જીવો વિનાશ પામે છે એજ કહે છે—

મેઠુણસમારુદો, નવ લક્ષ્મ હણોદ સુહમજીરાણ ।

તિત્થયરેણ મણિય, સદહિયવ્વ પયત્તેણ ॥ ૬૨ ॥

ગાથાર્થ—મેથુનસ જ્ઞામા આરૂઢ થયેલ પ્રાણી નવ લાખ સૂક્ષ્મ જીવોને હણે છે, એમ તીર્થંકર ભગવતે કહ્યું છે, એ કથનને આહરપૂર્વક શ્રદ્ધાથી માનવું ૬૦

વ્યાખ્યાયાર્થ—અપ્રજ્ઞામેવવામા તત્પર થયેલ પુરૂષ ઉત્કૃષ્ટથી નવ લાખ સૂક્ષ્મ જીવોને કેવળોથી બાળી શકાય એવા પ્રાણિયોને હણે છે આગમમા કહ્યું છે કે—

“ઈત્યોજાળીપ મેમવંતિ કેરહિયા ઉ જ જોળા ।

ઈકો વ દો વ તિશિ વ લક્ષણહુસ વ ઉક્કોસ ॥ ૧ ॥

પુરિસેજ સહ ગયાપ, નેસિં જીયાણ હોઈ ઉદ્ધવણ ।

વેણુગદિદ્રુતેણ તત્તાવસલાગનાણ ॥ ૨ ॥ ”

ભાવાર્થ—સ્રીયોનિમા જે બેઈદ્રિય હોવો ઉત્પન્ન થાય છે, તે એક અથવા બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ બે લાખથી નવ લાખ ઉત્પન્ન થાય છે પુરૂષ આથે ગમન કરતી સ્ત્રીથી તે હોવોનો વિનાશ થાય છે, જેમ વામઠાની નળીમા રહેલ રૂનો તપાવેલ લોઠાના નળીઆથી વિનાશ થાય છે, તેમ આહિ પણ સમજવું ૧-૨

ભગવતી આ ગના બીજા શતકના પાચમા ઉદ્દેશામા કહ્યું છે કે-પ્રશ્ન-“મૈયુન મેવનારથી કેવો અસ યમ કરાય છે? જાતમ । તે જેમ કોઈ પુરૂષ રૂની ભરેલી વાસની નળી અથવા છુર (ખરૂની) નળીને તપાવેલ કનકવડે અથવા લોઠાવડે ખુબ ઘર્ષણુ કરે, જાતમ । એવી રીતે મૈયુન મેવનારથી અસ યમ કરાય છે” સ સક્ત યોનિમા આ બેઈદ્રિય હોવો જણાવ્યા ‘આ કોઈક પ્રાકૃત મનુષ્યે-સાધારણ બ્યક્તિયે કહ્યું હશે ?’ એનું નિગ્ગસન કરતા કહે છે

તીર્થકરે-સર્વ આસવદ્વાગ્ના કારણુને જાણનાર અરિહુ ત પ્રભુએ આ અનેક સુર, અસુર અને મનુષ્યોની સમક્ષ પ્રતિપાદન કર્યું છે, તે ભગવદ્ભાષિત ‘આ સત્ય છે’ એમ મોટા ઉદમવડે સદ્કલ્પુ-શ્રદ્ધાથી માનવું તેમા શ તારૂંથી પિશાચણીને અવકાશ ન દેવો એ આશય છે

વીર્ય અને લોહી (રક્ત) થી ઉત્પન્ન થતા ગર્ભજ પચે દ્રિય હોવો આ હર્શાવવામા આવે છે

ભાવાર્થ—એક નરથી લોગવાયેલી નારીના ગર્ભમા એક વારમા ઉત્કૃષ્ટ નવ લાખ પચે દ્રિય મનુષ્યો ઉત્પન્ન થાય છે નવ લાખમાથી એક અથવા બેની અસ્તિતા થાય છે અને બાકીના તો એમને એમજ વિનાશ પામે છે ૧-૨ ૬૭

હવે સ્ત્રી-પુરૂષના સયોગથી ઉત્પન્ન થતા અસખ્યાતા સમૂહિંમ પચે દ્રિય મનુષ્યોનું કથન કરે છે

અસપ્તયા થી-નર-મેઢુણાશ્રો, મુન્દ્યતિ પર્ચિદિયમાણુસાશ્રો ।
નીસેસ અગાંણ વિમત્તિચગે, મણદ્ જિગ્ધો પન્નવશાઉર્વમે ॥૬૩॥ ”

ગાથાર્થ—શ્રી-પુરુષના મૈથુનથી અસ ખ્યાતા પચદ્રિય (મ મૂર્છિમ) મનુષ્યો ઉત્પન્ન થાય છે, એમ જિનરાજ સમસ્ત અગોના વિલાગથી મનોહર પ્રજ્ઞાપના ઉપાગમા કહે છે ૬૩

વ્યાખ્યાર્થ—શ્રી-નરની અપ્રદાસ રાત્રી અન ખ્યાતા પચદ્રિય મનુષ્યો ઉત્પન્ન થાય છે, પ્રશ્ન—આ કેવું, ક્યા કહે છે ?, ઉત્તર—જિન-તીર્થંક પ્રજ્ઞાપનોપાગમા કહે છે ‘ સૂત્ર ત્રિદાલવિ પચઠ હોવાથી ‘ કહ્યું છે ’ એમ જાણવું ‘ કેવા ઉપાગમા ?, સમસ્ત આચારાગ વિગેરે સિદ્ધાંતોની વિલક્ષિતવડે-વિશેષતાવડે અગ-રમણીય ઉપાગમા જેમા સર્વ અગોની વિશેષતા ન્પદતાથી પ્રરૂપેલ છે એ આશય છે, અથવા સમસ્ત અગોમા વિચિત્રતાવડે રમણીય એવા ઉપાગમા પ્રજ્ઞાપનામા લગવ તે જે કહ્યું છે, તે એ છે કે—“ હે લગવ ત ! સ મૂર્છિમ મનુષ્યો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ?, હે ગૌતમ ! મનુષ્યક્ષેત્રમા ૪૫ લાખ જોજન પ્રમાણુ અઢી દ્વીપ સમુદ્રમા, ૧૫ ઠર્મભૂમિમા, ૩૦ અકર્મભૂમિમા, ૫૬ અતઃ દ્વીપમા ગર્ભજ મનુષ્યોના જ ઉચ્ચારમા, વિદ્યામા, મૂત્રમા, ખેલ મા, બડખામા, નોકના મેલમા, ઉલગીમા, પિત્તમા, વીર્યમા, હોહીમા, વીર્યના પુદ્ગલોના પરિશાટનમા, વિકૃત કલેવરોમા, શ્રી-પુરુષના સયોગોમા, ગામની ખાળ-ગટરોમા, નગરની ગટરોમા, સર્વ અશુચિસ્થાનોમા અશુભના અસ ખ્યાતા ભાગમાત્ર અવગાહનાવડે મ મૂર્છિમ મનુષ્યો ઉત્પન્ન થાય છે, તે અસ રી, મિથ્યાદૃષ્ટિ, અજ્ઞાની, મર્વ પર્યાપ્તિયોવડે અપર્યાપ્તા, અતર્કુષ્ટિ આયુધવાળા થઈને જ કાળ કરે છે ” ઘોર પાપના હેતુભૂત હોવાથી મૈથુન વર્જવુ જ નેઈએ એવા મતના ભગમા ખાકીના ચારે મતોનો પણ ભગયતો હોવાથી, કેવી રીતે ‘ મેહુણસન્નારુદ્ધો ’ ઈત્યાદિ પદવડે શીતલગમા જીવોની-કેવળજ્ઞાનિયોથી જાણી શકાય તેવા પ્રાણિયોની હિસા પ્રરૂપેલી હોવાથી પ્રથમ પ્રાણાતિ પાત વિરમણુ મત તો વિરાધ્યુ જ, જીણુ મત તો—

ભાનાર્થ—કામી-વિષયાર્ત મનુષ્યોને સત્યવાદિપણ સજાતુ નથી, એ નડવજન પ્રમિદ છે કહ્યું છે કે—

“ યણિક્-પણ્યાહના-દસ્યુ-દ્યુતકૃત્-પારદાનિક ।

દ્વારપાલઞ્ચ કૌલઞ્ચ સત્તાસત્યસ્ય મન્દિરમ્ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—વણિક ૧, વેશ્યા ૨, ચોર ૩, જૂગારી ૪, ૫૦
શીલ ૫૫, દ્વારપાલ ૬ અને નામ્તિક ૭ એ માત્ર અસત્યના
મંદિર જાણવા

પ્રશ્ન—પિતા વિગેરેની અનુજ્ઞાવડે પરણેલી પોતાની સ્ત્રી
સાથે મૈથુન સેવનારને પણ ત્રીજા વ્રતનો લગ કેમ થાય ? ઉત્તર—
અગ્રહ સેવતા તીર્થ કરાદત્ત, સ્વામ્યદત્ત વિગેરે અદત્ત પણ થાય
તેમા તીર્થ કરાદત્ત—મોક્ષમાર્ગમા પ્રવૃત્ત થયેલાઓને સર્વથા મૈથુ
નનો નિષેધ હોવાથી, સ્વામ્યદત્ત—સ્વામી—દેશાધિપતિએ પણ
અદત્ત અનુજ્ઞા ન આપેલ પ્રમુખ શબ્દથી જીવાદત્ત પ્રહણ કરવું
જેમ આગમમા કહ્યું છે કે—

સ્વામ્યદત્ત ૧, હવાદત્ત ૨, તીર્થ કરાદત્ત ૩ અને ગુર્વદત્ત ૪
જેમ ચાર પ્રકારે અદત્તાદાન ગીતાર્થો કહે છે ૧

એ પ્રમાણે શીલલગ કવવામા ત્રીજા વ્રતનો લગ પણ
જાણવો અગ્રહ—ચોથા વ્રતનો લગ તો પ્રકટ જ છે પાચમું તો
અપરિશ્રદ્ધીને કામિની જ ન હોય, સેવન દૂર રહો અપરિશ્રદ્ધવ્રત
નો લગ ક્યાં વિના કામિની પણ સંભવતી નથી એ અર્થ છે ૬૩

જેમ મૈથુન હવમ મક્તિમા હેતુ છે, તેમ મધ વિગેરે પણ
છે, એ દર્શાવતા કહે છે—

મસે મહુમિ મંસમિ, નગણીયંમિ ચરત્યણ ।

ઉપ્પજ્જતિ અચંતા, તત્ત્વણ્ણા તત્થ જતુણો ॥૬૪॥

ગાથાર્થ—મધ (મદિરા—દારૂ) મા ૧, મધમા ૨, માસમા
૩ અને ચોથા માળણ ૪ મા એ ચાટેમા તેના વર્ણના જેવા અનંત
જતુઓ ઉપજે કે ૬૪

વ્યાખ્યાયાર્થ—મદિરામા તથા મધમા તથા માસમા તથા
ચોથા માળણમા ઉત્પન્ન થાય છે—મ મૃદિમ થાય છે કોણ ? તે
મદિરા વિગેરેના વર્ણની જેવા વર્ણવાળા—તદ્ધ, અનંત—નિગોદ

રૂપ જતુઓ આથીજ આ ચારે અલક્ષ્ય વિકૃતિયો કહેવાય છે તેમા મધના દોષો “મદ્ગ્જ વિમય” એ ગાથાની વ્યાખ્યામા પહેલા દર્શાવ્યા છે જ, મધ વિગેરેના દોષો આ કહેવાય છે તેમા મધ—

મદેચ્છ લોકોના મ્હોની લાળવડે દ્વષિત, મદિરા-માસવાળા વાસણમા રહેલ એવુ મધ ખાનાર નિર્લજ્જ-નિર્દયને પવિત્રતા કેવા પ્રકારની હોય એ ઠહો જે કોઈ ઔષધની ઇચ્છાથી મધ લક્ષણ કરે, તે પણ અદ્યકાળમા પ્રચલિત પામે છે, જીવિતની ઇચ્છાથી ખવાયેલુ ઝેર શુ જન્મી જીવિતનો નાશ કરતુ નથી ? કરે ઝેર તેમ મધ માટે પણ સમજવુ ૧-૨

માખીઓના મુખથી શુ કાચેલુ, લાખો જતુઓના હાથથી ઉત્પન્ન થયેલુ, નરક પ્રાપ્ત કરાવનાર મધ બુદ્ધિમાન મનુષ્યોથી કેમ ખવાય ?

અન્ય લોકોએ પણ કહ્યુ છે કે—

“ સપ્તગ્રામંણુ યત્ પાપમગ્નિના મસ્મસાત્કૃતે ।

તદેતજ્ઞાયતે પાપ મધુચિન્દુપ્રમત્તયાત્ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ—અગ્નિવડે સાત ગ્રામોને બાળી મખરૂપ કરવામા જે પાપ ઉત્પન્ન થાય, તે પાપ મધના એક બિંદુના લક્ષણથી ઉત્પન્ન થાય છે ૧

તથા માન પણ મહાપાપનુ ઉપાદાન નિમિત્ત છે

જે દુરાશય મનુષ્યો પોતાના બગની પુષ્ટિ કરવા માસ ખાય છે, તેઓ જીવોનો ઘાત કરે છે, કેમકે—‘ ખાનાર વિના ઘાતક હોઈ શકે નહિ ’ જે હણે ૧, માસ ખાય છે ૨, વેચે છે ૩, મત આપે છે ૪, ભય છે ૫, સસ્કાર કરે છે—પકાવે છે ૬ તે છએ જણુ દુર્ગતિ પામે છે, એ સ્ફુટ-પ્રકટ જ છે કે—ખરેખર પરલોકમા પાપી ઓની સ્થિતિ નથી જે મનુષ્ય દૃષ્ટિયોના સમૂહથી વ્યાપ્ત દુર્ગાધિ લોહી, ચરખી વિગેરેથી મિશ્રિત માસ ખાય છે, તે મનુષ્યમા કુલ રાથી કાર્મ વધારે હિંમતતા શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા વિક્રાનોને જોવામા આવતી નથી હવે માખણ માટે જણાવે છે

જેમા નિરતર સુક્ષ્મશરીરવાળા વિવિધ જ તુઓ ઉત્પન્ન થાય છે, તે માખણ એવનારા પ્રાણિયોને પાપથી નગ્ન આવે છે જેમા અત્યુદ્ધત પછી બહુ જ તુઓ થાય છે, તે માખણ વિવેકી મનુષ્યો-થી કેની ગીતે ખાઈ શકાય ? અર્થાત્ માખણ ન ખાવુ જોઈએ

મધ વિગેરે આદેમા સામાન્ય રીત્યા અનત જ તુઓની ઉત્પત્તિ કહી, હવે મામમા કરીથી તે વિશેષતાથી કહે છે

આમાસુ ય પક્કાસુ ય, વિપચ્ચમાણાસુ મસપેસીસુ ।

સયય ચિય ઉવનાઓ, મણિઓ ય નિગોયજીનાણ ॥૬૫॥

આથાર્થ—દાઝી, પાકી અને પકાવાતી મામની પેશીઓ મા નિરતર નિગોદીયા છવોની ઉત્પત્તિ કહેલી ૭ ૬૫

વ્યાખ્યાર્થ—અગ્નિવડે ન સન્કારેલી, અગ્નિવડે સન્કારેલી તથા અગ્નિવડે સન્કારાતી મામની પેશીઓમા નિરતર જ નિગોદરૂપ છવોની ઉત્પત્તિ વીર્યરોએ કહી છે આ સખધી દેમાથાર્થ મહારાજે યોગશાસ્ત્રમા કહ્યુ છે કે—

“સઘઃ સમૂહિતાનન્તજન્તુસન્તાનદૂપિતમ્ ।

નરકાણ્ચનિ પાથેય કોઽશ્રીયાત્ પિશિત સુધીઃ ? ॥ ૧ ॥”

ભાવાર્થ—જ તુઓને મારવાના વખતે જ ઉત્પન્ન થતા અનત-નિગોદરૂપ જ તુઓની વાગવાર ઉત્પત્તિવડે દૂષિત નગ્નના માર્ગમા ભાતા મમાન માસને ડ્યો બુદ્ધિમાન મનુષ્ય ખાય ?

તથા મ દેહદોશાવલીની બૃહદ્વસ્તિમા આલોચનાધિકા રમા “લોમી સ્વટં ત્વજ્જૂર સક્કરા દમ્ભ દાહિમાર્દયા’ આ પાઠ ની વ્યાખ્યામા—અથ “ જીભ પળુ નીવીના પરચખાણુમા સચિત્ત વન્તુઓનો નિયમ કરવામા આવે છે, તો આલોચના સખધિ નીરીના પરચકખાણુમા તો હોયજ એમા શુ કહેવુ ? દ્રાક્ષા વિગેરે તો સચિત્ત છે તેથી તેને લક્ષણુ કરવાનુ કેમ સભવે ? કે જેથી તેને વર્જવાનો ઉપદેશ સફળ થાય ?

ઉત્તર—માસ ગિવાયની સઘળી મચિત્ત વસ્તુ ઉપાય વડે પ્રામુક થાય છે જ તેથી અહીં તેને વર્જવાનો ઉપદેશ સભવે છેજ,”

આ ઉપર્યુકત લખાણથી જણાય છે કે કોઈ પણ ઉપાય વડે માસ અગિયાર થઈ શકતું નથી તેથી મૂળ ગાથામાં કાચી પાકી અને પકાવાતી માસની પેઠીઓમાં જીવોત્પત્તિ જણાવી છે સ્માર્તોએ પણ કહ્યું છે કે—

“ ન માસમત્સ્યે દોષો ન મદ્યે ન ચ મૈથુને ।

પ્રવૃત્તિરેષા ભૂતાના નિવૃત્તિસ્તુ મહાફલા ॥ ૧ ॥ ”

આ ગાથાના ચથાશ્રુત અર્થવ્યાખ્યાનમાં અમ બંદ પ્રલાપ જણાય છે કેમકે જે આચરવામાં હોય નથીજ, તે આચરણથી નિવૃત્ત થવામાં મહાફળ કેવી રીતે થઈ શકે ? એમ તો યજ્ઞ, અધ્યયન, દાન વિગેરે થકી પણ નિવૃત્તિનો પ્રસંગ આવે તેથી આ સ્લોકનું તાર્પર્ય જૂઠું છે સ્લોકાર્થ—માસલક્ષણમાં અદોષ નથી, અપિતુ દોષ છેજ, એવી રીતે મદ્યમાં અને મૈથુનમાં પણ સમજવું પ્રજ્ઞ અદોષ કેમ નથી ? ઉત્તર—આ જીવોત્પત્તિ ક્યાન છે તે તે પ્રકારના જીવોને ઉપજવામાં હેતુભૂત છે મધ, માસ, મહિંગ અને મૈથુન એ જીવોત્પત્તિનું મૂળ કાન્ધુ છે, એ આગમમાં પ્રસિદ્ધ છે અવારિત પ્રસરતાથી નિગોહ જીવોનો સર્વત્ર ઉત્પત્તિનો મહાપ હોવાથી સર્વ વસ્તુના ત્યાગનો પ્રસંગ આવતો હોવાથી, ઉપર કહેલ મૂળ ગાથાનો અર્થ સહુદય-વિદ્વાનોને આહુદય ગમ-હુદયને ન ગમે તેનો જાણી કેટલાક વ્યાખ્યાતાઓ નિગોહ જેવા રસ થી ઉપજતા સૂક્ષ્મ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે એવી વ્યાખ્યા દે છે આ હેતુથીજ પૂર્વગાથામાં કેટલાક આદર્શ પુસ્તકોમાં ઉપ્પજ્ઞતિ અસત્ત્વા એ પાઠ જોવામાં આવે છે, તેનું પણ આથી સમર્થન થાય છે મદ્યમાં રસજ જીવોની ઉત્પત્તિ હોવાથી અસખ્યાત જીવપણુ શ્રી હેમાચાર્યજી મહારાજે પણ અભિધાનકોષમાં ‘ રસજા મષકીદાયા ’ આ નિરૂપણવડે સ્વીકાર્યું છે રસ / જીવો બેઠદ્રિયજ હોય છે અને તે જીવો અસખ્યાતાજ હોય, અનતા ન હોઈ શકે તથા તેમજોજ યોગશાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—

અન્તર્મુદૂર્તોત્ પરત્ સુસક્ત્મા જન્તુરાશયઃ ।

યત્ મૂર્છન્તિ તન્નાય નવનીત વિવેકિમિઃ ॥ ૧ ॥

વ્યાખ્યાયાર્થ—અ તર્કુદ્ધર્ત પછી અત્ય ત સૂક્ષ્મ જ તુઓનો સમૂહ જે માખણમા ઉત્પન્ન થાય છે, તે માખણ વિવેકી મનુષ્યોએ ન ખાવું જોઈએ આ શ્લોકની વ્યાખ્યામા પણ અ તર્કુદ્ધર્ત પછી જ તુરાશિની ઉત્પત્તિ પ્રતિપાદન કરવાથી દોષાવહ નિગોહજીવોની ઉત્પત્તિ નથી કહી, નિગોહ જીવોની ઉત્પત્તિનો તેમા પહેલા પણ સંભવ હોવાથી કાલનિયમ ન હોય તેથી ‘નિગોહ જીવોવડે એ મદાદિક ભક્ષ્યાભક્ષ્ય નથી, પરંતુ અસખ્ય રસજ જીવો વડેજ’ એ વિચારવું ૬૫

એ પૂર્વમા કહેલા સૂક્ષ્મ ભાવો તીર્થ કરે પ્રતિપાદન કર્યા છે, એથી તીર્થ કરપણાનું જ કારણ કહે છે —

જિણવવયણવુદ્ધિકરં, પમાવગ નાણ-દસણ-ગુણાણ ।

વહ્નંતો જિણદવ્વં તિત્થયરત્ત લહહ જીવો ॥ ૬૬ ॥

ગાથાર્થ—જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનાર, જ્ઞાન, દર્શનના ગુણોના પ્રભાવક જિનદ્રવ્યને વધારનાર-વૃદ્ધિ પમાડનાર જીવ તીર્થ કરપણુ પામે છે ૬૬

વ્યાખ્યાયાર્થ—જિનદ્રવ્ય-દેવસ બધિ દ્રવ્ય વધારનાર-મારા સ્થાનમા વ્યાજે મૂકવું વિગેરે ઉપાયોથી વૃદ્ધિ પમાડનાર જીવ-ભવ્યપ્રાણી તીર્થ કરપણુ-અરિહંતપણુ પ્રાપ્ત કરે છે દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરનારને તીર્થ કરપણુનો લાભ તો અર્હંતપ્રવચનની અત્ય ત ભક્ષિતથી સુપ્રસિદ્ધ છે જિનદ્રવ્ય કેવું છે ? જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનાર કેવી રીતે ? દેવદ્રવ્ય હોય તો પ્રતિદિન જિનમંદિરમા પૂજા-સત્કારનો સંભવ રહે છે, અને ત્યા પ્રાય મુનિજનોનું આગમન થાય, મુનિજનોના વ્યાખ્યાન સાંભળવા વિગેરેથી જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ થાય તથા જ્ઞાન અને દર્શનના ગુણોનું પ્રભાવક-વૃદ્ધિ કરનાર, જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ વડે જ્ઞાન વિગેરે ગુણોની પ્રભાવના થાય છેજ, તે દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ પણ આસાવડેજ કરવી જોઈએ, અન્યથા નહિ કહ્યું છે કે—

“ જિણયરઆણામદિય, ખદ્ધારિતા વિ કે વિ જિણવવ્ય ।

સુદ્ધસિ મયસમુદે, મૂદા મોદેણ અપ્પાણી ॥ ૧ ॥ ’

ભાવાર્થ—જિનેશ્વરની આજ્ઞારહિતપણે જિનદ્રવ્યને વધારનારા પણ મૂઠ મનુષ્યો લવસાગરમાં છુટે છે

આજ્ઞારહિત વૃદ્ધિ આવી ગીતે—શ્રાવકે દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ માટે કલાલ-ઢાઝ વેચનાર, મચ્છી પકડનાર, મારનાર,—મચ્છીમાર, હિ સક, વેશ્યા, ચામડાના વેપારી—મોની વિગેરે લોકોને વ્યાજ વિગેરેથી આપવું, તથા દેવદ્રવ્યવટે અથવા ભાડા વિગેરેના હેતુ ભૂતદેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ માટે જે દેવનિમિત્તે સ્થાવર વિગેરેની નિષ્પત્તિ કરવી, તથા મોઘા કાળમાં વેચાણવડે ઘણું દેવદ્રવ્ય ઉત્પન્ન કરવા માટે ગૃહસ્થે જે દેવદ્રવ્યવડે સોણુ ધાન્ય સંઘરવું, તથા દેવ માટે દૂધા, વાડી, ખેતર વિગેરે કરવું, તથા શુષ્કશાલા—જઠાત ચોકી વિગેરેમાં ભાડા—કળ્યાણા વસ્તુને ઉદેશી રાજગ્રાહ્ય ભાગથી અધિક કર ઉત્પન્ન કરવાથી ઉત્પન્ન દ્રવ્યવડે જિનદ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરવી એ જિનવરની આજ્ઞાથી રહિત છે તથા કહ્યું છે કે—

પરંતુ આહિ ધર્માધિકારમાં સ્થાવર અત્યંત અયોગ્ય રૂપા કરાવવા વિગેરે, તેમજ ઉત્પન્નમાંથી કર ઉપજાવવા વિગેરે ઉત્સુક છે—સૂત્ર વિકરૂ વર્તન છે તેમાં સ્થાવર વિગેરે ઠગવવા ઇત્યાદિમાં છકાયનો આરભ, અસંયતવાસ વિગેરે કાનુણી મહાસાવધપણ હોવાથી, નિવારણ કરેલ હોવાથી, દેવને માટે ઉત્પન્નમાંથી કર ઉપજાવવાનું લોકને અપ્રીતિ ઉપનવનાર હોવાથી, અબોધિના હેતુભૂત હોવાથી સૂત્ર વિકરૂ વર્તન છે કહ્યું છે કે—ધર્મને માટે ઉદ્યમ કરનાર ઠોઠને પણ અપ્રીતિ ઉત્પન્ન કરવી ન જોઈએ, એ વર્તનથી સજ્જમ પણ શ્રેયસ્કર છે આ વિષય પર ભગવત-મહાવીરદેવજ ઉદાહરણ રૂપ છે ભગવત મહાવીરદેવ તાપ સોની અપ્રીતિને ધરમ અબોધિનીજ રૂપ બની તે તાપસના આશ્રમમાંથી ચોમાસાના કાળમાં પણ ચાલ્યા ગયા હતા

તો એવી રીતે જિનદ્રવ્યને વધારનારા પણ, ખાનારા તો દૂર રહો ' કેમકે દેવદ્રવ્યનું લક્ષણ મહા અનર્થના હેતુભૂત છે શું ?

નૃદ મદ મનુષ્યો સમાજ મનુદ્રમા છુટે છે. કેવા લોકો ? મોહ-
વર-મોહનીય કર્મવડે અજ્ઞાની-વિશુદ્ધજ્ઞાન વિનાના દેવદ્રવ્યને
વધાગનાર હોવા છતાં સમાજસાગરમા ડૂબે છે, કેમકે તેવા પ્રકારે
વૃદ્ધિ એ જિનાનાના લગભગ દેતુબૃત છે

પ્રશ્ન—શુ ત્યારે જિનદ્રવ્ય વૃદ્ધિ ન પમાડવુ ? ઉત્તર—એમ
નથી, કેમકે-જિનદ્રવ્યની વૃદ્ધિનો પ્રયોગ આગમમા બહુ પ્રકારે
શુભદ્રગના હેતુરૂપ કહેલ છે

ભાવાર્થ—એમ બાણીને જે સુધાવકો દ્રવ્ય (દેવદ્રવ્ય)
વૃદ્ધિ પમાડે છે, તેઓની ઋદ્ધિ, કીર્તિ, સુખ તથા બળ અત્યંત
વૃદ્ધિ પામે છે દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ પમાડનારના પુત્રો ભક્ત, ગાર્ગ્યશાસ્ત્રી,
શુદ્ધિમાન, સર્વલક્ષણુપ પત્ત, સુશીલ અને જનમનુદાયમા સમ્મત
ધાય છે ૧-૭

દેવદ્રવ્યની જેમ સાધારણદ્રવ્ય પણ વધારવુ જોઈએજ,
કેમકે દેવદ્રવ્ય અને સાધારણદ્રવ્યને વધારવા વિગેરેમા તુલ્યતા
થાસમા સાલજવામા આવે છે કહ્યું છે કે—

ભાવાર્થ—ગ્રાવકોએ દેવદ્રવ્ય, જ્ઞાનદ્રવ્ય અને સાધારણ
દ્રવ્ય એમ ત્રણ પ્રકાર ઢી તે ત્રણે દ્રવ્ય આદર પૂર્વક વૃદ્ધિ પમા-
ડવા જોઈએ ૧

જે મુગ્ધમતિ મનુષ્ય ચૈત્યદ્રવ્ય અને સાધારણ દ્રવ્યનો દ્રોહ
કરે, તે મનુષ્ય ધર્મને બાણુતો નથી અથવા નરકમા જવાનુ આ
મુખ્ય તેણે બાંધ્યુ હોવુ જોઈએ જેમ જિન દ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરવી
જોઈએ, તેમ તેનુ રક્ષણ પણ કરવુ જોઈએ કહ્યું છે કે—

જિણપવચણવૃદ્ધિકર, પમાવગ નાણદસણગુણાયે ।

મક્ષતો જિણદવ્વ, અણતસસારિચ્ચો હોઠ ॥ ૬૭ ॥

જિનેશ્વરના પ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનાગ, જ્ઞાન, દર્શન વિગેરે
શુભોના પ્રલાવક જિનદ્રવ્યની રક્ષા કરનાગ મનુષ્ય સ સારમા
થોડો વખતજ નિયતિ કરનાર હોય છે—અરૂપ અમયમા મુક્તિગામી
હોય છે

હૃદયને ઉદ્દેગરૂપ ચિત્તનિર્વેદ પામ્યો અન્યદા કોઈક વખત ડેવળ
જાનીનો યોગ થયો ત્યારે તેણે પૂછ્યું કે- ' હે ભગવત ! મે
ભવાતરમા શુ કર્મ કર્યું છે ? કે જે કર્મવડે હું અપૂર્ણ મનોન્ય
વાળો થયો છું ' ત્યારપછી ડેવળીએ સ્વજાગ વિગેરે ભવગ્રહણનું
વર્ણન કર્યું ત્યારે તેને બોધિ-જિનધર્મની પ્રાપ્તિ અને તેવી મ વેગ
થયો તેણે પૂછ્યું કે ' ચૈત્યદ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવા રૂપ અપરાધ
વિષયે મ્હારે શુ ડગ્ગુ ઉચિત છે ? ' ત્યારે ડેવળીએ કહ્યું -
' ચૈત્યદ્રવ્યની-જિનમદિર, જિનગિળની યાત્રા, મનાય વિગેરે
પ્રવૃત્તિ માટે હિંગ્ગ્ય વગેરેની વૃદ્ધિ કરવી ઉચિત છે ' ત્યારપછી
તેને ' ભોજન, આમ્મહન મૂકી એથી અધિક જે કાંઈ પણ વેપાર
માથી મ્હને મળે તે મ્હારે ચૈત્યદ્રવ્ય તરીકે આપવું, પરંતુ તે
મ્હારે ભોગવવું નહિ ' એવો અભિગ્રહ યાવજીવ હતો એવી
રીતે મહાભિગ્રહ ગ્રહણ કરનાર તે મહાત્માને શુભભાવમા પ્રવૃત્ત
થવાથી ચૈત્યદ્રવ્ય આપવાની અત્યંત ઈચ્છાને વશ થવાથી ઉદ્ધાસ
પામતા વિશિષ્ટ પગિણામના મ યોગથી લાભાતરાયનો સયોપશ્ચમ
થયો અને તેથી ઘણી વિબૃતિની પ્રાપ્તિ થઈ વિબૃતિ પ્રાપ્ત થવા
છતાં પણ અભિગ્રહમા નિશ્ચલતા પોતાના નિયમમા દૃઢતા ગળી,
પરંતુ ' જેમ લાલ થાય તેમ લોલ વધે ' એ કથન પ્રમાણે તેને
દ્રવ્યનો ઉપલોગ કરવાની ઈચ્છા સ્વપ્નમા પણ ન થઈ ત્યારપછી
તેણે તગરા નગરીમા જ જિનમદિર ડગ્ગવ્યુ, તે ચૈત્ય કરાવવામા
મદ્દાભોગ-શાસ્ત્રમા જણાવેલ વિધિનો વિચાર કરવા પૂર્વક ભૂમિ
વિગેરેની સર્વ પ્રકાર શુદ્ધિ ગળનામા આવી હતી ૧-૭
જુ કે કે-

જિનમદિર કરવાની વિધિ-શુદ્ધ ભૂમિ-દ્રવ્યથી હાલકા વિગેરે
સંયતી રહિત કરવી અને ભાવથી શુદ્ધ ભૂમિ બીજાને ઉત્પાત
ન કરનારી, દાગ-લાડકા, ઇંટ વિગેરે તેને કરનાર લોકો પાનેથી
ઉચિત મૂલ્યવડે ખરીદી અથવા બગદ વિગેરેને પીડા ન ઉપડે તેવી
રીતે આણેલ, ભૂતકામ ધાન-ગમ કરનાર મંદૂર લોકોની મંદૂરી
ન હંગવી, નવાશયવૃદ્ધિ-પશ્ચાત્તાપ વિગેરે દાપોથી રહિત હોવાથી

પોતાના ચિત્તને ઉમાહ, યતના-વનથી ગળેલ પાણી વગેરે વાપરવું તે નીતે કરવી વેદાતમા પણ ડહુ છે કે—

“ દેવદ્રવ્યેણ ચા વૃદ્ધિગુરુદ્રવ્યેણ ચદ્વનમ્ ।
તદ્વન કુલનાશાય, મૃતોડપિ નરર્વં પ્રજેત્ ॥ ૧ ॥
પ્રભાસ્વે મા મતિ કુર્યાત્ પ્રાજૈ કણ્ઠગતૈરપિ !
અગ્નિદગ્ધા પ્રરોહન્તિ, પ્રભાદગ્ધો ન જીવતિ ॥ ૨ ॥
પ્રભાસ્વ પ્રજ્ઞાપયા ચ, દરિદ્રસ્ય ચ ચદ્વનમ્ ।
ગુરુપત્ની દેવદ્રવ્યં, સ્વર્ગેસ્થમપિ પાતયેત ॥ ૩ ॥ ”

ભાવાર્થ—દેવદ્રવ્યવટે જે વૃદ્ધિ, ગુરુ દ્રવ્યવટે ધન, તે ધન કુળનાગ માટે સમજવું મગીને પણ નરડમા જાય ડ કે પ્રાજો આવે તો પણ પ્રભાદ્રવ્યમા મતિ ન કરવી, અગ્નિથી ગળેલા પુનર્જીવન પામે છે, પ્રભાથી ગળેલો જીવતો નથી પ્રભાદ્રવ્ય, પ્રજ્ઞાહત્યા, દગિ દનુ ધન, ગુરુપત્ની અને દેવદ્રવ્ય એ સ્વર્ગમા રહેલને પણ પાડે છે

હવે ભક્ષણની જેમ ઉપેક્ષા પણ દોષ માટેજ થાય છે, એથી ઉપેક્ષાને અનર્થના હેતુરૂપ ડહે છે

મક્ષેદ્ જો ઉત્તમ્વેદ્ જિણદવ્ય તુ મુસાવચ્ચો ।

પણ્યાહીચો મવે સો ઉ, સિપ્પેઈ પાવકમ્મુણા ॥ ૬૮ ॥

ગાથાર્થ—જે કોઈ મુશ્કાવક જિનદ્રવ્યનું ભક્ષણ કરે અથવા ભક્ષણ કરાતા જિન દ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરે, તે પ્રજ્ઞાહીન થાય અને પાપ ડર્મથી લિપ્ત થાય ૬૮

વ્યાખ્યાન—કોઈ નિર્મૂલ્ય અનંત ભવજનમળ હેતુભૂત જિન દ્રવ્યના ઉપભોગન ન જાણનાર જિન દ્રવ્યનું ભક્ષણ કરે તથા જિન ધર્મથી વામિત ચિત્તવાળો હોવાથી જે મારો ધાવક જિન દ્રવ્યના ભક્ષણ-ઉપભોગ કરનારની ઉપેક્ષા કરે—‘જો કદાચ એ જિન દ્રવ્યનું ભક્ષણ કરે છે, તો માડું શું જાય છે?’ એવા વિચારથી દેવદ્રવ્યના ભક્ષણ માટે પ્રયત્ન ન કરે—અર્થાત્ દેવદ્રવ્ય ભક્ષણમા દોષ દર્શાવવા વિગેરે ઉપાયોથી નિવારણ ન કરે, તો પોતાને તે દ્રવ્યના ઉપયોગનો અભાવ હોવા છતાં પણ ઉપેક્ષા કરે

વાથી પગલવમા છુદ્ધિ નહિત મર્ખ થાય અને પાપ ઝર્મવટે લિપ્ત થાય-અશુભ કર્મથી યુક્ત થાય ૬૮

હવે ચૈત્ય દ્રવ્ય વિગેરેના વિનાશમા જે ક્ષણ થાય છે, તે કહે છે -

ચૈર્દન્વવિણાસે, રિસિધાણ પવચણસ્સ ઉટ્ટાદે ।

સજ્જચઉત્થર્મંગે, મૂલગ્ગી ગોહિલામસ્સ ॥૬૯॥

ગાથાર્થ-ચૈત્ય દ્રવ્યનો વિનાશ ઝગવામા ઋપિનો ઘાત કરવામા, પ્રવચનનો ઉડાહ ઝગવામા, સચિત્તિનીના ચતુર્થવ્રતનો ભંગ વામા બોધિબીજના લાલના મૂળને અગ્નિ અપાય છે ૬૯

વ્યાખ્યાયાર્થ-અહિ ચૈત્ય-સામાન્ય રીત્યા જિન મદિર ક્ષમજવુ જિનમદિર સભધિ હિરણ્ય, સુવર્ણ વિગેરે દ્રવ્યનો વિનાશ કરતા તથા મુનિનો વિનાશ કરતા અત્ય ત મ્હોટા અદૃત્યો કરવાથી પ્રવચનનો ઉડાહ-પ્રવચનની હેલના ઝગતા, અને માધ્વીના ચતુર્થવ્રતનો ભંગ કરતા પ્રાણિએ મચ્ચકત્વ લાલ રૂપી વૃક્ષના મૂળને અગ્નિ આપ્યો સમજવો સાર-બીજા મહા પાપો ઝરવાવડે પ્રાણિયો અન તા લવમા ભમે છે જ, પરંતુ આ ઉપર્યુક્ત મહા પાપોવડે દાણુ હુ ખ પામવા પૂર્વ ધણા ધણા લવોમા ભ્રમણુ કરે છે, બોધિ તો સુર્વથા પામતા નથી, કદાચ કોઈ પામે તો તે પણ અત્ય ત કષ્ટવંજ પામે છે

હવે ભાવની વિનુદિ પૂર્વક કરાયેલ શ્રી જિનપૂત પ્રણિધાન બોધિલાભને ઉત્પન્ન ઝગનાં થાય છે, તે કહે છે

સુવ્વહ દુગ્ગયનારી, જગગુણો મિંદુવારકુસુમેદિં ।

પૂયાપણિહાણેણ, ઉપ્પન્ના તિયસલોગમિ ॥૭૦॥

ગાથાર્થ-દુર્ગતા નારી જગદ્ગુણ-પગ્માત્માને મિંદુવાનુદ્ભોવડે પૂજવાથા પૂજના પ્રણિધાનવડે દેવલોકમા ઉત્પન્ન થઈ મ ભગાય છે ૭૦

વ્યાખ્યાયાર્થ--શ્રી જિનાગમમા-જિનપૂજના અધિદાગ્મા, સભગાય છે શુ ? દુર્ગતા નારી-દગ્ધિ રૂપી જગદ્ગુણ-ત્રિલોકીને તત્વનો ઉપગમ આપનાર શ્રી જિનેગજને મિંદુવાન-

નિર્મુક્તિના કુલોવટે પૂજા કરતા અશુભ મન, વચન અને ક્રાયાને રોકનાથી તેમ શુભ મન, વચન અને ક્રાયા કરવાવટે અથવા ધ્યાનવટે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ તેનું કષ્ટાત " કાકદ્વી નગરીમાં કોઈ દરિદ્ર ડામી પ્રાન કાળે નદીમાં પડી વિગેરે અગો ધોઈ, વનના પુષ્પો અહણુ ઝરી, લોજન માટે મસ્તક ઉપર લાકડાનો ભારો ધારણ કરી, શ્રી વીંપ્રભુને પૂજવા એકાગ્રમનરાણી થઈ અમલમણ્ણની પ્રતોક્ષીમાં અલના પામી મળ્યું પામી પાછાથી આવેલ જિતારિરાજાએ તેણીના દેહનો અગ્નિન રાગ વિગેરે રાખ્યો. ' આ ડામી કયા ગઈ? ' એમ ગળના પુદ્વાથી વીંપ્રભુ એટલા કે- " સૌધર્મ દેવલોકને પ્રાપ્ત કરી આદિ જ ધર્મ સાલજવા આવેલો આ દેવ મહાવિદેહમાં કનકપુરનો રાજા કનકવંશ થયે, ત્યાં ' સર્પવં ગળાતા-દેહકાને, કુરુવડે ગળાતા તે મર્ષને, અજગરવડે ગળાતા તે કુરુને જોઈ, ઉપનયમાં-નિયોગિ-અધિકારી પુરુષોવડે ઉપદ્રવ પમાડતા માણુએને, રાજાઓવડે ઉપદ્રવ પમાડતા તે અધિકારી પુરુષોને અને મૃત્યુવડે તે રાજાઓ ઉપદ્રવ પમાડતા છે ' એમ વિચારી પ્રવ્રજ્યા અગીકાર કરી સુન્નિમાં જાયે " ૭૦

હવે જિનપૂજના પ્રકારો કહે છે —

વરપુષ્પ ગંધ અક્ષત્ય પર્ણ ફલ ધૂપ નીરપત્તેહિં ।

નેવિઞ્જવિદ્યાયોહિં ય, જિણપૂયા અદ્વદા મણિયા ॥ ૭૧ ॥

ગાથાર્થ—ગ્રેહ પુષ્પ, ગંધ, અક્ષત, પ્રદીપ, ફળ, ધૂપ, નીરપાત્ર અને નૈવેદ્ય આપન કરવું એમ જિનપૂજના આઠ પ્રકારો કહેલી છે ૭૧

વ્યાખ્યાન—ગ્રેહ પુષ્પ, ગંધ, અક્ષત, દીપો, ફળ, ધૂપ, પાણીપાત્ર અને નૈવેદ્ય કરવાવડે જિનપૂજના આઠ પ્રકારો થાય છે આહિ ગંધ અહણુ કરવાવડે આ દનવિલેપન વિગેરેનો નવીકાર સમજવો. ધૂપ અહણુ કરવાવડે કપૂર, અગર વિગેરે અહણુ કરવું કહ્યું છે કે—

‘ અગુર-વર્ષર-મિથં તુ દદેદ્ ધપ વિચક્ષણ । ’ અથાત્ વિ

મણુ-વતુર મનુષ્યે અજગ અને ડપૂરથી મિશ્રિત ધૂપ ખાળવો
એમએ એવી ગીતે કૂલ વિગેરે પણ વચ્ચે વિગેરેનું ઉપલક્ષણ છે,
તેમણવ પ્રમાણે સમજવું ૭૧

હરે પૂજયકી થતુ આ લોડન બધિ અને પરલોડસ ॥ ધિ
ફળ હે છે —

ઉવમમઢ દુરિયવગ્ગ, હરઢ દુહ જણહ સયલસુવરાઢ ॥

ચિંતાઈઅ પિ ફલ્લ, સાહઢ પૂયા જિણંદાણં ॥ ૭૨ ॥

ગાથાર્થ—જિનેદ્રોની પૂજા પાપસમૂહને ઉપશમાવે છે,
અમ હરે છે, મવળા યુગો ઉત્પન્ન ડે છે, ચિંતાતીત-ચિંતાથી ન
થાય તેનું ફળ પણ આપે છે ૭૨

જિનપૂજનનું ફળ ઠહુ, હવે માધુવઢનનું ફળ કહે છે —

તિલ્યયરત્ત સમ્મત્તલાહયં સત્તમીહ તદ્યાણ !

સાહુણ વદણેણ, વઢ્ઢ ચ દસારસીહેણં ॥ ૭૩ ॥

ગાથાર્થ—માધુઓને વઢન ડગ્વાથી દશાહર્સિ હ-કુળુ
વાસુદેવે તીર્થ ડગપણ, ક્ષાયિડમચ્ચલ્લ અને માતમી નારકીથી
ધગડીને રીજી નાંકીનું આયુષ્ય બાંધ્યું હતું ૭૩

બ્યાખ્યાર્થ—દશાહર્-સમન્ત યદ્વવશમા પૂજ્ય સમુદ્ર
વિજય વિગેરે દસ લાઘઓ જાણવા તે આ પ્રમાણે—સમુદ્રવિજય
૧, અક્ષોભય ૨, સ્તિમિત ૩, આજગ ૪, હિમવાન ૫, અચલ
, ધરણ ૭, પૂરણ ૮, અભિચદ્ર ૯ અને પગકમી વસુદેવ ૧૦
દશાહર્કુળમા શ્રાર્ય વિગેરે અતિગ્રયવડે સિંહસમાન દશાહર્સિ હ
અથવા દશાહર્-વસુદેવનો પુત્ર દાશાહર્ મિહની જેમ શૂરતાવડે
પ્રશમનીય દાશાહર્-દાશાહર્સિ હ

ઉત્તપન્મા આઘ, પુગવ, ઋપણ, કુજર, મિહ, શાર્દૂલ,
નાન વિગેરે શબ્દો હોય તેો તે તથા તલ્લજ, મતલ્લિડ, મચચિંકા,
પ્રકાદ, જિદ્ધ એ શબ્દો પ્રશન્ય અર્થ કહે છે તે શ્રી વાસુદેવે
માધુઓને-જોન મુનિયોને દાદશાવર્ત વઢન કરવાવડે આટલું
બાંધ્યું—આત્મસંયુક્ત કર્યું શુ તે? ઉ-ત્તીર્થ ડગપણ તથા

દાધિક ય-વ માતમી નારકીમા જવા યોગ્ય આયુષ્ય ડર્મ થકી
ત્રીજી નારકીમા જવા યોગ્ય આયુષ્ય ડર્મ બાધ્યુ

દ્વારકામા વાસુદેવ વસતા હતા, તેને વીરો સાગવો ભક્ત
હતો 'વર્ષાકાળમા ઘણા જીવો હજારો જાય એમ બાપી વાસુદેવ
બહાર નીકળતા ન હતા તે વીરો દ્વાર ન મેળવતા પ્રતિદિન
કૂલકનિઃકાની પૂજા કરી જતો હતો, પરંતુ જન્મતો ન હતો એથી
અત્યંત દુર્બળ થઈ ગયો, વર્ષાકાળ વીત્યા પછી રાજા (વાસુદેવ)
બહાર નીકળ્યા, સઘળા રાજાઓ તેની પાસે હાજર થયા વીરો
તેને પગે પડ્યો રાજાએ પૂછ્યું વીરો દુર્બળ કેમ છે? કારણ
જોએ યથાસ્થિત પ્રજાત કહ્યું રાજાને અનુકંપા ઉત્પન્ન થઈ
વીરકને પ્રવેશ ન અટકાવવાનું ડ્યું વાસુદેવ પોતાની સઘળી
પુત્રીઓ ત્યારે વિવાહજો પાઠવ દન કરવા આવતી, ત્યારે તેણી
ઓને પૂછતા કે-'પુત્રી' તું દામી થઈશ કે સ્વામિની?' તે પુત્રીઓ
જેટલી કે-'અમહં સ્વામિની થઈશુ' ત્યારે રાજા કહેતા કે-'તો
ભટ્ટારક-પૂજ્યના ચરણ સમીપે પ્રમદ્યા સ્વીકારો' પછી જોટા
નિષ્ક્રમણ સરકારવટે દીક્ષા લેવા જતા એમ્મણવડે સરકાર પામતી
તે દન્યાઓ પ્રમદ્યા અગીડાં કરતી હતી એમ કાગ જતો હતા
અન્યદા એક નાણીને પુત્રી હતી, તે ગણી વિચારવા લાગી કે-
'મઘળી કન્યાઓને પ્રમદ્યા અપાવાય છે' તેણીએ પુત્રીને શિખ
બુ કે-'તું કહેજે કે હું દામી થઈશ સર્વ અલકારોથી વિભૂષિત
થઈ તે દન્યા રાજા સમીપે ગઈ પૂછ્યું ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે-'હું
દામી થઈશ' વાસુદેવ વિચાર્યું કે-'ઢારી પુત્રીઓ મમારમા
જમણ કહે અને અન્ય મનુષ્યો વટે કેમ અપમાનિત થાય,
એ તો ઠીક નહિ શો ઉપાય? કે જેથી અન્ય કોઈ પુત્રી પણ એમ
ન કરે' વિચાર કર્યો, ઉપાય મેળવ્યો, વીરકને પૂછ્યું કે-'તું
ગઈ અપૂર્વ કર્યું છે?' તેણે કહ્યું કે-'નવી ડ્યું' ગળાએ
કહ્યું કે-વિચારી જો ત્યારપછી ઘણા વખત સુધી વિચારીને તેણે
કહ્યું કે-'ભારડી ઉપર એક કાકીડો હતો, તેને મે પથરાથી હણીને
પાડ્યો હતો અને તે મરી ગયો હતો ગાડાના ચિલામા પાણી
વહેતું હતું, તેને તે ડાળા પગથી ધાગી રાખ્યું હતું, તે મર્યાદા

બહાર ગયું હતું ખેળના ઘડામાં માખીઓ પેડી હતી, ' આ ગુ મગુમ કઠ્ઠી રહો, ' એવા વિચારથી મે તે માખીઓને હાથવડે દબી દીધી હતી ' ખીજે દિવસે કૃષ્ણે રાજમણામાં ૧૬ હજાર રાજાઓની મધ્યમાં જ્યુ કે- ' હે રાજાઓ ! આ વીરકની કુડોત્પત્તિ સાક્ષ્યો તેના ઈર્ષા સાબળ્યા છે ? ' ' ક્યા ઈર્ષા ? ' એમ પૂછવા થા નામુદેવે કહ્યુ કે-

જેણે રાતા માથાવાળો, બોઝીના વનમાં વસતો નાગ પૃથ્વીશસ્ત્ર (દેશ) વડે પાડ્યો હતો, તે આ (વીરક) ખરેખર ક્ષત્રિય છે જેણે ચક્રવર્તે ઉભેડી નાખેલી, ટાણુ પાણી વહેતી ગંગાને ઢાળા પગવડે ધારી રાખી હતી, તે આ વેમતિ (સાળવી) ખરેખર ક્ષત્રિય છે જેણે અવાજ કઠ્ઠી, ગંગાપુગમાં વસતી મેનાને ઢાળા હાથવડે રોકી હતી, તે આ વેમતિ (માળવી) ખરેખર ક્ષત્રિય છે આ વીરકને હું મહારી પુત્રી આપુ છું એમ કહી તેને કહ્યુ કે- ' ત્હને મહારી પુત્રી આપુ છું ' તે ઈચ્છતો ન હતો, ગળતો ભવા ચાલ્યા, કન્યા આપી, વીરક તોણીને ઘરે લઈ ગયો ગજકુમારી ગ્રંથામાં બેઠી નહેતી અને વીરક તોણીનું સર્વ કાર્ય કરતો અન્યથા ગળતો પૂછ્યુ કે- ' કેમ ત્હારૂ વચન કરે છે ? ' વીરકે કહ્યુ કે- ' હું સ્વામિનીનો દાસ છું ' ગળતો કહ્યુ કે- ' જો તું સધણું તોણીની પાસે નહિ કરાવે, તો ત્હારો જૂટડો નથી ' તેણે ગળતો અભિપ્રાય જાણી ઘરે લઈ કહ્યુ કે- ' ખેળ કર ' તેણી શુભે થઈ બોલી કે- ' કોલી ! પોતાને જાણતો નથી ? ' તેણે જીડીને હોરડથી મારી તેથી રહતી ગડતી રાજા પાસે ગઈ અને પગે લાગીને બોલી કે- ' તે કોલિ (માળવી) એ મ્હને મારી ' રાજાએ કહ્યુ કે- ' તેજ સમયે મે ત્હને કહ્યુ હતું કે સ્વામિની થા, તો પણ ત્હે તો દામી-પણ માગ્યુ હું એમાં પડતો નથી ' તેણીએ કહ્યુ કે- ' સ્વામિની થાઉં ' રાજાએ કહ્યુ કે- ' વીરક જો માનશે તો ' એમ કહી તેણીને મૂકાવી અને પ્રમદ્યા અપાવી તેટલામાં અગ્નિને મિશ્વામી સમોમર્થા, રાજા વાદવા નીકળ્યો, સર્વ સાધુઓને દાદશાવર્તવદન વડે વાધા, રાજાઓ થાકી ગયા, વીરક વામુદેવની અનુવૃત્તિથી વા

હતો હતો કૃષ્ણને પરસેવો થઈ ગયો ભટ્ટારકને પૂછ્યું—‘હે ભગવન! પ્રભુઓ ને સાઠ સ શ્રામો ડરવાવડે હું આવો થાક્યો ન હતો’ ભગવતે કહ્યું—‘કૃષ્ણ! ક્ષાયિત સમ્યક્ત્વ અને તીર્થ કર નામગોત્ર ત્હે વિપાળ્ન કર્યું છે’ જ્યારે કૃષ્ણ પગે વિધાયો^૧ ત્યારે નિદા, ખડાવડે સાતમી નારકીનું બાધેલું આયુષ્ય^૨ છોડતા ત્રીજી નારકીએ આપ્યું જો આયુષ્ય ધારણ કરત તો પહેલી નારકીએ આણત અને આચાર્યો કહે છે—‘આહિ વાદતાજ સાતમીથી ત્રીજી નારકીએ આયુષ્ય આપ્યું હતું એમા વાસુદેવનું ભાવવદન અને વીરવનું દ્રવ્યવદન બાણવું આવશ્યકવૃત્તિની અપેક્ષાએ આ વાસુદેવના ભવમા તીર્થ ડરપણ બાધ્યું’ એમ કહ્યું વસુદેવ-હિંદિમા તો આવું જોવામા આવે છે—‘કૃષ્ણ ત્રીજી નારકીમાથી નીકળી આવજ ભારતવર્ષમા રાતદાર નગરમા જિતશત્રુરાજનાં પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થઈ, માહલિકપણ પામી, પ્રજાન્યા અગીયાર કરી, તીર્થ કર નામકર્મ ઉપાર્જન કરી, પ્રજા દેવલોકમા દશ સાગરોપ મના આયુષ્યવાળો દેવ થઈ, ત્યાંથી ચ્યવી બારમા અમમનામના અર્હન થશે’ આ ઠ્યનથી તે ભવથી ત્રીજી ભવમા તીર્થ ડર નામકર્મ બાધ્યું જણાય છે તથા શ્રી રત્નસચય પ્રવરણમા પણ કહ્યું છે કે—

નગકના આયુષ્ય પછી, નરભવ પામ્યા પછી, પાશ્વમા દેવ લોકમા દેવ થઈ ત્યાંથી ચ્યવીને બાળમા અમમ તીર્થ ડર થશે આને રીતે વિમવાદ પ્રાપ્ત થતા તત્ત્વ તો બહુમુત અથવા દેવળ જ્ઞાનીઓ બાણે ૭૩

સાધુઓ વાદવામા આવ્યા છતાં શ્રોતાઓનું ભવ્યપણું વિચારી, અણુમત વિગેરેના કૃણ પ્રતિપાદન કરતા પૌષધના કૃણને પણ દર્શાવ છે, એથી તેજ કહે છે

પોસેઈ સુદે માને, અસુહાઈ સુદે નતિય સદેહો ।

હિંદઈ તિરિ-નરમગઈ, પોસહવિહિઅપ્પમત્તો ય ॥ ૭૪ ॥

૧ પગ વિધાવાની વાત બીજે જણાતી નથી ૨ આયુષ્ય તો બારમા એકજ વાળ પાયા છે બાળમા પડી રહેતું નથી તેથી તે ગતિના દમ મેળના મમજવા

માથાર્થ—પોસહની વિધિમા પ્રમાદ ન ડરનાર મનુષ્ય શુભ લાવને પોષે છે—પુષ્ટ કરે છે, અશુભ લાવોનો ક્ષય કરે છે, એમા સંદેહ નથી વળી તિર્થ ચગતિ અને નરકગતિને છેદે છે અર્થાત્ પોસહ કરનાર તિર્થ ચગતિમા કે નરકગતિમા ગમન કે મો નથી ૭૪

વ્યાખ્યાર્થ—‘પુષ્ પુષ્ટી’ એ ધાતુ ઉપરથી પોષ કરે—ધર્મની વૃદ્ધિ કરે ’ એવી વ્યુત્પત્તિથી પોષધ ગણદ બનેલ છે પોષધ એ અષ્ટમી, ચતુર્દશી પૂર્ણિમા, અમાવાસ્યા વિગેરે પર્વ દિવસોમા આચરવાનું એક વ્રત છે સૂત્રકૃતાગમા ગ્રાવકવર્ણનવાળા વિધિ પાદમા કહ્યું છે કે—“ ચતુર્દશી, અષ્ટમી, ઉદિષ્ટ (અમાવાસ્યા), પૂર્ણિમાઓમા મ પૂર્ણ પોસહનું પ્રતિપાલન કરતા વિહરે ” તથા—“ ત્યા પછુ તે ચતુર્દશી, અષ્ટમી, ઉદિષ્ટ (અમાવાસ્યા), પૂર્ણિમાઓમા પ્રતિપૂર્ણ પોષધ મમ્યઠ અનુપાલન કરે, ત્યા પછુ તે એક આશ્વાસન પામે, આશ્વાસન પામે, આશ્વાસન પામે ” એમ મ્થાનાગના ચતુર્થ મ્થાનકમા કહ્યું કે તથા ઓષપાતિકે ઉપાગમા ગ્રાવકના વર્ણન પ્રમ ગે પછુ કહ્યું કે એવી રીતે મર્વત્ર આ પોષધ પર્વદિવસોએ આચરવાનું અનુદાન છે ’ એમ જણવું

‘ ઉપયુક્ત દિવસોમા પોષધ ત કરવું જોઈએ, અન્યદા—એ સિવાયના ળીજ દિવસોમા પોષધ કરવાનું શાસ્ત્રમા નિષેધ્યુ નથી ’ એમ ન કહેવું, કાણકે પ્રતિદિવસ પોષધ કરવાનો શા અમા નિષેધ જોવામા આવે કે આવશ્યકબૃહદ્વસ્તિમા કહ્યું છે કે—“ તેમા પ્રતિનિયત દિવસે આચરવા યોગ્ય સામાયિક અને દેશાવકાસિક પુન પુન ઉચ્ચારવા એ લાવના કે પોષધો પવાસ અને અતિથિસ વિલાગ તો પ્રતિનિયત દિવસે આચરવાના છે, પ્રતિદિવસ આચરણીય નથી ” તથા પચ્ચાગકચૂર્ણિમા—“ તેમા પ્રતિદિવસ અનુષ્ઠેય—આચરવા યોગ્ય મામાયિક અને દેશાવકાસિક પુન પુન ઉચ્ચારાય છે, એમ કહેલું છે પોષયોપવામ

• માવુ ક્યન શુદ્ધિ પ્રાપ્તિ નિચાર્યા મિનાનું છે, તે માટે આગળ મનોધર્મની રકૂટ નોંધ જીવો

અને અતિથિ સ વિભાગ તો પ્રતિનિયત દિવસે અનુઠેય-આચરવા યોગ્ય છે, પ્રતિદિન અનુઠેય-આચરવા યોગ્ય નથી " તથા તત્ત્વાર્થવૃત્તિમા—“ સામાયિક, દેશાવકાશિક, પૌષધ અને અતિ થિમ વિ ભાગ એ ચાર શિક્ષામતો છે સામાયિક અને દેશાવકાશિક એ બે પ્રતિદિવસ અનુઠેય-આચરવા યોગ્ય ॥ અર્થાત્ પુન પુન ઉચ્ચરાય છે પૌષધ અને અતિથિ સ વિભાગ તો પ્રતિનિયત દિવસે અનુઠેય-આચરવા યોગ્ય છે, પ્રતિદિવસ આચરવાના નથી, પુન પુન અષ્ટમી વિગેરે તિથિયોમા આચરાય છે તથા હરિભદ્રાચાર્યે^૧ કહેલી શ્રાવક પ્રજ્ઞસિ વૃત્તિમા—“ તેમા પ્રતિદિવસ અનુઠેય આચરવા યોગ્ય બે સામાયિક અને દેશાવકાશિક પુન પુન ઉચ્ચારવા એ ભાવ છે પૌષધોપવાસ અને અતિથિ સ વિભાગ તો પ્રતિનિયત દિવસે અનુઠેય આચરવા યોગ્ય છે, પ્રતિદિવસ આચ રણીય નથી " એવી રીતે પચ્ચાશક વૃત્તિમા અને શ્રી શ્રીથ દ્ર સૂરિએ કહેલી ષડાવશ્યક વૃત્તિમા પર્વદિનોમા પૌષધ કરવાનો અને અન્ય દિનોમા નિવેધપર વાક્યવિસ્તાર^૨ સ બળાય છે આ

૧ અહિ પૌષધવ્રતને માન પર્વદિવસોનું કર્તવ્ય ઉદ્દેશી દર્શાવેના સમજા પામેના હાલ અર્થ જોઈ શકે નહીં અહિ અનુયોગે ત કાળ વત્સાય છે તે પશુ મને પક્ષવાળાઓને સમ્મન આપ્યોએ એન માનો સાથે એકવામ્પના અને મરુકિતોની ગવેપણા ગતા પ્રતિભાગાનિ પુરોને તે અથ વિગ્દળ ભામે છે તે આ પ્રમાણે—સુધરે શ્રીમદ્ ઉમાસ્વામિ વચ્ચેએ એન તત્ત્વાર્થ ભાષ્યના “ સોડ્દર્મી ચતુર્દશી પચ્ચદશીમયતમા વા તિથિમભિ વૃથ ’ આ પા ની વ્યાખ્યા કરતા શ્રી મિહમેનસગિજીએ આ અર્થ પ્રમાણિત કરી છે કે—તે પૌષધોપવાસ બન્ને પક્ષમા (૧૬ વદર્મા) અષ્ટમી વિગેરે તિથિને શુદ્ધિવડ નિશ્ચય કરી તે તિથિએ અથવા અન્યતમા વા—અન્ય કોઇ પ્રતિપદા (પડવો) વિગેરે તિથિએ આ ક્યનવડે અન્ય તિથિયોમા અનિયમ દર્શાવે છે અન્ય તિથિયોમા અવસ્ય કર્તવ્ય નથી પરંતુ અષ્ટમી વિગેરે તિથિયોમા નિય મેન—અવસ્ય કરવો જોઈએ ’ આ ભાષ્યના અર્થને વિવાદાસ્પદ પામેના અર્થ કોઇ પશુ રીતે અનુમત થતો નથી તેવા પ્રકારના પ્રામાણિક પદ અર્થનો અપવાપ કરેલો પણ યુક્ત નથી આમ હોવાથી ‘ પ્રતિદિવસાનુઠેયે મામાયિક—દેશાવકાશિકે ’ એ શાસ્ત્રમા ‘ પ્રતિદિવસાનુઠેયે ’ એ પત્તો પુન પુનદર્શાયે ’ આવે તાત્પર્યાર્થ કહીને તે બન્ને વનોના વ્યાખ્યા

વિષયમા વિશેષ અભિલાષીએ અમ્હારા શુરૂ શ્રી જયસોમ ઉપા
ધ્યાયે દ્વેલ મ્હોપસ પોષધ પટ્તિ ગિઠાવૃત્તિ ભેલી, કેમકે
તેમા વિન્તારથી પોષધને આશ્રિ આશ્રેપોના પરિહારતુ કથન
કર્યું છે

તે પોષહ આહાર વિગેરે લેદથી ચાત્ર પ્રકારનો છે કહ્યું
કે—“ તે પોષહ ચાત્ર પ્રકારનો જણાવ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—
આહારપોષહ ૧, ગરીબ સત્કાર પોષહ ૨, બ્રહ્મચર્ય પોષહ ૩,
અને અન્યાયા પોષહ ૪, પ્રત્યેક પોષહ દેગથી અને મર્વથી

દિવસના આપિપણાની રાક્ષતુ નિવારણ કરી ‘ પૌષધોપવાસાતિથિસધિ
માર્ગો હુ પ્રતિનિયતદિવસાનુલ્લેયો ન પ્રતિદિવસાચરણીયો ’ એ
પ્રમાણે વ્યાખ્યા કરનાર પૂન્ય શ્રીમદ્ હુગિલદ્રસગિજીને પણ ‘ પાપધોપવાસ અતે
અતિથિ સવિભાગ દિવસમા પ્રતિનિયત એકજવાર આચરવા યોગ્ય છે, પુન
કુન નહિ. ’ આ જ અર્થ ઇષ્ટ જણાય છે એ કદાચ ‘ ન પ્રતિદિવસાચર-
ણીયો ’ એ પદતુ પર્વ સિવાયના દિવસોમા નિગેધપર વ્યાખ્યાન કરવામા
આવે, તો પહેલા ‘ પુન પુનરુચાર્યે ’ એવો તાત્પર્યાર્થ કેમ સ્વીકારાય ‘
એ જ પ્રકરણમા એમજ પદનો ભિન્ન અથ બાધક વિના યુક્ત નથી એક
ર્થતામા તો ઉનદુ સાધ્ય પણ સ્પષ્ટ બાલ્ય વ્યાખ્યાન દર્શાવ્યું જોતું સાવક
પણ શ્રીમદ્ વિષાકાજમા આવેના મુખ્યાલુચ્ચિત્ર, નભશિખર ચરિત
વિગેરેમા ત્રણ દિવસના અને ત્રી આતિનાથચ્ચિત્રમા આવેના નિજપત્રપના
ચ્ચિત્રમા માત્ર દિનના પોષધવ્રતનું અનુદાન જોવાથી અમન જ જોવાય છે આ
અર્થમા-વિષયમા વચનયુક્તિ પણ પ્રમણ છે— પર્વ વિસોની જેમ અન્ય
દિવસોમા પણ સાવધ આપાગેના પ્રત્યાખ્યાન કરવાથી શુ વિગતિ નથી થતી ?
શુ વિરતિ મોક્ષના માધ્યમત હોવાની પ્રાધાન્યપત્તે યોગ્ય નથી ? અન્ય
દિવસોમા વિરતિનો નિગેધ કરવાથી મથત મનવાળા માધુઓનું શુ ઇષ્ટ સિદ્ધ
ધાય છે ? વળી ઉપધાન, પૌષધપ્રતિમા વિગે પર્વ સિવાયના દિવસોમા કેમ
કરવાય કે ? વળી પૌષધોપવાસ આથે હુઆરેન અતિથિ મવિભાગ તો પર્વ
દિવસોમા જગ્યા ઇષ્ટજ નથી અને પૌષધોપવાસ ઇષ્ટ કે એમા નિયામક શુ
તેથી પૌષધોપવાસ અને અતિથિમવિભાગ પર્વદિવસે અવગમ્ય કરાણીય કે અને
અન્ય દિવસોમા કરાણીય છે ’ આવો અર્થ ઉપગના મર્વ પારો જણાવે કે
તેવા અર્થમા જ ને તે સાચા અને યુક્તિ અનુસંગચેની છે અતિથિ મવિભાગ
તો પૌષધને પારજો અપર્જેજ કરાય છે આઅતેજ પણ ને પ્રમાણે કરવાનો છે

એમ બે લેદવાળો છે દેગથી આહાર પોસહ-વિકૃતિ ત્યાગરૂપ
આયનિત અથવા નીલી અથવા એકાસણ કરવું તે સર્વથી—
ચારે પ્રકારનો આહાર તજવો (ચૌવિહાર ઉપવાસ કરવો) તે
દેશથી શરીર સત્કાર પોસહ—આખા શરીરે આન વિગેરેનો નિયમ,
સર્વથી—વિભૂષાત્યાગ પણ વિગેરે ધોવાની પણ વિરતિ દેગથી
બ્રહ્મચર્ય પોસહ—સીસ ગ વર્જવો, સર્વથી—બ્રહ્મચર્યની નવ શુષ્ઠિ
(વાડ) તું પાલન દેશથી અવ્યાપાર પોસહ—ગધવું, ખાડવું
વિગેરેમાંથી કોઈ પણ વ્યાપાર નિવારવો, સર્વથી—સર્વ નાવધ
વ્યાપાર ન કરે, ન કરાવે તેમા જ્યારે સર્વથા અવ્યાપાર પોસહ
સ્વીકારે, ત્યારે આ વિધિ છે—

મણિ, સુવર્ણને મંત્રી, સર્વ અવકારોથી રહિત થઈ, પાત્ર
પ્રકારના વિષયો તરફ રાગ, દ્વેષને હંદતાપૂર્વક વર્જી, પોસહગાલા
વિગેરે ચાર સ્થાનકોમાંથી કોઈ પણ એક આનકમાં શુભસાક્ષીએ
શાવડ એવી રીતે પોસહવ્રત સ્વીકારે ૧-૨

જે દિવસે આવક અથવા આવિકા પોષહ ચહુલ કરવાના
દાય, તે દિવસે પ્રભાતમાં જીભ વ્યાપારો—ખીજી પ્રવૃત્તિયોના
પરિત્યાગ કરી, પોસહના ઉપકરણો ચહુલ કરી પોસહગાલામાં
અથવા માધુ સમીપે જાય ત્યારપછી જરિયા વહિયા પડિન્મીને
શુભસમીપે અથવા સ્થાપનાઆર્ય સમીપે જે ખમાસમણ પૂર્વક
પોસહમુહપત્તિ પડિલેલી, પહેલા ખમાસમણવડે ' પોમહ મ દિ
માઉ ' બીજા ખમાસમણવડે ' પોષહ ઠાઉ ' એમ કહે ત્યારપછી
નજી નવકાર કહી ' કરેમિ મતે પોસહ ' ઈત્યાદિ ૬૩૬ ' વામિરામિ '
મુખી કહે (શુર ઇચ્છરાવે) ત્યાગપત્રી પૂર્વે ઢોલેલી વિધિ પ્રમાણે
સામાયિત ચહુલ કરે વર્ષાકાળમાં કટાસણ અને જીભ આઠ
મહિનામાં પાડછળ સદિઆવિય કહી બેસણે સદિસા ઉ ને બેસણે
ઠાઉના આદેશ માગી સજાય સદિસાઉને સજાય કડ ના આદેશ
માગી સજાય કરતો પડિકમણા વેળાસુધી બેઠી નહી ચોગ્ય
વખતે પ્રભાતનું પ્રતિક્રમણ કરે ત્યારપછી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય,

સર્વ સાધુઓને વાઢે ત્યાગપત્રી જે પડિલેહણુ કળવાની વાર હોય
 તે સજ્જાય કરે પડિલેહણુનો વખત થાય, ત્યારે જે ખમાસમણુથી
 'પહિલેહણ સદિસાવેમિ, પહિણહલે કરેમિ' એમ બહી મુહપત્તિ
 પરિલેહે એવી રીતે જે ખમાસમણુવડે અગપડિલેહણુ ઠરે
 'અહિ અગ ગળદથી અગપગ ગહેલ દેડનુ વસ્ત્ર વિગેરે જાણુવુ '
 એમ ગીતાર્થ પુરૂપો ઠહે છે ત્યાગપત્રી આપનાઆર્થને પરિલેહી
 મણુ નનકાન્વડે સ્થાપી, ડેડનુ વસ્ત્ર પડિલેહી ફગી મુહપત્તિ પહિ
 લેહી, જે ખમાસમણુવડે 'ઉપધિપરિલેહણુ સદિસાવિય' (ઉપધિ
 પડિલેહુ કહી) ઝમળ, વસ્ત્ર વિગેરે અને દિવસના પાઠકા ભાગમા
 પ્રી વસ્ત્ર, ઝમળ વિગેરેની પડિલેહણુ કરે ત્યાગપત્રી પોસહશાલા
 પ્રમાણે ઝાને લઈ વિધિએ પગ્ગવી, ફરિયાગ પડિક્કમી, મજ્જાય
 ધ્યાન કરે એટલે લણુવુ, ગણુવુ, પુન્તડ વાચુવુ, ઠવાનડ માલ
 ગણુ વિગેરે કરે ત્યાગપત્રી પ્રથમપોગિસી થાય ત્યારે જે ખમાસ
 મણે પડિલેહણુ નદિઆવિય બહી મુહપત્તિ પડિલેહી ભોજન,
 પાણીના પાત્રોની પડિલેહણુ ઠરે ત્યાગપત્રી સજ્જાય ઠરે ત્યાગ
 ઝાગવેળા થાય, ત્યારે આવશ્યકીપૂર્વક ચૈન્યગૃહ (જિનમદિગ) મા
 જઈ દેવ ગાગે ઉપધાન વહન કરનાગ પાચ ગકિન્તવ (નમુત્થુણ)
 વડે દેન વાઢે, ત્યાગપત્રી જે પચ્ચકળાણુ પારવુ હોયતો પચ્ચકળાણુ
 નો ઝાગ પૂર્ણ થાય ત્યારે જે ખમાસમણુપૂર્વક મુહપત્તિ પડિલેહી,
 ગુરૂને વાહીને ઠહે- 'મગવાન ! માત વાળી વારાગદ' ઉપધાન
 વહન કરલ હોય તે બોલે- 'નવકારમહિડ ચડવિહાર' બીજો
 બોલે- 'પારિમિ પુરિમદ્દો વા તિવિહાર વા વકામળડ નિચી
 માત્રિલુ વા વાવ વાઢે વેલાતીળ ભસપાળ વારાવેમિ ।' ત્યારપત્રી
 શકન્તવ (નમુત્થુ) બહી કાણુવાગ મજ્જાય કરી ચથાસ લવ અતિ
 ચિમ વિભાગ કરી મુહપત્તિ પડિલેહી, નવકાગપૂર્વક, ગગ, દેવ
 નહિત થાગ, 'મુન્નુ' 'ચળચળ' ગળદ ન થવા દઈ, જલદી પણ
 નહિ અને વિલળ ઠરીને પણ નહિ એવી રીતે જમે, પરતુ તે
 પોતાને ઘરે જઈને જમે અથવા પોસહશાળામા પૂર્વે બહી રાખેલ
 વજનોએ આણેલ હોય તે જમે, ભિક્ષા માટે જમણુ ન કરે પત્રી
 આમનથી ચલિત થયા વિનાજ 'દિવમચરિમ' પચ્ચકળાણુ કરે

એમ બે લેદવાળો છે દેશથી આહાર પોસહ-વિકૃતિ ત્યાગરૂપ આયજિલ અથવા નીવી અથવા એકામણુ ઠરવુ તે સર્વથી— ચારે પ્રકારનો આહાર તજવો (ચૌવિહાર ઉપવાસ ઠરવો) તે દેશથી ગરીર સત્કાર પોસહ—આખા ગરીરે આન વિગેરેનો નિયમ, નર્વથી-વિભૂપાત્યાગ યગ વિગેરે પોવાની પણ વિરતિ દેશથી બ્રહ્મચર્ય પોસહ—શ્રીસ ગ વર્તવો, સર્વથી—બ્રહ્મચર્યની નવ શુસિ (વાડ) નુ પાલન દેશથી અવ્યાપાર પોસહ—રાધવુ, ખાડવુ વિગેરેમાથી કોઈ પણ વ્યાપાર નિવારવો, સર્વથી—સર્વ સાવધ વ્યાપાર ન કરે, ન કરાવે તેમા જ્યારે સર્વથા અવ્યાપાર પોસહ સ્વીકારે, ત્યારે આ વિધિ છે—

મણિ, સુવર્ણને મૂકી, સર્વ અલકારોથી રહિત ચર્ધ, પાત્ર પ્રકારના વિષયો તરફ રાગ, દ્વેષને હઠતાપૂર્વક વર્જી, પોસહશાલા વિગેરે ચાર આનહોમાથી કોઈ પણ એક સ્થાનકમા શુરુમાફીએ શાવન એવી રીતે પોમહમત સ્વીકારે ૧-૨

જે દિવસે આનક અથવા આવિન પોસહ ગ્રહણ કરવાના હોય, તે દિવસે પ્રભાતમાજ બીજા વ્યાપારો-બીજી પ્રવૃત્તિયોનો પરિત્યાગ કરી, પોસહના ઉપરજો ગ્રહણ કરી પોસહગાલામા અથવા માધુ મતીપે જાય ત્યારપછી કરિયા ચઢિયા પઠિ મીને શુરુસમીપે અથવા આપનાચાર્ય સમીપે બે ખમામમણા પૂર્વક પોમહમુહપત્તિ પઠિલેલી, પહેલા ખમાસમણુવડે ' પોમહ મદિ નાઉ ' બીજા ખમાસમણુવડે ' પોમહ ઠાઉ ' એમ કહે ત્યારપછી ત્રણ નવકાર ઠહી ' કરેમિ મતે વાસહ ' ઈત્યાદિ હ ઠક 'વાસિરામિ' મુખી કહે (શુરુ ભિચરાવે) ત્યારપછી પૂર્વે કહેલી વિધિ પ્રમાણે સામાયિત ગ્રહણ કરે વર્ષાકાળમા કટાસણુ અને બીજા આઠ મહિનામા પાર્વત્ય સદ્વિસાવિય કહી બેસણે સદિમા ઉ ને બેસણે ઠાઉના આદેશ માગી મજાય મદિમાઉને સજાય કરના આદેશ માગી સજાય કરતો પઠિકમણા વેળાસુધી બેસી નહી યોગ વળતે પ્રભાતનુ પ્રતિકમણુ કરે ત્યારપછી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય,

સર્વ સાધુઓને વાદે ત્યારપછી જો પડિલેહણુ કંવની વાગ હોય તો સજ્જાય કરે પડિલેહણુનો વખત થાય, ત્યારે જો ખમાસમણથી 'પડિલેહણ સદિસાવેમિ, પદ્ધિનડલે કરેમિ' એમ કહી મુહુપત્તિ પડિલેહે એવી રીતે જો ખમાસમણવડે અગપડિલેહણુ કરે 'અહિ અગ ગણદથી અગપગ રહેલ ડેડનુ વચ્ચ વિગેરે જાણુ ' એમ ગીતાર્થ પુર્યો ડહે છે ત્યારપછી આપનાઆર્યને પડિલેહી નણુ નવગારવડે સ્થાપી, ડેડનુ વચ્ચ પડિલેહી ફરી મુહુપત્તિ પડિ લેહી, જો ખમાસમણવડે 'ઉપધિપડિલેહણુ સદિસાવિય' (ઉપધિ પડિલેહુ કહી) કામળ, વચ્ચ વિગેરે અને દિવસના પાછલા ભાગમા ફરી વચ્ચ, કામળ વિગેરેની પડિલેહણુ કરે ત્યારપછી પોસહુગાલા પ્રમાણ કાળે લઈ વિધિએ પઠવો, ફરિયાઠ પડિકમી, સજ્જાય ધ્યાન કરે એટલે લણુવુ, ગણુવુ, પુત્તઠ વચ્ચવુ, કથાનઠ સાલ જવુ વિગેરે કરે ત્યારપછી પ્રથમપોરિની થાય ત્યારે જો ખમાસ મહો પડિલેહણુ સદિસાવિય કહી મુહુપત્તિ પડિલેહી લોજન, ખાણીના પાત્રોની પડિલેહણુ ડેડે ત્યારપછી સજ્જાય ડેડે જ્યારે કાળવેળા થાય, ત્યારે આવશ્યકીપૂર્વક ચંત્યગૃહ (જિનમદિઠ) મા જઈ દેવ વાદે ઉપધાન વહન ડરનાગ પાચ ગકંતવ (નમુત્થુળ) વડે દેવ વાદે, ત્યારપછી જો પચ્ચકખાણુ પારણુ હોય તો પચ્ચકખાણુ નો ગળા પૃથ્ઠુ થાય ત્યારે જો ખમાસમણપૂર્વક મુહુપત્તિ પડિલેહી, ગુડેને વાહીને કહે- 'મગવાન ! માત વાળી પારાચેદ' ઉપધાન વહન કરેલ હોય તે જોડે- 'નચકારમદિઠ ચડવિહાર' બીજે જોડે- પોરિમિ પુરિમદ્દો વા તિવિહાર વા પકાસણડ નિચી માચિલુ વા ચાવ્ઠ કાઢ ચેલાતીય મત્તપાળ પારાચેમિ ।' ત્યારપછી શકંતવ (નમુત્થુ) ડહી કણુવાગ સજ્જાય ડરી ચથાસ લવ અતિ ધિમ વિલાગ કરી મુહુપત્તિ પડિલેહી, નવકાગપૂર્વક, રાગ, દ્રેય મહિત થઈ, 'મુરમુ' 'ચળચળ' ગણદ ન થવા દઈ, જલદી પણુ નહિ અને વિવળ કરીને પણુ નહિ એવી રીતે જમે, પરતુ તે પોતાને ઘરે જઈને જમે અથવા પોમહુશાળામા પૂર્વે કહી રાખેલ વ્યજનોએ આણેલ હોય તે જમે, લિલા માટે જમણુ ન કરે પછી આમનથી અલિન થયા વિનાજ 'દિવમચરિમ' પચ્ચકખાણુ કરે

ત્યારપછી હરિયાવહિયા પડિક્કમી શકસ્તવ કહે જો કહાય શરી
 રચિતા (સ્થડિલ જવા ઉપ) પ્રયોજન હોય તો નિયમથી જો વાર
 આવશ્યિકી કરી સાધુની જેમ ઉપયોગથી નિર્જીવ સ્થડિલ (શુદ્ધ
 ભૂમિ) મા જઈ 'અણુજાળદ જસ્તાવગદો' અર્થાત્- 'જેનો
 અવશ્ય હોય તે અનુસાર આપો' એમ કહી, દિશા, પવન, ગામ,
 સૂર્ય વિગેરે તરફ સિદ્ધાન્ત વિધિ પ્રમાણે જોઈ ઉચ્ચાર, પ્રશ્નવણ
 (મલ, મૂત્ર) પોસરાવી, પ્રાસુક પાણીથી પ્રક્ષાલન કરી, પોસહ
 ગાળામા આવી, 'નિમીહિ' પૂર્વક પ્રવેશ કરી, હરિયાવહિયા
 પડિક્કમી, ખમાસમણપૂર્વક કહે કે- 'ઈચ્છાકારણ મંદિસદ, ગમ
 નાગમનં આલોચદ, ઈચ્છકહી આવતજતેદિં જ મદિય જ ચિરાદિ
 યતસ્સ મિચ્છામિ વુક્કદં' અર્થાત્- 'આવતા જવા જે ખાડયુ હોય,
 જે વિરાધ્યુ હોય, તે સળધિ ઢાડા હૃદય મિચ્છા થાઓ' એમ
 કહે ત્યારપછી પાછલો પહોર થાય, ત્યાસુધી સજ્જાય કે
 પાછલો પહોર થાય, ત્યારે ખમાસમણપૂર્વક 'પદિલેહણં વરેમિ,
 પોસહસાલ પમજ્જેમિ' અર્થાત્- 'પડિલેહણુ કરે, પોસહગાળા
 પ્રમાણુ' એમ ઠહી પૂર્વની જેમ જ પડિલેહણુ કરી, પોસહ
 ગાળાને હડપુઝલ (હડાસણ) વડે પ્રમાણુ કાળે ઉદરી,
 હરિયાં પડિક્કમી, ન્યાપનાઆર્ય પડિવેહી ન્યાપે ત્યારપછી
 શુભસમીપે અથવા સ્થાપનાઆર્ય સમીપે જો ખમાસમણપૂર્વક
 શુભપતિ પડિલેહી, પ્રથમ ખમાસમણે 'ઈચ્છાકારેણ સદિમદ
 મગવનં! સજ્જાય સદિમાવેમિ' બીજે ખમાસમણે 'સજ્જાય
 વરેમિ' એમ ઠહી સજ્જાય કરી, પાછલા દર્શ શુરસાક્ષીએ પચ્ચ
 દુખાણુ કરે ત્યારપછી જો ખમાસમણવડે 'ઉવદિ-ચંદિલ પદિલેહણં
 મંદિસાવિય' જો ખમાસમણવડે 'વહમણ સદિસાવેમિ, મહસ્તનં
 ઠામિ! એમ ઠહી વસ્ત્ર, કામળ વિગેરેની પડિલેહણુ કરે અહિ
 જે અલકતાર્યો' ઉપવાસી હોય તે, સર્વ ઉપધિની પડિલેહણુ કર્યા
 પછી કેડનુ વસ્ત્ર (પચીયુ વિગેરે) પડિવેહે અને જે ભક્તાર્યો
 હોય (જેણે ખાધુ હોય) તે, કેડનુ વસ્ત્ર પડિલેહ્યા પછી ઉપધિ
 પડિવેહે એમણુ વિશેષ સમજવાનુ છે ત્યારપછી કાળવેળા થાય
 ત્યાસુધી સજ્જાય કરે કાળવેળા થાય ત્યારે ઉચ્ચાર, પ્રશ્નવણ

(મળ, મૂત્ર) ૨૪ ચડિલોને પડિલેહી, માડલા કરી
જે તે દિવને ચઉદશ હોય તો પાખી, અથવા ચોમાખી,
આઠમ, અમાવાસ્યા અથવા પૂનમ હોય તો દેવસી, અને ભાદરવા
ગુદ ચોથ હોય તો સવચ્છરી પડિક્કમણુ પડિક્કમણુની સમાચા
રીપૂર્વક ડરી સાધુવિશ્રામણુમુનિવેચાવચ્ચ કંઠે ત્યાર પછી
પોરિખી થાય ત્યાં સુધી મજાચા ડરે, એ ઉપર વધારે સમય
સમાધિ હોય તો હળવા ચ્વરથી સ્વાધ્યાય કરે કે જેથી હુદ્ર
જાતુઓ ન ઉઠે ત્યાં પત્રી આસજ્જ કહેવા પૂર્વક ભૂમિ પ્રમાર્જન
વિગેરે વિધિથી શરીર ચિ તા કરી જે ખમામમણુ વડે મુહુપત્તિ
પડિલેહી, એક ખમામમણુવડે 'રાઈસચારણ મદિનાધિય' ખીન્ત
ખમામમણુ વડે 'રાઈસચારણ ઠામિ' એમ કહી ગકન્તવ ભણે
ત્યારપછી મ થારો અને ઉત્તરપદ્ (ઉપર પાથરવાનું વચ્ચ) ઠાંચણ ઉપર
મેલી, પ્રમાર્જન ડરી, ભૂમિ ઉપર પાથરે ત્યારપછી શરીર પ્રમાર્જ
'તિસીહી નમો જમામમણાજ' એમ કહી સ થારા તરફ થઈ ત્રણ
નવડાર, ઉચ્ચારી આ પાઠ કહે—

“ અણુજાણહ પરમગુરુ!, ગુણગણગયજેદિં મૂલિયસરીરા ।

યહુપહિપુત્તા પોરિમિ, રાઈસચારણ ઠામિ ॥ ૧ ॥

અણુજાણહ મથાર, યાહુવહાણેજ વામપામેજ ।

કુર્કુડિપાયપસારણ, અતર તુ પમજ્ઞણ ભૂમિ ॥ ૨ ॥

મકોદ્ય સઢાસે, ઉચ્ચદૃતે ચ કાયપહિલેહા ।

દબ્બાઈંઉવઓગ, કુસાસનિરુમણાગોચ ॥ ૪ ॥

જઈ મેં હુજ્જ પમાઓ, દમસ્સ દેહસ્સ દમાદ રયણીય ।

આદારઉચ્ચદિદેદ, તિવિહં તિવિદેજ વોમરિય ॥ ૪ ॥

શ્વામેમિ મચ્ચજીવે ”

ભાવાર્થ—ગુણગણુ ગ્તોવડે વિભૂષિત શરીરવાળા હે
પરમગુરુ! આપ અનુજા આપો, પોરિસી બહુ પ્રતિપૂર્ણ થઈ છે,
એટલે ગત્રિના સ થારામા રહુ આપ સ થારાની અનુજા આપો,
બાહુના ઉપધાન-ઓશીકાવડે, ડાબે પડખે, કુડીની જેમ પગ
પમાગ્તા (પગ સ કોચીને સુતા) આતંગની ભૂમિનુ પ્રમાર્જન,

કરે સ ડાસા સ કોળી, શરીર ફેરવતા કાયાની પડિલેહણા કરવા પૂર્વક, (જાગુ તો) દ્રવ્યાદિના ઉપયોગપૂર્વક, ઉચ્છૈસન નિરૂધન કરવાપૂર્વક બરાબર જાગૃત થઈને જોઈ જો જ્ઞાત્ય આ ગતમા આ મહારા દેહનો પ્રમાદ-વિનાશ થાય, તો આહાર, ઉપધિ અને દેહ એ મે ત્રિવિધે ત્રિવિધે વોસરાવ્યું એ હું સર્વ જીવોને ખમાવું છું વિગેરે

ઈત્યાદિ જાયાઓ જહી ડાખા હાથનું ઓશીકું ઠરી નિદ્રા મોક્ષ કરે (ઉધે) જો ગરીર ફેરવે તો ગરીર અને સ થારો પ્રમાણને ફેરવે જ્ઞાત્ય શરીર ચિતા (મગ, મૂન વિગેરે) માટે ઉઠે તો ગરીરચિતા કરી, ફરિયાવહિયા પડિછમી જઘન્યથી પણ ઓછામા ઓછી ત્રણ ગાથા ગણીને સુવે છતાં જો નિદ્રા ન આવે તો ધર્મજાગરિકાએ જાગતો સ્થુલભદ્ર વિગેરે મહુર્પિના ચરિત્રો ચિતવે ત્યારપછી ખાજી રાતે ઉઠી, ફરિયાવહિયા પડિછમા કૃત્તુમિજ-દુસ્તુમિજ-કાઠસ્તગ્ન મો ઉચ્છૈસનો અને મથુનમ બધી સ્વપ્ન આવ્યું હોય તો ૧૦૮ ઉચ્છૈસનો ઠરી, શકસ્તવ જહી પૂર્વોક્ત વિધિયે સજ્જાય સદિસાવિય કરી પડિછમણવેળા થાય ત્યાં સુધી સજ્જાય કરે ત્યાર પછી વિધિયે પડિછમણ ઠરી, પડિ લેહણવેળા થાય ત્યાર પૂર્વે જણાવેલ વિધિયે પડિલેહણ ઠરી, જઘન્યથી પણ મુહૂર્તમાત્ર સજ્જાય ઠરી, પોસહ પારવા ઈંડનાં જો ખમાસમણવડે મુહુપત્તિ પડિલેહી, ખમાસમણપૂર્વક કહે—“ઈ જ્ઞાકારેણ સદિસહ પોમહ પારાવહ ’ અર્થ ઈંછાએ આદેશ આપો, પોસહ પારાવો, શુર કહે—‘ પુણો તિ કાયવ્યો ’ અર્થ—ફરી પણ જ્ઞેનો પછી બીજા ખમાસમણવડે ‘પોમહ પારેમિ’—પોસહ પાડ ? કહે શુર કહે—‘આચારો ન મોક્તવ્યો’—આચાર ન મૂક વો ત્યારપછી ઉભા જહી ત્રણ નવકાર ગણે, પછી મુહુપત્તિ પડિલેહી પૂર્વે દર્શાવેલ વિધિ પૂર્વક સામાયિક પારે પોમહ પાર્યા પછી જરૂર મ લવ હોય તો સાધુઓને પડિલાબી—આહાર આપી પચ્ચખ્યાણ પારવું વિધિ પૂર્ણ કરવો માત્ર રાતનો પોસહ લે, તે ઉપધિ—પવે હણ કરતો ‘પોમહ ઠાઠ’ કહી સ્થડિલજોવું વિગેરે અર્થ વિધિ કરે વિગેરે એ’ શુ કે—‘જાથ દિવસસેસ રત્તિ યા પન્નુષામામિ’ એવો

પાઠ ઉચ્ચરે અને પ્રભાતે પોસહ લેનાર જાય અહોરત્ત દિવસ યા પઞ્જુયાસામિ' એવો પાઠ ઉચ્ચરે એવી રીતે આઠ પઠારના પોમ હનો વિધિ સંક્ષેપથી કહ્યો (વિધિમા કેટલોક ફેરફાર છે તેમજ સંક્ષેપ છે તે ગુરૂ પાને સમજી લેવો)

આ પોપધના વિધિમા અપ્રમત્ત-પ્રમાદ રહિત ૭ સમયે જે ટરવાનું હોય તે કરતો શ્રાવણ શુભ-પરલોકમા હિતકારી ભાવ-પણિ ભાવોને પુષ્ટ કરે છે અશુભ ભાવોને દૂર કરે છે એમા શુભ ભાવના પોપણમા અને અશુભ ભાવના નાશમા સદેહ નથી તથા પોસહમાજ અપ્રમત્ત થતા શુભ ભાવનાવડે તિર્થચગતિ અને નરક-ગતિને અટકાવે છે, અર્થાત્ તિર્થચપણુ અને નરકપણુ પામતો નથી

હવે પોપધવિધિમા અપ્રમત્ત અને પ્રમત્તપણાનું કૃણ કદાત ઠારા પ્રસંગથી દર્શાવે છે—આ ૪ જ જુદીપ નામના દ્વીપમા ભારતવર્ષમા વિશાલા નામની નગરી છે ત્યાં પુરૂષદત્ત અને કરેણુદત્ત નામના સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ જે શેઠ વનતા હતા તે ણન્નેને પગપર મૈત્રી અને સુસારિઠાર્યોમા એક ચિત્તતા હતી, પરંતુ ધર્મ પ્રયોજનોમા એક ચિત્તતા નહોતી અન્યદા ત્યાં જયભૂપણુ નામના સૂઝિ પધાર્યા, તેઓ પુરૂષદત્તશેઠના ગૃહોધાનમા રથા લોકો તેમના દર્શન માટે આવ્યા, પુરૂષદત્તશેઠે પણ કરેણુદત્ત સાથે ત્રણ પ્રદક્ષિણાપૂર્વક આચાર્યને વાઘા યથામ્થાને સભા બેઠી આચાર્ય ભગવતે મજાળ મેઘના જેવા ગલીગ સ્વરે ધર્મ ગેશના પ્રારભી જેમકે—

“ ધમ્માઝ ધણ ચિત્તલ, ધમ્માઓ ચેવ વામસપત્તી ।

ધમ્માઝ નિમ્મલા કિત્તી, ધમ્માઝ સગ્ગસુદ્ધ મુત્તી ॥ ૧ ॥

કિસિકરણ માયરલ્લણ વ દેમત્તરેસુ પરિભમણ ।

વયધમ્માણ ફલ્લય, વિવરીય અકયપુણ્ણાણ ॥ ૨ ॥ ”

ભાવાર્થ—ધર્મથી વિપુલ ધન, ધર્મથી જ કામની સપ્રાપ્તિ, ધર્મથી નિર્મળ દીર્ઘિ, ધર્મથી સ્વર્ગના સુખો અને મુક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે ખેડ કરવી, સમુદ્ર ઝોળાગવો અને દેશાતરોમા પશ્ચિમપણુ કરવું એ બધું ધર્મ ડગનારને મફત થાય છે અને ધર્મ ન ડગનારને નિષ્ફળ થાય છે ૧-૨.

એ વિગેરે ધર્મદેશના આચાર્ય મહાત્માને કર્યા પછી પુરુષદત્તે અને કૈલેષદત્તે દેશવિરતિ સ્વિકારી ત્રીજા ગિદ્ધાવ્રતમાં ‘ અદ્યમી પ્રમુખ પર્વ તિથિયોમા પ્રતિપૂર્ણ પોસહ કરવો ’ આવો નિયમ મહાત્મા ડ્યો સૂરિ મહારાજે ઉપજૂહવા કરી પ્રશસ્ત્રા કે—“ તમ્હે ધન્ય છે, કારણ કે પુરુષહીનોને દેશવિરતિનો પરિણામ પ્રકટતો નથી કહ્યું છે કે—

સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી જોથી હ પ યોગમ કર્મસ્થિતિ હર થયે સ સાર રૂપી સમુદ્રમા વહાણ સમાન વ્રત વિગેરે નિશ્ચયે ભાવથી થાય છે ધન્ય મનુષ્યજ વિરતિ સ્વીકારે છે, ધન્ય મનુષ્યજ વિરતિ પાળે છે, વિરતિ પરિપાલન કરનાર ભવે ભવે કન્યાણુ પામે છે સર્વ કોઈ પણ કાર્યમા પ્રતર્તતા બુદ્ધિમતે નિશ્ચયે શુભાશુભ વસ્તુપરિણામ વિચારવો જોઈયે પરિણામનો વિચાર ન કરતા જે નરે સહસાજ પ્રવૃત્તિ કરે છે, તેઓના કાર્યની નિદ્ધિ થતી નથી, કદાચ થાય તો તે મુદર હોતી નથી મોહિત થયો છતો—મુગ્ધ બન્યો છતો જે મનુષ્ય સ્વચ્છ, કુટુંબને માટે પાપ કરે છે, તે પાપ કરનાર તેનું ફળ લોગવે છે, અન્ય જનો તો ખાનારજ છે સમીપમા સિદ્ધિ મેળવનાર, ધર્મવત, ઉત્તમ પુત્રોને શુભ પરિણામવાળા શુદ્ધ ધર્મમાજ આદર હોય છે

જોવી રીતે સૂરિમહારાજે વિશેષ ધર્મદેશના કરી તે બાન્ને પુરુષદત્ત અને કૈલેષદત્ત પણ પોતાના આત્માને કૃતાર્થ માનતા આચાર્યને વહી સ્વસ્થાને ગયા મહાત્મા કર્યા પ્રમાણે ધર્માનુકાન કરતા દિવસો જતા હતા કદાચિત્ એકત્ર મળતા ધર્મ, અર્થ અને કામ પુરુષાર્થ સ બધી વિચાર કરતા પુરુષદત્ત અને કૈલેષદત્તે પરસ્પર કહ્યું કે—“ પુરુષાર્થોમા ધર્મ પુરુષાર્થ પ્રધાન છે, પરંતુ તે અનાકુળ ચિત્તવાલાઓથી જ કરી શકાય, ચિત્તનું અનાકુળપણ કુટુંબના સ્વસ્થપણમા થઈ શકે અને કુટુંબનું સ્વસ્થપણ અર્થ—દ્રવ્યના નિયોગવડે થઈ શકે અર્થનિયોગ મહા વ્યવસાયથી સાધ્ય છે આમ હોવાથી કોઈ પણ વ્યવસાય કરી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરાય તો પછી કુટુંબનો ભાર પુત્ર ઉપર સ્થાપી મુશ્કેલ જનોને ઊચિત

ધર્મ પુરુષાર્થ જેવી શકાય 'આ યુક્ત છે' એમ બન્નેએ વિચારી દેશાત્મક ગમન કરવા યોગ્ય સામગ્રીની તૈયારી કરવા માટે ધણુ ભાડ-કરિયાણુ ગ્રહણ કર્યું પ્રશસ્ત દિવસે ઉત્તર દિશા તરફ ચાલ્યા નિઃતર પ્રયાણોવડે જતા પાંચો ગામના પાટણે પહોંચ્યા, ત્યાં નગર બહાર આવ્યા ગઈયો બજારોને ચંપા મૂક્યા, લાડકાઓ એકઠા કર્યા, ગધવાની સામગ્રી તૈયાર કરી, બન્ને પુરુષદત્ત અને કરેલુદત્ત ન્હાવા બેઠા એવામા શ્યામથી બંપુર મુખવાળા, વારવાર પાછળ ફેરવાતી ભયભ્રાત તરલ કીકીવાળા લોચનોથી યુક્ત, ઘડપણથી જીર્ણ સદીર્ઘ દંડવાળા, ખડમાત્ર વચ્ચવાળા, અનર્ગળ નખોથી વિહ્વળ થયેલ અગોપાળ વાળા, નિરતર મેદિકા ધમાવાથી ધોળા હાથવાળા, પાછળ લાગેલા હકાળતા જૂગારીઓના ચઠ શબ્દો સાભળવાથી ખગભળેલ મન વાળા, કેમે કેમે કરી માડમાડ કરી નામિકાના અશ્વભાગ ઉપર જેવે વળગેલ ભવિતવાળા, 'નમો અરિહતાર્ણ' એમ બોલતા બે શ્રાવકપુત્રો પુરુષદત્ત અને કરેલુદત્તના શબ્દો આવ્યા નવઠાર માલગવાથી માધર્મિક તન્દ્ર અનુરાગ ઉપજતા તેઓએ કહ્યું કે- 'લદ્દ ! પુરૂષા ! બીધુ નહિ' પોતાના પુરુષોને કહ્યું કે- 'આ બન્નેની પાછળ લાગેલા પુરુષોને અટકાવો' પુરુષોએ તેમજ કર્યું પછી આ બે શેઠિયાઓએ (પુરુષદત્ત અને કરેલુદત્તે) તેઓને પૂછાવ્યું કે- 'આ બે માણસોએ શું વિપ્રાચ્યુ છે-ગગાડ્યુ ન ?' તેઓએ (જૂગારીઓએ) કહ્યું કે- 'દશહજાર દીનાર ફાનીને માગતા 'આજ દેશુ, કાલ દેશુ,' પ્રત્યાદિ વચનવિન્તાર વડે કેટલાક દિવસો સુધી અમે રહ્યા આજ તો અત્યંત કુપિત થઈ સહિએ કાપુ કે- 'કાલવિલગ મહુન કરવાવડે મર્યું, આજ દા તો દીનાર આપો અથવા પ્રાણ આપો સહિમિત્રના વચન સાભળવાથી મરણભય ઉપજતા નાગીને આ બન્ને અહિ પેઠા છે તો આપને બે કથ્યાણુવડે કાર્ય દોષ તો આ બન્ને અમને મોપો ત્યાર પછી 'માધર્મિકવાત્મન્ય ગુણકાન્ક છે એમ માનતા પુરુષદત્ત અને કરેલુદત્તે જૂગારીઓને દશ હજાર દીનારો આપી, જૂગારીઓ ગયા આ બન્ને જાણુને પોતાની માથે જ્ઞાન કગચુ વચ્ચની જોડ

આપી સુખાસનપદ બેસાને જ ને શ્રાવકપુત્રોને પુરુષવંતે પૂછ્યું
 ‘તમારી કઈ જાતિ છે ? તમારું કયું કુળ છે ?’ મ્નાન કરી અલ
 કૃત થયેલા તે બન્ને જણે પણ કહ્યું કે—‘ગીલ, સદાચારથી બ્રહ્મ
 થયેલ, પોતાના કુળમાં કલકબત, પોતાની જાતિરૂપી જાઈના
 કુલમાં કીટ મમાન એવા અમે, તેની (અમારા) જાતિ શું કરે ?
 તો પણ તમને કહીએ છીએ ’આમુથી ભગ્નેલ લોચનવાળા આ
 બન્નેએ મગલના પામતા અશ્વરોથી હજુ—‘આર્ય’ વણિકકુળમાં
 જિત્પન્ન થયેલા, પરંતુ કર્મવડે ચડાગ, શ્રાવકકુળમાં અધમ,
 ભલ્યલોક વિરૂદ્ધ કર્મ મેવનાર, વિવૃક્ષની જેમ માત-પિતાને
 અને અન્યલોકને અપકાર કરવા માટે વૃદ્ધિ પામેલા ધવલ, વિમલ
 નામવાળા અમે પરમ મધ્યગદ્દિ શેઠના પુત્રો છીએ પિતાએ
 પારવા છતાં પણ કિલ્લકર્મના ઉદયવડે જૂગાર અને વેશ્યાનું
 વ્યસન અગીકાર કરી અમે વિવિધ ઉપાયોવડે ઘરનું દ્રવ્ય વિનાશ
 કરવા લાગ્યા માતા-પિતા શિક્ષા આપતા હતા, માધુઓ પણ
 ધર્મોપદેશ આપતા હતા, પરંતુ કથામમાં લાખના રગની જેમ
 અમારા મનમાં ઉપદેશ લાજતો ન હતો ત્યારપછી પિતા વિગેરે
 આ હું બવડે જ મ્મન્છશેઠ થયા-મગ્ન પામ્યા તો પણ અમારાથી
 યસન મૂનતું ન હતું હાટ, ઘર, પણ હારી ગયા પગ્ગિન
 પોતપોતાને કઈ દિશામાં આ યો ગયો અને અમે દેવળોમાં વસવા
 લાગ્યા પરમમુનિની જેમ કદાચિત્ત હૃદ, કદાચિત્ત અહમ પછી
 ખાતા, તો પણ અમે વ્યમન ન મૂક્યું કિ બહુના ? બહુ કહે
 વાથી શું ? અમે આ વ્યવન માયું ક્યું—

હે જૂગાર ! ત્હાના પમાયથી નખ ઘસાયેલા, ધોળા હાથવાળા,
 મજ્જનોથી દૂર મયેલા અમ્હે જૂન્ય દેવળ મેવીએ છીએ ૧

એવી રીતે આત્માને વિડળના પમાડતા કેટલોક કાળ વીત્યો
 અન્ય દિવસે સાહસને અવલબી સહિય સમશ્ચ કમ હજાર દીના
 રની હોડ કરી સહિએ કહ્યું—આને તમ્હે તથા ઘો, જો દીનાર નહિ
 ઘો તો તમ્હાને જીલ્લ મહલ્લ કરીશ અમ્હે સ્વીકાયું, રમ્યા અને
 હાર્યા સહિએ પકડાવ્યા અમ્હારો પાને દીનારા માગી, ‘દેશુ’
 એમ કહેતા કેટલોક દિવસો ગુમાવ્યા આજે તો ધન ધાન્યથી અ

ત્ય ત બ્રહ્મ થયેલા એવા અમ્હને આણે (આ માણમે) મળવા મા
 ડ્યા અવગણ મેળવતા નામીને તમ્હાને શરણે આવ્યા ” પુરુ
 પદત્તે ડહુ - ‘ માડ ડયું , હવે ગુ ડગુ છે ? ’ તેઓએ ડહુ - ‘ જે
 તમ્હે કહો તે ’ પુરુષદત્તે ડહુ - ‘ આ લોકમા પણ સડળ અનર્થોના
 ડારણુત અને પગલોડમા દુર્ગતિના ડાગણુડપ આ ન્યસનનો પ
 ગિયાગ ડગે ’ તેઓએ ડહુ - ‘ તન્યુજ છે ત્યાગપછી એડને
 પોતે મન્દ્રો, બીન્ને કરેણુદત્તને મોખો બીન્ને દિવને ત્યાથી પ્રયાણ
 ડયું મારી ગીતે મુખે પ્રયાણ ડગી પરિમિત દિવસોએ કુબેગની
 દિશાડપી વહુ (ઉત્તર દિશા) ના લલાટમા તિલક સમાન કુબેગ
 મુદ્દ નગરે પહોચ્યા, ત્યા રહ્યા વ્યવહાર (વેપાર) સાગીગીતે
 આપો ઘણુ દ્રવ્ય ઉપાર્જન ડયું ત્યાથી લેવા લાયક નવુ ભાડ
 (ડગીયાણુ) બ્રહ્મ ડયું, આવવાની મામત્રી તૈયાર ડગી, કુશ
 લતા પૂર્વક પોતાના મ્યાને આવ્યા વધામાડુ ડયું-ઓમ્દવ ડયો.
 મિત્ર-વજનવર્ગ મળ્યો તેને પુષ્પ, તાળલ વિગેરેથી મન્માનિત
 ડયો શ્રેષ્ઠ પ્રાણુત (ભેટણુ) બ્રહ્મ ડગી પુનઃદત્તે અને કરેણુદત્તે
 ગત્તના દર્શન ડયો અવગ મેળવી ગત્તને વિશ્વસિ ડગી-દેવ !
 અમ્હાના દ્રવ્યવ્યયવડે ડાર્દક ધર્મ-મ્યાન ડગીશુ, બમિખ ડ-પોટા
 જમીનનો ભાગ આપના વડે આપ મહાગાજ પ્રમાદ-મહેરણાની
 ડરા ગલ્તએ મત્રીને આજ્ઞા ડગી, મત્રીએ નગરના મંદિરમા જગ્યા
 દર્શાવી, પ્રગત્ત દિવને ગૂતધાગેને બોલાવ્યા પ્રામુક પાણી, દાગ
 વિગેરે વડે ડામ ડગનાર-દાગિગેરે અને મનીપમા ગ્હેતા જનોને
 પીડા અથવા ભય ન થાય તેમ તેઓએ ડાર્ય આગ કયુ ડામ ડ
 નાગ નોડને મન્ગરી ડહેવાથી અધિક ડામની અદગ્ગ અપાતી
 હતી પુરુષદત્ત અને કરેણુદત્ત દ્રવ્યમમ્હનો અય ડગ્તા હતા ધવલ
 અને વિમલ ડામમા ચિંતા ડગ્તા હતા યોડા વળતમાજ પોમહ
 ગાલા બનારી તે ડગી હતી ? - “ મારીગીતે જોડાયેલા મ્રાગ લા
 ડડાવડે ચોબતી, સરલ, મારા બહુ થાલલાવાળી, મ્યાન મ્યાનમા
 મ્યાપન ડરેલ શ્રેષ્ઠ ઘોડલાથી મ્યાસ, શ્રેષ્ઠ ઉપરના ભાગ, ઓગડાઓ
 સહિત, મજબુત ડમાડવાળી, અત્ય ત પવનના શુભથી મુક્ત, વિમલ,
 વિશાળ, મનોહર, શ્રેષ્ઠ મડપથી મહિત રમણીય હતી જે પોમ

હુશાણાની રમણીયતા જોવા માટે આવેલા લોકો ઠાતુથી નિશ્ચય નયનવાળા બનતા જાણે કે સ્વર્ગમાંથી દેવતાઓ ઉતર્યા હોય તેવા માલૂમ પડતા હતા જે પોસહુશાળા પવનથી અત્યંત ફરકતી શિ ખરના અગ્રભાગ પર રહેલી શ્રેષ્ઠ ધ્વજાઓ રૂપ હાથવડે ધાર્મિક લોકોને ધર્મ કરવા માટે બોલાવતી હોય તેમ જણાતી હતી ” વચ્ચે વિગેરે વડે સત્કાંડ ઠરી સૂત્રધારોને વિસર્જિત કર્યા નિમિત્તિયાને બોલાવ્યો, તેણે પ્રથમત દિવસ નિરૂપિત કર્યો-જણા યો તે દિવસે વિપુલ અગ્નિ, પાન, ખાદિમ અવાદિમ તૈયાગ કરાવ્યું આધર્મિક બાધુઓ સુખાસને બેઠા, પન્ન આદરપૂર્વક નર્વને જમાવ્યા પછી, વિગાળ મહાપમા આપણા આસન ઉપર બેસારો તેઓને ફળ, તથા બુદ્ધ વિગેરે વડે સન્માનિત કર્યા તેઓની સમક્ષ પુરુષદત્ત અને કરેલદત્તે પોતાના મ્હોટા પુત્રો પર કુટુંબનો ભાર સ્થાપ્યો તેઓએ પુત્રોને કહ્યું - ‘ ધરના સાવધ કર્યો કરતા અમ્હને ન પૂછવું, તેમજ અમ્હાન નિમિત્તે આહાર-પાક ન કરવો-આહાર ન પડાવવો પારણે કુટુંબ વાસ્તેજ પડાવેલું અમ્હારે ખાવા ચોગ્ય છે ’ એમ જહી પુરુષદત્તે અને કરેલદત્તે મિત્ર-સ્વજન સહિત, ઘણા મ્હોટા ઉત્સવપૂર્વક પોમહુશાલામાં પ્રવશ કર્યો અત્યંત વૃદ્ધિ પામતા ગુલ પરિણામવાળા ધવલ અને વિમલ નજાય ધ્યાનમાં પ્રવૃત્ત થઈ, પડિક્ક મણ, આમાયિક, પોસહુ વિગેરે લાવાનુષાન પન્પિપાલન કરવામાં તત્પર બની, એથ, હટ્ટ, અકૂમ વિગેરે તપકર્મ કરી, પારણાના દિવસે પોમહુ, આમાયિક પાત્રી, ઘરે જઈ કુટુંબમાંટે કેલ આહાર સાધુમ વિભાગ કર્યા પછી વાપરતા હતા-ખાતા હતા ફરી પાછા પોસહુશાલામાં જઈ ગમણાગમણ પન્ક્રમી, ધર્મક્રાનમાં તત્પર થઈ દિવસો વીતાવતા હતા એવી રીતે તેઓનું કુશલાનુષાન જોઈ અનેક શ્રાવકો પોસહુશાલામાં આવતા હતા, જૂમિગ યોગ્ય ધર્માનુષાન કરતા હતા મુનિજનોની પર્યુપાસના કરતા હતા, મુનિઓ પાસે સિદ્ધાત સાલજતા હતા, સિદ્ધાતના અર્થને વિચારતા હતા, સિદ્ધાત અનુચારે ધર્માનુષાન કરતા હતા તે આવી રીતે-ન્યાયપૂર્વક આવેલ એષણીય આહાર, વચ્ચે વિગેરે વડે, આપધ, ભેષજ્ય અથવા શબ્દા, મયારા વડે, ગલગ્રાસ કંપનીય રજેહરણ, પીઠ,

ફલક વિગેરે વડે ભક્તિપૂર્વક શ્રમણ સ ઘને પડિલાલતા તેઓના દિવસો જતા હતા. અન્યદા ડહાચિત્ત પર્વદિવસે પૂર્ણિમા તિથિયે સમુદાય કરી મર્વે પોસહશાળાયે પહોંચ્યા સાવધ-પાપકારી કા પોના નિષેધ કરી, રિયાવહિયા પડિશ્રમી, સાગી રીતે પડિલેહણ કરેલા અને સાગી રીતે પ્રમાર્જન કરેલા સમુચિત ધ્યાનમા બેઝીને ડેટલાક પાઠ કરતા હતા, ડેટલાક ગણતા હતા, ડેટલાક ગણતા ને માલજતા હતા તથા ડેટલાક ક્ષણભણુર-અનિત્યાદિ ભાવનાઓ ભાવતા હતા, બીજા ડેટલાક મામાચિત કરતા હતા, ડેટલાક પરિપૂર્ણ પોમહમા તત્પર બન્યા હતા ડેટલાક ઝાઉન્સગ્ગ ઝગી પરલોકના માગ મા લાગ્યા હતા તરણો ગરગડ ગ ભીર મધ્ય પ્રકૃષ્ટ શબ્દ વડે મળી ગયેલા મ વેગની વૃદ્ધિ ડગનારા શ્રેષ્ઠ પ્રવરણો ગણતા હતા. પ લિયા ડેશથી યુક્ત માયાવાળા ગળી ગયેલ-પડી ગયેલ દાતવાળા, વલિયો વડે-કરચલીયો વડે ઢાચેલ ગરીબ વાળા, નિદ્રાવડે ઢળી પડતા વૃદ્ધો-બુદ્ધોઓ મણુયાલિ દાજતા હતા અત્યંત વચીને સાક ડરેલ નિર્મળ મરુપની ભીતના ભાગમા મ કમેલા વૃદ્ધો આ બવમાજ તન્મુ પછ પામ્યા હોય એવા જણાતા હતા નવળા શ્રાવકો પોતપોતાની ભૂમિઠા યોગ્ય વર્માનુષ્ઠાન કરતા હતા, મરુપમા મળીને વઢન વ દોર્વિદિ કરતા હતા. જીતાર્થ મ નન્ય પુરુષો અન્યોઅન્ય મમાગમ ચતા આનદિત થઈ આમન બ્રહ્મ ઠરી બેઝીને ધર્મવિચાર કરતા હતા તત્પર્યનો વિચાર કરી રહેલા તેઓના દેવના શુણોનુ ઉદ્દીર્તન કરા, માધુના શુણો વર્ણુવી વગ્દત્ત શ્રાવકે કહ્યું- 'હે શ્રાવકો ! અતિચાર શસ્ત્રવડે જર્જરિત થયેલ ચારિત્ર વાળા પુરુષો નિરકુશ, અભિમાની, ઘોડાની જેમ જતદી ચાલનારા, વચ્ચ, શરીર વિગેરેમા વિભૂષાવાળા, કલહ કરનારા, ડમર કરનારા, માયાવી, રોપવાળા, ત્રિદંડવાળા-મન, વચન, કાયાથી પાપઢગી પ્રવૃત્તિઓ કરનાગ આવા સાધુઓ હાલમા છે, તેઓનો ડગો ધર્મ છે અને કયો તપ છે, ? સાવધ યોગીની-પાપકારી ગત્તિઓથી નિરમગા ડગ માગણુય-સાધુપદ્ય આકાશગાંધી નિરપદ્ય થઈ જાનાના

ધર્મ નથી જે શક્ય હોય તે કરવું જોઈએ બાકીના કાર્યોમાં જ્યણાએ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ સદ્ગુણાવટે વિશુદ્ધ કૃત્ત્વ એકલો ગાવડધર્મજી ધારણ કરવો જોઈએ ” ત્યાર પછી આ વચન સાંભળી રોષવડે રાત્ર નેત્રવાળા અને કુટકતા ઓપતા હોઠ વાળા ધ્રુવલશ્રાવકે વરદત્તને આવી રીતે પૂછ્યું કે- “ જે પરલોક પરાડમુળ ! દુર્મુખ ! ભારે કર્મી ! સાધુ દેવી ! જે સાધુધર્મ નથી તો શ્રાવકધર્મ કમ હોઈ ગયો? મૃગ વિના ડાળ ન હોય, ડાળ વિના શાખાઓ ન હોય ગાખા વિના પુષ્પ ન હોય, પુષ્પ વિના ફળ કયા થી હોય? નિશ્ચયે વિના તીર્થ ન હોય, તીર્થમાં જ આવડો પોય છે, જે સાધુધર્મ નથી તો એવી ગીતે તીર્થનો ઉચ્છેદ થાય છે કિચ-કેવળજ્ઞાની, મન પર્યવજ્ઞાની, આદ્યપૂર્વી, હસપૂર્વી, નવ પૂર્વીઓ થી ગૃહિત એવા આ ડાળમાં હે અજ્ઞાણ ! પ્રગટ વચનથી તું આ રિતનો નિવેશ કેમ કરે છે ? સદ્ગતિના મુળરૂપી લાટલાને બાળ નાગ મુનિ દેવરૂપી અગ્નિ વડે તું અત્યંત દેવી ચિત્તવાળો બની ધર્મરૂપ આરામને ન બાળ, ન બાળ શુરુકર્મવડે ભારે ઈર્મવડ હણાયેલા, દુર્ગતિના માર્ગમાં ચાલનારા, ત્હાન સંરખા મહા પાપીઓ દેખાય છે ચતુર્કેવલીએ કહ્યું છે કે-ધીર પુરુષોની ખરિ હાની મદધર્મી, બુદ્ધિ વિનાના કેટલાક જીવો, વિહરતા સંયિગ્ન જનોની હીલના ડરે છે અકૃતજ્ઞ મનુષ્ય રોષવડે અથવા દ્રેષવડે, મિથ્યા ભાવવડે છતાં શુભોને ઢાકતો, અછતા શુભો (અવશુભો) ને બોલે છે છતાં શુભોનો નાશ, પગપરિવાહ, પરને આળ આમણ, વર્મ મા અળદુમાન, અને સાધુ તરફ પ્રદેશ એજ ખરેખર જી સાર છે

તું ધર્મ જાણતો નથી, આગમ જાણતો નથી તેમ લોક વ્યવહારને જાણતો નથી વિધિએ ત્હાડ મુખ દુર્ગતિમાં પાડવા માટે બનાવ્યું છે મનુષ્ય જન્મ, શ્રાવકધર્મ, સાધર્મિક પુરુષોની સાથે સંયોગ એ સર્વ ત્હે સાધુ તરફના પ્રદેશવડે જટ શુભાચ્યુ કેમકે- “તપ, નિયમમા સારી રીતે ઉદ્યમવાળા, મજ્જાચ, ધ્યાનમાં લાગેલ મનવાળા, મુસાધુરૂપી રત્નો આજ પણ નિરલ નિરલ ડોઈક ડોઈક જોવામાં આવે છે

એવી રીતે મુકુટ પ્રશ્નવ્યાકરણના કટુ વચનોપડે દર્શાવ્યું, ત્યારે વરહત્તે કહ્યું ‘અમ્હે તો તે દીકા નહિ ?’ ત્યાગ્પછી ધવલે કહ્યું કે-
 “દોષાપ્રિય, મિત્ર (મૂય) ની ઋદ્ધિથી હું ગિત થયેલ ધવલે જો ન દીઠો, તો મૂય શું ન ઉગ્યો કહી શકાય ? ગાઢઅધકાગ્ને ત્રાસ કરનાર, પોતાના ઝિરણોપડે સકળ ભુવનતલને પ્રકાશિત કરનાર ચદ્રને રતાધગાએ ન દીઠો તો તે શું ન ઉગ્યો કહેવાય ? કૃવામા ઉત્પન્ન થયેલ અને કૃવામાજ રહેલ કવાના દેડકાએ જો રતનાકર ન દીઠો, તો શું તે ભુવનમા નથી ? અનેક જનોને વિન્મય પમા ડનાર, વિરલ, વિચિત્ર ભાવોને જો આધજો ન ભુવે તો શું તે ભુવનમા નથી ? તીર્થ કેરે કહ્યું છે કે- ‘ચારિત્ર દુષ્પમાના અતસુધી કે’ તેનો પણ નિવેધ કરતો તું તેનાથી પણ અધિક થયો. હે શ્રાવકો ! સઘળા સાલજો, જો તમને કયે તો આ સાધુમત્સરીને આપણા મમુદાયથી બાહ્ય-બહાર કરવો જોઈએ, કેમકે કહ્યું છે કે-
 ‘એમ કહે કે-ધર્મ નથી, સામાયિક નથી, તેમજ મતો નથી, તેને તેમ કહેનારને શ્રમભુમયે શ્રમભુમ ઘણાજ કરવો જોઈએ

એ કથન સ્વીકાર્યું પુરુષદત્ત વિગેરે શ્રાવકોએવરહત્તને કહ્યું કે- ‘આજથી માઠી તારે અમારી નલામા ન મળવું’ એમ કહી કાઠી મૂક્યો ત્યાગ્પછી તેજ દિવસે વિશ્વચિકા દોષપડે મરીને માધુઓ પ્રત્યેના પ્રદ્રેષપડે ઉત્પન્ન થયેલ કિલ્લ કર્મના ઉદયવડે આશીર્વાધ સર્પ થયો ત્યાથી પણ દીર્ઘ મમાન્વાજો, દુર્લભ બોધિ થયો ‘માધુધર્મ નથી’ એ વિચાર સાલજીને કરેલુદત્ત ધર્મમા વિપરીત પગિલામવાજો થયો પુન્નવત્ત વિગેરેએ તેને નિયત કર્યો, તો પણ અચળ ચિત્તવાજોજ રહ્યો અન્યના અપાઠ યોમાસામા સર્વથી પોમહ કરી, અશન વિગેરેનો પગિહાજ કરવા, પૂર્વક વ્યાપાર પ્રવૃત્તિ વિના હૃદયત્તવડે રહ્યા, યોમાની જિવસ વિત્યો ગત્રિ મારી રીતે અવગાહતા કરેલુદત્તને વિપરીત પગિલામવાજો ભાળી જિન ધર્મથી પતિત કરવા ઈચ્છતી (કુલદેવતા) આવી રીતે કહેવા લાગી- ‘જો શીલત્રતથી નહિ બ્રહ્મ ચર્મજ, તો તારા મોટા પુત્રના કટકા કરી દિશાબલિ કરીશ એમ સાલજી મમલાવધી પતિત ચર્મ કટામન ગ્રહણ કરી કરેલુદત્ત તે તરફ દોડ્યો, ઉપમર્ગ ઉપ-

શર્યો, તો પણ ઘર તરફ આપ્યો પુરુષદત્ત વિગેરેએ બાર્યો કે-
 ‘ સર્વથા પોમહ ન લાગ ’ તેતે કહ્યું કે-‘ જો સાધુધર્મ નથી,
 તો તમા આપકોનો પોમહ કેવો ? ’ એમ કહી તેઓના વચનની
 અવગણના કરી પોતાના ઘરે ગયો તેણે ચિત્તરુ-‘ જેમા આવી
 ગીતે વિદ્યો થાય છે, તે પોમહનુ મારે કાઈ પ્રયોજન નથી ’ એવા
 પ્રજાના પરિણામવાળા થયેલા કુલ્લદત્તને ગતે ચોરોએ મારી
 નાખ્યો, મરીને તે ન્યતર ઉત્પન્ન થયો ત્યાંથી અવી ન નાગમા
 પરિભ્રમણ કરશે

પુરુષદત્ત પણ નિરતિઆર દેગવિગતિનુ પશ્ચિપાલન કરી,
 સ પૂર્ણ પૌષધ પર્વ દિવસોમા પાળી, માર્ગ આરાધવાપૂર્વક મરણ
 પામી ઈશાન દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયો ત્યાંથી અવીને પ્રમત્યા
 સ્વીકારી સિદ્ધિસુખને અનુભવશે

જે હેતુથી પોસહમા રહેલ શ્રાવકને જિનેશ્વરોએ શ્રમણની
 જેવો કહ્યો છે, તેથી નિત્ય આહાર વિગેરેમા પોસહ કદા એ
 સુખ છે

હવે મ થતર પોતાના નામથી સુદત, પ્રત્યુત મ થ પઠન
 ડ વાનુ કળ દર્શાવતા રહે છે—

સવેગમણો સગોદમત્તરિ જો પદેદ મબ્બજિઓ ।

મિરિજમસેહરટાણ સો સહર્દ નતિથ સદેહો ॥ ૭૫ ॥

ગાથાર્થ—નવેગમા મનવાળો જે લ ય છવ સંબોધ
 મત્તરિ-સંબોધમત્તરિને લાભે છે, તે શ્રીજગત્તોખર-નર્વથી શ્રેષ્ઠ
 ધ્યાન પામે છે, એમા સદેહ નથી ૭૫

વ્યાખ્યાન—સ વેગ-મોક્ષ તરફ અભિલાષ અને સ સાર
 તરફ વૈરાગ્ય જેના મનમા વિદ્યમાન હોય એવો જે લ ન્ય છવ-
 લ ન્ય પ્રાણી આ ‘ સંબોધસમતિ ’ નામના શ્ર યને લાભે છે, ઉપ
 લક્ષણોથી બજાવે છે અને સાબળે છે, તે શ્રીસહિત જગત્ના-
 ચૌદ રાજ્યોકનારોખરરૂપ મિહશિલા સ્થાનને પામે છે આ મ થ
 મા કહેવ લાવોથી લાવિત મનવાળો પ્રાણી મમ્મગ્ જ્ઞાન, દર્શન
 અને આગ્નિ આગધી મોક્ષ મળ ધી સુખોને પામે છે, એ આ

શય છે આમા મદેહ-સરાય નવી પક્ષમા શ્રીજગદ્ગેખર
(શ્રીજયગેખર) સુરિએ આ ગ્રાન્થ રચ્યુ છે એ છાયાર્થ
જાયરો ૭૫

વાચનાચાર્ય શ્રીમોદમાણિક્ય ગણિના શિષ્ય, શ્રીઅકબર
શાહની મહામા જયશ્રી મેળવનાર જયમોમ ઉપાધ્યાયના શિષ્ય
વાચનાચાર્ય શ્રીગુણવિનયગણિએ ડેલ શ્રીમમોદમસતિકા
પ્રકરણનું વિવરણ પૂર્ણ થયું

—ૐ—

વિવરણકારની પ્રશસ્તિ.

બુધજનોને આનંદકારક, નહિમિદ (૧) , સદા આશ્ચર્ય-
થી સેવાયેલ, કલાઓથી પૂર્ણ આદ્રકુળ છે તેમા ધર્મનો ઉદ્યોત
કગવામા સૂર્ય સમાન, શુભ આચારવાળા ઉદ્યોતન સૂરીશ્વર થયા
ત્યારપછી વર્ધમાનાચાર્ય પીપતા હતા, સુવિહિતોમા અગ્રેસર
એવા જેઓએ અહમ તપવે આગધેલ ધગ્ગે દ્રના નિવેદનથી
પ્રથમ શ્રીમૂળિમત્રની શુદ્ધિ કરી હતી ત્યારપછી જેઓએ દુર્લભ
રાજના ગાજમા અત્યવામિયોને છતી 'ખગત' ગિરક ધાગ્ગુ
ઠ્યું હતું અને વમતિવામ ડ્યો હનો, તે જિનેશ્વર [મૂળિ] થયા
તેમના પદે પ્રગથ ગતા મુખપી ચ દ્રવાળા શ્રીજિનચ દ્ર [સૂરિ]
થયા, જેઓએ મનોહર નવીન અવેગ ગગાળા બનાવી જેમણે
નવ અગની વિવૃતિ કરી અને દત્તબન પાર્શ્વનાથ પ્રકટ ઠ્યા
તેમજ જે યતીશ્વરને મજ્જનવૃદ્ધ સત્તા ગતા હના, તે અભય
દેવ સૂરિ થયા ત્યારપછી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના પાત્ર શ્રી
જિનવક્ષ્ણ મૂરિ અત્ય ત શોભતા હતા, જેણે ચ હા આમુ હાને
પણ પોતાના ગુણોવટે સમ્યક્ત્વ પમાડ્યું હતું અને તત્ત્વથી શો
ભતા પિ કવિશ્રુદ્ધિ વિગેરે ગાગ્રો ઠ્યા છે તેમના પદે ૬૪ ચો
ગિમીઓના પ્રૃષ્ઠ માધક, યુગપ્રધાનતાને પામેલા શ્રીજિનદત્ત
મૂરિગટ થયા, જેમના નામમત્રના અમણથી હાલ પણ પૃથ્વીપર
વીજળી પડી વિગેરે ડ્યોનો સમૃદ્ધ નાથ પામતો નેવાય છે

તેમના પદ પર નરમણિથી ભૂપિત થયેલ ભાલવાળા, અનેક ભૂપા
 લોચી નમન કરાવેલા શ્રી જિનચંદ્ર, ગામકર્તા જિનપતિ સૂરી
 શ્વર થયા ત્યારપછી વિશ્વમા શોભતા વિસ્તૃત યશસ્વળા જનેશ્વર
 પ્રભુ યુના ત્યારપછી [જિન]મુખોધ મુનિ, ત્યારપછી શ્રીજિન
 ચંદ્ર [સૂરિ] થયા, આગળજોને પ્રણામ પમાડવાથી જોજોથી
 'રાજગચ્છ' પ્રસિદ્ધ થયો, તે કુશળમુરિ હીપતા હતા, વિશિષ્ટ
 ભાગ્યને ધારણ કરનારા જોજોજો શ્રીમાનતુ ગ મદિરની પ્રતિષ્ઠા
 પ્રી હતી અને વિષમ માગ મા પણ માગેલ પાણીનું પાન કરાવું
 હતું ત્યારપછી 'કૃત્યાવસરસ્વતી' ગિરુદથી એક શ્રીજિનપદ્મ
 આચાર્ય સર્વ આવધાન પૂરવામા ગણિતમાન લાગિધસૂરીશ્વર થયા
 ત્યારપછી શ્રીજિનચંદ્ર સૂરિ, ત્યારપછી જિનોદય [સૂરિ], ત્યાર
 પછી ભવ્યજનરૂપી કમળને ગિરિઆવવામા નૂર્જસમાન શ્રીજિનરાજ
 સૂરિ થયા તેમના પદ પર થયેલ, જ્ઞાનકોશ લખવામા દક્ષ, દિવ્ય
 ગુણસમૃદ્ધવાળા શ્રી જિનભદ્રમુરિ હીપતા હતા તેમના પદ પર
 જિનચંદ્ર [સૂરી], જિનમમુદ્રસૂરિ શોભતા હતા ત્યારપછી
 ધણા ગુણોવાળા જિનહંમસૂરિ થયા તેમના પદરૂપી કમળને
 વિકમાવવામા હીપતા સૂર્યસમાન, ગુણમાણિક્યવટ યુક્ત શ્રી જિ-
 નમાણિક્યમુનિ થયા તેમના પદરૂપી મદિરના શિખર ઉપર એક
 મુવર્ગ કાશ મમાન, ધણા મુખ કરનાર નુદર વચનોવાળા, શ્રી આ-
 લિયે આપેલ બહુમાનરૂપી ધનવાળા, યુગપ્રધાન શ્રી જિનચંદ્ર
 સૂરિ ગુરુ આદિ જયવતા વર્તે છે જેમને ભગ્નિ વહન કરનાર
 આદિયે નૂર્જરભૂમિથી ગોવાવી દયાપ્રધાન ભારે લાલપર પરા
 આડી હતી કે- '૧૧ ગુજોમા, આવણુ ગુદિ આદમી દિવમથી પૂ
 લિમા મુખી છોમેનો ડ્યાય પણ વધ ન યાય, મહાગ કુમાનથી
 માછલા પકડવાની ભાગવટે કોઈ પણ મનુષ્ય ખ ભાતના ફરિયાના
 માછલાને પકડી ન જાકે અન્યના શ્રી આલિયે પ્રસન્ન થઈ જોજોને
 દર્શ્ય હતું કે- 'આપનું પદ મા (જિ ?) નમિ હ પર મૂ-વુ અને
 આપને યુગપ્રધાન પદવી થાજો કે જે દામધેનુ સમાન છે ' ભા
 અશાળીજોને મ પદા કનચિદ્દ દર હોતીજ નથી તે વખતે ચતુરા

ઈવડે શ્રેષ્ઠ કુર્મચ દ્રમ ત્રી જોડ્યા હતા કે- ' આ પદપ્રતિષ્ઠા મહારેજ કરવી ' ત્યારપછી તે કુશળ મંત્રીએ તે પવિત્ર પુણ્ય માટે કરોડ દ્રવ્યનો વ્યય કર્યો જેઓ લક્ષ્મીને તૃણ સમાન ગણે છે, તે ડયાય પણ સુજાતા નથી-સુગંધ થતા નથી જેઓએ શ્રીઆહિથી ગૌરવ પામેલા જિનમિહ નામના આચાર્યને હર્ષપૂર્વક ન્યૂમિત્ર આપીને પોતાના પદ ઉપર સ્થાપ્યા હતા વિઠ્ઠલિ (નિગમ) ને વર્જનારા જેઓએ સુકૃત માટે ડાઁમીઁ દેશ તરફ વિહાર કર્યો હતો સાહિના પ્રસાદને મેળવી ત્યાના મરોપરના માછલાઓની રક્ષા ડગી હતી તે યુગપ્રધાન ત્રાગદ્ જિનચદ્ર ગુરુના વિજયવત ગભ્યમા અબુધ જતા માટે આ વૃત્તિ ત્રી જયસોમ વાચડના શિષ્ય વાચડ ગુણુ વિનયે સુકૃતોની વડલીસમાન પાલીયુગમા સ ૧૬૫૧ વર્ષે ડરી જે આગમરૂપી સુવર્ણને પાંચળવામા ડનોટી સમાન, મતિવડેશ્રેષ્ઠ ગુરુ શ્રી જયસોમ પાંકડે દોષડપી મળને દૂર ડવાથી આ વૃત્તિને વિ મલ ડગી છે અનાલોગથી ઉપયોગ ગહિતપણાથી અથવા સહસા પ્રવૃત્ત થવાથી આ વૃત્તિમા જે ડર્ધ ન્પણુ સ્થાપ્યુ હોય, તો તે દ્વષણુને મહારા ઉપર અનુગ્રહ બુદ્ધિ ગમ્પી વિદ્વાનોએ આદરથી દૂર કરવુ ન્ત્ર ગલીઁ અર્થ વાણુ છે, મતિ અન્પ છે, છતા જે આ ધૃષ્ટતા ડડ છુ, તે શ્રુતજ પુરુષોએ ક્ષતવ્ય ગણવુ, ડેમકે મહાન્ પુન્પા દૃપાણુ હોય જે

શ્રી જિનકુન્દલ ડ પવૃક્ષથી સુમનન-વિદ્વાનરૂપી પુન્પાથી શોભતી, શુભક્રમવાળી અમ્હારી ગાળા થર્ધ તેમા પાંકડ વિનય પ્રભ ગુરુ શોભતા હતા, માન મૌલાગ્યવાળા જેમને વગ્ની અ લિલાપિણી નિર્દોષ વિદ્વારૂપી કન્યાઓ પગણી હતી તેમના પદપગ મતિવલવથી બૃહસ્પતિને છતનાન, વિદ્વાનોની ગલામા જયતિલક પ્રામ ડરનાઁ વિજયનિલકસૂગિ થયા જીગપદલી પાર્શ્વપ્રભુના પ્રલાવથી ધન્હેન્દ્ર નિગતર આનદયો સમીપ ગહી જેઓને મા ત્રિધ્ય કરતો હતો, વળી ગુરુએ મતની ઈચ્છોવાળા ૧૧૦ શિષ્યો કરી પરમ ઉદય નિમિત્તે જિનોદયસૂગિ ગુરુને આપ્યા હતા જેઓ દોડમા પ્રકટ ' મિશ્યાત્ત-દકુદ્વાત ' ખિરુદ ધારણુ ડરતા હતા

તેઓના ગિપ્ય શ્રી ક્ષેમકીર્તિ વાચક દીપતા હતા, તેમના ગિપ્ય કીર્તિવડે હસને જીતનાર, પવિત્ર વચવાળા, વાગ્ગુરુ, ઠ પવૃક્ષ, ક્ષેમહ મગણિ શોભતા હતા, તેમના પદનો આશ્રય કરનાર મો-મદ્વજ વાચક થયા, તેમના ગિપ્ય શ્રી ક્ષેમરાજ પાઠક, ગિવમુદર, વાચક કેનકેતિલક થયા તેઓના મુગિપ્ય દયાતિલક અને વાચક પ્રમોદ આણિકય થયા તેઓના પદ પરથી જ્યમોમ પાઠક, સ્વચક્તિ પૂર્વક ગુરુશક્તિથી શોભતા, દયાળુ ગુણુગ વાચક, સાન ગિપ્ય પગિવાગ્થી આનંદ પામના, દયાયુ દયા રૂગ થયા

ધતિ વૃત્તિકાર પદાવલી

